

cessariam & euidentem consequentiam colligitur Episcopos, siue Archiepiscopos in his quæ per canones statuta sunt dispensare nõ posse, nisi specialis facultas illis data sit ad dispensandum & relaxandum ius scriptum.

- 10 Quæ doctrina quæ verissima quidem est, vt plenius & facilius intelligatur, veteremq; nostram consuetudinem iura interpretandi, hac etiam in parte retineamus, separantes certam ab incertis operæpretium diximus nonnulla supponere, quæ magis nò opere conducunt, eum ad propositæ questionis exactam intelligentiam, tum ad variorum iurium intellectum. Et primò quidem supponendum est, non versari questionem nostram circa Canones pœnitentiales, & pœnitentiæ quæ frequenter per illos imponitur, vel imponi solet, in his enim certissimum est, & citra omnem disputationem non solù Episcopos, & Archiepiscopos, sed & alios inferiores cõfessarios dispensare posse, illorù enim arbitrio relinqui cõsueuerunt tales pœnitentiæ, vt definitum est in Synodo Trident. sess. 14. c. 9. de operib. satisfact. & ante Concil. Trident. in c. mensuram, & in c. quæ pœnitet, de pœnit. dist. 1. c. Deus qui vbi communis schola Canonistarù, de pœnit. & remiss. Iacob. Menoch. in suis arbit. casu 391. post Abb. Panor. in d. c. Deus qui, nu. 5. vbi dixit cõmunem, Philip. Deci. & omnes in d. 5. de adult. tradit Henrriquez in summa lib. 5. de Pœnit. Sacramento, cap. ult. num. 9. post Nauarr. in Man. cap. 26. num. 17.

- 11 Nec me latet insignem controuersiam esse, sint ne hodiè de medio sublati dicci Canones pœnitentiales illi pœnitentiæ, qui pro quolibet peccato mortali septem annorù pœnitentiâ imponebatur, quorù meminit Grat.

in. c. hoc ipsum. 33. q. 2. Henrriquez d. n. 9. Nauarr. vbi supra, & in c. falsas, de pœnit. dist. 5. n. 14. Frequentius tamen in eâ opinionem itum est, quod iam abierint in defectu hodiè prædicti Canones illorum quæ pœnitentiâ præcipue septenariam hodiè vsu, & consuetudine nõ obseruari, cuius rei ratio est, quia per iura proximè relata, & ex Conciliorum authoritate, & totius ecclesiæ approbatione pœnitentiæ omnes ad arbitrium, seu nutum cõfessariorù redactæ sunt.

- 12 Nec minus controuerti solet à Theologis, & Iurisperitis vtrum dictum cõfessarij arbitrium, ita expendi possit, vt non solù mutare valeat, & minuire ex iusta causa pœnitentiâ à seipso, siue ab alio Sacerdote impostam, sed pariter etiam si Rom. Pont. illam imposuisset possit talem pœnitentiâ mutare, seu minuire: in qua re Philip. Deci. in d. 5. de adult. n. 7. post glo. 1. in c. 2. de sortileg. intendunt, & non improbabili ter libere non esse cõfessario immutare, seu minuire pœnitentiâ iniunctâ à Pont. Max. sequuntur Soto, in 4. distin. 20. quæst. 2. art. 3. vers. in calce, & plures alij ex nouioribus relati ab Henrriquez, d. c. ult. n. 1. Contrariù tamen, imò quod minuire possit, & immutare cõfessarius ex iusta causa pœnitentiâ non solùm à se, sed & ab alio, etiam à Rom. Pont. impostam defendit, glo. in c. accedens, 50. dist. verb. *in tua*, glo. 1. in c. temporà 26. q. 7. docet cõmunis schola, vt testantur Ludou. Roman. & eius additionator sing. 466. sequuntur Tirac. in præfat. de pœn. temper. n. 26. Martin. Nauarr. in man. d. c. 26. num. 22. Quæ duæ opiniones reducuntur ad concordiam, sicut illas reduxerunt Henrriquez, & Nauarr. vbi proximè.
- 13 Denique vtrum remissio, siue immutatio talis pœnitentiæ, propriè, & in

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

& in rigore dispensatio fit, vt placuit Felician cap. sicut, col. 1. de homici. Philip. Deci. Abb. Panor. & alijs, in d. 5. de adul. expenditibus, & commendantibus ad probandum, quod verè dispensatio fit, text. celeb. pariter & difficilè in cap. què pœnitet. d. dist. 1. declarat optimè Nauarr. in d. cap. quem pœnitet. n. 6. & 7. vers. 4. quem omnino videre, & consilere oportebit interim dum à nobis di-
 ctæ dubitationes altius suo loco nõ discurrantur, quas Vero dante in discursu huius operis vtrinque profligare non ommitemus.

14 Secundo supponendū est, cū Speculatore titulo de dispensatione, §. nunc de Episcopis, cū Alb. Pelag. d. c. 50. propositā disputationem nõ versari, in casibus in quibus per canones, aut statuta Principum speciatim Episcopis, Archiepiscopis, aut similibus Prælati facta fuerit dispensandi potestas, vt in exemplis, quorū meminit glo. 1. & 3. in d. 5. de adul. & sepius Trid. nonnulla prohibens & concedens Episcopis relaxandi & dispensandi facultatem si illis visum fuerit, qua sepius abutuntur Episcopi, quam par erat, constituentes regulam & generaliter dispensantes, vbi aliquando duntaxat, & ex iusta causa data fuit illis dispensandi licentia (cui malo sortè Ecclesia Catholica iterum congregata opportunè succurreret, & subueniret, neque instituti nostri est talem querellam prosequi) & in alijs casibus per ius Canonicum dispersis, vbi similis potestas facta inuenitur Episcopis, iura relaxandi, iusta subsistente, causa quemadmodum in cap. 1. de atat. & qual. lib. 6. & in d. Synodo Trident. sessione 14. de reformatione, cap. 7. ibi, *causa cognita*, & sessione 25. de reformatione, cap. 18. in princip. & ibi, *causa cognita*,

& alijs multis in locis eiusdem Tridentini, in quibus talis potestas Episcopis tributa fuit, & in. c. pen. de elect. cap. sanè. 4. de cleric. coniug. cap. cum ex eo, d. titu. de atat. & qual. lib. 6. & alibi sepius in iure nostro: vt videre est apud Speculatorem latè tradentem, d. titu. de dispensatione. §. nunc de Episcoporum, apud Albar. Pelag. vbi supra, de eadem re latissimè tractantē circa quorum iurium species exploratum & manifestum est, non procedere nostram controuersiam, vt potè quia indubitatum, & sine difficultate aliqua in dictis casibus liberum fore Episcopis dispensare adhibita causæ cognitione, ex potestate per ius ipsum sibi facta.

15 Eo conuerso etiā non versatur proposita controuersia circa eos casus, in quibus specificè & expresse per canones & iura scripta, fuerit denegata dispensandi facultas, Episcopis, sine alijs quibuscumque Prælati inferioribus, verbis gratia, quādo Pontifices Romani, siue Cœcilia generalia in aliquibus negotijs dispensandi facultatem, sibi vel Apostolicæ Sedi reseruauerunt, vt contingit in vulg. cap. de multa, in fin. de preb. docet glo. in ea, quod translationem 4. de officio legi. & habemus alia plura exempla relata per Alb. Pelag. vbi supra, col. 2. vers. *prohibetur*, cum sequentibus, sunt iura expressa in cap. pen. de filiis Præbyterorū, & in. c. etiā pen. de simonia, & in. c. 1. vers. *sciurus*, de re iudicat. lib. 6. quibus in locis dispensatio sic opportunè facienda Pontificibus Maximis, seu Apostolicæ Sedi reseruata fuit, & per consequens sublata Episcopis, & alijs Prælati inferioribus, illisq; denegata omnino, quare plūquam manifestum est, & absque vlla controuersia, ipsos dispensare non posse.

Vnde

Vnde nō procedit nostra disputatio in casu denegatæ seu cōcelsæ potestatis, sicut prædicta.

16 Illud verō nō est cōsideratione indignū, quod cū iudicio animaduertebant Nauar. in man. c. 22. n. 85. Pater Henricus in summa, libr. 12. de imped. matrim. onij. c. 3. nu. 1. & 2. & lib. 10. de Sacra. ordi. c. 35. nu. 3. post Sotū, Syluestr. Caiet. D. Thom. & plures alios citatos à Natur. vbi proximè, id est tunc denū interpretam dū esse benigna quadā cōsideratione, & per quadā Epychiā tacitè & virtualiter factā fuisse Episcopis potestatem, dispensandi cōtra canōnes & illorum statuta, etiā si expressè nō concedatur, quādo materia, & negotiū de quo agitur esset leue, & parui ponderis, aut momenti, & quando si spectāndus esset Principis consensus, magnū timeri posset scandalum, vel animarū periculū, vrgensvè se se offerret necessitas, aut lumē difficile esset, ipsi nō met Principem adire: quibus in casibus quis non videt ipsos iuris scripti authores, in generali legis prohibitione, noluisse prædictos casus comprehendere, siuè interdicere Episcopis dispensationem: quini-
mò argumēto regulæ in generali, & capituli, quia circa, de consanguinitate, & affinit. probabiliter credendum est, & ea ducenda benigna interpretatio, quod Legislator voluerit talē Episcopis concedere facultatē, vt ad succurrendū cōscientiis hominum, in his, & similibus casibus, non obstāte iuris prohibitione libere dispensare valeāt, vt rectè relati DD. animaduertunt.

17 Illud etiā subtiliter, pariter, & vtiliter cōsiderare oportebit, circa dictā tacitā, seu virtualē dispensandi cōcessionē, Episcopis & Prælatibus inferioribus factā, eo casu cēseri tacitè illis data facultas ad dispensandū, quādo ca-

nones de dispensatione sermonē instituant, minimè tamen declarantes, quisnam Prælati dispensaturus sit, ex imp. grat. si ius dicat, *dispensari posse, dispensandum fore*, & alia similia proferat verba: etenim absurdū esset, & ab omni spiritu rationis alienum, talia verba ad Pōtificē Maximū referre, quippè qui ad hoc vt dispensare possit in quocūque iure positio humano, eiusdē iuris positiui authoritate nullatenus indigeret in prædicta ergo specie, iura canonica agentia de dispensatione, virtualiter, & implicitè inferiores Prælatos cōprehēdunt, testē Innoc. & alijs per Abbatē relatis d. 5. de adul. n. 5. & 6. Felin. ibidē in princ. Philip. Dec. nume. 7. probat satis expressè text. celebr. & difficilis in hac materia, in d. c. nuper. vers. in 2. ibi: *eo ipso videtur*, & ibi, *non retineat*, probat etiam text. vbi glos. 3. in cap. postulastis de clerico excommunic. & in cap. penult. iuncta glos. vlti. de pœn. quibus in locis tenent omnes & fatentur communem, in dict. cap. nuper. aliter enim (vt proximè dicebam) inanis, & ociosa esset dispensationis mentio, quæ vt aliquid opere tur, necesse est, vt Episcopos cōprehendat, de Prælatibus inferioribus coactō iure intelligatur, quibus absque dubio, per solam dispensationis mentionem, tacitè & implicitè concessa videbitur dispensandi facultas. Nec me latet Andr. Siculum, Barbat. magis fortasse animo contradicendi, quam quod ita crederet, in additione ad Abbat. super d. nume. 5. littera E. in dict. 5. de adulter. valde dubitasse, de veritate dictæ communis & verissimæ sententia, adductum authoritate iurum, in dict. capit. primo, & in capit. cum ex eo de atate, & qualitate, libr. sexto, ex quibus iuribus, ita argumentatur Barbat. vt conuincat factā

I. dif.

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

dispensationis mentione, non statim subintelligendum esse, comprehensos Episcopos, sicuti docet dicta communis sententia, namque in dictis capitulis (inquit ipse) facta mentio fuit de dispensatione, & nihilominus adiectum, quod esset concedenda per Episcopum, superfluum autem in illis iuribus, *per Episcopum*, adderetur, si sola mentione dispensationis facta deberemus intelligere, dispensandum fore per Episcopum, ex prædicta consideratione.

18 Cui difficultati facile quidè poteris succurrere, si attendas, per ea iura fuisse Episcopis concessam novam dispensandi facultatem, antea illis expressè denegatam, ut satis constat ex verbis illorum iurium, quare necesse fuit Episcopis mentionem fieri, ut omnes intelligerent antea denegatam potestatem illis de nouo concedi, vnde si sermo esset circa aliam materiam, in qua Episcopus non esset expressè prohibitus dispensare, proculdubio sufficeret de dispensatione ipsa mentionem fieri duntaxat, nec foret necesse Episcopum nominare quasi per ipsum dispensandum esset, quia consideratione & veritate attenta, iam minime obstat dicta iura, nec præstabit Siculo argumentum, siue ansam ad contradicendum.

19 Neque oportebit silentio præterire retento eodem themate posse Prælati inferioribus specificè concedi tale potestatem dispensandi non solum per canones, & statuta Conciliorum, siue per legem aliquam scriptam, sed etiam per consuetudinem, quam aptam, & sufficientem esse ad causandam, & producendam iurisdictionem, plusquam liquido constat, si reducatur in memoriam regulam illam text. in c. duo simul, ibi, *vel per ipsam illam consuetudinem*, de off. ord. & c. conquestus 9. q. 3. consuetudinis enim, quæ ius non scriptum dicitur versusque legem magna profectio, vis & potestas esse solet, quæ

& iurisdictionem tribuere potest, & plures alios effectus producere, ut rectè consideratur Soto, & Caiet. ubi supra. Vnde derivari potest elegans interpretatio ad Innocentium III. Pont. Max. Pontif. responsus, in c. ult. de Chismaticis, ubi decrevit, ordinatum à Chismatico incurranter ab officio fore repellendum, nisi duo simul, & semel legitime probauerit, id est secum fuisse misericorditer dispensatum, & ab ea persona (inquit Pontif. Max) quæ super hoc potestatem habuerit dispensandi, ut intelligatur, quod potestas illa non solum potuerit oriri, & proficisci à lege aliqua scripta, sed etiam à consuetudine, quæ sufficit (ut dictum est) ad causandum, & producendum ius, iudicandi, & dispensandi, seu relaxandi iura, etenim non solum per legem aliquam scriptam, verum etiam per legitimam consuetudinem conceditur iurisdictionis facultasque dispensandi communicatur Episcopis, alijsve Prælati Romano Pontifice inferioribus.

20 Similiter Philosophandum est circa denegationem facultatis dispensandi, ut tunc demum censeretur, & iudicari debeat denegata, ubi ita consuetudine fuerit introductum, quod Episcopus nulla ratione dispensare possit, quo casu nihil intererit, quod per canones, vel leges scriptas, data fuerit Episcopis dispensandi licentia, vel si de dispensatione mentionem non fecerint, iuxta dict. capit. duo simul de officio ordinarii cum similibus, tantam esse vim, ac potestatem consuetudinis asserentibus, ut ordinariam dare possit iurisdictionem, ut præter text. in dict. capit. duo simul, probat text. in capit. cum contingat de foro competent. & in dict. capit. conquestus 9. questione 6. tex. ubi Bald. in l. prima, C. de marci. liberorum, notant Doctores

in

in l. & quia, ff. de iurisdictione omn. iud. l. re Roman. cōf. 243. Ang. Bald. & alij in l. imō, ff. de legib. ea enim, quæ longa cōsuetudine comprobata sunt, ac per annos plurimos obseruata, velut tacita Ciuili cōuentio, testē Hermogen. Iuris Consulto, in l. sed ea, ff. de legib. non minus, quam ea quæ scripta sunt iura seruantur, & si cū oportune docui Paul. lib. 7. ad Sabin. relatus in d. l. imō magnæ certē authoritatis dictum cōsuetudinis ius habetur, quod in tantum probatum est, vt nō futurū necesse id scripto comprehendere, satis igitur constat non solum per leges scriptas, sed etiam per cōsuetudinē posse denegare, atque concedi supradictā dispensandi facultatem.

21 Quibus ita constitutis, & non inelégatē (vt credo) peroratis reliquū iam est, vt statuamus propositā controuersiā, in his duntaxat cardinib⁹ verti, atq; versari, in quibus per canones, & ius scriptū aliquid prohibetur planē & simpliciter, dispensationis autē in nullo mentionē sitū est, neque ius scriptum speciatim, & expressē dispensationem denegat, aut concedit, nec itē eandem virtualiter, & implicite denegare, aut concedere videtur, sed relinquit negotium in terminis solius prēhibitionis, atque pręcepti, de dispensatione verō, nec verbumvllum. Quo casu explorati iuris est, veriorē quidem esse, & his temporibus magis cōmunem, & receptiorē sententiā illā, secundam, & posteriorem, cuius superius mētionem fecimus contra priorem oppositam, quam secuti fuerant priusci, & antiquiores interpretes, cum gloss. quas simul retulimus.

22 Quare retenta secunda supradicta sententiā, secundum illam, talis in hac re venit statuendā conclusio, seu thesis, verissima quidem est dicta se-

cunda sententiā, quæ habet, neque Episcopos, neque alios Prælatos inferiores, qui subsunt Pontifici Maximo dispensare posse cōtra Canones, ius commune, aut statuta Pontificū & addendum est, nisi eisdem Episcopis, siue Prælatis, concessa sit dispensandi facultas, verbis expressis, vel subintellectis, id est tacite, vel expresse, per aliquod ius scriptū, vel nō scriptū, siue per aliā cōcessionē specialem.

23 Quæ doctrina, quāuis ita certa explorataque sit ex superioribus, adeo confirmata, maneat, vt nulla iā videretur indigere probatione, confirmatur ex eo, quia proculdubio omnes, & singuli Episcopi, & Prælati, inferiores, Romano Pontifice, subditi sūnt iuris communis, seu canonis, atque ex consequenti, verum etiā est, tales Episcopos, siue Prælatos, non posse tollere, vel abrogare, canones quorū subditi sunt, & inferiores, nisi a iure aliquo expressam, vel tacitā habeant potestatem, ad dispensandum, & tollendū, siue abrogandū ius cōmunē: inferior enim cōtra superiorē planū est, nihil præstare, aut efficere posse, refragante, sibi reg. vulg. c. quod super his, & capituli cū inferior de maior. & obed. Quod verō Episcopi, siue alij prælati inferiores, subditi sint canonis, aut iuris cōmunis, præterq; quod expeditū est, cōstat liquido, ex d. c. quod super his iuncta celebr. de c. l. text. in cap. i. de constit. Nec minus dubitari potest, quin Prælati in iure dispensantes, eo ipso auferant, & tollant, canones, seu iura scripta, quæ in effectu dispensando relaxant, quo sit manifeste, vt inferiores, quantum vis Episcopali, vel Archiepiscopali dignitate perfulgeant, superiorū cōstitutiones, abrogare, aut immutare minime valeant.

Idem iudicium est de Legatis etiā

L 1

dg

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

de latere, de quibus ideo peculiare
questionem non fecimus, quia vt
resoluit Couarr. de sponsalib. 2. par.
cap. 6. §. 10. num. 2. Dueñas reg. 248.
nullum in hac materia discrimen ver-
tatur inter Episcopos, & Archiepis-
copos ex vna parte, & Pontificis le-
gatos, quantumvis de latere ex alia:
sicut etiam antea docuerat glos. pe-
nult. in dict. cap. dilectus 19. de præb.
& communis resolutio est, vt ex Ab-
ba. testantur Couarrub. & Dueñas,
vbi proxime non posse legatos, etiã
si de latere sint tollere, siue immuta-
re ius commune, nisi in casibus in
quibus Episcopi, siue Archiepisco-
pi illud immutare possunt, cum sibi
conceditur tacite, vel expresse, per
legem, seu consuetudinem, vel alia
legitimam concessionem: quare du-
bitari non potest, quin verior, & ve-
rissima sit dicta secunda sententia, ho-
die magis communis, & hoc iure vi-
mur.

25 Neq; obstat si quis adhuc argu-
mètur cõtra superiorem resolutio-
nem, contendens non esse ita certã,
& exploratã, sicut prædiximus, cõ-
tradicit enim, & videtur non leniter
repugnare axiomati illud Theologo-
rũ & nostrorũ, toties repetitũ, quod
habet, ea quæ potest Romanus Pon-
tifex in toto Orbe, & in ecclesia vni-
uersali, posse Episcopũ in sua Diœce-
si, respectu suorũ subditorũ, nisi sit ali-
qua lex Canonica, quæ ipsum impe-
diat, aut prohibeat: vt probat text. in
c. 1. ibi, *secundum quod Canones censent*,
& ibi, *in suis Diocesis liberam*, de offi.
ordin. & in c. ad honorem de autho.
& vsu palij, ibi, *in plenitudine potestatis*,
tradit Henriquez de matr. lib. 2. c. 3.
n. 2. & de sacram. ord. c. 35. nu. etiã 2.
lib. 10. suæ summæ, post Abul. Sotũ,
& plures alios, quorũ ipse meminit,
et enim si tantum possunt Episcopi in
sua Diœcesi, quantum Pontif. Maxi.

in ecclesia vniuersali, vt innuere vi-
detur text. in d. c. ad honorem, ibi, *in
partem, &c.* cum expeditum sit, & cõ-
stet inter omnes, summum Pontif. in
toto Orbe, & in vniuersali ecclesia,
posse supra omnes leges Canonicas,
& supra ius commune positum, iux-
ta vulg. c. proposuit, de concess. præb.
(vnde dispõsat pro arbitrio in omni
iure positiuo:) relinquitur similiter E-
piscopum dispensare posse, cum suis
inferioribus, & subditis, si non impe-
diatur, aut prohibeatur lege aliqua,
siue constitutione Pontificia, neque
indigere iure aliquo sibi dispensan-
di facultatem cõcedere. Quod argu-
mentũ, (vt dicebã) nõ obstat si confi-
deres dicteriũ illud Theologorũ, &
nostrorũ, crebris sermonibus vsurpa-
rũ, tunc de mum locum habere, quan-
do negotiũ in quo Episcopus nititur
dispensare, siue statuere aliquid, non
comprehenditur sub aliqua iuris pro-
hibitione, neque inuenitur ius ali-
quod impediens, aut prohibens rẽ,
saper quã decernitur, aut statuitur,
quo casu si tollas de medio iuris im-
pedimentum, aut prohibitionem, ve-
rum quidem est posse Episcopum in
sua Diœcesi, erga suos subditos, idẽ
quod potest Pontif. Max. in ecclesia
vniuersali, tamen si refragetur ius ali-
quod siue Pontificia constitutio pro-
culdubio liberam Episcoporum in
suis Diœcesibus potestatem impe-
diat, atque restringet, iuxta doct.
text. in d. c. 1. de offi. ord. Neq; erit ne-
cessẽ q. ius ipsum vltius progredia-
tur ad prohibendam dispensationem,
imò sufficiet, quod simpliciter sta-
tuat, atque decernat super aliqua re,
siue negotio, ad hoc vt Episcopi nõ
obstante libera potestate, qua vtun-
tur in suis Diœcesibus, illud immuta-
re non valeant.

26 Quinimod si cũ iuditio perpẽdam^{us}
cũ Martin. Nauarr. in man. prælud. 9.
num.

num. 13. ita se habere Episcopos in sua Diocesi respectu legum, & constitutionum Romanorum Pontificum, siue Conciliorum vniuersaliū, quemadmodum se habet Roman. Pōtēfex ad legem Dei Opt. Max. vr bene etiam probat per argumentum text. vulg. in dict. capit. cum inferior, facillimo negotio poterimus prædictam argumentationem retorquere: etenim qua ratione Roma. Pontifex in toto Orbe, & in Ecclesia vniuersali, nihil potest, nec vult posse contra legem Dei, similiter neque Episcopi contra Pontificias constitutiones, ita vel sicuti opus non fuit ad impediendam Pontificis Maximi dispensationem, in lege diuina, quod ipsa lex diuina prohiberet dispensare, sed generaliter satis erit legem diuinam decreuisse, simili modo sufficere, quod lex humana Pontificia, sic vel sic, de creuerit, nec necesse erit, quod vterius ad prohibitionē progrediatur. etenim in materia dispensationis non concedere, & prohibere idem sunt, & non minus importat vnum quam aliud, quoniam eo ipso, quod non conceditur expressē, vel tacite, denegata censetur, & interclusa dispensandi facultas, proceditque, & locum habet regul. cap. 2. de translat. Prælati, qua docemur prohibitum censei & dici omne id quod non reperitur concessum, cessat ergo omnino proposita argumentatio.

27 Neque impediunt, quominus veritas conclusionis nostre procedat, nonnulla iura, quæ initio pro contraria parte tetigimus, expendentes nonnullos reperiri casus, in quibus Episcopi dispensant, ea ratione distaxat, quia iure aliquo non inueniuntur prohibiti dispensare, sicuti in hæresi, & alijs criminibus, adulterio grauioribus, in quibus nonnullas glo. & iura citauimus.

respondetur enim cōstanter negando reperiri aliquos casus, in quibus Episcopi ob id dispensant, quia non reperiuntur prohibiti, sed ex eo, quia in his, & similibus casibus concessa est Episcopis dispensandi potestas, siue expresse per legē aliquā scriptā, vel legitimam consuetudinem, siue tacite, & implicite, quia constitutiones mentionem faciētes de dispensatione, credēda sunt, se retulisse ad Episcopos, seu alios Prælatos, Romano. Pōtēfex inferiores, ex doctrina quā superius tradidimus.

28 Ad rex. etiam in d. c. nuper, vers. in secundo, in cuius decisione tota vis, & pondus aduersæ opinionis niti videbatur, quidquid eius mentē Doctores non fuerint assecuti, quorum mentionē fecerunt Duēnas, reg. 252. Co. uar. in cal. mater, 1. par. §. 12. n. 5. & 6. non erit difficilis responsio ab antiquioribus petra, quorum meminit Abb. in d. §. de adult. n. 4. si consideres, text. in d. c. nuper, non instituisse sermonē, de dispensatione, sed tantum de absolutione verba fecisse: dispensationem autem ab absolutione non solum in hac materia, sed generaliter in omni negotio longē differre, plusquā manifestum est, vt satis expressit Synodus Tridentina, d. capit. 6. ibi, dispensare, & ibi, absoluerē, quam differentiam adnotauit Gutierrez in quæstionibus Canonicis, c. 3. n. 4. & 5. post glof. verb. *suspensus*, ad mediū, in c. cupientes, vers. *et ceterum*, de elect. in 6.

Circa absolutionē verō recte deduxit argumentum Roman. Pontifex in dict. cap. nuper, dum ex eo, quia sibi non retinuit apertissime collegit datū fuisse inferioribus Prælati, facultatem absoluenti in eo casu. Accēdit illud esse, excommunicationis ingenium, naturam, & cōditionem, vt quauis simpliciter proferatur, nullā

nulla habita mentione absolutionis, nihilominus si author cōstitutionis, vel canonis, illā sibi speciatim nō referuerit, perinde erit, ac si dixisset expresse, daturā talem excomuni- cationē, usque dum excommunicatus, satisfactione p̄missa fuerit absolu- tus, neque ulterius progressurā prop- ter imbibitam, & implicitam condi- tionem, sub qua proferri censetur quaelibet excommunicationis sen- tentia, donec satisfecerit excommuni- catus, & quia verbum, donec, temporis extremitatem significat, & usque ad satisfactionem procedit, atque pro- greditur excommunicatio, & nō ul- tra, adeo ut si quis excommunicetur sub ea forma, donec satisfeceris, solum exprimitur, & explicatum cēseri de- bet, id quod tacite inerat, id est ex- communicatus, quam primum satis- fecerit & non antea absoluendū fore, & restituendū cōmunioni eccle- siae, ubi cumque igitur author cano- nis, vel cōstitutionis, expresse, sibi non retinuerit absolutionē, ex tacita eius mentē, & intentione, data facul- tas videtur inferioribus, absoluendi excommunicatum, quā primum sa- tisfecerit, & pariter erit mādatis excom- municantis, ex eius (inquam) mente, & intentione, ingenio, atque natura excommunicationis, quare recta & iu- ris Pontificij principijs cōsona fuit col- lectio, seu argumentatio Pontificis in- d. c. nuper, ubi ex eo deduxit, liberū esse Episcopis absolvere, quia Rom. Pontifex absolutionē sibi non refer- uauerat, nec dispensationis memi- nit, ut praediximus.

30 Sed interim priusquā ab intellec- tu, & interpretatione, d. c. nuper dis- cedamus, opere primum duxi, quia proxime dixeram excommunicatum sub ea forma, donec satisfeceris, satisfac- tione p̄missa adhuc indigere ab- solutione, subulē pariter, & difficile,

excitare, & breuissimē resolvere cō- trouersia, ab insituto nostro, qui de legibus & cōstitutionibus Principū, verba facimus aliquantulū alienā, sei- tu tamē, & cognitione dignissimā: vtrū excommunicatus sub dicta formā donec satisfeceris, post satisfactionē in- digeat noua absolutione, an per for- mā satisfactionem maneat absolutus, cesset omnino excommunicatio, ne- que progrediatur ulterius, sed solū du- ret usque ad satisfactionem.

31 In qua difficultate illud explora- tū est, nihil interesse, si talis cōditio exprimatur, cum tacite insit etiā pro- lata excommunicatione simpliciter, ex intentione iudicis excommunican- tis, natura & conditione ipsius ex- communicationis, ea verō, quae tacite insunt, expressa nihil operantur, iux- ta reg. l. 3. ff. de leg. r. cum vulg.

32 Praesupponendum etiā est, & nō le- uiter notandū, non semper in Eccle- sia Catholica, fuisse vnū, & eundem excommunicandi modū, sed diuer- sum, pro temporum differentijs, his enim temporibus videmus talē ex- communicandi formam vsu, & con- suetudine in ecclesia, & Tribunalib⁹ tam supremis, quā inferioribus recepi- tam, secundum quā consueuimus ipsa excommunicationis verba non per obliquū, sed directē proferre in ipsū met excommunicatū, ad ponendū, & constituendū eū exulē, & alie- nū, ab omni fidelū cōmunionē, & eo ipso, in quādam necessariā conse- quentiā, omnes alij prohibiti mādēt cōmunicare cum illo, iuxta tex. in c. prae terra 49. de appellat. & in c. pen. de sent. excom. Bullarū etiā Appos- tolicarū cōsuetudo id ostendit, quia- rum excommunicationes semper in ipsū excommunicatum diriguntur, & solemnitas illa excommunicatio per Bullā Cenae Domini promulga- ta, similiter in excommunicatū eiusq.

per-

personam dirigitur, & ordinatur, vt ex eadem Bulla Cenæ Domini liquido constat.

33 Propter tempora autem primitiue ecclesiæ illa frequenter fuit, excommunicandi forma, vt videre est in canonibus antiquis, per quæ verba excommunicationis dirigebantur, non in ipsum excommunicatũ, sed in ceteros fideles, prohibendo eos, cum excommunicatis cõmunicare, quos ita arcebat, & excludebat à cõmunionē fidelium, eoque excommunicandi genere cõtra Quoduultdeũ Ceteriẽ. Episcop. vsum fuisse Cõcil. African. manifestum est, & refertur in c. 1. de iudic. in illis celebratissimis verbis, *placuit, vt nullus eisdẽ cõmunicet, dũ sermo esset de dicto Quoduultdeo Ceteriẽ Episcopo.* Et probatur atque fulcitur hæc posterior excommunicandi forma per antiquos canones receptos, ex D. Paul. 2. ad Thesal. c. 3. ibi: *siquis nõ obedierit, &c. hunc notate, & ne cõmunicetis cum illo, vt confundatur, &c.* ex alio loco Mathei 18. c. relato in c. nonit de iudic. in illis verbis, *tu tibi ita quem ethnicus & publicanus,* quibus eã semper adiunxit ecclesiã interpreta-
tionẽ, ex vniuersi patrum cõsensu, vt referantur ad excommunicationẽ, vt colligitur ex dicto testimonio D. Pauli, & ex tex. in c. placuit 2. q. 6. ibi: *ad idem Episcopo ab alijs non cõmunicetur, &c.* & ex c. Episcopi 2. q. 3. ibi: *cõmunio illi, &c.* quæ testimonia tã à sacris litteris, quam à iure Pont. petita satis ostendũt, frequentissimũ vsum fuisse in ecclesiã antiquis temporibus receptũ, excommunicandi fideles per verba indirecta relata in reliquos non excommunicatos, secundum quæ indirecte, & in quadã consequentiã eos euitabant, & priuabant ecclesiæ cõmunionē, vt in dictis locis, & testimon. proximẽ relatis.

34 Tertium & vltimum notabile cõ-

ducens ad resoluendã prædictã difficultatem, excommunicationẽ nõ habere, neque habuisse vnquã, certa & determinata verba, quibus proferri debuerit, sed satis fuisse eã proferre, per quæcũque verba, siue directã, siue indirectã, ea solũ lege, & cõditione, vt apta sint, & efficacia ad mentẽ & intentionem ipsius excommunicatis significandã & promulgandã, in qua consistit tota vis excommunicationis, vt omnes intelligant sic excommunicatũ priuatũ manere ab ecclesiastica aliorũ fidelium cõmunionē, iuxta d. c. pen. ibi: *vel simili*, de sententia excommunic. tradidit Ioann. Gutier. in qq. canon. c. 7. n. 7. Nauarr. in man. cap. 22. nu. 37. post Hostiens. & glo. ver. *potest*, in c. pen. de cler. excom. eũque recepta omnium sententia testẽ Gutier. vbi supra.

35 Quibus sic prænotatis duas circa dictã controuersiã inuenio inter se pugnantes, & omnino didicẽtes sententias, quarũ altera cõmunipraxis, & sui recepto in tota ecclesiã, & Tribunalib⁹ ecclesiasticis ex diametro cõtradicit: hoc enim iure vtitur, vt excommunicat⁹ quauis satisfecerit, p̄ satisfactionẽ, nõ ipso facto absoluitur, aut liberetur ab excommunicatione, sed adhuc indiget noua absolutiõne: nihilomin⁹ tamẽ non defunt, nec leuis authoritatis cõtradictores, qui excommunicatũ quã primũ satisfecerit eo ipso absolui, & liberari ab excommunicationis nexu affirmauerint atque cõcederint, neque op⁹ esse absolutionẽ aliquã: quã opinionẽ ante omnes amplexa est, glo. 2. in c. vlt. de m. t. cõtracto cõtra interdictũ ecclesiæ, sequuntur relati à Couarr. in c. alma mater, 1. part. §. 2. num. 7. tenet Aleiart. in c. 1. de iudic. num. 10. & facit doctr. Bart. in l. 4. ff. de seruit. doctentis eam esse conditionem, atque naturam illius particula, *donec,*

Tract. de legib. & const. Principū, &c.

de qua in themate huius questionis, vt actum temporalem efficiat, cuius que dispositioni adiungatur, ex text. in §. manet, insti. de societ. §. illud, insti. de rerum diuisione, probat text. in cap. vlti. ibi: *donec, &c.* de condit. apposit. denotatque talis particula extremitatem temporis, & quoties apponitur excommunicationi significat eandem dumtaxat impossitam esse, vsque ad satisfactionem, & non amplius; actus enim actiuorum non operantur, ultra eorum intentionē satisque constat in proposita specie, de mente ipsius excommunicatis, cuius animus fuit excommunicare, vsque ad tēpus satisfactionis, qua prēmisa noluit amplius ligare, alias enim deficeret veritas illius adiectionis, *donec satisfecerit*, si vtique etiam post satisfactionem reus maneret excommunicatus, & absolute indigeret. Nec negari posse videtur talem excommunicationem temporalem esse, solumque prohibere communionem, vsque ad tempus satisfactionis, & nō amplius, igitur vt eū verbis conveniat sequuta satisfactione, statim absolutus manebit excommunicatus, neque illi necesse erit, nouam absolutionem petere.

36 Accedit ad excommunicationē, (vt diximus) non requiri certa, siue determinata verba, sed illa sufficiūt, & desiderantur, quibus constare possit de mente iudicis excommunicare volentis, vt denotant verba dict. cap. 1. de iudic. *placuit vt nullus eidem communicet* & similia; pariter etiam, vt quis liberetur ab excommunicatione, & absoluat, certa prænitiataque verba nō requiruntur, quippe talis absolutio nō spectat ad ordinem, sed ad iurisdictionē, neque sacramentalis est, sufficietque constare de voluntate superioris absolvere

volentis, vt tradit Hēriquez libr. 13. cap. 20. num. 2. in princ. Nauarr. dict. cap. 27. num. 37. & cap. 26. nu. 8. probant per argumentum text. in cap. 1. de regul. iur. & in l. nihil tam naturalibus, eodem, quibus iurib. habetur vnamquamque rem, per quasunque causas nascitur per eandem dissolui, & ita si verba certa, & determinata non sunt necessaria ad excommunicandum, minimē etiam desiderabuntur ad hoc vt quis exeat ab excommunicatione, sed satis erit sufficere excommunicantis voluntas, & intentio declarata, & expressa per illam adiectionē, *donec satisfecerit*, qua ostenditur solum voluisse ligare excommunicatum, vsque ad satisfactionem, & nō amplius, igitur satisfactione sequuta, excommunicatio desinet, & extinguetur omnino, ita vt non requiratur noua absolutio, nam si post satisfactionem duraret excommunicatio, vsque dum excommunicatus absolueretur, verum non esset excommunicatum fuisse, *donec satisfecerit*.

37 Vrget præterea mirum in modū pro hac sententia, si expendas suspensionem, & interdictum, prolata sub eadem forma, *donec satisfecerit*, prēmisa satisfactione statim tolli, & relaxari, neque opus esse absolutione, aut relaxatione aliqua, vt probat text. in cap. non est vobis, 2. de sponsal. iuncta glos. 3. & in Clement. 1. iūcta glos. dict. vers. *donec*, de decimis, sequuntur communiter DD. in dict. cap. 1. de iudic. vt testantur Couarr. dict. n. 7. Gutierrez in qq. Canon. c. 5. num. 7. Henrriquez, in 2. par. summae, libr. 13. de excommunicat. cap. 29. num. 2. additio ad Capellā 297. idem autem iudicium esse debet, de excommunicatione cum eadem ratio versetur, inter dictas tres species suspensionem, scilicet, interdictū, &

excommunicationem, quippe quatenus censure ecclesiasticæ sunt, & arma quædam ecclesiastica, quibus ecclesia vitur, maximam paritatem, & similitudinē habent inter se, tanquā vincula ecclesiastica, & nervi ecclesiasticæ disciplina, iuxta text. in cap. nemo contemnat. 2. q. 3. vulg. c. quærenti de verb. signif. c. cū inter, de cōsuetud. vnde coacta iuris ratione dicendum videtur, quod quemadmodum suspensus, donec satisfecerit, satisfactione præmissa statim non est suspensus, & liberè potest ordines exercere, absque noua aliqua absolutiōe, seu relaxatione, similiter in excommunicatione contingat, quod scilicet non sit opus noua absolutiōe, & confirmatur, quia regulariter prohibita ad certum tempus, si elebatur, statim censetur concessa, etiam si non superueniat noua concessio, ex latē traditis ab Andrea Tiraquel. de retract. tit. 10. glof. 2. à num. 48. & probat text. in l. Imperator. 8. ff. de postul. at qui excommunicat subditum, donec satisfecerit, nihil aliud facit, quam illi prohibere communionē, vsque ad tempus satisfactionis, & non amplius, post satisfactionem, ergo censi debet concessa communio, ex reg. d. l. Imperator, & resolutis à Tiraq. vbi proximè.

38 Præsertim si expendamus multo magis nocere excommunicationē, quam interdictum, atque suspensio, vulg. ca. corripantur 24. quæst. 3. est autē verisimile, imò conueniens omnino, vt id, quod maius nocuentū asserti facilius tollatur, & relaxetur, ac per consequens excommunicatio facilius etiam cessare debet, quā interdictum, seu suspensio, per argumentum à fortiori, quo probari videtur, quod si suspensio, & interdictum, quæ non sunt adeo nociua retento eodem themate sequuta satisfactio-

ne ulterius non progrediuntur, neque requirunt nouam absolutiōem, seu relaxationem, multo magis, iuxta eandem hypothesim, cessabit excommunicatio, neque erit necessaria noua absolutio, vtpotè quia magis nocet, quam aliæ censure, iuxta proximè dicta.

39 Altera sententia prædictæ extrema verior quidem est, atque communi omnium Tribunalium Ecclesiasticorum vsu, & praxi quotidiana vbique recepta, quæ docet excommunicatum, donec satisfecerit, per satisfactionem non absolui, nec liberari ab excommunicatione, sed adhuc noua absolutiōe indigere, & hoc iure vtimus, vt diximus in propositæ dubitationis ingressu.

40 Quam sententiam, vbique gentiū, stylo & consuetudine indicantium receptam & approbatam, tenent, atque defendunt vt iacet, Abb. Panor. in dict. cap. 1. de iud. num. 6. And. Alciat. nu. 10. Philip. Dec. 2. lectura notab. 6. ibidem Henricquez in 2. part. summ. lib. 13. de excommunicatione, cap. 29. num. 2. Martin. Nauar. in man. cap. 27. num. 16. Gutierrez in qq. Canon. cap. 5. num. 7. Couarr. in cap. alma mater, 1. par. §. 10. num. 15. & §. 2. num. 7. & de sponsal. 2. par. c. 6. num. 16. ante omnes glof. verb. donec, vers. in excommunicatis, in Clem. 1. de decimis, docet communis Canonistarum Schola in dict. cap. 1. de iud.

41 Et præterquam quod stylus vsus, & consuetudo omnium Tribunalium, rem hanc sic semper receperunt, veritas dictæ sententiæ suaderi potest efficacissimis rationibus: supponamus enim, vt melius, & facilius veritatem hanc possumus inuestigare, & confirmare istam secundam sententiam, excommunicationē fuisse simpliciter prolatam, sine adiectione il-

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

la, donec satisfecerit, planum est nullusque dubitavit, ita excommunicatum, etiam si obtinuerat, & satisfecisset iudicis præcepto, adhuc fore absolvendum, sicut praxis observatur, & perpetuo observavit ecclesia: tunc sic argumentor excommunicatione simpliciter prolata semper refertur ad novam absolutio, sine qua evitari non potest excommunicatio, igitur etiam si proferatur sub illo adiuncto, donec satisfecerit, super qua nostrum thema versatur indigebit adhuc excommunicatus nova absoluteione, & consequentiam proba, quia certum & expeditum est, in quacunque excommunicatione simpliciter prolata inesse ex natura rei adjectionem illam, nisi satisfecerit, vel donec satisfecerit excommunicatus, sic enim subintelligenda sunt excommunicationes, quæ quotidie proferuntur, at id quod tacite inest, si exprimitur nihil operatur, ex dict. l. 3. de legat. 1. c. vulg. quemadmodum ergo simpliciter pronuntiata excommunicatio non eliditur per satisfactionem, sed necessaria est nova absolutio, similiter quando proferitur sub illis verbis nostri thematis, nova absoluteione indigebit, nulla enim satisfactio quantumvis plena, & plenissima sufficiens esse poterit ad præstandam, siue causandam absoluteionem excommunicato. cap. 1. de iud. 28. vers. unde, c. cum desideres 15. vers. teni, & vers. 3. cum seqq. de sententia excommunicationis.

Præterea eandem partem efficacissime probant nonnulla iura expressa, quorum non in finem locum obtinet Innocent. III. Pontificium responsum, dum referberet universis Doctoribus Parisiis commorantibus, relatum in cap. ex litteris 11. de constit. qui sermonem instituens, de eo qui propter contumaciam, non in

perpetuum, sed usque ad satisfactionem, communiōne fuerat priuatus, in illa verba salutaria prorumpit Pontifex: cum satisfactionem congruam exhibuerit restitutionem obtineat, & ulterius, mandamus quatenus supradictum Magistrum statim restituis, & humiliter precare curantem ad communionis restitue consortium in magistratibus admittatis, ubi expressit Innoc. III. post congruam & plenam satisfactionem, & exhibitam obedientiam, requirit novam restitutionem, & novam admissionem illius Magistri, qui propter contumaciam fuerat communionē priuatus.

Idem probat text. in dict. Clem. 1. de decimis, vers. quod si ibi, ante satisfactionem condignam nullatenus absolventi, & confirmat altera Clem. 2. de hæreticis post princ. in illis verbis, a qua non possunt absolvi, &c. & iterum in illis verbis, donec illis a quibus exorserint plenè satisfecerint, ubi dum sermo esset de excommunicatione eam non posse evitari, quantumvis plena sequuta sit satisfactio, nisi nova subsequatur absolutio docetur. & ita tenet glossa in c. quavis 58. de sententia excommunicationis, sicque manifestares est, ut otiosum sit illam amplius confirmare, & verbis nedum adumbratis sed expressis docuit istam veritatem Concil. Nationale African. cuius particula refertur, in d. cap. 1. de iud. quo loci præmissa satisfactio, adhuc fore absolvendum Quodvult deum Episcop. Cæturien. satis ostendit Concil. sub illis verbis, donec satisfactio præmissa fuerit absolutus, licet enim posset quis comminisci, ex eo ibi fore necessariam novam absoluteionem, quia totum id fuerat expressum, in excommunicatione prolata sub illa forma, donec satisfactio præmissa fuerit absolutus, tamē secuti docebit qui dixerit magis voluisse Concil. in illa locutione se conformare cū vult,

& stylo ecclesie recepto, vt quantum uis plenam quis exhibeat satisfactio nem egeat adhuc omnib; noua ab-
solutione.

44 Verum ulterius istam receptam,

& verissimam doctrinam, magis ac magis confirmasse videbimur, si re-
tenta dicta secunda sententia, tan-
quam ueriori, & frequentiori, acce-
damus ad diluenda fundamenta illa,
que pro priori opinione pugnare vi-
debantur, & ad primū, quod orieba-
tur ex significatione illius particule,
donec, quam dicebamus temporis ex-
tremitatem significare, & ex d.l. Im-
perator cum similibus, vnde proma-
nauit vulgatum iuris dictū, quod
prohibita ad certum tempus eo fini-
to, atque transacto concessa censetur,
facile respondebis, si consideres
multa esse in iure, quae tacite seu per
tacitam concessionem, tolli, & au-
ferri possunt, alia uero, quae conces-
sionem expressam requirunt, recte
ergo procedebat argumentum in his,
quae possunt tacite auferri, & euita-
ri, nec requirunt concessionem ex-
pressam, in quibus sufficit tacita vo-
luntas concedentis, quod antea pro-
hibuerat: at cum excommunicatio,
qua quis priuatur a communione fi-
delium, expressam restitutionem ex-
postulet, vt proxime relata iura do-
cebant, fieri non potest, vt talis res-
titutio ex concedentis quantumuis be-
ne fundatis, seu ex tacita priuantis
mente inducatur, quinimo expressa
restitutionis uerba petenda sunt, vt
statim clarius explicabimus. Nec per-
petuum est particulam illam, donec,
denotare temporis extremitatem,
neque implicare semper transacto il-
lo tempore, opus sit eius, quod an-
te erat sequendum esse, vt si prius
fuerat excommunicatus, donec sa-
tisfecisset, secuta satisfatione eo ip-
so, & statim liberetur ab excommu-

45
nitione: quoniam potius attenden-
da est subiecta materia, quae talis esse
poterit, vt transacto tempore illico
sequatur contrarium, absque nouo
opere, vt in suspensione, & interdic-
to, & eius natura, vt quamuis cesset
praesentium tempus, non sequatur op-
positum eius, quod antea erat, ne si
contrarium implicetur, sequatur ali-
quod absurdum, siue magnum inco-
ueniens, vt recte sicut cetera omnia
considerauit D. Thom. 3. per. quaest.
25. art. 3. ad 3. explicans illud Mathei
cap. 1. non cognouit eam donec peperit,
& e relatu in c. Ioseph. 5. de verb. fig.
& adduxit similia iura glo. in c. quod
dicitur 4. eod. tit. ubi ita docet Abb.
& communis schola, magnum quip-
pe absurdum esset, & inexpressibile cri-
men, ex illis uerbis, non cognouit eam do-
nec peperit, velle deducere, quod po-
stquam peperisset, cognouisset eam:
& absurdum etiam esset affirmare,
quod excommunicatio maior, quae
ex natura sua perpetua est, in quo dif-
fert a minori excommunicatione, iux-
ta tex. in cap. quia 10. q. 1. & in c. cle-
ricos, ubi tenent communiter DD.
de cohabitatione clericorum, cesset
contumacia cessante, & sequuta sa-
tisfactione dimittatur, quasi particu-
la, donec, siue sub intellectu, siue ex-
pressa, implicet quod si satisfecerit
amplius non erit excommunicatus, quae
implicatio admitti certe non debet,
ne sequatur absurdum, quod quis co-
tra usum ecclesiae receptaeque tradi-
tiones, non habita absolutione, sola
satisfactione, contendat se fore abso-
lutum, quod falsissimum est, & contra
proxime tradita.

Nec obstat id quod accesserat de-
inde, ad confirmationem dictae prio-
ris sententiae, a nobis reiectae, dum ex-
pendebamus, videri, necesse non esse
se absolutione aliqua, praeter ipsam
satisfactionem, quia excommunicatio

ta-

Tract. de legib. & const. Principū, &c.

conditionis est, vt non requiratur certa & determinata verba quemadmodum neque absolutio: Respondemus enim quod licet fatendum sit certa præfixa verba non prærequiri, ad hoc vt quis absolatur, negari tamen non potest aliqua desiderari, quæ importent, atque significet, vinculi relaxationem: neque satis erit aucupari, aut colligere absolutionem, ex tacita, vel subintellecta excommunicantis mente: non enim datur absolutio tacita, sed expressa, & verbis expressis prolata exigenda est, & tantum abest, vt excommunicatione pronunciata sub illa adiectione, *donec satisfecerit*, colligi possit tacita absolutio, siue vinculi relaxatio, post satisfactionem, vt oppositum facillimè valeat deduci: etenim si verum, & rectum sensum, illorum verborum attendamus, significat excommunicatum mansurum, & permansurum in excommunicatione donec relipiscat, & satisfaciatur, & nullatenus prius absoluedum, id est ante satisfactionem, ea verò sequuta, statim absolutionem mereri, foreque quam primum absoluedum, id est importat, verba, *donec satisfecerit*, vel *donec satisfactione præmissa fuerit absolutus*, id est non antea excommunicatum vinculi relaxationem mereri, quàm si satisfaciatur, & obtemperet, mandatis iudicis excommunicantis: in quo sensu accipienda sunt iura, in c. propter, & in cap. quamquam, vbi glo. verb. *sententiam*, 18. dist. & in dict. cap. 1. de iud. ad eandemque interpretationem reducenda quæ ibidem adduxit Philipp. Dec. in 2. lectura notab. 6. nu. 2. & quamplurima, quæ contra communem, & verior sententiam expendebat Aug. Beron. in d. c. 1. de iud. n. 75. & 76.

Id verò quod tradiderunt Ant. & Abb. nu. vlt. in dict. cap. fin. de ma-

trimon. contr. contra interdictum Ecclesiæ, & Dominicus, quos sequuti fuerunt Dec. vbi proxime Felin. num. 4. Alciat. num. 10. in dict. cap. 1. de iud. longè videlicet aliud inditum esse de Roman. Pont. excommunicante sub illis verbis, *donec satisfecerit*, & in tali specie non requiri nouam absolutionem, si verum est, procedit ex eo, quia cum Pont. Max. (vt exploratum est) sit supra omne ius humanum positorium, sit eum posse excommunicatum absolueri, non adhibita causæ cognitione, neque vlla obseruata forma, argumento Clem. si sumus de sententia excommunic. & vulg. c. proposuit de concessione præbende.

Alterum rursus argumentum, tertio loco propositum, quod mirum in modum vrgere diximus pro dicta priori sententia, sumptum ex æquiparatione trium censurarum, excommunicationis, suspensionis, & interdicti, vt quemadmodum interdicti, atque suspensio, adueniente tempore præfinito omnino cessant, & extinguuntur, idem similiter dicendum esset in excommunicatione, quod deberet cessare, atque suspendi statim satisfactione sequuta, illud inquam argumentum, nobis negotium non facelsit, si consideres illud esse excommunicationis iugum, atque conditio, vt sit multo magis nociua, quam alia poenæ in iudicibus ecclesiasticis, multoque magis noceat, quam suspensio, seu interdictum, vt probat vulg. text. in d. cap. corripiantur: etenim per excommunicationem (vt planum est) præscinditur, excommunicatus a communione fidelium, efficiunturque membra Sacerdotii, cui olim visibiliter tradebantur, vt colligitur ex B. Paul. testim. 1. ad Corinth. cap. 5. relato in cap. audi, in princ. 2. quæst. 3. si adiungas patrum,

& aliorum Doctorū explicationem tradidit ab Henríquez d. lib. 1. c. 1. nu. 3. ubi contra Medin. sequutus communem sententiam hanc consideratione confirmat.

48 Considerabis præterea q̄ inter reliquas discretas à DD. relatas; inter excommunicationem; ex vna parte; & suspensionem; & interdictum; ex alia; (quod attinet ad propositū) illa præcipuū videtur; quod interdictum; atque suspensio; nullam expolcunt certam formam; neque verba requirunt; vt cessent; & suspendantur; contra verò excommunicatio maior; certam formam prærequirit; ad hoc; vt excommunicatus etiam secuta satisfactioe absolueudus sit; sicuti probant nonnulla iura; ad id plusquā expressa; inter quæ primum locum tenet text. sic interpretatur. in c. seruatur 2. q. 3. ibi: *quousque Episcopo suo visum fuerit humaniorem circa eas ferre sententiam; nec minus confirmat text. in d. c. à nobis; ibi: absolutiois etiam forma; & in d. c. cum desideres in illis verbis; nō si fuerit secundum formam ecclesie; & quibus iuribus aperte demonstratur absolutiois; certā præfinitamq; formā; in Ecclesia Catholica receptam esse; quæ sub aliquolib⁹ verbis; vinculi relaxationē denotatilis; concedatur necesse est. Vnde deducitur per sequellā; ad relaxationē interdicti; & suspensionis; sufficere quidē; tacitā superioris voluntatē; quæ resultat ex illis verbis; *suspendo vel interdicto donec satisfecerit*; quippē ubi nō requiritur expressa absolutio; seu relaxatio; sufficit tacita; ex mente proferentis interdictum; siue suspensionē deprehēsa; ex regul. l. 3. ff. de rebus cred. et si cert. petatur; retro dicendum est in excommunicatione cuius absolutio non potest ex coniecturis; & tacita excommunicantis mēte deduci; sed expressa desideratur.*

49 Profluit etiam; atque dimanat ex dictis facilis præfatæ argumentationis resolutio; cum enim excommunicati arceantur à communione fidelium; non quomodocumque; sed solemmniter adhibitāq; causæ cognitio nē; fuerintque preclisi; ab Ecclesiæ communione; & interim facti Sathanæ mēbra; cū ratione coniunctum; & copulatum; visum est; ipsimet Ecclesiæ Catholicæ; excommunicatum ita ligatum; quemadmodum solemmniter exiuit; ita magna adhibita solemnitare; ad Ecclesiam redire; à qua semel fuerat præcissus; & inconueniēs non leue; imò maximum absurdum; (vnde scandalum; & alia mala oriuntur) si sic excommunicati per solam penitentiam; & satisfactionem; absque noua absolutione; tacite solum reconciliarentur; non adhibita aliqua verborum solemnitare. In suspensione verò; & interdicto; quæ non rejiciunt homines à communione fidelium; sed adhuc existentes intra ecclesiæ limina; interdicuntur; & suspenduntur; minor exigitur reconciliatio; & tacita; quæ ex coniecturis deduci solet; sufficiens erit; qua ratione cessat; atque diluitur prædictum argumentum.

50 Quò sit vt non sine causa veniat taxandus Francisc. Riparian. in dict. cap. 1. de iud. nume. 24. qui non satis cautē existimauit interdictum; etiam prolatum; donec satisfecerit; nouam relaxationem expolcere; adhuc post satisfactionem ipsam; adductus auctoritate text. in dict. cap. quamquam de censibus lib. 6. in final. verbis; ubi Roman. Pontif. præcipit; non aliter homines de quibus in illa specie; quam præmissa satisfactione; consequuturos absolutioem; ab excommunicatione; & relaxationem ab interdicto; igitur; (inquit Rippa) etiam ad hoc; vt cesset interdictum; quam tumuis

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

tumuis satisfactione secuta, requiritur noua relaxatio. Duabus tamē de causis magnopere decipitur, præcitarus auctor, etenim interdictum de quo in illo text. vt colligitur ex verbis eiusdem, pronunciatum fuit, sub speciali quadam forma, secundū quā, etiam post satisfactionem, requirebatur noua relaxatio; quod vtiq; ipsemet interdicti auctor iure potuit exigere, & sub tali forma interdictum proferre, sicut ipsa prolaturum fuisse, denotant, atque demonstrant ipsamet illius text. verba ad extremū relata. Præterquamquod, ibidem non erat sermo, de interdicto, *donec satisfeceris*, circa quod versatur totū thema nostræ disputationis, sed impositum erat simpliciter, quodam interdictum, vt imponi solet, & minime sub dicta adiectione, *donec satisfeceris*, nec sub aliqua alia, sed de plano, vt fieri consuevit in Tribunalibus ecclesiasticis.

51 Denique vt omnimodam habeas argumentorum resolutionem, iterum considera, parum interesse, quod absolutio ab excommunicatione, indulgeri possit, non adhibitis certis, seu determinatis verborum formulis, certissimum enim est coacta iurisdictione desiderari, hæc vel illa verba, quæ saltem denotent vinculi relaxationem, vnde deducitur, quod etsi magis noceat excommunicatio, quā reliquæ censuræ, nihilominus non ita facile, & sine solemnitate, ab excommunicatione liberemur, quemadmodum à cæteris censuris exire consueuimus, neque intendit iudex, nec si maxime voluisset posset, per tacita verba, absolutionem ab excommunicatione impartiri.

52 Nec possum silentio præterire, quodam notabile, vtile & quotidianum in praxi, statibus legibus Regijs imponentibus penam aduersus

eos, qui diu quam par est, contumaces, perseverant in excommunicationis sententia, etiam illos, qui plenè satisfecerint, post plenam satisfactionem, quandiu non absoluntur penas per dictas leges Regias, impositas incurtere, cum re vera, etsi magis plenè satisfecerint, in effectu non fuerint absoluti, neque dimiserint excommunicationem, quin potius indebitè permanserint in ea, ac cessari que debeant, & possint, nec non prædictis penis vexari, quibus resoluta manet proposita dubitatio, relictis alijs multis, quæ poterant aduci, ne vltius in tam longa parenthesis progrediamur.

53 Atque vt iam à dicta controversia expediti, quasi quodam postliminio reuerſi, ex tam proluxa digressione ad viam redeamus; iterum acingentes nos itineri, & interpretationi dict. cap. nuper, quod dicebamus non de dispensatione, sed de absolute verba fecisse insuper, præter intellectum superius assignatum non insubtiliter circa illum textum considerare oportebit, vt morem geramus interpretibus, qui vulgo textū illum, ad materiam dispensationis, adduxerunt, propterea efficax esse, argumentum in excommunicatione, ex eo quia conditor canonis, aut constitutionis, sibi non retinuit, siue reseruauit, absoluedi potestatem, eo ipso datam videri, atque commissam absolutionem inferioribus, quoniam excommunicatio in quantum censura est, attenta sua natura, & expressa iuris dispositione mente, & voluntate ipsius excommunicantis, semper habet imbitam talem adiectionem, seu conditionem, *donec excommunicatus satisfactio præmissa absoluitur*, vt denotant illa verba dict. cap. 1. de iud. vsui recepto, & consuetudini Ecclesiæ consentanea, *donec satisfactio*

resoluitio premissa fuerit absolutus, vlt-
que adeo vt nihil inter sit, si ab ex-
communicante mentio facta non sit,
de absolutione, qui simpliciter pro-
tulisset excommunicationem: ete-
nim nihilominus tacite, & implicite,
& secundum iuris intellectum dum
eam author canonis, seu legis, sibi
non retinuerit censetur inferiori-
bus concessisse, quasi expresse ipsius
absolutionis meminisset, quo casu
dubitari non posset, quin foret ad E-
piscopum relata. Idemque dicendum
est, quoties in canone de dispen-
satione mentio sit, sicuti factam fuisse,
in d.c. nuper comminiscitur comu-
niter interpretes: in quo casu recte
procedit argumentum Pontificis ibi
dem, semel enim facta dispensationis
mentionem, bene sequitur Episcopum
dispensare posse, si conditor legis si-
bi non retinuit dispensationem, in
eoque consistit discretia in propo-
sito inter absolutionem, & dispensa-
tionem, quod absolutio etiam si non ex-
primatur, videbitur inclusa, atque com-
prehensa, in ipso canone ex iuris dis-
positione, canon tamen, aut ius com-
mune, rem aliquam statuens, siue pro-
hibens non semper censetur, dispen-
sationis meminisse, neque suppone-
re aut includere illam, nisi lex ipsa ma-
nifeste expresserit, & declaraverit:
ad quas considerationes reducendæ
sunt, quæ Abb. Panor. & Authores su-
perius relati, traddiderunt consti-
tuentes discrimen in hac materia, in-
ter dispensationem & absolutionem.
Igitur dici potest, datis paribus ter-
minis, scilicet quod constitutio fece-
rit mentionem dispensationis, quæ
admodum expresse, vel implicite,
semper facta, censeri debet ipsius ab-
solutio, nullam quo ad propositum
versari discretiam, inter absolutionem
de qua diximus, & dispensationem, cu-
ius meminit d.c. nuper, utroque enim

casu data paritate terminorum cen-
setur concessa dispensatio, seu abso-
lutio inferioribus, dum superior eas
sibi non retinuerit.

54 Tandem non impedit supradicta
resolutionem, quam utpote verissimam,
amplexi sumus in questione nostra
principali, deductum argumentum, ex l.
nec non, post principium, ff. ex quibus
causis maiores, facientes vim pro co-
traria sententia, in Vlpiani doctrina,
de qua ibi, quatenus clausulam Præto-
ris, circa restitutionem cōcedendam, sic
interpretatur, vt Prætor non pollicea-
tur, restitutum, absentes, de quibus
ibi, si leges permittant, sed si leges non prohibe-
ant, &c. etenim si diligenter expen-
damus illud textum reperiemus sanè, de
restitutione loqui, non de dispensatione
inter quæ duos, in proposito, longis-
sima profecto discretia versatur: dis-
pensatio namque semper iuri comu-
ni scripto aduersatur, propriumque
munus, & officium dispensationis est,
relaxare, & quodam modo, pro par-
te tollere, canones, seu leges, in ali-
qua materia statuentes: vnde profuit
atque dimanat, necessario requiri, le-
gem aliquam, seu constitutionem,
quæ prælatis inferioribus, expresse,
vel tacite, faciat dispensandi potesta-
tem, atque ita interpretari debet, vulga-
tum illud iuris dictum deduci consue-
tum, ex ca. 2. de translat. Prælat. omne id
prohibitum censeri, quod lege aliqua
non reperitur concessum, id est (vt ex
dictis colligitur) quando ius commune,
& lex aliqua statuunt, vel prohibent,
super aliquo negotio, tunc prohibita
censeri debet dispensatio, ubi non inue-
niatur concessa. Diversimodè tamē se-
res habet, in restitutione, de qua ser-
mo est, apud Vlpian. in d. l. nec non, si
consideres restitutionem non largiri,
directè contra leges, siue canones, sed
magis præter illos, quare necesse non
est, quod lex aliqua, prætori cōcedat

fa-

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

facultate largiendi restitutionem; sed
sufficeret non dari legē aliquā, illam
prohibentē, semper enim poterit Pre-
tor illā concedere, dum modo non
inueniatur prohibita talis restitutio:
apertissimūque, & iuris principijs, val-
de cōsonū fuit illud docēdi genus,
quo fuit vsus, Vlpian^{us} de cōfiss. l. C.
in d. l. nec non, dum docuit sufficere
circa subiectam materiam, quod lex
non prohibuisset restitutionem, ne-
que opus esse, quod illā permiserit.

55

Illudque ad calcem huius dispu-
tationis, & celeberrimā controuer-
sia, non erit inutile admonere, sem-
per in hac materia dispensationis, da-
ri prohibitionem, si consideres ni-
hil referre, quod leges, vel canones
in specie, dispensationem non inter-
dicant, circa hunc, vel illum casum,
satis enim erit generaliter & perpe-
tuō censerī inferioribus, denegatam
dispensandi facultate, si iterum expē-
das necessariam non esse specialem

prohibitionem, ubi reperitur gene-
ralis expressa, in illis legibus, & cano-
nibus, iureque communi, quod ve-
tat liberum non esse inferioribus, dis-
ponere aduersus superiorum leges,
imō canonum statuta, ab omnibus
obseruanda fore; iuxta vulgatissima
iura, in dict. ca. cum inferior, c. quod
super his de maior. cap. 1. de constit.
ex quibus quatenus docent, canones
ab omnibus custodiri debere, colligi-
tur, generaliter prohibitā illorū iuriū
relaxationē, seu dispensationē: lōgē
ergo diuersum iudiciū est, latumque
discrimē, inter restitutionē, de qua in
d. l. nec non, post principijs, & dispē-
sationē circa quā tota nostra dispu-
tatio versata est, semperque ab aduer-
sariorum telis, libera manet doctrina
de qua supra, qua constanter docui-
mus integrum non esset inferiorib^{us}
Prælatīs, dispensare in statutis, & cōs-
titutionibus, superiorum, quod iuri-
que verissimum est.

Summaria ad Controuerſiam 4.

1 **Q**uemadmodum in corpore na-
tureli ceterorum mēbris vis
& gubernatio à capite pē-
det, ita in corpore sūcillo communita-
tis, cuius caput, & Rector, sūc solus
sūc eam subditis pterit sua statuta
condere.

2 Explicatur lex, si duas, S. decet, ff. de
excusat. tut. & loquatur de commu-
nitatibus minoribus, quas placuit est
non posse leges condere.

3 Proponitur dubium an Capitula cathre-
dalium, absque interuentu Episcopi
possint statuta condere.

4 Canonici cathedralis Ecclesie duplici-
ter cōsiderari possunt, vno modo, &
cōstituunt Capitulū, alio modo, &
clerici sunt illius ecclesie, secundum
hāc posteriorē considerationē, sūc
membra Episcopi, & Episcopus illorū

caput, non ita in priori cōsideratione,
Capitulū enim etiā sine Episcopo est
verū corpus, & vera cōmunitas.

5 Quomodo cumque Capituli mentio fiat
comprehenditur Decanus, absque ex-
pressa Decani mentione, sicut aliquā
do in iure Decani mentio fiat, nec nō,
in litteris, & mandatis Apostolicis
quia inter omnes alios de Capitulo
Decani dignitas notabilior, & dig-
nior est.

6 Decani semper & ubiq; de iure Archi-
diaconis præferuntur, & expēditur
text. in c. e. de reſcriptis ad pro-
bandum in reſcriptis non esse facien-
dem Archidiaconi mentionem, sed
sufficere, quod cum alijs canonicis,
& dignitatibus ecclesiarum innol-
nantur.

7 Decani dignitas nō ex lege aliqua, sed

a con-

à consuetudine originem traxit.

8 *Vbi in iure de aliquibus Prelatis mentio fit gratia exempli dumtaxat, nõ erit attendendus, neque obseruandus ordo scripturæ, & explicatur c. Accernimus de indic.*

9 *Erant olim Decani qui in militia decem militibus præerant ad quorum similitudinem per translationem quandam consuetudo introduxit, ut verbum, Decanus, referatur ad dignitatem ecclesiasticam in Ecclesijs Cathedralibus existentem, & explicatur c. ad hæc, de offi. Archi.*

10 *Hodie non reperiuntur Archidiaconi, de quibus olim, vnde rectè Congregatio Cardin. intellexit decretum Trid. sess. 24. c. 12. de refor. ut nõ loquatur Conciliū de Archidiaconis huius temporis.*

11 *In his quæ spectant ad communiratem canonici considerari debent, tanquam Capitulum in alijs verò, quæ ad ipsos pertinent, tanquam clerici.*

12 *In rebus ad Capitulum pertinentibus bene possunt canonici, absq; Episcopis statuere, quippe sine illis vnū corpus efficiunt.*

13 *Explicatur resolutio communis scholæ in eum ab ecclesijs, de offi. ord. asserentis, quod potestas omnium ecclesiarum ab Episcopi potestate duxit initium.*

14 *Id quod dicitur Capitulum posse statuere sine Episcopo limitatur in arduis & difficilissimis negotijs.*

15 *Dubium non est ecclesijs iura communitalis concessa fuisse, non tamen ita ampla potestas illis data est, ut in arduis in consilio Episcopo statuta facere possint, sicuti neque Episcopi grauiora negotia Papa in consilio tractare possunt, quæ iuris intellectu ipsimet summo Pontifici reseruantur.*

16 *Quam plurima reperiuntur in iure, in*

quibus non possunt Capitula Cathedraltum statuere sine consensu Episcopi, quorum nonnulla enumerantur, & explicatur text. in cap. ex parte, de constit. & in cap. ex tunc, & in cap. inter quatuor, de clericis nonresidentibus.

17 *Interpretatur text. in cap. cũ consuetudinis, de consuetudine, ut versetur in d. exceptione dicte regule.*

18 *Assignatur intellectus ad cap. nouis, de his quæ fiunt à Prelat. ut loquatur de canonicis, consideratis, tanquam clerici iuxta superius propositam distinctionem.*

19 *Legatum relictum canonicis, ecclesiæ & non ipsis debetur, quemadmodum legatum relictum ciuibus ciuitati debetur.*

20 *Contraria sententia verior & communior est, quia priuilegium canonicis relictum, non spectat ad ecclesiā & relictum personis qui ecclesiæ administrationem non habent, non censetur relictum contemplatione ecclesiæ, expeditū autē est canonicos non esse ecclesiæ administratores.*

21 *Constituitur differentia inter legatū relictum ciuibus, & inter legatum datum canonicis.*

22 *Reijcitur præfata differentia, pariter enim ciues possunt dupliciter considerari sicuti canonici.*

23 *Expense ciuitatum, aliæ sunt, ad quas ciues contribuere tenentur, aliæ vero quæ erogari debent ex publicis redditibus.*

24 *Agitur de intellectu. l. 2. ff. de reb. dub. & reijcitur ratio considerantium maiorem affectionē testatoris erga ciuitatem quam erga ciues.*

25 *Reijcitur etiam intellectus asserentiū, idē legatū ciuibus non deberi, quia commodum non pateretur diuisionem, & inuili foret legatum inter tot numero personas.*

26 *Denique reijcitur intellectus dicen-*

M tium,

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

- riam, id eo tale legatum deberi Republica, quia ciues tanquam aduocatos illos repræsentant.
- 27 Tandem assignatur verus intellectus ad d. l. 2. id eo sic respondisse Papinianum, ut in commune bonum reuocaret legatum: & si nomine ciuium Patricij solum acciperentur profecto in tali casu non ciuitati deberetur legatum, sed nobilibus.
- 28 Relictum canonicis Capitulo debetur diuidendumque est inter omnes: si cuius alia bona Capituli, & notatur Dominus Conarr. quod male allegauerit Felinum, & Barbatiam.
- 29 Quanam solemnitas à iure constituta est ad condenda statuta.
- 30 Vbi omnimoda potestas condendi statuta residet penes totam communitatē quatuor potissimum requiruntur, ut statutum valeat, quorum primum sit Statuentium consensus.
- 31 Secundum requisitum est, ut adsint duæ saltem partes Decurionum, tertium ut omnes aduocentur.
- 32 Quantum requisitum, ut maior pars

- corum qui ad sunt statuto consentiat.
- 33 Quarta conditio, ut maior illa pars illorum qui statuto consensuerit sanior sit, & constet ex personis maioris auctoritatis.
- 34 Si facultas ferendi statuta soli superiori cõpetuerit, satis erit illius decretum ad validitatem statuti, digna tamen erat vox Prælati dicentis se velle adhibere consilium maiorum ipsius communitalis.
- 35 Oportune dubitatur an talia statuta seruari etiam debeant extra communitalitatem.
- 36 Refertur duæ opiniones altera Baldi quæ negat, altera Bartoli quæ affirmat.
- 37 Statuta quæ respiciunt merita causarum, etiam extra communitalitē seruanda sunt, quæ verò solum sunt ordinataria iudicij non ita.
- 38 Statuta quæ respiciunt merita causarum faciunt ius inter partes, id eoque, ubiq; seruanda, quæ autem duntaxat sunt ordinataria iudicij alterius territorij iudicem non ligant, id eo neq; seruari debent extra communitalitatem.

CONTROVERSIA 4.

Vtrum quælibet communitas in terminis iuris communis, non interueniente alicuius superioris auctoritate, possit et valeat suas leges ferre, et statuta condere.

Diximus de Episcopis, & similibus Prælati Pontifice Maximo inferioribus, neutiquam posse, sancire leges, siue sta-

tuta condere cõtra superiorum constitutiones, similiterque tradidimus eos dispensare non posse, in his quæ per Canones & Principum placita prohibita

prohibita sunt de quibus late differimus in duabus quaestionibus, proxime præcedentibus: nunc ratio perfectæ doctrinæ expostulat iure suo, ut inquiramus de ipsismet cōmunitatibus, possint ne absq; alicuius superioris auctoritate, sua statuta facere. Quā difficultatē tribus dubitationibus in mediū adductis, & breuiter resolutis, pro tenuitate nostra facilius negotio dilucemus. Prius tamen, quā rē hāc agrediamur, & antequā dictas tres proponamus dubitationes, meminisse oportebit, iuxta superiorē à nobis traditā resolutionē, omnes & singulos cōmunitatū Rectores, siue superiores, modo soli sint, modo cū suis inferioribus, subditis, seu membris, coniuncti atq; copulati, valere quidē, suas constitutiones ferre, nouaq; statuta cōdere: exploratū autē est, concurrētibus simul Rectore, & mēbris, cuiuslibet cōmunitatis, eo ipso integrā & perfectā resultare cōmunitatē, quæ corpus quodā fictum est, iuxta l. proponebatur. ff. de iud. habetq; se Rector, ad suam cōmunitatē, sicut caput ad membra sui corporis, ut quemadmodum, in corpore naturalis, ceterorū mēbrorum virtus, & gubernatio, à capite pendet, sic philosophandū sit, circa cōmunitatē, ut docebat B. Thom. 3. p. q. 8. ar. 1. igitur consequens sit quamlibet cōmunitatem, suas leges ferre posse, & statuta cōdere, absq; alicuius superioris auctoritate.

- 2 Quā cōclusionē, atq; doctrinā amplexus est Bar. cōmunitē receptus in l. omnes. n. 6. ff. de iust. & iur. post gl. vlt. in l. 1. C. de const. pecun. quæ ita docuit per text. ibi: quod si obijciās dari minores ciuitates quarū mēminit. l. C. in l. si duas. §. decet. ff. de exculat. tur. quas planū est, nō posse leges cōdere sicuti etiā à nobis superius fuit resolutū: nō cū difficultate

poterit satisfieri, ex traditis à Frāncisco Conn. lib. 1. Cōment. iuris ciuil. c. 13. constituentis discrimen, inter ciuitates, & reliqua cōmunitatū genera, ut ciuitas differat à cōmunitate, sicut distinguitur pars à suo toto, argumento text. in §. plebiscitū, instit. de iur. nat. gent. & ciuil. verb. *species*, quod significat idem quod pars, ut differat, ciuitas à cōmunitate sicuti pars à toto, adiuvante populi significatione, quam adducit idem Conn. d. loco.

- 3 Ut ergo plenā huius cōtrouersiæ resolutionē habeamus, tres breuissimē quaestiones resoluedæ sunt. Prima dubitatio est in specie, circa Capitula Ecclesiā Cathedraliū, utri possint, & valeant, aliqua statuta edere, absq; eo, quod Episcopi, Archiepiscopi, vel alij similes Prælati interueniant, præstatq; dubitandi rationē, reperiri nonnulla iura impugnantia statuta facta à Capitulo, absq; interuentu sui Episcopi, ut in c. cum consuetudinis, de consuetud. & semper in qualibet cōmunitate, mag-nopere requiritur consensus capituli, ad est Episcopi, qui re vera vnum corpus, cum Capitulo constituit, caputq; est sui Capituli, ex text. in c. requisisti, ad fin. de testam. & in c. nouit, de his quæ sunt à Prælati: quare ut valeant talia statuta, capituli consensus maximē videtur desiderari, quamuis partem affirmatiuam, hoc est, rectē posse cōmunitates, seu Capitula Cathedralium, cōdere statuta sine suo Prælate, expresse confirmet text. in sæpè repet. cap. cum omnes, de consue.

- 4 Quare adhuc sciendū est, ut penitus cōprehendamus dubitationem propositā, canonicos cuiusvis Cathedrales Ecclesie, bipartitō cerni & cōsiderari posse: vno modo quatenus coniuncti & copulati, in vñ corpus

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

Capitulū, seu Collegiū aliquod cōstituitur: alio verò modo in quantū representat illā ecclesiā, & illius clerici sunt, qua ratione, sicuti docuit Rom. Pont. in c. requisistis, ibi, *cui est Apostoli coniugio copulatus*, de testam. nō possunt tales clerici, vnā cōmunitatē, siue vnū corpus cōstituere, nisi cū Episcopo, qui caput ipsorum est, clerici autē membra: si verò cōsiderentur in quantū efficiunt Capitulū, seu Collegiū, reuera, etiā si Episcopus nō interueniat, erūt & sunt vnū corpus, iuxta iura expressa in c. Capitulū Sanctę Crucis, de rescript. c. dilecta, de excessib. Prælat. quibus in locis, licet non satis perspicuē, id adnotarūt Abb. Panor. Felin. & reliqui, quo casu Episcopus nō erit pars Capituli, vt admonuit cōmunis schola, cū Abb. nu. 3. in c. eam te, de rescript. & probat text. valde notandus in proposito, in c. irrefragabili, vers. *excessus*, de excessibus Prælat.

5 Quomodo cūq; tamē Capituli mētio fiat, cōprehēdetur Decanus, quipē de Capitulo existit, & sub nomine Capituli tanquā pars sub toto inuoluitur, & cōtinetur, vt voluit glo. 1. in c. cū inter vniuersas i 8. de elect. & glo. verb. *nullatenus*, per text. ibi in c. post electionē, de cōcessione prębendę, nec necesse erit Decani mentionē facere, vt cēseri debeat cōprehēsus sub nomine Capituli. Quod si aliquādo in iure nostro repereris expressam mentionē Decani alicuius ecclesię, siue directū rescriptum aliquod, Decano & Capitulo, vt in c. eate, de rescript. totū id referendū est dignitati & qualitati, seu claritati ipsius Decanatus (vt ita loquamur) ne gari enim nō potest, fulgere, & coruscare, seu splendescere inter alios, Dignitatē Decanatū, vt potē quę dignior & notabilior est, teste Casano in Cathal. glorię mundi. 4. p. consid.

37. Boer. de author. magni consilij, §. n. 71. docet Philipp. Dec. in d. c. eam te, Cardin. conf. 62. post d. gl. 1. in d. c. cū inter vniuersas i 8. de elect. qua ratione ob excellētiā dignitatis, sępenumerō in litteris, & mādatis Apostolicis, fieri solet specialis mētio, ipsius Decani, vt in d. c. eate, & in c. ex parte 33. de rescript. & in d. c. cū inter, & passim alibi: qua mentione opus nō esset, sed solum fit, quia inter omnes alios de Capitulo, Decani dignitas notabilior & dignior est, magisq; splendescit, & fulget.

6 Quo fit, vt Decani semper & vbique de iure, Archidiaconis pręferantur, iuxta text. in c. ad aures. §. 1. de rescript. & patebit si expēdas, in illa ecclesia cuius meminit tex. in d. c. eam te, adfuisse Archidiaconi dignitatē, & tamē in rescripto, dumtaxat Decani facta fuit specialis mentio, & reliquę personę de Capitulo sub eum lo involueroq; verborū fuerunt cōprehensę, dato, quod dubiū non est, quin Archidiaconus omnibus alijs dignior existat, & post Episcopū, primū locū occupet, ipso Decano, Ecclesię Cathedralis absente, vt docuit glo. in rubr. de officio Archidiaconi, tex. expressus in c. ad hæc, vers. *secundum*, & in c. 1. eod. tit.

7 Verum enim verò, id intelligendum est, procedere, & initium sumpsisse, nō ex lege aliqua, siue canonice scripto, sed ex cōsuetudine, à qua supradicta Decanatus dignitas originē traxit, fuisseq; merū cōsuetudinis inuētū, certissimū est, vt tenuit Cosmas, in pragm. sanctis, quomodo dē vniū onciū. §. super his, ver. *Decanus*, Philip. Dec. in d. c. eate, in prin. post glo. 2. in cap. ex parte, el primo, de clericis, non resid.

8 Sed quoties mentio fit in iure de aliquibus Prælati gratia exempli, seu doctriņę causa dumtaxat, non debet

debet attendi, nec seruari ordo scripturæ, ex text. in c. cum in cunctis. §. inferioribus: *Decernimus, Archiepiscopatum* de electione: vnde ociosius & superfluous videtur omnino labor glossæ 3. in cap. decernimus de iudicijs, quæ proximè doctrinæ obli-
ta cum assequi non possit, cur ibidè Archiepiscopi post Abbates & Episcopos fuissent collocati, pro verbo, *Archiepiscopi*, legendum esse voluit, *Archiepiscopi*, verum frequentior littera retinenda est, & ne propter ordinem scripturæ Episcopi, & Abbates tanquam digniores, & prælati-
res Archiepiscopis præferri, videantur, x. doctrinæ glossæ 2. in cap. sedes, de rescript. & ex reg. l. quoties 42. ff. de viusu fructu, rectè satis si si camus in d.c. 2. de iudi. Episcoporum, Abbatum, & Archiepiscoporum ordine præposito factâ fuisse mentionem, quia de his non meminit Concilii, nisi gratia exempli, seu doctrinæ causa, vt responderunt Felin. in cap. cū dilectis, col. 2. de rescript. Marantus de ordine. iudic. 3. p. nu. 113. Cardinalis quem sequitur Ripa in d.c. decernimus, num. 7. ex quo non fuit ibidè attendendus scripturæ ordo.

Erāt autē olim Decani, de quibus dicebamus, (vt hoc vulgus nō igno- rat,) qui in militia decem militibus pre- erant, vt cōstat ex titu. C. de Decan. lib. 12. vbi adnotatur Alciat. & alij, post glo. Rubr. Brifon. verb. *Decani*, ex B. Aug. vbi agit de his, qui in religionibus decem Monachis antecē- dūt, & præsunt, ad quorū similitudi- nē per translationē quandā, consue- tudo introduxit, vt hoc verbū, *Decanus*, referretur ad dignitatē ecclesi- asticā in Ecclesijs Cathedralibus, existentē, vt docuit Archidia. in c. in capite. 50. dist. post gl. 4. in l. C. de sacrosan. Eccles. nec non ad cas personas, qui propter aliquod mu-

Index

- 10 His tamen temporibus non reperies; in his Regnis Hispaniarum dictos Archidiaconos, ante quos excellere diximus ipsos Decanos Ecclesiarum Cathedralium (Archidiaconos inquam) quales erant in terminis iuris communis, oculi scilicet Episcoporum: adeo ut declarauerit Congregatio Cardinalium observat Nauarr. in man. c. 25. n. 135. Concil. Trid. decretum, sess. 24. c. 12. de reformatione de Archidiaconis facit mentionem non habere locum, neque procedere in Archidiaconis huius temporis, quippe non sunt oculi Episcoporum.

- 11 Deinde conducit ad eandem resolutionē, proximiū animaduertere, res spectare possē ad Capitulū, & ad canonicos Ecclesię Cathedralis, vel alterius cōmunitatis: planē in his rebus & negotijs, quę ad ipsa Collegia, siue cōmunitates, spectant, canonici cōsiderari possunt & debent: tūquā Capitulū, in alijs verō respiciētibz eodē canonico cōsiderandi sunt, tūquā clerici Cathedralis Ecclesię sint. Vnde fit vt canonici ita cōsiderati, vt vnum Collegium efficiunt,

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

atque constituunt, rectè possint, sua statuta condere, & ordinationes facere, absque sui Episcopi auctoritate, ut decretum est, atque sancitum, à Pont. Max. in d.c. cū omnes de constit. Etenim verissimum est, & superius resolvimus nullam cōmunitatē, indigere superioris auctoritate, siue consensu, ad hoc vt eius statuta, valeant & teneant.

12 Ex quibus iam facilè consequitur propositæ dubitationi, sub quadam limitatione respondendum fore: vt in spectantibus ad suam cōmunitatem, seu Collegium, valeat & possit Capitulum statuere, atque decernere, sponte, & pro arbitrio suo, absque Episcopo, propterea quod in his & similibus causis (vt dicebam) ipsimet canonici tanquam Capitulum considerantur, vnū corpus efficiētes, & constituentes, & non, tanquam clerici Ecclesiæ Cathedralis.

13 Neque oberit resolutio communis scholæ nostrorū, in c. cū ab ecclesiis, de officio ordin. asserētium, quod potestas omnium Collegiorū ecclesiasticorum, ab ipsius Episcopi potestate duxit initium, quod probāt ducto argumēto ex text. in c. in nouo, iuncta glo. verb. *pari.* 21. dist. & in c. scire. 7. q. 1. respōdetur enim eo nō obstāte ita ius Collegij fuisse canonicis cōcessum, in quantū vnū Collegiū efficiunt, atq; cōstituunt, vt ea ratione data sit illis, in sua cōmunitate, omnis potestas, Capitulis cōpetēs, à qua potestate, sic canonicis cōmunicata, profuit atq; dimanat, quod possint sua cōdere statuta, absq; Prælati consensu, & auctoritate.

14 Quā doctrinā ita limitandā cēseō, quemadmodū in simili specie, superius restringebā, vt id quod diximus posse Capitulum Ecclesiæ Cathedralis, nō interueniente Episcopo, suas facere ordinationes statutaq; cōde-

re, minimè procedat, neq; locum habeat, in arduis, & difficilimis negotijs, quæ proculdubio, quantūvis ad Capitulum spectent, priuatim, adhuc sine Episcopo, nō potest Capitulum, circa negotia admodū ardua disponere, statuēdos, siue cōstituendo, per viā cōstitutionis, vt expressè docuit glo. Magist. quam cōmuniter receperunt interpretes in c. 2. §. ceterum, de verb. sign. lib. 6.

15 Cuius limitationis rationē nō erit difficilè assignare, si cōsideres omnē auctoritatē, & iurisdictionem ecclesiā, à Prælati potestate deriuari, vt resoluunt interpretes cōmuniter in d. c. cū ab ecclesiis, de officio ordin. ecclesijsq; iura cōmunitatis cōcessa fuisse (quod minimè negandū est) non tamē ita amplā potestatē illis datā, vt in arduis etiam negotijs, & causis, in consulto Episcopo, statuta facere possint, quod nulla ratione cōcedendū est. Et subijcio rem exemplo, quo facilius intelligatur, certa, & explorata res est, Episcoporū, seu quorūcumq; Prælatorū, potestatem, & iurisdictionem à Rom. Pontif. & Sede Apostolica, tanquā à quodam perenni fonte oriri, ac deriuari, iuxta text. in cap. ita Dominus. 19. dist. non tamen ob id possent Episcopi, tractare grauiora negotia, siue ardua & difficilima, magnivē pōderis, aut momenti: v. g. ad fidem, & religionem nostram spectantia, & id genus alia, quæ ex iuris censura & intellectu Pontifici Max. reseruata iudicātur: argumēto reg. c. vlt. de offici. Vica. in 6. probat text. cum glo. in c. quod trāslatōnem, de offici. Deleg. text. express. in c. maiores, de Baptis. Etenim nō ita amplā censendi sunt, nacti potestatem, vt obtineat etiam, in arduis, & grauioribus causis, quæ tam natura sua, quam iuris ministerio Papæ sunt reseruata.

Indeque

- 16 Indeque etiam consequitur quā plurima, reperiri in iure nostro, in quibus ob peculiare rationes, iustisq; de causis, nō possunt Capitula Cathedralium statuere, siue decernere, siue consensu Episcopi: quā ratione nō poterunt Capitula, seu congregationes ecclesiasticæ, numerū augere, siue minuire præbendarū: vt docet interpretēs cōmuniter post glo. in c. cū accessissent, de constit. neque decernere, nouumve aliquid inducere, circa residentiam canonicorum, vt etiam tradiderunt DD. & cōmunis schola in d. c. cū consuetudinibus, de consuetud. hęc namq; negotia, & id genus alia, vt apparet, manifeste, admodum ardua, & difficilissima sunt, ideōq; Prælati iudicio referuata: ex qua doctrina, orta fuit decisio, tex. in c. ex parte, de constit. vbi statuitur ab Honor. III. augmentum, siue diminutionem præbendarum, & similia negotia, ob dictam rationē Episcopi iudicio referuari: idemq; decretum est circa residentiam, in cap. ex tunc, & in cap. inter quatuor, de cleric. non resident.

- 17 Cui verissimè doctrinæ non obstat illa duo, quæ initio præsentis dubitationis obieciimus argumēta: verius enim, atq; receptius est, vt resoluiamus, generaliter Capitulū, absque Prælato facere posse sua statuta, & ordinationes cōdere: neq; contradicere Pont. responsum in d. c. cum cōsuetudinis, qui tex. versatur in exceptione nostræ regulæ, cū sermo fuerit in illo, de statutis circa ardua negotia: notissimū enim est rem arduam, atq; difficilē esse, inueteratas cōsuetudines, velle abrogare: seu statuta ab antiquo recepta, & obseruata, labefactare, & infringere, vt probat I. C. in l. minime. ff. de leg. præsertim cū à cōsuetudine, & statuto, iam diu obseruato, discēdēdū nō sit, nisi vbi

fuerit euidentis utilitas.

- 18 Similiter nō obstat decis. cap. nouit, de his quæ sunt à Prælati, si reuocet in memoriā bipartitā illā distinctionē, cuius supra meminimus, inter canonicos, vt clericis sunt, & vt Capitulū cōstituit: quoniam tex. in d. c. nouit, loquitur in canonicis consideratis, tanquā clericis, quā ratione Episcopus solus & nō alius, Rector est, & caput ecclesiæ, cōstituitq; atq; efficit, vnū corpus, cū eisdē canonicis, iuxta decis. tex. in d. c. nouit: quā doverō nos in epide. ausi sumus asseruare, spectare ad Capitulū, sua statuta facere, absq; Episcopi interuentu, verba facimus de canonicis, non quomodo cūq; sumptis, sed prout Capitulū cōstituit, & efficit vnū corpus, ex quibus Capitulū ipsum cōstat atq; cōstat, quorū caput est Decanus, seu Præpositus ecclesiæ, teste Bald. in c. vlt. vlt. col. de elect.
- 19 Ex qua doctrina, colligitur nō in elegas resolutio, cuiusdā dubij, vtrū legatū relictū canonicis, ipsis, & non ecclesiæ deberetur, in qua difficultate inueni Bar. in l. 2. ff. de reb. dub. docentem, tale legatum Ecclesiæ, & non canonicis deberi, cuius dictum sequuntur Alberic. & Socin. ibidē, nu. 13. Ioan. de Immo. in c. requisisti, de testam. n. 30. in fin. qui mouentur ab exemplo, & paritate rationis, nāq; legatū relictū ciuibus, ciuitati debetur: ergo si relinquatur, canonicis debetur ecclesiæ: maiorem probat tex. in l. Lucius 90. §. ciuibus. ff. de leg. 2. & in d. l. 2. de reb. dub. consequentia patet, quia nō est assignabilis ratio discriminis inter vtrumq; legatum parq; iudicium esse debet, idemq; statui, & responderi, siue canonicis, siue ciuibus relinquatur.
- 20 Contrariā verō sententiā tanquā veriorē, & magis cōmunē, tenent, atq; defendunt, Andr. Sicul. Bar. in

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

d.c. requisisti, num. 23. Abb. Panor. num. 27. ibidē. Franciscus Riparian. in cap. cum. M. num. 11. verū. *contra*, de constit. Franciscus Mantica de coniect. victimar. volunt. lib. 3. tit. 17. num. 27. ante quos omnes tenuerat glo. verb. *non est*, ibi, *canonicis*, in d. c. requisisti de testam. testatur communem D. Couarr. in scholijs ad illum text. num. 10. Adducitur dicta communis ad sic existimandū, duobus potissimum fundamētis: primū desumptum ex cap. per exemptionē de privileg. lib. 6. quō in loco docuit Bonifac. privilegium canonicis relictum, ad ecclesiam non pertinere, igitur eadem ratione dicendum erit, de legato canonicis relictō, ut non pertineat ad Ecclesiam, cum vtriusque par ratio sit. Alterum fundamentum pro dicta communi sententia deducitur ex eod. cap. requisisti. §. ult. vbi definitum est, relictum personis, qui ecclesie administratio nem non habent, non videri relictum contemplatione ecclesie, sed in gratiam ipsorum quibus relinquitur, ex qua positione, ita licet argumentari, administratio ecclesie spectat ad Prælatum, non ad canonicos, qui proculdubio nullam habet ecclesie administrationem: ergo si canonicis minimē administratoribus aliquid relinquatur, in gratiam illorum, & non contemplatione ecclesie relictum censeri debet, maiorem dictæ argumentationis probat d. cap. requisisti. §. vltim. hoc est, quod quotiescumq; quis non est administrator ecclesie, neque illius curam gerit, nequaquam iudicari possit datum, ecclesie contemplatione: minor vero, scilicet, quod canonici non habeant ecclesie administrationem, quæ residet priuatiue penes Prælatos, de se patet, & hoc iure utimur, procedit ergo legitimē conse-

quentia, id est legatum canonicis relictum, non ecclesie, sed ipsi debet, quod erat intentum communis sententie, & illorum, qui eam sequuntur, itaque tenendum & indicandū est, non obstante priori Bart. Alberic. Socini, & Immol. opinione vbi proximē.

21 Nec similiter obstat illorum fundamentum collectum ex d. l. 2. ff. de reb. dub. & ex l. Lutus 90. §. ciuibus. ff. de legat. 2. dum aiunt illa iura, legatum relictum ciuibus ciuitati deberi: quia multipliciter respondetur, constituiturq; discriminis ratio, inter vtramq; speciem: Etenim ecclesia non consistit in solis canonicis, sed constat ex Prælati, Dignitatibus, & alijs clericis, intra illam habentibus Beneficia, at vero ciuitas nihil aliud est, quam collectio, siue societas ipsorum ciuium, atque ita soli canonici non constituunt ecclesiam, sed Prælatus, Dignitates, & alijs clerici, ciuitas tamen ex ciuibus constitatur, & non est aliud quam ipsi ciues simul iuncti, ideoque mirum nō est, si idem sit ciuibus relinqui, ac ciuitati.

22 Quæ quidē ratio differentie subtilis quidem est, sed frangitur subtilitate sua, neque penitus aufert, propositam difficultatem, ex dictis legibus petita, quippe, quis non videt, identidem ciues posse dupliciter considerari, id est ut singuli, atq; ut vniuersitatem, & ciuitatem constituūt, sicq; longē diuersam inspectionem habebit legatum ciuibus relictum, ac haberet, si ciuitati relinqueretur.

23 Accedit, publicas expensas ciuitatum, etiam bipartito cerni posse, alie enim sunt expensæ ad quas ciues contribuere tenentur, quibusque ipsorum bona abnoxia sunt, atque subiecta, alia vero, quæ erogari

gari debent ex publicis redditibus, & ex bonis propriis ipsarum ciuitatum: quo presupposito, & retento eodem themate, de quo loquimur, stance prædicta differentia, posset adhuc in controuersiam adduci, vtrum tale legatum relictum ciuibus pertineret ad publicas illas expensas, & publicum ærarium, an verò ad alias expensas, quarum solutioni ciues ipsi obnoxij sunt, & quodammodo obligati, subsistitque nec diluta manet præfata difficultas.

- 24 Ad cuius resolutionem, omnino assequendam, oportebit parumper insilire, in inquirenda & inuestiganda ratione, id. l. 2. ff. de reb. dub. quare scilicet acutissimas Papin. responderit ciuibus ciuitatis legatum relictum, ipsimet ciuitati legatum videri, docente ibidem Bart. Socino, num. 5. propterea ita responsum fuisse à Papin. quia considerabilis est aliqua affectio maior testatoris, erga ciuitatem ipsam, quam erga ciues, qui certi, & determinati non sunt, sed quandam dicunt confusionem, & incertitudinem personarum. Quæ consideratio sustineri non potest, ex qua sequeretur, quod ubicumque, *quemadmodum contingit apud nos Hispanos*, non omnes incolentes ciuitates, ciues sunt, sed Patrij & nobiles tantum, seu Decuriones consilij vnus cuiusque ciuitatis, qui pauci numero esse solent, in tali casu dictis ciuibus, nobilibus, & Patriijs certis, & determinatis, ex numero nepè Decurionum, deberetur legatum de quo supra, quod ciuitas non adquirireretur, contra responsum subtilissimi Papiniani: Etenim rectè considerari posset testatoris affectio, erga Patrios illos & nobiles viros, cuius appellatione à testatore nuncupatos, ac per consequens locus non esset illi considerationi, maioris affectio-

nis testatoris erga ciuitatem, quam cominifecbatur Socin. d. num. 5.

- 25 Nec magis placet aliorum intellegens, quorum meminit idem Socin. statim, num. 6. afferentium, eam fuisse mentem Papiniani ad statuendum, in proposita specie, ad ciuitatem legatum pertinere, & non ad ipsos ciues: utpote quod inter tot numero personas, quot concurrunt in vna ciuitate non solum commòdam non patreretur diuisionem, quinimò inutile foret legatum, si inter tot ciues diuideretur, & cum credibile non sit, voluisse testatorem inane fore legatum, ideo I. C. respondit non ciuibus, sed ciuitati relictum videri: hæc inquam existimatio non placet, aduersus quam rectè argumentatur Ioann. Immol. vbi supra, considerando, ex ea sequi vnum non leue inueniens, simile priori, quod si pauci ciues essent in ciuitate, vtile futurum esset legatum, quod per consequens ciuibus, & non ciuitati deberetur, hoc autem non concedet Papin. tanquam eius doctrinæ omnino aduersum, atque contrarium, igitur, & falsum est illud ex quo sequitur.

- 26 Denique minus placebit, si consideres nomine ciuium comprehendì ciuitatem, quia ciues tanquam administratores illius eam repræsentant, ut deducitur ex text. in d. cap. requisisti, de testam. atque ideo, idè sit iuris censura, testatorem ciuium meminisse, ac si ipsiusmet ciuitatis speciatim fecisset mentionem: sequeretur enim alterum absurdum non minoris momenti, quod si ciuitas, seu Respublica ab alijs, seu à paucis ciuibus administraretur, tale legatum ciuibus relictum, non deberetur ciuitati: quod vtiq; negaret Papin. nec stare posset, cum eius doctrina, ergo non propterea deberetur legatum Reipublicæ, quia ciues tan-

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

quam administratores illam repræsentant, vt nonnulli perperam contendunt.

- 27 Quare vltimo loco dicendum est, ea ratione fuisse adductum ad sic existimandum Papinian. in d.l.2. quia sub nomine ciuium omnes incolae intellexit, quibus si tale legatum relictum censeretur, dubitari nõ posset, quin inutile inane & superuacuum omnino futurum esset, & ex consequenti credibile non est voluisse testatorem, frustra & inaniter legare, & multo verosimilius, eam fuisse mentem illius, vt legatum in commune bonum redidaret, quod cum euenire non posset, nisi ciuitati intelligeretur relictum, idcõ iure optimo pro ciuitate, contra ciues, dedit responsum Papin. in d.l.2. qui nihil profecto facit pro Bart. opinione contra communem: ex qua resolutione inferitur, quod in omnibus ciuitatibus, atque Prouincijs, in quibus appellatione ciuium Patricij dñtaxat intelliguntur, tale legatum ciuibz relictum, in dubio non ciuitatis sed Patricijs, & nobilibz debebitur, quæ non inepta limitatio erit, ad responsum Papin. in allegata. l.2.

- 28 Verum pullulat ex præcedenti aliterum dubium non inutile, an si testator relinquat aliquid canonicis, tale relictum, ipsimet Capitulo, tradendum sit, an vero personis canonicorum: cuius dubitationis vtilitas consistit in eo, quod si Capitulo datum, censere velimus, consequenter tenebimur docere, faciendam esse diuisionem inter omnes, prout cuique competere videbitur, sicuti alia bona Capituli diuidi consueuerunt, sin verò personis, & non Capitulo relictum esse dicamus, æqualiter omnino inter eos diuidendum erit legatum: igitur non parum referet resolueretur personis, an Capitulo debitum sit

tale legatum. In qua re vera & communis resolutio est Capitulo quidẽ, & non personis, relictum videri legatum datum canonicis, prout in themate proposuimus, ac per consequens, diuidendum fore inter omnes, prout alia bona Capituli, sicuti docuerunt Franciscus Riparian. in d.c. requisisti, Franciscus Mantica, lib.8. coniectur. titu.6. num.24. Cardin. in d.c. requisisti, num.4. Couarr. ad fin. qui aliqua nota dignus videtur, quod male allegauerit, pro dicta vera & cõmuni opinione, Felinũ, & Barbat. contrarium volentes, atque sentientes: Etenim Felinus, Barbatia sequutus in c. auditis, de præscript. ver. *secunda responsio*, num.24. constat aduersus dictam communẽ sententiam, contendit circa propositã speciem, tale quidem legatum canonicis relictum, nõ Capitulo, sed personis canonicorum deberi, & inter eos, æqua lance, & pondere diuidendum fore: quorum opinionem amplexus, etiam fuit Bart. Socin. in d.l.2. num.7. quæ sine dubio caret iuris fundamento. Quare tenenda defendaque est dicta communis resolutio, quam ex Cardinali, Ripa, Mantica, & Couarr. nuper tradidimus aduersus Felin. & Barbat. & affirmandum constãter, relictum canonicis, Capitulo deberi, diuidendumq; esse inter omnes sicuti alia bona Capituli diuiduntur.

- 29 Quibus ita resolutis, quæ lectori non tedium, sed voluptatem & vtilitatem pariter allatura speramus: redeunt ad principalem nostrã questionem, de compunitate, vtrum in terminis iuris communis, valeat & possit, absque alicuius superioris auctoritate, sua statuta condere, & cõstitutiones facere: reliquum est, vt secundam dubitationem, quam polliciti sumus, ad dictã principalem quæ-

stionis

ſtionis omnimodam reſolutionem conducentem, ſtatim proponamus, quæ proſectio difficilis nõ eſt, & ver ſabitur in aucupanda ſolemnitate, à iure requiſita, ad condenda ſtatuta, quam optimè, vt cætera ſolet declarauit Bart. in l. omnes populi. ff. de iuſt. & iure, num. 15. Ioann. Cror. ibi dem, num. 46. cum ſequentibus. Philipp. Deci. Felini, & alij laudati per Andr. ab Egea in cap. cum omnes, de conſtit. num. 205.

30 Verum cum æquiuoca ex vulg. dialecticorum reg. (à qua noſtri nõ diſſentiunt) prius diſtinguenda, quàm definienda ſint, & poteſtas ferendi ſtatuta, in nonnullis eſſe ſoleat penes cõmunis Reſtorem, in alijs verò ad ipſammet cõmunitatem dũtaxat pertineat: oportebit in hac re diſtinctionem adhibere: Etenim in illis caſibus in quibus omnimoda poteſtas faciendi ſtatuta, reſidet penes totam cõmunitatem, quatuor potiſſimum requiritur, vt ſubſiſtat, & valeat, cõditum ſtatutum: primũ quidem erit, vt ſtatuentium cõſenſus, non quouis in loco, ſed in domo & parte publicis Congregationibus designata, præſtetur, Capitularibus, non quo modocumque, vel ſingulariter, ſed per modum cõmunitatis adſtantibus: iuxta morem & ordinem conſuetum in Republica, formamque præſcriptam in l. 2. C. de Decurion. lib. 11. probat optim. text. in cap. in Geneſi. 55. de elect.

31 Secundum requiſitum eſt pro ſimilium ſtatutorum ſolemnitate, vbi vniuerſa poteſtas penes Capitulum eſt, quod adſint præſentesq; ſint, duæ ſaltem partes Decurionum, vt probat text. in l. nulli. ff. quod cuiusque vniuerſitatis. l. nominationum de Decurion. C. tradunt DD. vtroque. Nec minus deſideratur tertium, vt valeant & firma ſint ſtatuta,

nempe omnes aduocari, ad ſtatuentem, iuxta d. l. 2. C. de Decurion. (omnes dixi) ex Collegijs caſu quo cõmunis perſonalis eſt, vel ex Decurionibus, quãdo cõmunitas realis fuerit, aliàs, niſi vocentur omnes magna quotidie exoriantur mala & inconuenientia non pauca, vt experientia docemur.

32 Quartum & vltimum requiſitum, vtile etiam erit, & valde neceſſariũ, ſine quo valere non poterunt ſtatuta, ſiue conſtitutiones cõmunitatum: id eſt, vt maior pars illorũ qui adſunt, ſtatuto cõſentiat: aliter enim viribus non ſubſiſter, neque mandabitur executioni, vt docent, vulgaria iura, & traditum eſt pro regula in l. aliud, verſ. reſer. ff. de diuerſis regulis iuris antiqui. l. quod maior. ff. ad municipalem, & de incolis, & ita viũ & conſuetudine, omnium ſerè gentium, & Populorum, ſancitum, ac cõparatum eſt.

33 Nec piaculũ erit ſi addiderimus, quintam conditionem, ad hoc vt valeant, & firma ſint, cõmunitatum ſtatuta (eccleſiaſtica intelligo) quæ colligitur ex cap. 1. de his, quæ ſunt a maiori parte, nec non ex doctrina Bart. Crotti, Felini, Philippi Decij, & Andreæ ab Egea vbi ſupra, atque illud eſt, vt maior illa pars illorũ qui ſtatuto conſenſerint, ſenior ſit, hoc eſt conſtet, ex perſonis maioris momenti, & authoritatis, ex intereſſentibus Capitulo, atque hæc ſunt quæ requiruntur, vt valida firmaque ſint, ſtatuta cõmunitatum, penes quas vniuerſa fuerit poteſtas, ſanciendi, atque ſtatuenti.

34 Si verò, dicta facultas, ferendi ſtatuta, ſoli cõmunitatis Reſtori cõpetierit, ſatis erit voluntas, atque Decretum illius, ſufficiens ad validitatem ſtatuti, vt docuit Bart. in d. l. omnes populi, & allatis quam plurimis latiffimè

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

latissime differuit, & voluit Ferdin. de Merchaca dum sermonem instituit de Principe lib. 1. controuer. cap. 10. num. 20. licet negandum nō sit, in eadem specie, decentissimum fore, si quamuis Reētor communitate non indigeat, ad statuendum & definiendum, aduocauerit nihilominus maiores communitatum, ac de consilio eorum, ediderit statuta: iuxta text. in l. humanum genus. C. de leg. quo casu digna vox erit Prælati, siue Reētoris dicentis, se velle cū consilio maiorum communitatis, statuta cōdere, quæ solus facere sanctareque liberè posset.

35 Oportune denique accedet alterius dubij resolutio: an talia statuta, quorum sæpè mentionem fecimus, in hac controuerſia, à dictis cōmunitatibus, stabilita, & ordinata, seruari etiam debeant, extra communitatem, in litibus & negotijs, quæ suboriuntur inter partes, nam ex his vtilibus dubijs, quæ initio proposuimus hoc erat tertium, & valde necessarium ad præcipuam nostræ quæſtionis resolutionem.

36 Circa quod dubium satis confuſe loquitur Ias. in l. omnes populi, num. 39. ff. de iust. & iur. & sub quadam inuolucro verborum rem inuoluendo tractauit Bald. in l. 2. C. de constit. pecun. vbi glo. vlt. securè docuit in foro alieno, & extra communitatem, non posse partes, circa causarum decisiones, vti prædictis communitatum statutis. Bart. tamen, & communis Legislarum schola in d. l. omnes, & in l. cūcta per mundū C. de sum. Triuit. constanter tuēt partem aientem, statuta, scilicet communitatum, seruanda fore in causis agendis etiam extra cōmunitatem, vbi cumque partes litigauerint, res ergo est anceps, & dubia, & quæ pro parte negante & aiente suos habet

afſectas, & authores.

37 Cui vti facis facias, adhibenda distinctio est, inter illa statuta, à cōmunitatibus cōstituta, circa merita causarum, & substantiam cuiuslibet negotij, & ea quæ non respiciunt merita causæ, sed dumtaxat sunt ordinatoria iudicij, quæ decernunt quomodo, quæ vè ratione, processus formā dus sit, causæque, quibus modis tractanda agita ndaq; sit. Inter quæ statuta, ea differentia versatur, atinens ad propositum, quod priora id est illa statuta, quæ agunt de meritis causarū seruanda sunt, & exequenda, vbi cumque negotium agitur, siue intra communitatem, seu etiam in alieno foro: Alia verò statuta, quæ solum agunt de forma, & figura iudicij, ipsam cōmunitatem non exeant, neque seruanda sunt, & exequenda in alieno foro, extra communitatē à qua fluxerunt & emanarunt.

38 Quod si percontetur aliquis cum tam diuersum: in promptu quidem est discriminis ratio: Etenim dubiū esse non potest, quin priora statuta, spectantia ad merita causarum, ius inter ipsas partes faciant, atque constituent, veluti quæ ad litigantes pertinent: vnde mirum non erit, si in quouis foro, vbi cumque partes litigauerint, statuta illa seruētur iuxta text. in l. si fundus. ff. de euict. vbi inquit Caius. C. lib. 10. ad edict. Provine. quod si fundus venierit, ex consuetudine eius regionis, in qua negotium gestum est, pro euictione caneri oportet, vtpotè quia talis consuetudo, tanquā respiciens merita causæ, etiam si extranea, & alterius loci, nihilominus in alieno foro seruanda est, vbi bis tractetur negotium, seu vertatur lis, inter litigantes. Aliiter profecto respondendum foret si sermo esset de statutis tantum iudicij ordinatorijs, quæ magis ad iudicem

ccm

cem spectant, & circa Tribunalis sty-
lum, consuetudinem & formam iu-
dicandi versari dicuntur, quæ ex-
equi, & observari, multum interest iu-
dicis, qui de causa cogniturus est,
ad quem spectat videre, & examina-
re, quoniam pacto deceat iudicium
ordinari, hac vel illa via, & ratione,
ut facilius possit veritas causæ inda-
gari: iuxta text. in cap. iudicantē 30.
quæst. 1. & in l. 3. ff. de testibus, qua-
re cum iudicis apud quem nego-
tium tractatur, interfit, iudicium,
hoc vel illo modo ordinare, alie-
nusque iudex sit, & extra commu-
nitatem, ut supponimus, communi-
tatis statuis, ligari non poterit, ex

reg. l. ultim. ff. de iurisdic. omnium
iudicium, quippe talis index alienus
est, & qui ius dicit in alieno foro, &
in his quæ ad ipsum spectant (in
quibus est ordinatio iudicii) non vi-
derur rationi consentaneum, ut a-
lienis statutis, iudicii dumtaxat or-
dinatorijs ligetur, quæ si respec-
rent merita causæ, proculdubio, v-
bicumque tractaretur ad litteram
& ut iacent, forent observanda, qui-
bus resolvitur dubium propositum,
& præcipua nostra controversia di-
lucitur, cuius resolutio manifestè cõ-
stabit, attentè perlustranti omnia &
singula, quæ superius tetigimus, &
explicuimus.

Summaria ad Controversiam 5.

PRIMA sententia quæ asserit
nullum omnino arbitrium penes
iudices esse.
1. Iudex vigore inferioris legem infringere non valet, quinimò mentem,
obscure & verba eius observare debet.
2. Ex potestate augendi, vel minuendi
penam sequitur absurdum, quod
liberum foret iudicibus leges immu-
tare.
3. Contraria sententia licere iudicibus
penas augere minuire, & aliter im-
mutare refertur.
4. Probatur dicta opposita sententia, &
fundamenta contrariæ opinionis
non procedere iusta subsistente
causa.
5. Adducitur præterea virgens ratio
ad probandum licere iudicibus pe-
nas augere, vel minuire, ut inno-
gantur semper secundum mensuram
delictorum.
6. Legislatores non possunt regulari-
ter, ita scilicet omnes & singu-
las negotiorum, & causarum cir-

constantias in suis legibus percurre-
re.
7. Suscitur rursus ex nonnullis iuribus
sententia, quæ docet licere iudici
sic augere, vel minuire legum pe-
nas.
8. Confirmatur magis eadem senten-
tia.
9. Sed difficilis videtur talis resolutio,
ex eo quod iudicibus inferioribus
nullatenus licet in legibus dispen-
sare.
10. Nec refert quod adsit legitima causa
arbitrium enim circa causâ iusti-
tiam non potest esse penes iudicem,
aliâ inane foret, quod leges penâ
prescriberent.
11. Viget rursus contra dictam resolu-
tionem doctrina D. Thom. asseren-
tis ad solum Principem privative
spectare vi legis Eparchia, nec pos-
se iudices, etiam iusta subsistente
causa legum rigorem attenuare.
12. Ad augendam vel minuendam penâ
legis, consulendus est Princeps.

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

- 14 Non est speciale in maioribus Magistratibus, ut possint Principe in consilio a legibus recedere.
- 15 Tam maiores, quam minores magistratus aequaliter teneantur infringere penas a legibus prescriptas, quas nullo modo, nec iusta subsistente causa immutare possunt.
- 16 Reducitur ad concordiam dictae duae opiniones adhibita distinctione, ut causa legitima immorandi poenam legis, alia sit approbata a iure, alia vero non approbata.
- 17 Differentia inter utramque legitimam causam, ut existente approbata a iure, possint iudices recedere a lege, si autem talis causa legitima a lege non approbetur nullatenus id eis liceat.
- 18 intelliguntur iura in cap. 2. de officio de Legat. in cap. 1. & 2. de delict. puer. in l. si adulterium 38. §. Imperatores, ff. de adult. in l. aut facta in principio, & §. ult. de penis, in l. si quis 7. vers. in seruos, ff. de iurisdic. in l. illicitas 6. §. ult. ff. de offic. Praesid.
- 19 Delictum & pena etiam existente iusta causa, non tamen approbata a iure, adhuc valent in sua vi, nec licebit iudici a poena recedere, donec Princeps consulatur, & intelligitur text. in §. illis, cap. de causis de offic. Delegat.
- 20 Causa & circumstantia approbata a iure, ita coheret delicto, ut iudex secundum illam iudicare debeat non considerans ipsum delictum nudum, sed adiuncta illa circumstantia.
- 21 Ex superiori distinctione iam redduntur ad concordiam dictae duae sententiae.
- 22 Longa differentia versatur in hac parte inter praeceptum legis, & mandatum Principis inter priuatos, & intelligitur d. l. si hominem, ff. mandati in mandato inter priuatos, non

- in praecepto legis.
- 23 Adnotantur praedictam differentiam decus litterarum Hispaniae Fortunius Garcia de Hercilla.
- 24 Lex etiam poenam imponens expressè prohibet aliam, quam infringere non licet, & in d. l. si hominem, & in d. c. si quando solum agitur de superfedendo, non vero labef actando superioris praecepto.
- 25 Veritas seu iustitia legis, non est attendenda respectu alienius particularis euentus, idcirco quominus maxime cesset in particulari ab ea non licet recedere, secus in mandato inter priuatas personas, cuius iustitia non tam in communi, quam in singulis particularibus attendenda est.
- 26 Aliiter intelligitur d. l. si hominem nulla constituta differentia inter praeceptum legis, & mandatum inter priuatas personas, ut loquatur casu, quo ratio praecepti cessauerit, negatim & contrarie.
- 27 Sententia qua debet etiam cessante ratione legis, & iusta subsistente causa, non licere a lege debere intelligenda est, dummodo talis ratio legis non cesset contrarie.
- 28 Annaducitur in d. l. si hominem actum fuisse de libertate, quae semel comperens non reuocatur.
- 29 In differenda mandati Principis executione, nullum regulariter versatur periculum, secus in differenda poena per legem prescripta executione, & ideo circa mandatum licet Principi resistere, non sic, circa poenam.
- 30 Reijcitur doctrina Innocent. Felini & aliorum afferentium posse subditum ex iusta causa, non exequi immoderando superioris praeceptum, quae nisi in certis quibusdam casibus procedere non possit.
- 31 Tirac. in suo tractatu de poen. temp. plures retrahit causasque & spiritus rationis,

- rationis, & iuris auctoritate carē.
 32 Proſternitur ex dictis audacia Bald. Paul. & Marante dicentium, omnes & ſingulas poenas à legibus preſcriptas remanſiſſe penes iudicis arbitrium.
 33 Intelligitur text. in l. hodie 13. ff. de poenis, ut loquatur de iudicio extraordinario, reſpectu cuius omnes poena ſunt arbitraria.
 34 In eodem intellectu accipitur text. in cap. inſiſtiſſis 21. in ſin. prin. de accuſat.
 35 Non eſt attendenda illorum opinio, qui aſſerunt d. cap. inſiſtiſſis pro cedere de iure canonico, inter quod & ius civile, non eſt conſtituenda differentia, quandoquidem etiam de iure civili proceditur per viam inſiſtiſſis.
 36 Intelligitur text. in l. 4. C. de ſepul. viol. ut non probet differentiam à DD. conſtitutam inter ius canonicum & civile, quinimò ſpecialiter procedat in ſuo caſu.
 37 Verus intellectus ad l. 2. C. de abol. qua minimè probat poenam ordinariam in iudicio extraordinario imponendam eſſe.
 38 Reijcitur intellectus ad l. quid ergo. §. i. verſic. poena grauior, ff. de hiſ qui vocantur infamia quod index de quo ibi grauiorem poenam impoſuerit propter cauſas iuſtas, & iure expreſſas.
 39 Coniunctur dictus intellectus ex eo, quia certum eſt iudicem illum, de quo in d. §. poena grauior, in iuſta iudicaſſe, & ſic non ob iuſtas cauſas delicta coherentes.
 40 Aſſignatur verus intellectus ad d. §. poena grauior, in quo nō dubitatur, an iuſta vel iniuſta foret ſententia, ſed utrum ſuppoſita iniuſtia ſequentia, condempnatio intueretur infamiam nec ne, & ponderatur verſiculus, ſed ſi, eiſdem legis.
 41 Non obſtat text. in cap. in Archiepiſcopatu & de rapt. quatenus peruenit imò præcipit mitiorem poenam imponi.
 42 Reſertur intellectus aſſerentium in d. cap. in Archiepiſcopatu, exceſſus illos mitiori poena fuiſſe puniſſos ob iuſtas cauſas ipſiſmet delictis coherentes à iure expreſſas & approbas.
 43 Reijcitur præſatus intellectus, quia contra mentem Pontificis ſupponenſis in eiſdem ſpeciebus, bene poſſe iudicem laicum poenam ſanguinis inſiſtere.
 44 Proponitur tandem verus Germanus ſenſus ad d. cap. in Archiepiſcopatu, ut ſeruiſſe ibi fuerit de iudice, qui prohibitus erat per ſuam ſententiam poenam ſanguinis iniungere.
 45 Interpretatur text. in l. & ſi ſeuerior. C. ex quibus cauſis infam. ut nō fuerit queſtio, an præſul bene, vel male iudicaſſet, ſed dubitatum fuerit de infamia ſuppoſita leuiori, vel mitiori poena.

CONTRO

CONTROVERSIA 5.

An vbi certa pœna à lege, vel statuto præscribitur, teneatur iudex, eandem necessario seruare, nec possit maiorem, nec minorem infligere delinquenti, ita vt omninò attendenda sit authoritas legis, nec iudici liceat arbitrari, & quo modo in hac re, per ipsos iudices, procedendum sit.

INFERIORES iudices, etiam hi qui iurisdictioni præfunt, parū, aut nihil posse, aduersus Principū & superiorū leges, & statuta cōmunitatū, plusquā liquidò constabit, atterē legentibus ea quæ latē tradidimus in præcedētibus disputationibus: ita vt facilimum videatur, quæstioni propositæ satisfacere asserendo partē negantē, id est iudices nullū omninò arbitriū habere, vbi certa pœna lege præscribitur, omninòq; attendendā esse legis authoritatē pœnā præscribentis, neq; contēnendū vllō pacto ius scriptū, neq; aliquid immutādū, sed exquēdam esse pœnā vt iacet cōtra delinquentes, testatur Iacob. Menoch. de arbitr. iudic. quæstionibus. q. 96. Bosius in præct. tit. de pœnis, à n. 8. Iul. Clar. in præct. §. vlt. q. 85. à num. 10. Ferdin. de Mencha. illustr. c. 14. à nu. 3. post Diuum Thom. 2. 2. q. 67. ar. 4.

& Tiraq. de pœnis temperandis in præfat. à num. 1. plures alij laudati à Couarr. lib. 2. variar. resolut. c. 9. n. 8. congestis plura more suo Andr. Tiraq. vbi proximē, & colligitur dicta doctrina, ex l. 1. vers. *nam*, ff. ad Turpil. frequentissimēq; in praxi recipitur, neque iudices audere consueverunt, pœnas Canonum immutare, neque augendo, neque minuendo.

Cuius conclusionis ratio, præterquā quod expressē, & efficaciter probatur in c. de causis. §. illis, ibi, *eandem infligas*, de offic. Deleg. elegans esse potest: si reuoces in memoriam, certissimā propositionem, seu magis dicterū iuris, cuius sepius meminimus in superioribus, quod habet, omnem iudicē, quauis lege inferiorē esse, cuiusq; subditum, & ministrū, quo fieri necesse est, vt omninò teneatur, imponere eandē pœnā, quā lex ipsa præscripserit, nullumq; habeat arbitrium, vbi certa prefinitaq; pœna à iure fuerit assignata, iudex enim vtpotē inferior, factū superioris

ris

ris infringere nō valebit, quin potius mentē & verba legis, erit obseruatu rus: iuxta præceptum c. 1. de constit. ibi, *ab omnibus custodiantur*, legisque authoritas magnopere attēdēda erit.

3 Et confirmatur dicta ratio, quia si iudices legū pōnas augentes feueriores essent, aut easdem minuētes, aut remittētes clemētiōres ipsismet legibus, circa puniēda, & vindicanda delicta, præqueretur integrum fore & liberū iudicibus, ipsas leges inmutare, imō tollere & abrogare: quod non leue absurdū esset, sed magnum incōueniēs cōtra receptā regulam Clemē. ne Romani in prin. de elect. cū similib' aīctibus, nō posse inferiorē tollere superiorū leges, aut cōstitutiones abrogare, & non modica se querentur damna, vt res ipsa suadet atque demonstrat: Sequella autē patet, etenim quid aliud esset minuire, siuē immutare certas pōnas, a legib' præscriptas, augendo, siuē minuēdo illas, per nouā leuicitatē, aut clemētiā, quam leges ipsas quodammodo tollere, aut infringere, magno cum Reipublicæ detrimento, vt inferius speciatiim considerabimus.

4 Nihilominus tamen oppositā ex diametro sententiā, licere iudicibus, augere minuire & aliter inmutare, pōnas iure præscriptas: defendunt plures relati per Couar. Menoch. Bos. & Mench. vbi supra, retulit plures, ex antiquioribus ita tenentes Felin. in d. c. 1. de constit. n. 49. *vers. pro isto*, communem appellauerunt dictus Ferdin. de Mencha. de success. resolut. §. 2. a n. 13. Nauar. in man. c. 26. post Tiraz. vbi supra, n. 26. & ca. 49. n. 16. ante quos omnes tradiderat glos. communiter recepta, testē eodem Tiraz. dictis locis, Felin. dict. n. 49. *vers. fallit septimo*, in capi. in Archiepiscopatu, verb. *poteris*, de raptorib. glos. vlti. in clatorem 33. q. 2. glos. in capi. tēpo-

ra. 26. q. 7. glos. in l. et si feuerior. C. ex quibus causis infamia irrogetur, glos. & DD. ibidem, in l. hodie 13. ff. de pōnis, & denique communis, atque recepta opinio est, vt plene testantur plura adducētes omnes & singuli DD. nuper relati.

5 Qui profecto non leuibus, nec verisimilibus argumentis, sed efficacissimis iuribus, ad ita existimādum adducti sunt, & statim in prin. se se offert difficilis tex. in l. si hominē, ff. mandati, ex quo ferē abijt in proverbium, liberum esse inferioribus, si in ista causa subsistat, nō exequi, imō transgredi Principū præcepta, siuē mandata: neque id nouū esse aiunt in iure, quinimō citra speciē text. in allegat. l. si hominē, alij etiam plures articuli sunt, in quibus licet inferiori, superiorū mandatū transgredi, iusta interueniente causā, vt obseruarunt multi, quorū meminere Felin. Tiraz. Mécha. Nauar. dictis locis: dicentes sic limitandā & restringendā esse, decissionē tex. in d. c. de causis, §. illis, & subaudiendā rationē illā, quam proposita opinione adduximus, scilicet vt non procedant subsistente legitima causā, ad discedendum a pōna per legem impositā.

6 Facit præterea pro hac secūda sententiā, vrgens ratio, namque iustitia punitiua, ostendit & suadet, pōnas in iungendas esse, secundum mensurā delictorum, cōsideratis omnibus circumstantijs, loci, personarum, & alijs, quæ delicta a grauiare, aut minuire consueuerunt, quarum meminit Cōsultus, in l. aut facta 16. *vers. sed hec*, cum seqq. ff. de pōnis, transcriptis a Grat. decret. cōpilatore, in c. aut facta de pōnit. d. 1. Ponti. Maxi. in c. si cut dignum de homicidio, vnde cōsequitur nihil interesse, certam & determinatam pōnam, a iure impositā esse delinquenti, adhuc enim discere

N tus,

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

bus, & praeiens iudex si viderit confiteri & expensis sigillatim, omnibus & singulis negotij circumstantijs, seu qualitatibus, expedire poenam, augere, siue minuire, adhibita seueritate, seu clementia, id facere poterit, neq; eandem, quam lex praescripfit imponere tenebitur, vt poena delicti eiusque circumstantijs correspondeat.

7 Accedit in confirmatione, q. Legisla-
tores, regulariter non possunt ita sigillatim, omnes & singulas, negotiorum, & causarum circumstantias in suis legibus percurrere, quare, & si verba ipsarum legum, refragari videantur, optulatur mens ipsius Legislatoris, qui cum non potuerit omnes qualitates praevidere ad indices referre visus est, quod possint maiores, & minores poenas arbitrari, secundum negotij qualitatem.

8 Rursus efficaciter suadent hanc
secundam sententiam, nonnulla iurorum Caesarea, quam Pontificia, de iure Canonico, text. in d. c. in Archiepiscopo, de raptorib., & in c. inquisitionis 27. in prin. vers. *quoque*, de accusatione iure vero Ciuili eandem partem, valde probant, atque confirmant, praeter text. in d. l. si homine, l. hodie 13. ff. de poenis. L. quid ergo 13. §. 1. vers. *poena grauior*, ff. de his qui notantur infamia, l. et si seuerior, C. ex quibus causis infamia irrogetur, quae omnia, & singula iura, in suis casibus, & decisionibus expresse docent, licet iudici augere, minuire, & aliter immutare poenas a legibus statutas, atque praescriptas.

9 Reliqua vero Iuris Consultorum, Imperatorum, & Romanorum Pontificum placita asserunt eandem poenam, quam lex praescribit, a iudice insignendam esse, nec posse maiorem, nec minorem imponere. dicunt huius secundae sententiae auctores, fore in-

telligenda, vbi non interuenit legitima causa, qua index excitari possit ad minuendam, vel augendam poenam a iure statutam: Si vero iusta causa proponatur (aiunt) libere posse iudicem a poena praescripta recedere: & modo maiorem, modo minorem infringere, prout negotij qualitas exegerit, eaque sit mens dictorum iurum in allegat. l. quid ergo, §. 1. vers. *poena grauior*, & in d. l. hodie, & in c. inquisitionis cum similibus, glossae & Doctorum, in d. l. hodie, Baroli, & aliorum, quos retulerunt Couar. Tiracquel. Menoch. Iul. Clar. & Mench. vbi supra, expresse voluit Tiracquel. dict. cap. 49. num. 16. vbi docuit posse iudicem ex iusta causa, leges & statuta transgredi, intendit in specie text. in dict. l. et si seuerior, ibi: *ceteris rationibus*, vbi Imperatores Senerius, & Antoninus plane fatentur seueriorem sententiam dici debuisse: tamen cum Proconsul vir clarissimus certis rationibus motus, mitiorem sententiam dixerit, supponunt id seruandum esse, quod Proconsul iudicauisset, etiam non omnimodam adhibuerit legum seueritatem.

10 Hec tamen communis resolutio, & explicatio difficultate patitur non mediocrem, ob quam non videtur, posse sustineri, ex text. in alleg. cap. de causis, §. illis, ibi, *eandem insignis*, cum iuribus similibus, expresse contententibus, poenas legum ad vnguem seruandas fore, & ex illa fundamentali ratione, quam pro priori sententia adduximus, quae proculdubio, non solum locum habere, sed necessario euincere videntur dictae prioris sententiae veritatem: & neque stante ista causa, posse inferiores iudices, superiorum leges, quibus subiunguntur minuire, siue augere, aut immutare. Quae iudicii inferiori impotentia, ex eo manifeste colligitur, quia placitum

num est, eos non valere, in legibus dispensare, nisi ubi speciatim fuerit illis per leges facta potestas, ad sic dispensandum: At expeditum etiā est, talem expressam quidem, ad immutandas poenas, non inueniri in iure dictis iudicibus concessam, quam supremi Principes sibi referuarunt: quibus integrum quidem est, in suis constitutionibus dispensare, aut illas in totum, seu secundum partem tollere & abrogare, iuxta text. in dict. Clem. ne Romani de elect. igitur cōsequens sit, quod quantūvis iusta & legitima causa interueniat, non possit inferior immutare, certam poenā à iure præscriptam, aliāque maiorem siue minorem imponere.

11 Accedit, in destructionem dictæ resolutionis, quod si iudices inferiores, possent ex iusta causa, ut committitur sententia cōmunis, non iniungere poenas à lege præscriptas, illas vè remittere, vel augere, coacta etiā iuris ratione faciendum esset, huiusmodi arbitriū, circa causæ iustitiā, & legitimatē vtrū adesset nec ne, ipsimet iudici, necessariō relinquendū, ac per consequens ipse deberet statuere, vtrum subesset legitima causa, quo casu magnum sequeretur absurdū, scilicet innane, ac super vacanū esse, quod leges certam poenam præfiniant, aut præscribant, cum deniq; totum id referendum foret ad ipsius iudicis arbitrium.

12 Et virget vltcrius, contra dictā resolutionē, doctrina D. Thom. tū vbi supra, quā 1. 2. q. 96. art. vlti. quā probatur & eleganter explicuit Soto, lib. 1. de iustit. q. 6. arti. 6. asserentis, quod si iudices, adhuc ex iusta causa, possent minuere poenas legū apertissima via fraudibus pareret, etenim facile, & ferè semper iudices assererēt, subesse iustam causam, tales poenas augēdi, siue minuēdi, quam potestate iudici-

bus in effectu denegauit, idē D. Thom. dictis in locis, quatenus asseruit ad solū Principē, priuatim spectare, vti legis Epychia, & subditos regulariter nō posses, neque iusta interueniente causa, legum rigorem, per dictam Epychiam attenuare, siue remittere.

13 Repugnatque mirum in modum, & contradicit prædictæ doctrinæ, altera communis resolutio, de qua per Iul. Clar. vbi supra, n. 10. col. 2. Iacob. Menoch. d. loco, n. 18. cum seqq. quā dixit receptam Blan. in præf. §. postquam, num. 82. & 90. vbi eam probat ex Bald. & pluribus alijs, quo iure etiam vtimur, scilicet non posse minores Magistratus, etiam ex iusta causa, à poenis legum, seu statutorum recedere, nisi prius Principem consulat, ut videat, & rescribat minuenda, ne sit vel augenda poena in casu emergenti.

14 Neque proderit si aliquis obijciat, ex eorundem authorum sententiā oppositum seruandum esse in maioribus Magistratibus, quippè qui non ita asticti, atque subiecti esse debent, ut ex iusta causa recedere non valeant, à poenis per leges statutis, & præfinitis, ut videmus in supremis Senatoribus, magni Consilij Regijs, qui interdum etiam Rege nostro Catholico incōsulto, vbi prudēter videtur expedire consueuerūt deuiare, à legū poenis, & modo maiorem, modo minorem imponere: non in quā obstat hæc consideratio, quia difficile assignabitur discrimen, in hac parte, inter minores & maiores Magistratus, si enim cōsideremus ipsarum legum, & constitutionū excellentiam, vim, ac potestatem, secundum quam natura sua, & coacto iure, omnibus dominantur, & præsent sine distinctione, inueniemus sanè tam minores, quam maiores Magistratus, omnesq; & singulos Regios Senatores, cuius-

N 2 cumque

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

cumque conditionis illi sint, inferiores quidem esse, respectu legū, & statutorum, qui secundū illa, & per illa procedere in causarū de cisionibus, & omnino iudicare tenentur, ex doctrina Pont. Max. in cap. i. de offic. ordin. ibi, *secundum quod Canones censent, vulg. cap. i. de constitution. ibi, ab omnibus, & ibi, nemo, &c.* quibus iuribus nullus excipitur, omnesque sine acceptatione, obnoxii sunt observare pœnas à iure præscriptas, & statutas, neque speciale est in maioribus Magistratibus, ut possint Principe in consulo ab illis recedere.

15 Quā sententiā, id est, tā maiores, quā minores, Magistratus, æqualiter teneri infringere pœnas, à legib. præscriptas, tenuit Ludou. Rōm. in l. si vero, §. de viro fallen. 46. ff. solut. matr. Vlderic. Zas. Hippo. Felin. Bart. Cepol. & alij plures, quorū meminit Andr. Tiraq. de c. 49. nu. 17. adducti ad ita existimandū, ex decis. celeb. tex. in l. Diu. 31. ff. ad l. Corneli. de falsis, ibi, *describitur Imperatori*, quē sic intellexerunt, & in id ponderabāt præcitati DD. licet nō ignoret Tiraq. vbi proxime, & Philip. Dec. in d. c. r. de cōstit. num. vlti. lectur. 2. contēdisse text. in alleg. l. Diuus, nō probare, supremos Magistratus facultatem non habere, ad immutandas pœnas legū: sed revera Calistrat. l. C. in d. l. Diu. Pius rectissime docuit & sēsit, ut si pl. pœnarū reos mereri contigisset, quā ex forma iurisdictionis, id est, ut ibidem interpretatur glo. verb. *pati* ex forma iuris, pati possent, necesse esset Imperatori describere, ut æstimaret, quatenus tales rei accusati coerceri deberent, vbi glof. verb. *æstimatur*, bellissime insistit, in eo, quod Imperatori necessario rescribendum sit, dū dixit glof. *Imperatori dico*, innuens recedi non posse à præscripto supplicio Imperatore, siue alio supremo Principe

in consulo: quare dubiū nō est quin ille text. efficaciter probet, neutros Magistratus, siue maiores, siue minores, transgredi posse, pœnas legū, certas & determinatas, relinquitorū; ad huc ex iusta causa, neminē recēssurū à legibus, & statutis Principū, eisdē in consultis: ut docuit expressē Calistratus, in d. l. Diuus 31. igitur ut ad intentū redeamus, si opus est Principis cōsultatione soli inferiores, quātum vis supremi Magistratus, non valēbūt etiā ex iusta causa, non infringere easdē pœnas, quas leges præscriperint, manebitque perpetua, & firma, prior illa sententiā, quā rectē asserēbat, omnino fore imponendam eandem pœnam, quam lex statuisset.

16 Verum enim verō non cū difficultate, dicte duę opinionēs, sibi iniuicē aduersantes, poterunt ad concordiā, reduci si considerēs causas, ad minuendas, vel augendas pœnas, à legibus præscriptas, & circumstantias, quibus iudices adduci possunt, & moneri, ad transgredienda legū, & cōstitutionū præcepta, esse in duplici differētia, etenim supposito quod omnes tales causę, iustę & legitime futurę sunt, quā dā tamen sunt causę & circumstantiæ, quę licet iustę sint, illarū mentio nō reperitur in iure, neque sunt à legibus receptę & approbatę, ut ex illis delinquentū minuatur vel augeatur culpa, delictū vē ipsū maius, aut minus appareat. Alię verō sūt causę & circumstantiæ, quę ita insunt, & cohærēt, ipsis met delictis, ut illorum culpā minuant, & augeāt: vtpotē quę iure expressē inveniuntur, & approbatę sunt ab ipsis legibus, & constitutionibus Principum ad eum effectum, ut delinquentium culpās minuant & augeant.

17 Inter quę duo generā causarū, & circumstantiarū, quarū ad propositū attinet, rursum illud est discrimē, propter ali-

aliquam ex causis, & circumstantijs primi generis, integrum non erit iudicibus a certis & præfinitis penis recedere, quia tales causæ, neque inueniuntur expresse, neque approbatæ à iure, ad minuendas, vel augendas penas legum. At verò propter causas & circumstantias secundi generis, id est illas, quas approbatur iura, ad minuendas, vel augendas hominū culpas, recte poterunt iudices, penam à iure præfinitam transgredi, attētis dictis causis, quas respicere debēt iudices, ut potē ab ipso iure approbatas, & expressas ad eū effectū, minuēdi, vel augendi penas delictōrum, quo casu nō dicentur purò recessisse, à certis, & præfinitis legum penis, sed magis ob iustas causas, expressas, & approbatas, minores, vel maiores penas iniunxisse.

18 In quo sensu, & de dictis causis, seu circumstantijs ab ipso iure expressis, & approbatis, sunt intelligēdi tex. de iure canonico in c. 2. de offic. & potest. iud. deleg. & in c. 7. & 2. de delictis puerorū, de iure verò. Cæsareo, tex. in l. si adulterū 38. §. Imperatores, ff. de adulter. & in l. aut facta in prin. & §. ult. ff. de pen. & in l. si quis 7. vers. in seruis, ff. de iurisdic. & in l. illicitas 6. §. ult. ff. de offic. Præsid. quibus iuribus ob iustas, & legitimas causas, à lege tamen expressas, & approbatas, recessum est à penis certis, & præfinitis, quæ non ommitterentur, si non se offerrent circumstantiæ, & causæ ex expressis & approbatis, atq; id est, quod intendit, & voluit glo. in d. vers. pena gravior, verb. onerasset, ubi, *varione forte, &c.*

19 Quod si querat hic aliquis, quæ sit ratio differētiæ, inter utraq; causā, alteram approbatā à lege, aliam verò minime, cū utraq; iusta sit, ut supponim⁹, facile satisfiet, si prætereā cōsideres in priori membro superioris diuisionis, scilicet quando se se offe-

runt legitimæ causæ, & iuste circumstantiæ, nō tamen expresse, aut approbatæ à iure, iudicibus adhuc nō esse datā potestatem certā & præfinitā penā, ob huiusmodi causas transgredi delicti, leuē, vē, aut grauius animaduertēdi, in ipsos de linquētē, vnde de crimē, siue delictū illud, de cui⁹ punitione tractatur non obstante tali causā, & circumstantiā, augente vel minuēte culpā delicti, semper manet cū sua certā, atque cōpleta malitiæ respectu delinquentis, cui lex prædeterminauit certā penā. Vnde cū deficiat potestas in iudice ad recedēdū à certis penis per Principē statutis, nūquam poterit illo in cōsulto, nec tantisper deuiare à penā præscripta aliāque diuersam maiore seu minorem iniungere: quæ ratione interpretor etiā tex. in d. §. illis, d. c. de causis cum similibus: recte tamē poterunt iudices in specie proposita super sedere in negotio, Principēque cōsultere, & eū certiorē facere de legitimis causis, & circumstantijs, quæ mouere iudicē poterant ad recedēdū à lege, non tamen propria authoritate super sedere valebunt, alias vē diuersas penas imponere.

20 Cōtraverō in posteriori membro dictæ diuisionis, quādo causæ, & circumstantiæ tales sunt, quod illas expressis, & approbatur in quo casu lex, & statutus potestatem iudicibus facit, ad temperandas penas legū, his attētis circumstantijs, & quāuis lex certā penā prædeterminat, atque determinet, pro delicto imponendā, statuat vē delinquentē cōsiderata eius culpa & malitiā delicti adhibita quādā supplicij grauitate, plectendū & puniendū esse, nihilomin⁹ tamē si ex alia parte ad sit aliqua causā, siue circumstantiā ex approbatis à iure ad minuēdas culpas, quæ ipsimet delicto cohereat, ipsiusque grauitatem minuat & augeat, recte contendit iudex, & eū iudicio considerabit,

rem illam non esse definiendam, secundū terminos legis vel statuti, et tā illā penam praescribentis, sed adiuncta & considerata ea causa, & circumstantia, quae delictū minuit, vel auget ipsique culpa ita coheret, ut moraliter loquendo separari nō possit causa & circumstantia illa, sic expressa, & approbata, ab ipso delicto, eritque vtile, simul & subtile respōsum, si in tali specie dixerit iudex, non fuisse perpetratum delictum illud nudū, de quo agebat lex certam penā praefiniens, sed lōgē aliud diuersum, media causa & circumstantia minuente, vel augente, quae ut diximus tam natura sua, quam iuris ministerio, & dispositione, ipsimet delicto coheret, quod tale iudicabitur, quale fuerit, adiuncta & attenta illa circumstantia, secundum quā poterit iudex augere minuere, & aliter immutare penam iure praescriptam.

21

Qua distinctione retenta, patet iam concordia, ad dictas duas opiniones inter se pugnantes, ut prior illa D. Tho. Bosj, Covar. Menchac. Iacobi Menoch. & aliorum vbi supra praecipue in d.c. de causis, §. illis, aientium, vbi certa pena iure praescribitur, teneant iudices eandē necessario obseruare, nec posse maiore, nec minore, infringere delinquentibus, quantumvis iusta causa subsistat, ad augendā, vel minuendā talē penā, intelligenda accipiendaeque sit casu quo, talis iusta causa iure nō sit expressa, neque approbata. Opposita verō sententia, quae assererat liberū esse iudicibus certas penas iure praescriptas, ex causa minuere, procedat quando istiusmodi causa a lege approbata inuenitur, ipsique delicto ita inest, ut ipsū minuat vel augeat, & sine tali causa, seu circumstantia, sic approbata, delictū non subsistat, neque considerādū sit, in terminis legis penā certā imponētis, nī

22

si simul cum tali causa, & circumstantia, quae expēla, & considerata, quasi aliud delictum est, leuius, vel grauius, iuxta pōdus, & mensurā, talis delicti, nō ut certa quadā grauitate per legē puniatur, sed quatenus nouā qualitate, & quasi nouū esse recipit ab illa causa, & circumstantia minuente, vel augente, qua ratione dictae duae opiniones iam non erunt aduersae, sed diuersae.

Quod si nolueris huiusmodi concordia uti, retinēdo cōstanter priorē sententiā illorū qui asserunt nō licere recedere a certa legū pena, & si iusta causa subsistat, nisi facta prius Principi cōsultatione, minimē aduersantur illa quae pro cōmuni cōtraria adduxim⁹ fundamētā, quorū praecipuū, & fortius argumētū desumebatur ex arguto, & per difficulti Iuliani. I. Crespo relato, in l. si hominē, ff. mandati, ex quo vulgo colligunt interpretes, inferiores si iusta causa subsistat posse superfedere in executione, & libere transgredi superioris mandatū, qui text. videbatur expresse pro dicta opinione cōmuni a nobis secundo loco relata, sed re vera cōmunē nō cōfirmat, imō neque poterat, in cōsequentiā adduci, si cōsideres apertū discriminē, quod versatur, inter praecipuū legis superioris, & mandatū inter priuatas personas: etenim illud, id est legis praecipuū, adeo stricti iuris est, ut ab illo, subditi & inferiores, sua sponte & propria auctoritate, nec latū quidē vngue discēdere possint, etiā ex iusta causa, nisi speciatim fuerit inferiorib⁹ in aliquib⁹ casib⁹ facta potestas, supplēdis, aut immutandi aliquid, circa tale praecipuū: Secus verō contingit in mādato alicuius priuatae personae, in quo potissimū attēdi, & considerari debet, mēs, & intētiō mādātis, & in quē finē mādatum, & singula in eo contenta dirigantur, est enim cōtractus bonae fidei, §. actionum, iussit.

de

de action. glos. 3. in cap. cum venerabilis de exception. cuius conditio est ingenium & natura, vt considerata mente mandantis, ex bono, & aequo suppleri possint, & intelligi, quamplurima quae in verbis ipsius mandati, non veniebant expressa, vt probat d. glos. 3. & docuit Iustin. Imper. in §. conductor, in l. locati, vnde cū apud Iulian. l. C. in dict. l. si hominem, sermo fuisset non de praecepto legis, sed de mandato inter priuatas personas, mirum non est, si habita ratione boni & aequi, considerataque intentione, & mente mandantis, aequa fieret interpretatio, vt posset transgredi mandatum, ex iusta causa, mandatum inquam inter priuatos: retro tamen philosopharetur Iulian. si verba fecisset de praecepto legis, foret transgrediendum nec ne: vt potest quod fictici iuris est, & neque mutari, neque infringi potest ab inferioribus, neque aliquid in eo suppleri in consilio Principe, vt ex superius resolutis non difficile colligitur, & praestat argumentum tex. vulg. in l. quidquid astringende, ff. de verb. oblig.

53 Quam differentiam inter mandatum priuati, & ipsius Principis praeceptum, adnotauit litteratorum Hispania decus, Forton. Garcia de Herce in §. & quid sit tantum, nu. 128. Gallia in l. 1. §. si stipulanti, n. 3. ff. eod. tit. de verb. obligat. D. Ambros. quem retulit Andr. Tiraq. in l. si vnam, verb. *libertis*, n. 59. C. de reuocand. donat.

24 Cuius discriminis inter praeceptum legis, & mandatum priuatorum, nonnulla non intellegentes rationes, assignari possunt, etenim dū lex praecribit, & statuit poenam certam delicto, vetat expresse ne imponatur alia, siue maior, siue minor, ex iuribus pro hac parte superius allegatis, maxime ex d. §. illis cap. de causis de offic. de

leg. ibi, *eandē infligas*, quare iudices, aliis poenas, maiores, seu minores, in iungentes, non tamen celandi sunt superfedere ab statuto legis, certā poenā imponētis, vt superscism fuit in d. c. si quando de rescriptis, & in d. l. si hominem, ff. mandati, quam aperte venire contra legē ipsā, eiusque praeceptū, & praefinitā poenam, absolute & directe infringere, contrariū facientes, illius quod sibi praecipitur, circa infligendam poenā, & vindicandum tale delictū. At verō in d. l. si hominem, & in d. c. si quando cū similibus, solū actum fuit, de interim superscedendo, a mandato illo, non tamē de infringendo, siue labefactando alicuius superioris praecepto, in quo stat manifesta disparitas inter vnā, & alteram speciem.

25 Rursus, & alia dicti discriminis ratio esse potest, si expendas illam esse naturam, & conditionem legis, seu praecepti superioris, vt eius veritas, & iustitia, attendenda non sit, neque considerata, respectu alicuius particularis euentus, neque penes aliquos casus emergentes, sed secundum rationem communem, & inuicem: vnde si in communi lex iusta sit parum referat, quod in aliquibus deficiat, namque leges ad ea quae frequentius accidunt, & ad communia adaptanda sunt, neque illarum iustitia metienda est, iuxta casus particulares, sufficiatque iustam esse legē in communi quāuis cesset in particulari, vt in Clem. ad nostrā de hereticis, & in l. prospexit 12. ff. qui, & a quibus, l. nam ad ea, ff. de leg. docuit eleganter Couar. de sponsalibus, 2. par. c. 6. §. 9. n. 8. post. D. Thom. 2. 2. q. 120. art. 1. Vnde profuit, atque dimanat, vt quāuis maxime cesset lex in particulari, iustaq; subsit causa, secundū quā a poena certa legis, discendum videretur, ne utiquā possint inferiores, legē transgredi, quia satis quidē est, q

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

in communi lex iusta sit, nec refert, quod cesser, & non ita currat eius ratio in casu particulari. Verum ex opposito iustitia mandatis, inter priuatas personas, non tam in communi, quā in singulis particularibus, attendenda est, quā si deficiat in aliqua particulari specie, & casu emergenti, liberum erit iusta subsistente causa, interim suspendi mandati executionem, ipsumque mandantem consulere, vt rescribat quatenus velit mandatum exequi, seu differri, vt in d. l. si hominem, & in d. c. si quando cum simili-
bus.

26 Vel aliter si velis respondere poteris, ad tex. in dict. l. si hominem, nō habita ratione discriminis supra assignati, quin in nō nulla constituta differentia, inter legis præceptum, & mādatum priuatorum, si cum iudicio cōsideres Iulianum l. C. in alleg. l. si hominem, egisse, de iusta causa propter quam, ratio illa dande libertatis cessauit, nō quomodo cūque, sed negatiue, & contrariē, quo casu mirum esse non debet, si mandatum cessauerit, etenim in eisdem terminis, certum, & exploratum est, cessante legis ratione negatiue, & contrariē, ipsam quoque legem cessare, vt potē quia si in tali specie, obseruaretur lex, iniuria potius fieret legi, & Legislatori quam aliqua haberetur obseruantia, vt docuit Arist. ethic. 5. cap. 10. & recte tradiderunt Soto dict. artic. 8. & Caiet. dict. artic. 1. probatque tex. in reg. certum est de reg. iur. in 6. & in l. non dubium in princ. C. de leg. igitur eisdem terminis retentis, cessantis rationis negatiue, simul, & contrariē, necesse non erit, constituere differentiam, inter mandatum, de quo in dict. l. si hominem, legisque præceptum. Quod autem mandatum illud, eiusve ratio, cessauerit negatiue & contrariē, in illius textus specie,

apertē denotant exempla adducta, à Iuliano ibidem ibi; *veluti si compere- rit cum postea falsas rationes confecisse in fidiis vite prioris domini struxisse, &c.* quæ exempla non tam restringunt, quam explicant illa verba antecede-
tia, *iustam causam habuit interpellādi ma- numissionem serui*, quia scilicet ratio mandati, in eo textu, in specie ibi proposita, cessabit negatiue, & contrariē, quare iusta profecto causa interfuit supersedendi in executione mandati.

27 Sanē dum diximus, inferiores nō posse discedere à certa pœna per legem statuta, quantumuis iusta causa subsistat, ratioque legis cesser, sermo noster erat de ratione negatiue tantum cessante, ita vt imposita illa cet-
ta pœna à lege præscripta, nō sequatur contrarius effectus ei qui per ip- sam legem prætenditur, v. g. finis le-
gis est crimina puniri, si ex hoc quod imponatur pœna à lege præscripta sequeretur oppositum, illius quod intenditur per legem, mansura scilicet delicta impunita, nullo modo es-
set iniungenda talis pœna, quinimō maior, vel minor applicanda, quia eo casu iusta causa propter quam lex illam pœnam præscripsit, non solum cessat negatiue, sed contrariē, ex qui-
bus non modo non obstat d. l. si hominem, sed eius decisio explicata, & intellecta relinquitur.

28 Præterea aduertendum erit in d. l. si hominem actum esse de libertate, cuius illud est ingenium, atque nātura, vt semel præstita reuocari non valeat præterquam ex noua causa: docuit glo. in l. plerumque 206. ff. de regul. iur. & probat tex. in §. semel, in-
stituit. quibus ex causis manumittere non licet, quare in eo tex. vertebatur periculū in mora, quia interim dum mandans addiretur, vt mandatum re-
gouaret, posset mandatarius seruum
ma-

manumittere, effectque summè difficile, semel datam libertatem reuocare: in eo vero, quod mandatarius in terim super se disse, non fragebat mādātum illud affirmatiuum, manumittendi seruum, cuius libertas, & si dila-
tionem aliquam pateretur, exequi postea valeret, iterum explorata ipsius mandantis voluntate.

29 Vnde dimanat praxis vsu frequentissima, secundum quam superiores consueuerunt, quotiescumque Princeps rescribit aliquid faciendum, si aliqua adsit iusta causa, statim non obediendi, super sedere executioni, quousque ipsimet Principibus rescribatur, ut edocti certioresque facti, de negotij qualitate causis & circumstantijs, iubeant, quod magis expedire videbitur, iuxta vulg. text. in cap. si quando de rescript. etenim in differenda talis mandati executione, nullum regulariter versatur periculum, neque inferiores dici possunt, absolute mandatum superioris infringere, sed magis differre, siue suspēdere illius executionem, & sic iuste poterunt interim super sedere, dum rescribitur: diuersum tamen est si agatur, de non exequenda certa legis poena, & alia imponenda, propter subfistit enim iustam causam, siue de differenda talis certae poenae executione, quo casu nullo modo licebit, Principem cōsulere, quia res non tam patitur, & expedit statim poenā iniungi, eandem, quam lex praescribit, quā eo ipso, quo certam, & determinatam iniunxit, prohibuit (ut diximus) omnem aliam, siue maiorem, siue minorem imponi, ex saepe allegata decisi. text. in c. de causis, §. illis de offic. deleg.

30 Neque obicit doctrina illa Innocent. Felin. & aliorum, in dict. capi. 1. de constit. afferentium, generaliter posse inferiorem, ex iusta causa non

exequi, sed transgredi superioris mādātum, quia non satis iure probatur, nec vera est, solumque nituntur auctoritate tex. in dict. l. si hominem, cui multipliciter ut vidisti, satisfecimus: sed in gratiam tantorum Paruū poteris si placet illorum sententiam defendere, in casibus in quibus sine mora, aut periculo aliquo adiri Princeps possit, ut statuat, quid agendum sit, vel quando propolita fuerit aliqua causa omittendi mandati executionem, a iure expressa, & approbata, denique quando comperit inferior, rationem legis cessare, eiusque finem, non solum negatū, verum, & contrariē: in quibus casibus, & similibus poterit recipi, & intelligi doctrina illorum, qui docent inferiorem, posse, ex iusta causa non exequi, sed transgredi, superioris mādātū, quae extra dictas species, nec vera est, nec satis iure probatur, ut dixi.

31 Ex quibus iam difficile non erit intelligere, quid dicendum respondendum ve sit in plerisque causis temperandi poenam, iure praescriptā, quarum meminit Iul. Clar. dict. §. vltim. quaest. 60. & in vnum cumulum congeffit more suo Andr. Tiraquell. in tracta. de poen. temperan. per totum, ex quibus causis ab eo relatis, nonnullae certae, nec verae sunt, nec iure probantur: imo ex diametro repugnant decisioni text. in dict. §. illis, & pluribus alijs iuribus, quorum supra meminimus, & facillimo negotio valebit ex dictis, ferē integer tractatus ille Tiraq. de poen. temper. impugnari, quippe qui plures retulit causas, poenas temperandi, quae & spiritu rationis, & iuris auctoritate carent, ut facile perspiciet, qui eas sigillatim voluerit percurrere.

32 Reliquum igitur est, ut alijs etiam iuribus, in contrarium aduocatis, dilucide, & sigillatim satisficiamus, contentes

N s dentes

dentes cum veriori sententia illis nō probari, posse inferiores limitare, siue restringere, certas poenas à iure præscriptas, & itatim se se offert interpretandum difficile iuris Pontificij responsum in l.hodie 13. ff.de poen. circa cuius speciem ex antiquiorib^{us} Bald.& Paul.relati, & secuti à Maranta de ord.iudic.4.par.diff.1. à nume. 65. ita fuerunt ad audendum proiceti, vt affirmauerint, omnes & singulas poenas, à legibus statutas, & prænititas, remanisse penes iudicis arbitrium, quem dicunt iusta sussistente causa, posse recedere ab eisdem poenis, aliasque maiores, vel minores, imponere, iuxta delicti mensuram, prout sibi videbitur expedire. quorū existimatio (nā sententiæ nomē non meretur) satis confutabitur ex dictis à nobis, dum priorem opinionem, verisimilis fundamentis probauim^{us}, præterquā quod expresse repugnat, & contradicit text. in dict. §. illis, & pluribus alijs iuribus in contrarium adductis.

- 33 Neque aduersatur tex.in d. l. hodie, qui prædictis Patribus, ad ita existimandum, nec leue argumentum præstare potuit, loquitur enim ille tex. in iudice, ex officio, & sine accusatore procedente, per viam Inquisitionis, erique in hac parte constituta differentia, inter iudicium extraordinarium, & ordinarium: vt iudex, qui iuditio ordinario experitur, & procedit, per viam accusationis, coactio iure debeat eandem poenam infligere, quam ius ipsum statuit, neq; possit mitiorem imponere, at verò si procedat per Inquisitionem, sine accusatore, quo casu iuditium erit extraordinarium, possit & valeat poenā remittere, & limitare aliāque imponere, quam quæ lege præscribitur. Præsentunt, & comminiscuntur dictum discrimen inter iudicium ex-

traordinarium, & ordinarium Iuli. Clar.in praxi, §. vlti. q. 3. num. 3. post glos. 2. in cap. quoniam cōtra de probatione, & communem Canonistarū scholam, testē Philip. Decio in Rubr. de iudic. num. 7. vnde cum l. C. in d. l. hodie, sermonem instituat de imponenda poena, in iuditio extraordinario, mirū nō est si affirmauerit, reū esse punitū extra ordinē, vbi illa verba, *extra ordinem*, accipi, & intelligi debent, id est absque accusatore, & de iudice per Inquisitionem procedente, quæ manifeste redolent, illud iuditium non fuisse ordinarium, sed extraordinarium, licebit ergo ei (vt rectē docuit Vlpianus ibidē) qui extraordinē de crimine cognoscit, quā voluerit sententiam ferre, vel grauiorem, vel leuiorem, ita vt in extraordinario iuditio, denotato per illa verba, *extra ordinem de crimine cognoscit*, totum id fuerit relictum penes iudicis arbitrium, adeo vt hodie respectu iudicis in iuditio extraordinario, per viam Inquisitionis, & sine accusatore procedente, omnes poenæ sint arbitrarie sicut quod debeat in vtroque, hoc est siue augendo, siue minuendo moderationem non excedere.

- 34 In quo etiam intellectu capiendus est tex. in cap. inquisitionis 2. r. in fin. princ. de accusat. vt procedat in iuditio extraordinario, formato per viam Inquisitionis, sicut illum tex. intellexerunt Nicol. Boer. decis. 64. num. 9. Maranta vbi supra, diff. 10. nu. 6. post glos. in l. 3. §. præterea, ff. de accusat. & Abb. Panor. in cap. 2. de confess. n. 10. Philipp. Dec. vbi proximē, quorum opinionem receptam testatur Boer. d. loco.

- 35 Neque admittēda est illorum opinio, qui tenent. d. capi. inquisitionis procedere de iure canonico, secundum quod, quando proceditur ex officio,

ficio, per viam inquisitionis, omnes pœnæ sunt arbitrarie, quasi secus sit de iure ciuili, quo attentio, dicitur nec latum vnguem discedendum esse à certa pœna, per legem statuta: etenim vt in sequenti disputatione lati⁹ explicabimus differentes, quana, & qua ratione sit infligenda pœna in vtroque iudicio, accusationis, & inquisitionis, verius quidem est non esse in proposito constituendam differentiam, inter ius canonicum, & civile, imò attentio quocumque iure, siue canonico, siue ciuili, si procedatur per viam inquisitionis ordinariâ penam minui posse per iudicem, ex de cist. tex. in d. l. hodie, quidquid Abb. & alij per Tiraquel. relati de pœn. tē. p. cap. 33. num. 2. Jul. Clar. dict. §. vti. q. 60. nume. 33. Anton. Gomez de delict. cap. 1. num. 10. in fin. & omnes quorum meminit Clar. ibidem contrarium existimauerint, adducti, ex l. 4. C. de sepulchr. violato. & ex l. 2. ibi, *competens pœna*, C. de abolition. præsertim si consideres, etiam secundum ius civile, esse in more positum, vt procedatur per viam inquisitionis & ex officio sine accusatore, vt fatentur Cardin. Henric. vulgo Hostiensis nuncupatus in dict. cap. in Archiepiscopatu, Hypolit. in pract. §. constan- te, num. 83. Aretin. in cap. qualiter, & quando el segundo, nume. 24. & 23. de acusat. & glos. proximè relata, ex quo deficit ratio differentie, quam inter ius canonicum, & civile constituit Abb. in dict. cap. inquisitionis, n. 2. & Tiraquel. vbi supra, num. 1. existimantes ex eo de iure ciuili, etiam quando proceditur sine accusatore, infligendam esse eandem pœnam, quia regulariter iure ciuili attento nõ procedi solet ex officio, quemadmodum de iure canonico proceditur.

36 Nec prædictæ differentie inter ius canonicum, & civile à dictis Patri-

bus, & schola communi constituta aliquid fauet text. in dict. l. 4. C. de sepulchr. violato, quæ loquitur in sua specie, & de iusta & legitima pœna sermonem instituit, quæ locum habere potuit, siue per viam inquisitionis, siue accusationis procederetur, & ex illo text. vt clarius spero me dicendum in questione statim disputanda, nequaquam licet argumetari, neque inferre ad alias pœnas, quæ quantumvis certæ determinatæque sint, proculdubio à iudice ex officio extra ordinario iudicio, procedente per viam inquisitionis, & sine accusatore tam in foro conscientiarum, quam in foro sæculi minui & attenuari possunt, nisi forte iure adhuc cautum sit, quod certa aliqua pœna non minuat, etiam per iudicem extra ordinem de causa cognoscentem.

37 Minus præterea opitulatur prædictæ differentie text. in allegat. l. 2. C. de abolition. etenim illa verba, *competens pœna*, ex quibus deduxerunt interpretes pœnam ordinariam, etiam in extraordinario iudicio imponendam esse, non sunt absolute accipienda, sed respectiue, ita vt facta comparisone ad iudicium extraordinarium, quo proceditur per viam inquisitionis, & ex officio, non ad petitionem partis, quæcumque minor pœna si iniuncta, per iudicem extraordinarium procedentem, *competens* dicatur, atque ita dicta verba, *competens pœna*, nõ significant pœnam ordinariam, sed competentem pœnam, id est commensuratam modo procedendi, & iudicio inquisitionis, quo negotiū agitur, sicque accipiendus & intelligendus est tex. in allegat. l. 2. C. de abolition.

38 Nec refragatur præcipue nostre conclusionis, qua tradidimus eandem omnino pœnam infligendam esse, quæ iura præscribunt, text. solemniter

ter

ter, & difficilis in Liquid ergo 13. §. 1. vers. *pæna grauior*, si. de his qui notantur infamia, qui multipliciter intelligitur, vt constat ex pluribus intellectibus ad eum text. ibidem per DD. relatis, quorum nonnullos referemus breuiter, & consutabimus, securiorē sensum elligentes: & Primo sunt qui text. illum intelligunt, in ea specie, in qua (vt in superioribus animaduertimus) propter iustam aliquam causā delicto coherentem, & à lege approbatam, potest iudex maiorem, vel minorem pœnam imponere, quam que iure præscripta est, atque ideo iudicē in dict. vers. *pæna grauior*, grauiorem pœnā imposuisse quā pro crimine de quo ibi foret imponenda, quia ade rat iusta causā, speciatim expressā, & approbatā, ad augendam illam pœnā, vt v.g. si reus pœcuniaria pœna puniendus, cum non haberet in bonis, corporali pœna, & sic grauiori afficeretur, iuxta text. in l. 1. in fin. de pœn. & in l. in seruorum 19. in fin. eod. tit. c. finem in fin. de dolo, & contumat. & tradita per Iacob. Menochi. de arbitrat. casu 447. per Couarr. 2. var. c. 1. num. 8. circa eam praxim, & vſitatā doctrinam, vt qui non habet in bonis suat in corpore. Nec disonant illa verba dict. vers. *pæna grauior*, ibi, *duriori sententia transactum*, que rectē quidem videntur intelligi posse, de duriori pœna iustitā, propter aliquam causam iure expressam, ita vt iudex de quo ibi autoritate legis commotus grauiorem pœnam iniunxerit.

39 Sed hic intellectus sustineri minime potest, & manifestē conuincitur, eo potissimum fundamento, quod supponit in dict. vers. *pæna grauior*, iudicem de quo ibi legitime iudicasse, & secundum iuris traditiones legū que præcepta, motum scilicet & adductum ad ita iudicandum, pœnam que illam augendam propter causas

iustas, & iure expressas, speciatim approbantes maiorem illam pœnæ grauitatem, quod plura falsum est manifestē, que conuincitur ex serie, atque contextu verborum, dict. vers. *pæna grauior*, si expendas, dictā pœnam, vltra legem impositā fuisse, vt in princ. dict. vers. & insuper, cū qui parte bonorum dāntur mulctari debuisset fuisse per Præsidem relegatum, vt inquit ille text. in vers. *supra*, & tandē si consideres cum l. C. ibidem, cum reo, de quo ibi, duriori pœna, fuisse transactum, quæ omnia & singula nō solum innuere, sed expresse docere videntur, dictam Præsidem manifestam iniustitiam commississe, neque fuisse excitatum, ad ita iudicandum, maioreque pœnam imponendam, ex aliquibus causis delicto coherentibus, iureque expressis & approbatis, quo casu iuste profecto iudicasset, & non vltra legem, neque aliter quam debuisset, nec duriori sententia cum delinquente fuisset transactum, neci relegaretur, qui parte bonorum mulctari solum debuisset, igitur dictus intellectus nullo pacto, nulloque colore defendi valet.

40 Quo & pluribus alijs omissis, atque reiectis, quorum meminit commentus, in dict. §. illis, c. de causis vltra specules, & sensus Vlpian. l. C. in dict. vers. *pæna grauior*, in eo consistit, vt intelligamus non fuisse ibidem cōtrouersum, fuerit ne sententia illa, iusta vel iniusta, imō supposito quod vltra legem fuerit imposita, aliterque quā debuit Præses iudicauerit, fuisse dābitatum in eo textu, vtrum reus cui fuit imposita pœna grauior, infamiam incurrisset, quam non contraheret, si fuisset punitus, vt per legem statuerat, & non vltra intelligendus ergo interpretandusque est, tex. ille casu quo Præses iniuste, & sine aliqua causa & ratione, grauiorem pœnam imposuit.

possuit, vt colligitur, apertèque deducitur, ex illiusmet text. verbis iterū atque iterū expensis, & consideratis, ibi, *duriori sententia*, & ibi, *ultra*, & ibi, *debuir*, sicuti ea proximè expendimus: quæ certè verba, sine dubio eoa itaque iuris ratione præferūt apertum iudicis excessum, & manifestam iniustitiam, atque ita necessè fuit, vt cōmodè caderet præcipua quæstio, atque dubitatio vtrū incurrenda foret infamia nec ne. Vltcriusque cōsidero, vers. *sed si*, eiusd. legis statim sequentē, vbi I. C. retento eod. thema: eundēque contextū infectatus, aliā speciē subiunxit, in qua iudex iniuste, & contra iustitiā partis, maiore & grauiorē pœnam imposuit, vt liquidū cōstat ex illis verbis statim sequētibz, quæ sic se habent: *sed si in causa furti, nec manifesti in quadruplum iudex condemnauerit, onerat quidem reum pœna aucta, nam ex furto, nec manifesto in duplū conueniri debuir*, in quo sensu accipitur rectè dictus vers. *pœna grauior*, nec assertioni nostræ principali aliqua tenus contradicir.

41 Præterea impedimento non est Alexandri III. respōsum relatum in c. in Archiepiscopatu 4. de raptor. vbi Panormitano. Archie. rescribens, illi præceptū imposuit, ne cōtra Sarracenos, mulieres Christianas, & pueros rapientes, eisque præsumentes abuti, & quosdam etiam interdum occidere non verentes, alijs grauioribus pœnis procederent, neque vteretur membrorum detractione, neque vltimum mortis suplicium iniungerent, sed eos pœna tantum pecuniaria, flagellis vt afficerent, atque id ea moderatione adhibita, quod flagella in vindictam sanguinis transire minime videātur, veratque ibi Pōt. Max. tales delinquētes, ultra multari, etsi supōnatur (vt ibi refertur) Siciliæ Regē dicto Panormi. Archiepiscopo &

alijs Episcopis commississe, præfatos excessus puniendos & castigandos. Qui text. contra superiorē doctrinā à nobis opponēbatur, quatenus permittit, imò præcipit iniuriore pœnam imponi, vbi perpetrata delicta, maiorem & grauiorem postulabant, vt apertè colligitur ex context. specie que in illo tex. relata.

42 Cui difficultati, nonnulli arbitrātur planè satisfieri posse, si fingamus, excessus de quibus ibi iuriore pœna fuisse punitos, nō sine fundamento, sed propter aliquas causas, ipsismet delictis coherentes à iure expressas, & approbatas, quæ ipsa delicta minuebant, & attenuabant, quibus attentis, & delictis nō separatim, & de per se, sed adiunctis talibus causis, inuentibus perpensis & consideratis, secundum iuris præcepta, pœna ordinaria non erant afficienda, neque infandorum illorum criminum seueritate punienda, ita vt ab Archiepiscopo processum fuerit in causa, secundum iuris regulas. Cuius solutionis atque doctrinæ vnicum potissimum fundamentum allegari & considerari posse videtur: quod Roman. Pontif. ad calcem, dict. cap. in Archiepiscopatu Panormit. Archiepiscopum admonuerit, quod si excessus delinquentis, ita fuerint graues, quod mortem, vel detractionem membrorum deberent sustinere, reseruaret vindictam Regiæ potestatis, in quo innuere, & significare visus est Alexandri III. Pontif. Max. in superiori, vers. ante dict. vers. *si vero*, sermonem fuisse de excessibus, in quibus flagella, pœneque pecuniaria, locum habere potuissent, neque foret ad sanguinis vindictam procedendum, atque ideo Archiepiscopam legitime iudicatum, si pœna pecuniaria & flagellis dumtaxat vteretur.

43 Qui intellectus non videtur posse de:

defendi, utpote contra mentem Pontificis. Maxim. & subauditam ab ipso rationem, qui prae timore sententiae sanguinis, & ne illam Archiepiscopus proferret, flagellis tantum, & poena pecuniaria, & non ordinaria seueritate infanda illa crimina puniri voluit, conuinciturque manifestè dicta consideratio, ex initio eiusdem text. ubi tot excessus fuerunt enumerati, rapinas mulierum, & puerorum eorumdèque abusu, homicidia & alia mala solemnè voce repetita, quae non luit Pontifex ab Archiepiscopo poena sanguinis vindicari, etiam contra subditos intra eius iurisdictionem existentes, imò expressè voluit flagellis, & poena pecuniaria, ea adhibita moderatione à Prælati utendum, quod flagella in vindictam sanguinis minime transirent: innuēs, atque significans grauitate, & qualitate excessuum, & delictorum attentā, in eisdem speciebus, bene posse iudicem laicum, poenam sanguinis infligere, aliās enim necesse non erat Archiepiscopum admoderare, ne procederet ad vindictam sanguinis, quam delicta non promererentur, ne dicamus de religiosissimo Panormitano Archiepiscopo. timuisse Pontificem Alexandrum, & præcauisse, ne delictū committeret.

44 Vnde verus germanusque sensus dict. cap. in Archiepiscopatu, eiusque litteræ conformis, talis est, ut quidquid gloss. 3. ibidem velit, sermo fuerit in eo text. de iudice, qui prohibitus erat, per suam sententiam, poenā sanguinis infligere, propter reg. text. in c. sententiam sanguinis, ne clerici vel Monachi, & in c. clerici eod. titu. quare mirum non est, si quantumuis delicta, vltimum supplicium membrorumque detractionem, promere-

ri viderentur, recusauerit Pontifex, Archiepiscopo proferre sententiā sanguinis, suae flagellis uti, vltque ad vltimum mortis supplicium, quo & si digna forent crimina, fuit tamen cū ratione magno opere coniunctum, & copulatum, ne persona ecclesiastica, Archiepiscopali fulgens dignitate, ad poenam sanguinis procedere posset. Qua ratione illum text. interpretantur Andr. Tiraq. licet dubius ubi supra, c. 54. expressè Ludou. Rom. singu. 666. Addit. ad Careriu in praxi tit. de homic. §. vlt. n. 153. post Felin. quem retulit, itaque intelligūt DD. communiter, in d. c. in Archiepiscopatu, estque verissimus intellectus ad illum text.

45 Nec tandem obstat tex. in d. l. et si seuerior, C. ex quib. causis infamia; manifestè enim procedit, sermonemque instituit, non de ea questione, quam vulgus existimauit ibidem controuerti, an scilicet Proconsul bene, vel malè iudicauerit, sed supposito, quod steterit, & valuerit illius sententia, quaesitū fuit de altera questione, infamiae, ex eoque, lenior & mitior poena à Proconsule fuit inflicta, quia inerat iusta causa, ipsique delicto coherens, quæ dictabat mitius, & lenius puniendum esse, ut denotant illa verba, *certis rationibus*, quibus adductus, atque commotus iudex, non tantam adhibuit seueritatem, quā supposita iusta causa, expressè & approbata iure, neque potuit, neque debuit adhibere, atque ita text. ibi, *certis rationibus*, intelligendus est, de certis quibusdam rationibus & causis, delicto coherentibus, iureque determinatis, & expressis, ut denotat, nonnulla exempla à gloss.

ibidem addu-

ca.

Suma

Summaria ad Controuersiam 6.

1. **A** Nin iudicio extraordinario inquisitione liceat discedere a pena ordinaria, & aliā pro arbitrio imponere.
2. Canonici de quo in cap. 2. de confis. fuit in iudicio extraordinario pena ordinaria punitus.
3. Difficilis reputatur ille text. ex eo quia ubi sine accusatore proceditur, mitiganda est pena ordinaria.
4. Confirmatur ex nonnullis iuribus in iudicio extraordinario, adhuc locū fore pena ordinariae praesertim, ex c. inquisitionis in prin. de accusat. & ubi homicida & Simoniaci equali ordinaria pena inbētur puniri, c. si iudic. extraordinarium fuerit.
5. Contrariam sententiam, id est mitiorem penam in iudicio extraordinario inquisitionis iudicis arbitrio imponendam esse, defendunt plures in presenti relati, & ubi non est accusator latior patet misericordiae cāpis.
6. Distingnuendum inter ius Canonicū, & Civile ut illud (reposita misericordia plenam) admitat leuiorem penam in iudicio extraordinario, hoc uero nō ita.
7. Ius Civile regulariter non constituit iudicium extraordinarium, ideoque a pena ordinaria non discedit, contra uero ius Canonicum dum inuenit iudicium extraordinarium inquisitionis, penam quoque extraordinariam in tali iudicio iniungere consueuit.
8. Improbatur praedicta differentia inter ius Canonicum, & Civile siquidem etiam de iure Civile cognitum fuit extraordinarium inquisitionis iudicium.
9. Equilance statutum fuit per ius Canonicum, & Civile neminem posse sine accusatore damnari.
10. Allegantur nonnulla iura quae probant utrumque ius approbasse iudicium extraordinarium particularis inquisitionis.
11. Iudicium inquisitionis non esse omnino tutum, sed odiosum, variis testimonijs ostenditur, & scribitur probatur neminem fore damnatum sine accusatore, ex celebratissimo loco Christi Domini ad mulierem adulteram.
12. In iudicio inquisitionis non ex bono et aequo, sed secundum rigorem stricti & obseruatis iuris praecipis procedendum est.
13. Saepe uero proceditur in iudicio inquisitionis, etiam si delictum non sint per se manifestum.
14. Rescribitur inquisitionis definitio tradita a Dominico de Soto.
15. Iusta & legitima est praesumptio, quae admittit inquisitionis iudicium extraordinarium, ualde quidem utile, & necessarium si nonnulla eidem salutaria requisita adiungamus, quae ab auctore designantur, & adducitur uera iudicij inquisitionis definitio.
16. Cum antiquissimum & usque frequentissimum sit inquisitionis iudicium non extraordinarium, sed ordinariū potius censi debet.
17. Nihilominus uerius est praesatum iudicium inquisitionis extraordinarium esse, in quo quaeplurime violantur iuris regulae.
18. Illud in iure appellatur extraordinarium, quod iudicis officio expellitur, & cum tale sit iudicium inquisitionis merito dicitur extraordinarium.
19. Necnon quia iudex in tali iudicio penam pro arbitrio imponit unde rescribitur quod

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

- quod extraordinarium dicatur nō in eo quod antiquissimum sit, sed in inspicendo utrum in eo offendantur iuris regule nec ne.
- 20 In puncto iuris & inspecta natura iudicij extraordinarij nullatenus poenam ordinariam admittit, nisi contrarium vsus Tribunalium admiserit, quorum consuetudo recepta, retinenda erit.
- 21 Adducitur communis intellectus ad c. 2. de cōfessis, ut Canonici ille ideō fuerit poena ordinaria affectus, quia sponte crimen fassus est, secus futurum, si fuisset testibus, vel alijs probationibus conuictus.
- 22 Sed conuincitur, quia qui sponte crimen agnoscit videtur potius mitiori poena puniendus.
- 23 Assignatur verus intellectus ad d. c. 2. de cōfessis, ut Canonici ille ob grauissimum & inextinguibile crimē Simonie fuerit ab officio & beneficio depositus, quod suspicium intulgi potuit per iudicem, consideratis negotijs, & persona qualitatibus.
- 24 Interpretatur textus difficilis in l. 2. §. si publico off. ad l. iul. de adult. & sup. qui in vero & germano intellectione aduersus antiquos Patres accipitur.
- 25 intelligitur text. in l. 2. C. de abolitiōibus, ut ibidem poena extraordinaria competens fuerit.
- 26 intelligitur præterea difficilis text. in l. 4. C. de sepulcro violato, ut poena de qua ibi uultus proprius extraordinaria nuncupari debeat.
- 27 Assignatur etiam intellectus ad l. ord. 8. ff. de publicis iudic. ubi nec verbum ullum de particulari inquisitionis iudicio.
- 28 Adducitur verus sensus difficilis text. in c. inquisitionis de accusat.
- 29 In atrocioribus & detestandis criminibus, non est differentia, an iudicium extraordinarium sit, vel ordinarium, utrobique enim imponi potest poena ordinaria.

CONTROVERSIA 6.

Utrum in iuditio particularis inquisitionis mitior poena imponenda sit, quam in iuditio accusationis.

Tilis profectō, & vsu frequentissima, pariter & difficilis in puncto iuris, se se nobis offert, hoc in loco, discutienda quæstio. Utrum possint, & debeant iudices, in iuditio extraordinario, inquisitionis, suo arbitrio poenas ordinarias tēperare, & mitigare,

circa punienda delicta, eaquē extraordinarie punire, & per contrariū, in ordinario iuditio, poenas ordinarias, à legibus præscriptas teneantur imponere à quibus nec latū quidē vnguē illis discedere liceat. Ad quam disputationem occasionem accepimus, ex his quæ ad extremū quæstionis præcedentis tradidimus in solutione cū iustā argumenti: dicentes ordinariā poenā imposuitā nō fuisse, quia iudex

ex-

Extra ordinē de negotio cognouerat, quasi in iudicio extraordinario ordinaria pœna nō esset infligenda: modo verō operepretiū duxim⁹ rē hanc penitus intelligere, & videt⁹ an vera sit, & iuris principijs consona prædicta doctrina; quid vè censendum sit, circa diferentiā illam, frē quētissimē assignatā; inter ordinarium, & extraordinarium iudiciū. Et quid factur⁹ sit iudex in iudicio ordinario procedens, eandē ne vel aliam pœnam, quam quæ lege præscribitur, imponere debeat, satis super que dixim⁹ in disputatione præcedēti: nunc solū auri de iudice qui extraordinarium ex officio, & per viam inquisitionis, de causa cognoscit, vtrū liberē valeat, vel debeat, ab ordinaria pœna discedere, vtpotē qui sine parte, & sine accusatore procedit.

Et imprimis quod talis iudex ex inquisitione, & extraordinarie de causa cognoscens; nō possit delinquentē extraordinariē punire, efficaciter probat⁹ tex. c. de gabs, & difficilis in c. 2. de confess. ibi: *Ab officio, & beneficio*, vbi Inn. lll. Canonicum Bethlemitanę Ecclesię, qui in iudicio fuerat confessus, quod pro præstando alterius electioni consensu, quingentorum saracenorum obligationem receperat, & mediator extiterat synonicea prauitatis, per diffinitivam sententiā duxit ab omni beneficio, & officio Ecclesiastico deponendū; & sic puniendum pœna ordinaria illius criminis.

Quæ sententia sumēte difficile in iudicariū interpretes ibidē, ex eo quia non satisfatuere potuerunt, quid causę fuerit, cur Canonicus ille, fuerit damnatus, sententiā depositionis ab officio & beneficio; & ita pœna ordinarię, cū in eo text. ex officio, & absq; accusatore processum fuerit, mitigandaq; sit pœna ordinarię, quo-

ties per inquisitionē, sine accusatore proceditur, iuxta cōmunē sententiā; de qua per And. Tyraq. de pœn. tēp. c. 53. Beroi in c. qualiter, *el segundo*, a n. 52. de accusat. Iul. Clar. in præ. q. 60. n. 33. Præpositi in c. 1. 2. q. 8. n. 137. Videreturq; refragari iuris regulę de qua in c. inquisitionis in princ. de accusat. c. dñi unisq; omniū in tēp. tū traditiō, quæ habet ordinariā pœnā mittigandā esse, quando iudiciū sine accusatore instituitur; atq; formatur: probat igitur ille text. quod quātumvis ex officio procedat in causa, nihilomin⁹ tamen pœna ordinariā infligenda sit.

Faciunt præterea pro eadē partē quāplurima alia iura, quę in particulari inquisitionis iudicio, eandē omnino pœnā imponēdam esse voluerunt, & in effectū imposuerunt, quę in iudicio ac cusionis fuerat infligenda: vt videre possum⁹ in l. 2. C. de abolition. ibi: *inquisitione facta contra petens pœna ingeratur*, l. 2. §. si publico ff. de adult. vbi extra ordinem, & sine accusatore fuit in causa processum; & tamen ordinariā lenocinię pœnā, imposita fuit. Gratiū etiā virget difficilis tex. in l. 4. C. de sepulch. viol. ibi: *vel ad officium nunciaverit*, eandē tēque partē fortiter probat atq; confirmat tex. in l. ordo. 8. ff. de public. iudic. vbi & si maxime extra ordinem crimina probentur, semper durat eadem legū pœna: quibus omnibus in locis mirū in modum probat⁹, & cōfirmari videtur ista pars, quæ habet, nullum fore constituendū diferimē, circa infligendas pœnas, siue ordinarię, siue extraordinarię iudicio procedatur. Præsertim si expēdas non leuē argumentum, ex d. c. inquisitionis (quod pro se adducunt aduersarij statim referendi) desumi posse ex eiusdem initio in vers. in quo, vbi Pont. Max. saltē homicidas, & sy-

Tract. de legib & const Principum, &c.

moniacos aquali ordinaria pœna puniendos esse arbitrat, suæ ordinariæ, suæ extraordinariæ de causa cognitum fuerit, nulla ergo constitui posse videtur differentia ratio inter vnum, atque alterum iudicium, accusationis, & particularis inquisitionis.

§ Oppositam tamen sententiam, id est mitiorem pœnam in iudicio extraordinario inquisitionis iudicis arbitrio imponendâ esse, & nullo modo infligendam pœnam ordinariam delicti, ex antiquioribus defendunt Abb. num. 1. Felin. 8. vers. *nota tertio*, in dict. cap. inquisitionis; idem Abb. in capit. 2. de confess. num. 10. Aret. in cap. qualiter, & quando el segundo num. 24. & 28. de accusat. Ioann. de Annan. in cap. in Archiepiscopatu. num. 5. de raptor. Hipolit. in pract. crim. §. constante, num. 38. eruditè Dominicus Soto de ratione tegendi, & detegendi secretum, membr. 2. q. 6. col. 5. Iul. Clar. lib. 5. §. ult. quaest. 6. num. 33. Martin. Navar. in cap. inter verba. corol. 48. n. 582. Anton. Gomez. 3. tom. c. 1. à nu. 10. ante fin. plures alij relati, & laudati ab Andr. Tiraq. de pœn. temp. causa. 53. in principio, ante quos eadē sententiam tenuerat glos. verb. *si pratori*, in l. 3. §. prater ea, ff. de suspect. tutor. probat expresse text. optim. ad propositum in capit. dilectus. 30. vbi docet glos. verb. *amotis*, de simon. qui omnes ex eo moueri potuerunt ad sic existimandum (præter tantorum patrum autoritatem) quia vbi deficit accusator, sine dubio latior patet campus, misericordiar, & æquitati, & quantum in nobis fuerit, prouiores quidem esse debemus ad absolendum, quam ad cōdemnandum: ideoque in inquisitionis iudicio, mitius, & leuius punire tenemur, & possumus delinquentes, quam in Ordinario

nario accusationis; vt intendit hæc secunda sententia.

6 Quod dissidium, seu contentio nem, diuersitatemque iurium, atque Doctorum, vt componerent Felin. & Abb. hic num. 8. ille num. 3. in dict. cap. inquisitionis, quorum meminit Andr. Tiraq. d. loco. nu. 2. distinguendum esse arbitrati sunt, inter ius Canonicum, & Civile, vt hoc cū sit gratia & misericordia plenum, maxime quæ prospiciat animarum salutem, finē quæ supernaturalem nostræ felicitatis summopere intendat, mitiores, & leuiiores pœnas semper infligat, quoties sine accusatore proceditur, neque eo attento ordinaria criminis pœna possit imponi, quando negotium ex officio, & per viam inquisitionis agitur: Illud verò, scilicet ius civile, vtpotè magis strictum, & seculare, eandem ordinariam pœnam infligendam esse decreuerit in iudicio extraordinario, qualis imponere tur si fuisset instituta accusatio, tractaretur vè causa ad instantiam partis, ita vt secundum ius civile, nulla differentia sit, ad imponendam ordinariam delicti pœnam, suæ iudex Ordinario iudicio cum accusatore procedat, suæ extraordinem, sine accusatore de causa cognoscat.

7 Quod si perecontetur aliquis, eury tam diuersum constituendum sit interius Canonicum & Civile? respo debunt interpretes proximè relati, discrimen in eis consistere, quod attento iure civili, ferè numquam, vel saltem, vt in plurimum, iudicium non instituat ex inquisitione: etenim si in dict. §. si publico, ob specialem rationem ex officio extraordinarium iudicium fuit institutum, certè text. ille firmat regulam in contrarium, & probat regulariter de iure civili, non fore procedendum in causis per viam par-

particularis inquisitionis. De iure verò Canonico, longè aliter res ſe habeat, quippè quod maximè recipit, & approbat extraordinarium particularis inquisitionis proceſſum, vt manifeſtum eſt, innumeraque iura probant. Ex qua differentia altera pullulat, atque conſurgit, ſcilicet, quod inſpecto iure Ciuili, coactè iniungenda ſit pœna ordinaria, vt delinquentes qui releuantur in vno, hoc eſt, in eo vt contra illos ex officio non procedatur, grauentur in alio, ſcilicet, vt ordinaria pœna, & nullo modo extraordinaria, ſeu arbitraria, puniri debeât: verùm quia ius ipſum Pontificium, approbat & amplectitur iudicia extraordinaria, cum ratione coniunctum, & copulatum eſt, vt ipſi rei, & delinquentes, qui damno afficiuntur in eo, vt abſque accusatore contra illos procedatur, in alio ſentiant leuamen, atque ſolatium aliquod, id eſt, vt in tali iudicio extraordinario, ordinaria pœna, nec poſſint, nec debeant mulctari: quin potius in extraordinario iudicio, pœna etiam extraordinaria, vtendum ſit: expedit enim ſi in vno quis damnum ſentit, in alio commodum experiatur, & è conuerſo, iuxta tradita per Molin. de Hiſpan. prime gen. lib. 1. capit. 2. num. 8. & argumēto. l. ab eo 9. C. de fidei commiſſi.

8 Quæ discriminis ratio, & ſi ſubtili indagatione à diſcis grauiſſimis Patribus, excogitata videatur, nequaquam ſuſtineri valet, & cōfunditur aperte, ex iure manifeſto, & expreſſo, in d. l. hō diē. ff. de pœnis, vbi (vt vidimus latius in diſput. proximè præcedenti) l. C. approbat, atque magnopere confirmat, extraordinarium particularis inquisitionis iudicium, atque id de iure Ciuili, vt manifeſtum eſt, corrumpit ergo prædictæ

differentiæ ratio cum omnibus poſtea ex illa deductis.

9 Et confunditur apertius, ſi conſideres ius Canonici & Ciuile, æqua lance ſtatuiſſe, regulam notiſſimā, quæ docet, neminem poſſe ſine accusatore dānari: vt ſunt iura expreſſa de iure Pont. c. 1. vt ecclēſiastica Beneficia, & cap. 1. de accuſat. de iure verò Ciuili text. expreſſi. in l. reſcripto. 6. §. ſi quis. ff. de muner. & honor.

10 Accedit non minus de iure Ciuili per viā inquisitionis procedi quā de iure Canonico, namq; ſicuti veriſſimū eſt, & vſu frequentiſſimū, de iure Pont. quod ſtatuert iura Canonica, expedire, vt procedatur in cauſis, tam per particulare, quā per generale inquisitionem iuxta vulgaria iura in e. qualiter & quando, r. & 2. de accuſat. & in cap. inquisitionis, eod. tit. c. 1. de offic. ordin. ſic ipſummet ius Caſareum, approbauit, atq; recepit, quod iudices extra ordinē de cauſis cognoscerent, iudicijs vè extraordinarijs experiretur: vt ſunt etiam iura manifeſta in l. diuus. ff. de cuſtod. reorum, & in l. congruit, 13. l. diuus 14. verſ. cum autem, ibiſ; *Caſam tanta negligentia perquirere.* ff. de officio Praſ. perperam ergo dicti Patres diſcrimen ſtatuert in propoſito, inter ius Caſareum, & Pontificium, quod nullum quidem verſatur, cum non magis grauitur delinquentes, attento vno iure quā alio, vt potè quia vtrumq; ius, tam Canonici, quā Ciuile, iudicia extraordinaria recepit, & approbauit, in iudicijs & cauſis forēſibus, ex officio, & per viam particularis inquisitionis procedendo.

11 Sed grauiter obſtat, quod frequentiſſimum illud inquisitionis iudicium, non omnino tutum videtur, immò nimis ſtrictum, & odioſum, ac

Tract.de legib.& const.Principum,&c.

iuris Canonici præceptis, repugnās, contra bonum & æquum, atq; ideo non sustinendum, neque in hoc ipso iudicio pœnas mitigandas, sed ad vnguem, & vt iacent exequendas esse: Etenim dictum inquisitionis iudicium, frequēter definiri solet, quod sit, *inquisitio criminis manifesti saltem per samam ex bono & æquo à iudice competentis Canonice facta*, vt definierunt Dominici, de Soto, de ratione tegerendi, & detegendi secretum, memb. 2. quæst. 6. vers. *vide*. Marant. de ordin. iudic. 6. p. c. de inquisitione in prin. post Felin. in rubr. de accusat. nu. 4. & Bart. in l. transigere. C. de tractat. num. 15. tradit Syluest. in sum. verb. *inquisitio*, in prin. cui de definitioni, & dicto inquisitionis iudicio, plura profectò illaque non leuia fundamenta, ex diametro contradicunt: & si veterum annalia euoluamus, inueniemus quidem, apud Rom. consuetudinem non fuisse, dampnandi aliquem hominem, priusquam ille qui accusaretur, præsentem haberet accusatores, vt denotant elegantissima verba D. Ambrosij in comment. ad D. Paul. super 1. ad Corinth. cap. 5. transumptiue in c. de manifesta 2. q. 1. vbi Stephanus Papa V. Leoni Episcopo Theanen. rescribens, sic inquit: *De manifesta & nota pluribus causa, non sunt querendi testes, vt S. Ambros. in epist. ad Corinth. dixit de fornicatore sententiam exponens Apostoli. Iudicis* (inquit) *non est, sine accusatore damnare, quia Dominus Iudam cum fur esset, sciebat: sed quis non est accusatus minime abiecit, & cetera quæ sequitur aperte damnantia, dictam inquisitionem, vbi glo. 2. verbo, sine accusatore, ita docuit, probatque text. de iure Rom. in dicta l. rescripto. 6. §. si quis. ff. de muner. & honor. cap. 1. in princip. vt ecclesiastica beneficia, & cap. 1. de accusat. vrobiqueq; Doctores, & omni-*

nò opus esse accusatore voluit Bart. in l. infamem. ff. de public. iudic. nu. 7. Aegid. Bosius in pract. titu. de inquisit. num. 14. Anton. Gomez, 3. tomo, capit. 1. num. 44. versic. 9. ex Theolog. B. Thom. 2. 2. quæst. 67. artic. 3. & post eum illius discipulus Soto lib. 5. de iust. quæst. 4. artic. 3. & melius in dict. tractatu de ratione teger. & deteger. secreta, dicta quæst. 6. col. 4. Martin. Nauarr. qui non iniuste potest etiam inter Theologos annumerari in cap. inter verba corollario 48. nu. 179. Suaderque mirum in modum doctrinam hanc de necessitate accusatoris, locus ille celebratissimus Christi Domini, ad mulierem adulteram: *Si non est qui te accuset, neque ego te condemnabo*: quod testimon. tantum valuit apud Marant. vbi proximè, num. 6. vt illius auctoritate adductus fuerit ad existimandum, Christum Dominum illis verbis, Ioann. cap. 8. dum adulteræ respondit: *Quia nemo te accusat, neque ego te condemnabo*: quasi diuino quodam præcepto, vetasse, & prohibuisse, iudicium inquisitionis, & quamuis Marant. opinioni adhærendum non sit in hac parte, vt inferius patebit, nihilominus negandum non est, fortiter videri probari illo testimonio, neminem fore dampnandum sine accusatore, præsertim cū omnis Christi actio nostra debeat esse institutio,

12 Falsum prætereà videtur, quod in d. inquisitionis iudicio, potissimum inspiciatur, bonum, & æquum, vpotè quia, ex eo deduci videtur, iudicium hoc, non esse consonum iuris regulis, atque præceptis, id namque quod iuxta regulas iuris, & secundum ius cōmune recipitur, dici non potest receptū ex bono, & æquo, vt probant iura per argumentum, in l. in causæ. 17. in princip. ff. de minor.

& in

& in l. i. C. de thesaur. lib. 10. crescitq; difficultas ex eo, quod prædictum inquisitionis iudicium manifestum est, fuisse introductum antiquissimis temporibus Rom. de iure Civil. posteaq; receptum, & approbatum, tam iure Canonico, quam moribus Populi, ut probat text. in authent. de collator. §. iubemus, collat. 9. in l. cōgruit. 13. ff. de offic. Præf. in l. Diuus 6. ff. de cust. reorum, & in l. 4. C. de sepulchr. violat. in cap. 1. §. sanè de censibus, lib. 6. & in c. 1. de offic. ordin. quò fit ut in dicto iudicio, non ex bono, & equo, sed secundum rigorem strictum, & obseruatis iuris præceptis, procedendum sit, ito quod, recipiendum sit tale iudicium.

13 Cuius iniquitas, & iniustitia, rursus suadet, atque contumetur, quod in eo, sæpenumero proceditur, etiam si delicta, seu crimina non sint per famam manifesta. d. l. congruit, cum similibus, quod utiq; procedendi genus, quantum aborreat à bono, & utilitate publica, sitque bonis moribus contrarium unde non pauca possunt quotidie mala subori, nemo dubitare potest: ac per consequens relegandum, & reiiciendum fore videtur, dictum inquisitionis iudicium.

14 Nec valebit, si cum Dominico de Soto, d. vers. *unde inquisitio*, ubi proxime, aliter quis definit inquisitionem, detrahendo ab eius definitione supra relata, omnes & singulas particulas, quas præmissa superior resolutio recepit, ut euitentur proposte difficultates, asserendo, nihil aliud esse inquisitionem, quam quædam inuestigatio, aut criminis, aut peccatoris occulti, quæ sit à Præfato. Conuincitur enim pariter hæc secunda definitio, sicut præcedens, quoniā manifestè repugnat, & contradicit, celebr. tex. in c. qualiter. 17. ibi, *exceptis ocul*

ris, de accusat. quibus verbis docemur, admonemurq; ne velimus, nec possumus, occulta crimina inuestigare, corrui ergo Dominici de Soto traditio, nec definitionis nomen meretur, cum aperte conueniat alijs, à suo definito, id est denuntiationi, & accusationi, in quibus similiter crimina quaeruntur, & inuestigantur, quod non animaduertit prædictus author, & si Dialecticæ, & Philosophiæ, quemadmodum, & in Theologia peritissimus.

15 Verum his difficultatibus non obstantibus, iusta profectò, legitimaq; est, praxis cōmunis, quæ utilis, & valde necessarii, in Republica inquisitionis iudiciū extraordinarium, nec non ex bono, & equo procedens admittit, atq; recepit, si nonnulla eidem iudicio salutaria requisita adiungas addasq; præcepta. Primum quidè ne inuestigetur, & inquiratur inannes, res, vel futiles nulliusq; ponderis ac momenti, sed delicta & crimina. Deinde, quod non procedatur in iudicio inquisitionis, nisi obseruatis illi qua litatibus, & requisitis, à iure expressis. Insuper ut omnino distinguamus iudiciū inquisitionis, ab alijs modis, quibus delicta solent ad Tribunalia deduci, cognoscentes, & præ oculis habètes, naturā & ingeniū aliorū diuerforū iudiciorū, accusationis scilicet, & denuntiationis, quorū illa propria cōditio est, ut non instituantur, nisi ad ipsarū partiū instantiā, & ad monitionē, hoc est denuntiatoris & accusatoris, iuxta text. in c. porro. 3. ad fin. de divor. ijs. in c. qualiter. 14. in illis verbis, *officij tui*, de accusat. in c. licet 31. de symon. Denique obseruandum, longè aliter procedendum fore, contra certas & præfinitas personas, ubi particulare instituitur inquisitionis iudicium, ac quando genera liter per generale inquisitionem, delicta

Traët.de legib.& const.Principum,&c:

delicta perquirimus. Quibus ita perpenſis & cum iudicio conſideratis, rectè poterunt, & debebunt iudices, exercere extraordinarium honestum, & valde vile inquisitionis iudicium, quod si recta & omnibus numeris absoluta diffinitione volueris diffinire, dic inquisitionem, nihil aliud esse, quam legitima quedam peccatoris, aut criminis inuestigatio ex officio à iudice competenti facta, quam ex proximè dictis rectè explicare valebis, & ea retenta minimè obſtabunt superius allatæ difficultates, quæ cõtra nuper relatas diffinitiones procedere videbantur.

16 Vterius difficilis videtur, & minimè admittenda, communis illa compellatio, qua frequentissimè iudicium hoc inquisitionis, ab interceptibus, extraordinarium nuncupatur: quod cum antiquissimum sit, & hisce temporibus frequentissimum, teste Domino Præſide lib. 1. variarum, capit. 10. numero. 5. & ab ipsis legibus inuentum, iuxta dict. l. congruit. ff. de offic. Præſid. cum similibus superius adductis, nõ extraordinarium sed ordinarium potius iudicium cenſeri debet. Accedit in confirmationem, quod regulariter iudices consueverunt negotia definire & agitare accusante publico fiscali, qui accusatoris munere fungitur, vnde etiam conſequi videtur non extraordinarium, sed ordinarium esse iudicium hoc, in quo per viam, inquisitionis proceditur.

17 Quibus obiectionibus non obſtibus, verius quidem est, in illa controuerſia, qua dubitari solet, vtrum iudicium inquisitionis, extraordinariũ, vel ordinariũ sit, eã ſententiã tenendã, quæ affirmat extraordinariũ esse, quã defendũt Auguſt. Berſoi^o in

rubr. de iudic. num. 54. & in rubr. de accusat. nu. 10. Philipp. Dec. in rubr. de iudic. num. 7. Bol. in præſt. tit. de inquisitione, num. 16. poſt Bart. in extrauag. ad reprim. in glo. verb. *per inquisitionem*, in prin. teſtantes cõmunem opinionem magisq; receptã: ante quos omnes idè tenuerat glo. verb. *quatuor*, in c. 1. q. 4. & glo. ſimilis, verb. *ordinario*, in c. multi. 2. q. 1. quorum fundamenta non leuia, aut inutilia, sed magni ſunt ponderis, atque momenti, quæ re vera conuincunt, dictum inquisitionis iudicium, non ordinarium, sed extraordinariũ eſſe: namq; certissimum eſt, iure cõmuni attento, regulariter remedium hoc inquisitionis non cõpetere, vt d. gloſſæ præcitatiq; DD. planè fatetur, præterquam quod, negari etiam minimè poteſt, inſtitutũ fuiſſe, cõtra iuris regulas, modũ & rationẽ aliorũ iudiciorum, vtpotè, quia per viam inquisitionis ipſi rei delinquentes, fatigari ſolent innumerisq; affici moleſtijs, atq; id ſine accusatore, quod rarum eſt, & contra communes iuris traditiones, veteremq; iudiciorum conſuetudinem: in quo recipiũtur teſtes ante ipſam litiſ conſeſtationẽ, aduerſus regulã tex. in c. quoniã frequenter in prin. iuncto §. *ſunt, & alij*, vt lite non conſeſtata, aliaq; nõ pauca in hoc iudicio, vbi ex officio proceditur cõtra iuris ordinẽ admit tũtur, quã plurimãq; violatũr iuris regulæ, vt iure optimo ſit, & nõcupe tur remedium extraordinarium.

18 Præſertim ſi expendas illud in iure noſtro, extraordinarium appellari, quod iudicis officio expeditur, ſed remediũ hoc inquisitionis tale quidẽ eſt, ergo nõ ordinariũ, ſed extraordinariũ: maiorem propoſitionem, id eſt illud dici extraordinariũ quod officio iudicis expeditur probat tex. in l. pecuniæ verbũ 178. verſic.

versus. *persecutio*, ff. de verborum signific. docuit Alciat. in cap. quod sedem, num. 24. de offic. ordin. & alij plures relati, à Philipp. Deci. vbi proxime, num. 7. tenetur Bart. communiter receptus in l. 1. num. 10. ff. de iurisdictione omnium iudicum, & ante epos glo. vcr. *persecutione*; in l. si eum. 3. C. de prescriptione triginta; minor verò, scilicet inquisitione iudicis offic. expediri, & si de se plusquam liquido constet, probatur manifestis iuribus in cap. licet. 31. de symon. & in cap. qualiter & quando, 24. ibi, *officij sui*, de accusat. procedit ergo consequentia.

- 19 Atque vt clarius pateat veritas, prædictæ doctrinæ tandem consideramus super in hoc inquisitionis iudicio, aliam potissimam iuris regulam violari, super qua fundatur tota nostra principalis controversia: regula autem quæ infringitur illa est, cuius meminit Pontif. Maxim. vbi DD. in c. de causis. 4. de offic. & potest. iudic. Deleg. secundum quam iudex omni non tenetur imponere poenam à iure præscriptam; nec potest eandem minuire, ex traditis per D. Cozar. lib. 2. variat. cap. 9. num. 8. per Andr. Tiraquel. in præfat. de poen. temp. num. 1. aduersus quam iuris traditionem, in dicto inquisitionis iudicio, non ordinaria criminis poena imponitur & iniungitur, quin potius alteratur sententia & condemnatio, pro ipsiusmet iudicis arbitrio, qui vt sibi videbitur, poenam iniunget, totumque relinquitur, sub eius potestate, qui perpensis, atque consideratis causis, ac circumstantijs, erit estimaturus, quantum sit poena, pro emergenti delicto, imponenda, consequens ergo est, remedium inquisitionis, extraordinarium esse, & non ordinarium, itaque tenendum, quod non inutile erit animaduerte-

re ad varias causarum decisiones. Minus quæ obierit si adducas in memoriam, dictum iudicij extraordinarij inquisitionis antiquitatem, quoniam remedium hoc extraordinarium, vel ordinariū esse, non consistit in eo, quod antiquissimum sit, & ab ipsis legibus inuicatum, sed in inspiciendo, offendatur nec ne in isto iudicio, iuris vtriusque regula, vt si seruetur, ordinariū iudicium censendū sit; si verò contingat illas violari, extraordinarium dicatur, vnde cum tot, ac tanta iuris vtriusque præcepta, in hoc inquisitionis iudicio frangantur, iuste quidem resoluimus extraordinarium illud esse, & non ordinarium.

- 20 Ex quo relinquitur plarium & apertum, in causis per viam inquisitionis agitis, iudicium arbitrium esse, mitiorem poenam imponere, quam in iudicio accusationis, immò neque iniungi posse poenam ordinariam, vbi extra ordinem, de causa fuerit cognitum, vt habet secunda sententia, quam supra retulimus, & satis probant pro ea allata fundamenta. Nec contradicit Abbatis Panormitani doctrina in c. 2. de confess. n. 10. docentis nullo præcepto, obligari iudicem, ex officio procedere, vt coactè minuire debeat, siue restringere ordinariam criminis poenam: imò posse nonnūquā etiā in iudicio extraordinario, poenam ordinariā infigere, si de liciti grauitas, qualitas, & malitia delinquentis, ita exegerint & posulauerint, vt non obscure colligitur, ex fin. verbis dicti c. inquisitionis: Hætenim Abbatis doctrina ad consuetudinē in Tribunalibus receptam, referenda est: quorū moribus semper fuit ita receptum, vt aliquando integrū iudicibus sit, etiā in iudicio inquisitionis poenam ordinariam imponere, si ita cognouerint expedire, considerata delictorum grauitate, & qualitate,

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

& malitia delinquentium: verū enim verò, si diligenter attendas, vim & potestatem eorum, quæ attulimus, pro dicta secunda sententia, facile profectò prospicies, in puncto iuris, illam esse naturam iudicij extraordinarij, vt nullatenus poenam ordinariam admittat, sed vbique extraordinaria; arbitrio iudicantis, iungenda sit, quidquid consuetudines Tribunalium, oppositam doctrinam, siue praxim, poena ordinaria vtendi, etiam in inquisitionis iudicio, receperint, & admiserint, quæ vbi vigerint proculdubio erunt obseruanda, & retinenda.

- 21 Nec iam obstat, argumenta in contrarium adducta: nō primum ex d. c. 2. de confess. in illis verbis, *ab officio, & beneficio*, quamuis enim ille text. perdifficilis ab omnibus non in merito reputetur, non satis assequentibus, cur Canonicus ille, fuerit depositus, ab officio, & beneficio, grauissimisque poenis affectus, vbi extraordinario iudicio aduersus illum procedebatur, dictæ sententiæ refragante regula illa. c. inquisitionis in princ. de accusat. nec non communi omnium traditione, qui satis constanter decreuerunt, quando sine accusatore, ex officio proceditur, leniendam, & mitigandam esse ordinariam criminis poenam, vt clarius probabimus in huius argumenti positione, plura alia testimonia ex grauissimis authoribus petita, adducentes, diuersimodeque & varijs modis, dicta obiectio dissolui consuevit: nihilominus tamen in eam sententiam, seu interpretationem, frequenter itū est, vt tex. in d. c. 2. ibi, *ab officio, & beneficio*, ac desumpta ab eo difficultati sub distinctione respondendum satisfaciendumque sit, ita vt quicumque delictum sibi obiectum, de quo accusatur libe-

ter fateretur, afficiendus sit poena ordinaria, etiam si extraordinariè, & ex officio, in causa procederetur: si verò delictum non fuerit confessus, sed testibus, aut alijs probationibus conuictus de crimine, quantumuis per viam inquisitionis, causa agitur, locus non relinqueretur poenæ ordinariæ, sed leniori poenā vtendū sit, textusq; in d. c. 2. de confess. quatenus Canonicus ille depositus fuit, & affectus poenā ordinaria, procedat quando crimen fuit sponte confessus, alia verò iura in d. c. qualiter & quando, & in d. c. inquisitionis, de accusat. & in cap. tuæ, de poen. cum similib. in quantum à iudicio extraordinario, ordinariam poenam terminant & reiiciunt, procedant, & locum habeant in altera specie, scilicet quando delictum comprobatum non fuit per propriam confessionem, sed testibus, aut alijs probationibus patefactū, ita distinguit communis schola, teste August. Berroio in d. c. qualiter & quando, num. 58. Præpos. num. 142. dictumq; intellectum ac distinctionem, approbarunt, & receperunt, Abb. in d. c. qualiter & quando, vbi num. 20. declarat & adducit pro eadem sententia, c. vltim. de celebr. Missarū, quam probauit etiam, Immol. communiter receptus in d. c. qualiter & quando, communisq; resolutio est omnium serè interpretum in d. c. 2. de confess. & pluribus alijs in locis, vbi cumq; de illius decisione, dictiq; canonici grauissima depositionis sententia mentio sit.

- 22 Verum certè, vt liberè dicā quod sentio, ego non video, qui fieri possit, vt peioris conditionis ille sit, qui crimen fateretur, in iudicio inquisitionis, contra quem prius membrum prædictæ distinctionis, locum habituram poenam ordinariam concedit,

dit, quam ille qui & si testibus alijsq;
probationibus conuincatur, constā-
ter tamen negat delictum, aduersus
quem, non ordinariam, sed extraor-
dinariam poenam, secundum iudicis
arbitrium iniungendam esse aiunt,
quam distinctionem, ratio profectioni
non patitur, immò dicitur, quod si ali-
quis libenter confiteatur perpetratum
crimen, non propter metū proba-
tionis, neque aliqua necessitate
compulsus, mitius quidē puniendus
sit, quam si testibus conuincatur, vt
voluit Simancas de Catholicis insti-
tit. cap. 55. nu. 6. Iul. Clar. vbi supra,
num. 34. ex text. in l. 1. C. de his qui se
deferunt, lib. 10. agnoscunt, & tra-
dunt omnes, in citatis proximē lo-
eis, & præcipue in d. cap. 2. de confes-
sionibus, minime approbantes, supradic-
tum intellectum.

- 23 Quare omissis ambagibus, mul-
to verius text. illum intelliges cum
Abb. ibidem, num. 10. asserente, non
teneri iudicem, minuire semper or-
dinariā poenā, quoties extraordinarie
de causa cognoscit, sed posse, si illi
expedire visum fuerit, ordinariā de-
licti poenam infligere, perpenſis, &
consideratis negotijs, & personarum
qualitatibus: quamuis regulariter in
iudicio extraordinario, extraordinarie
etiam, mitioribus poenis pro iudicij
arbitrio, delinquentes puniendi sint,
qua ratione diluta, & explicata ma-
ne, prior illa difficultas, quam ex d.
c. 2. de confess. initio proposuimus,
ac declaratum, qua ratione Canonici
ille fuerit depositus, quod non
satis intellexerunt interpretes, ibi
ita namque contigit, quia perpenſa
& considerata malitia, & qualitate
delinquentis, & illius criminis graui-
tate, expedire visum fuit, & cum ra-
tione coniunctum esse & copula-
tum, vt Canonici ille, ab officio &
beneficio depogeretur ob grauissi-

um, & inextinguibile crimen symo-
niæ quod admisserat, & perpetrat-
uerat.

- 24 Cui resolutioni non erunt impe-
dimento quominus procedat, reli-
quæ difficultates, à nobis in vestibulo,
& ingressu, huius disputationis
propositæ, ex pluribus iuribus, in qui-
bus stante iudicio extraordinario ni-
hilominus poena ordinaria, insin-
citate videbatur, quibus, & si non eo ordi-
ne, quo fuerunt relata satisfieri o-
portebit: ex eorum enim solutione
germanoque intellectu, non dubito
quin lector optimus vilitate par-
riter, & allacritatem capturus sit: e-
ritq; in primis operæpretium inter-
pretari, text. difficile in proposito, in
l. 2. §. si publico, ff. ad l. Iul. de adult.
& stup. vbi retulit Vlpian. Claudij
Gorgon. virum clariss. qui vxorem
accusauerat, cum detectus esset,
vxorem in adulterio deprehensam
retinuisse: etiā sine accusatore fuisse,
se à Diuo Seuero Imperatore leno-
ciniij damnatum: qui text. prima facie
clarus & apertus apparet, ad con-
vincendum, in iudicio extraordinario
vti nos posse ordinariā poenā,
sed breuissimè, & facillimè, responde-
tur, nihil minus dixisse Vlpian. in
illo loco si text. simpliciter, & vt ver-
ba iacent, accipiamus, quibus solum
asseritur Gorgon. equitem perillu-
stre, punitum fuisse, lenociniij poe-
nā, an verò ordinaria fuerit nec nes-
se, expresse in illo text. non aperitur,
immò e contra, coacta iuris ratione
suspicor fateri necesse esse, Clau-
dij non ordinariā, sed extraordi-
nariā potius poenā, affectum fuisse,
ita mihi probare efficax consideratio,
si expendas clariss. virum lenonem
non extitisse, neque admisisse inho-
nestum lenociniij crimen, sed teti-
nuisse dumtaxat vxorem in adulte-
rio deprehensam, quod & vera leno-

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

cinium, non fuit, vt aperte indicant, Verba tex. ibi, *uxorem in adulterio deprehensam retinuisse*, igitur fieri non potuit, quod D. Severus damnaisset maritum ordinaria lenocinij poena, magisq; debuisset, illum extraordinaria poena lenocinij mulctare: & propter iudicij naturam, & conditionem, quippe sine accusatore procedebatur: & propter non tantam delicti gravitatem, quem existimo, verum ac germanum illius text. intellectum: quidquid aliud contenderint Philipp. Decii, in c. 1. de except. col. vit. Abb. in c. 1. de ordin. cogn. nu. 28. post glo. pen. ibidem, quorum menti non adherere, sed ab ea discere utile tibi erit.

25 Nec non æque facile respondebis, ad text. in d. l. 1. C. de abolit. vbi in iudicio extraordinario, competēs poenā, iniungi præcipitur, si consideres in specie illius text. & retēis eisdem terminis, poenam extraordinariam censeri competentem, ita utile, qui extra ordinem, & iudicis arbitrio punitur, competentē puniri oportime dicendus sit, vnde nihil aliud restat, quam vt d. l. 2. verba, & auctoritatem libenter concedamus, quæ nobiscum nulla ratione pugnat.

26 Aliud rursus argumentum, quod efficax reputari solet ex l. 4. C. de sepulch. violat. nobis negotium non facessit, etiam si nihil speciale in eo text. constituamus, vbi nonnulli speciale esse voluerūt, nā preter ea, quæ ad illum text. attulimus, ad extremum disputationis præcedentis, non sine ingenio considerandum, expendendumq; erit, in illa specie non totam sepulchri violati poenam ordinariam inofficām fuisse, sed solū aliquam partem ordinariæ poenæ, & non illius quæ inter veteres sepulchri violati crimen puniri consuevit, sed alterius, quæ nouē accessit.

rat alijs antiquioribus poenis, vt manifeste denotant apertissima verba, d. l. 4. ibi, *quæ poena prius seueritati accedat, &c.* Vnde fit, ex illo text. nō colligi, quod in iudicio extraordinario particularis inquisitionis, poena totalis ordinaria imponenda sit, cum delictum illud violati sepulchri, neutiquam poenā ordinariā saltem totali fuerit punitum, quæ proprius multo extraordinaria nuncupabitur, vtpotē quæ ad integrā & totalem delicti poenam non accessit.

27 Pauli verò l. C. doctrina lib. sing. de iudicijs publicis, lata in d. l.ordo. 8. ff. de publ. iudic. diuersa quidem est, & non aduersa superiori resolutioni: ibi enim, non fuit sermo de particulari inquisitione, circa quam nostra disputatio versatur: sed longè alia fuit mens l. C. in illo loco, scilicet, quod & si ordo exercendorum publicorum iudiciorum capitalium, in vfu esse desisset, duratura tamen erat ipsamet legum antiquarum poena, quando extra antiquum ordinē crimina probarentur, vt in verbis eiusdem legis continetur, in quibus illud dumtaxat voluit l. C. vt quantumvis antiquus ordo, à legibus præscriptus, circa exercenda iudicia publica, abisset in desertum, diuturnitate temporis, nihilominus perduraret antiqua legum poena, cum extra antiquum ordinē, de criminibus ageretur, nec ibi verbum vllum de particulari inquisitionis iudicio.

28 Denique ad capā inquisitionis, de accusat. non cum difficultate respondēbis, si contendas in illo text. non fuisse limitatam communem nostrā resolutionem: atque ita in inquisitionis iudicio, etiam in illis criminibus homicidijs, & symonijs, quæ impediunt ordinis suscepti executionem, aut retentionem beneficij, ex-

trigordi-

traordinaria pena sit iniungenda, & nullatenus ordinaria: sicut si via accusationis ageretur, arque ad eod^{em} etiā in d. c. inquisitionis, reliceat illa differentia, apertumq^{ue} discrimen inter extraordinarium & ordinarium iudicium, vt in illo pœna arbitraria futura sit, in hoc verò ordinaria: neque contrarium probat ille text. si expēdas cum Innoc. ibidem in princip. & Abb. num. 6. grauiorem quidem pœnam infligendam esse, in illis criminibus homicidij, & symoniae, si per accusationem negotium tractaretur. Neque obstat, si obijcias illa verba similitudinem redolentia, *sicut in accusationis iudicio*, &c. quasi ibi dicatur expressē, dicta crimina fore puniēda, sicut in accusationis iudicio, id est pœna ordinaria vindicāda: Respondebis enim cum Innoc. & Abb. vbi proximē: & insuper non agi, neq^{ue} tractari ibi de iniungenda pœna, neq^{ue} ordinaria, neq^{ue} extraordinaria, sed de modo & forma, procedendi in negotio, quasi doceat

Summ. Pont. Innoc. III. super dictis criminibus homicidij, & symoniae, causandum esse processum, etiā si per viam inquisitionis procedetur, ac si per viam accusationis.

- 29 Tandem pro coronidē, & complemento huius disputationis, non grauior admonere: moribus nostrę Reipublicę receptū esse consuetudineq^{ue} seruātū, contra cōmunem & veram opinionē, vt reus, & si maximē iudicio inquisitionis condemnatus, æquē, & eadē pœna puniatur, ac si per accusationem processum fuisset contra eum: præsertim vbi crimina atrociora essent, & detestanda, quæ proculdubio æqua lance puniri consueuerunt, etiam quando sine accusatore procederetur in causa: totumque hoc iudicis arbitrio relinquitur, qui negotij grauitate, qualitateque delinquentis, perpensis, & consideratis, vel ordinariam, vel extraordinariam pœnam, prout sibi videbitur imponet.

Summaria ad Controuersiam 7.

- 1 **V**TILIS & frequentissima est presens controuersia.
- 2 Adducitur opinio asserentium respectu supremi Principis omnes pœnas arbitrarias esse.
- 3 Difficilis videtur præfata sententia, ex qua sequeretur licere Principi supremo aduersari iustitię punitivę.
- 4 Grauius peccabit Princeps, & ad restitutionem tenebitur, quotiescumq^{ue} pœnam remiserit, vbi parvi non fuerit satisfactum, adeo vt indulgentia criminis à Rege, vel Senatoribus, non præmissa partis satisfactio ne concessa, nullius momenti sit, etiā si Motu proprio, & ex certa scientia emanauerit.

- 5 Quod vulgo dici solet Principem remittere posse in totum, vel in partē pœnas legum, intelligendū est, dummodo redundet in Reipublica utilitatem, & sine terrij præiudicio.
- 6 Etiam si pars læsa iniuriam remittat tenebitur Princeps, ex aliqua iusta causa moueri ad relaxandam pœnam.
- 7 Talis ac tanta causa boni publici poterit proponi coram Principe, vt ea attentā absque satisfactione partis valeat pœnam remittere Senatores verò Regia Camera non ita, quippē legibus humanis ligantur, non se ipse Princeps, nec talis remissio à Principe

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

- Principe indulget impediri quod par
ti satisfaciendum sit.
- 8 Respectu inferioris, non sufficit causa
extrinsecus adueniens, & si iusta
sit, respectu autem Principis causa,
quacumque probabilis sufficiet ad
remittendam poenam.
- 9 Et si consuetudine apud nos receptū
sit, ubi pars laesa pacem inuierit non
imponere poenam corporis afflictio-
nam, tamen in puncto iuris, id non
satis liquet inter DD. & nihilomi-
nus sepe damnantur poena mortis,
vel alia corporali.
- 10 Intelligitur text. in l. 22. tit. 1. part.
7. & colligendo deducitur, ubi ex
iusta causa poena minnenda erit, idē
genus poenae quo ad fieri possit adhi-
bendum, ut si non sit similis in quam
titate, in qualitate tamen consonet.
- 11 Iudices inferiores non possunt auge-
re, nec minuire poenas a lege prae-
scriptas, nisi ex iusta causa delicto
coherenti legibus de approbata, su-
premi vero Principes, satis est si ius-
titiam seruient iure naturali & di-
uino attento.
- 12 Refertur opinio asserentium in exe-
quendis poenis delictorum, obseruan-
dum esse ordinem a lege praescriptū,
singulaque praemittenda anteponen-
da, seu posponenda.
- 13 Identitas poenae non solum ad quanti-
tatem & qualitatem, sed etiam ad
ordinem referenda est, probaturque
aliquibus rationibus superior opi-
nio, & iussu comburi, viuum com-
burandum esse asseritur: ut ordo a
lege praescriptus obseruetur.
- 14 Falsa est praesata doctrina, quae asse-
rit delinquentem viuum comburen-
dum esse, & soli heretici pertinaces
viui comburantur, nisi delicti
nouitas atrocitas, & aliud expos-
tulet.
- 15 Delinquentium cadauera in poenam
suarum criminum comburi, & in
sepulta manere solent, nisi quis mo-
ri praeciperetur, muerre natural
de fuego, quo casu satis non esset
mortuum comburere, sed foret ne-
cesse, ut viuus igni traderetur.
- 16 Multi viri ducti affirmarunt senten-
tiam, per quam circa legitimam cau-
sam minuitur siue augetur poena de
licti, ipso iure nulla esse, ita ut pos-
sit per eundem iudicem qui pronun-
tiauit reuocari.
- 17 Sententia augens, vel minuens poenā
a lege praescriptam valet mero iu-
re, quā si feratur contra ius consti-
tutionis ipso iure nulla est, non ita
si contra iustitiam litigantium, ne-
que contrarium inuenietur intro-
que iure.
- 18 Sententia in sui tenore expressam er-
rorem continens, vel prolata contra
legem directā prohibentem sic pro-
nuntiari, sine dubio nulla est, non ita
si in ea solum offendatur ius, & ius-
titia accusatoris, vel Reipublicae,
in quo ultimo casu verum sit ius,
& Respublica petere possint resti-
tutionem remissiuē, & intelligitur
text. in l. non dubium. C. de legibus,
& in cap. 1. de re iudic.
- 19 Non solum iudices, sed ipsimet Princi-
pes supremi peccant grauiter mi-
nuentes, seu extendentes poenas le-
gem sine rationabili causa, quia vio-
lant iustitiam quam & si Regia Ma-
iestate fulgeant seruare tenentur,
& leges infringunt quibus ipsimet
iudices subijciuntur.
- 20 Reijcitur sententia asserentium iudi-
ces qui dolo poenas delictorum non
iniungunt infames esse, & eodem ge-
nere poena plectendos: atque id iudi-
cis arbitrio reliquendum, & poe-
nam rationis absque in desuetudi-
nem, nisi in casu. l. 83. Tauri osten-
ditur.
- 21 Id quod dicitur tales iudices pauen-
dos esse arbitrio superiorum acci-
piendam

piendum est considerata gravitate
culpe, & iuxta modum illius, & iu-
ra, quia illos eodem genere supplicij
afficiendos essentur loquitur in cer-
tis quibusdam casibus.

22 *L. iulius. 7. ff. ad l. iul. repet. verba fa-*
cit de iudice, qui pecunia corruptus
innocentem condemnauit, & iura
que allegari solent ad probandum
iudicem per dolum, leniorem poenam
imponentem, leniorem poenam mere-
ri, id in effectu non probant.

23 Explicatur talionis poena, & unde
procefferit, ut olim tenebantur accu-
satores se inscribere.

24 Talionis poena iam abiit in desuetudi-
nem, & aliquando non expedit, ut
homines idem patiantur quod intule-
runt, nec si Magistratus alium ini-
que percuferit statim re percutien-
dus erit, nec si homo priuatus Ma-
gistratum telari dignitate presul-
gentem percutiat, satis erit poenam
repercutere.

25 Intellectus ad l. iulius. 7. ff. ad legem
Iuliam repet.

26 Index qui ex causa à poena legis di-
uerit, tenetur talem causam in ip-
samet sententia explicare, & expri-
mere, & intelligitur text. in cap. si-
cut de re iud. & in l. si seuerior.
C. ex quibus causis infam.

27 Quamuis talis causa expressa non sit,
nihilominus valebit sententia, &
generale est, ut in omnibus casibus
in quibus iudices tenentur in sen-
tentijs causam exprimere, & pres-

sonis ommissio, neque vitiet, neque
annulet sententiam, & qui sunt ca-
sus remissius.

28 In dictis casibus non sufficere genera-
lis expressio per illa verba, por ju-
stas causas que a ello me muen-
uen, sed specifica requiritur.

29 Necesso est, ut talis iusta causa deli-
cto cohercat, vel iure expressa sit
contra communes.

30 Post factum iudicium locus non e-
rit diminutioni poene, & intelligi-
tur text. in l. index. 35. ff. de re iud.
& in c. ex litteris de offic. Deleg.

31 Fallit in Inquisitoribus qui toties quo-
ties viderint expedire, etiam post
sententiam diffinitiuam, recte possunt
& valent poenas minuire mitigare
vel mutare.

32 Iam hodie restricta est dicta pote-
stas, & delata ad solum supremum,
& generalem Inquisitorem cui li-
berum est, cum miserabilibus reis
penitentibus dispensare.

33 Vera non est sententia asserentia
eum solum iudicem mitigare posse
legis poenam, qui super eo crimine
dispensare valet, & intelligitur
glossa in cap. 3. de penis.

34 Iura quae dicunt iudices ex iusta cau-
sa delicto coherenti, vel à iure ex-
pressa, minuire posse legum poenas lo-
quantur simpliciter, non vero de his
qui dispensare possunt super crimini-
bus, & iterum intelligitur glossa
in d. cap. 3.

CONTRO:

CONTROVERSIA 7.

Vtrum respectu supremi Principis aliū non
recognoscentis, omnes & singulæ legum hu-
manarum pœnæ sint arbitrariæ, & satis illi sit
seruare iustitiam attento iure naturali, et de
inferioribus iudicibus, procedētibus in cau-
sis super quibus partes læsæ, per trans-
actionem, aut remissionem, cum
delinquentibus pacem
inierunt.

QUIA pauca, &
si illa nō inepta,
neque inutilia,
nos admonuisse
meminim⁹ in ea
quæstione, quæ
proximam ante-
cessit, circa manum & potestatem iu-
dicū, in infigendis delictorū pœnis,
nō absque futurū credimus, si alteram
hic, non inutilem, neq; in subtilem
controuersiam interferamus, de pote-
state Principis supremi ad subleuan-
das, seu tollendas pœnas, legibus &
cōstitutionibus, alijsvē statutis præ-
scriptas: & de iudicibus inferioribus,
qua ratione habere se debeant, vbi
partes se cōposuerint, & super deli-
ctis, & offensis, inuicē translegerint:
quæ quidem disputatio miscebit ni-
fallimur vilē dulci, & si non tulerit
omne punctū imbecillitati ingenij
nostri, paruitatq; doctrinæ tribuen-
dum erit: quæ quam quotidiana sit

non eget cōmendatione, ipsa enim
se ostēdit, vtpotē cū versetur frequē-
tissimē apud Senatores Aulae Re-
giæ, qui sunt à supplicū libellis, vul-
go, *del Consejo de Camara* nūcupati, &
in alijs Tribunalibus, propter varias,
causarum figuras, negotiorumque
discrimina.

2 Et vt ab ipsomet Principe supre-
mo, superioriōre non recognoscente,
vnde omnis hæc controuersia duci-
tur, felicitet nostra proficiscatur dis-
putatio, cōstans videtur doctrina in-
ter interpretes, traditiones iurū asse-
rentiū, easdē legū pœnas infligēdas,
& infigendas esse, procedere dūta-
xat, & locū habere, in iudiciis infe-
rioribus, quibus ista necessitas, eas-
dēmet pœnas imponendi solū iniū-
gitur, nullatenus tamen, in supremis
Principibus, quorū respectu, pœnæ
omnes arbitrariæ sunt: satisque illis
erit, si iusticiā, lege naturali, & diui-
na, attentis, stricte obserauerint: ita
docuit

docuit cōmunis interpretum schola
in c. de caus. §. illis de offi. & potest.
ind. deleg. pluribusq; alijs in locis.
Paris. de Puteo in tract. de syndic. c.
de pœna per statutu. n. 4. Nuñez de
Acend. de exeq. mādāt. Regū. lib. 2.
c. 16. n. 10. post Bald. & alios, quos re
ferunt, & luadetur ex reg. c. propo
suit, de cōcel. preb. & legis, Princeps
legibus, ff. de legibus.

3 Statim tamē videtur hæc doctrina
difficilis ex eo, quia si liberum esset
Principi supremo, delinquentibus re
laxare, vel remittere pœnam à lege
præfixā,liceret utiq; ei iura natura
lia, atq; diuina infringere, & labefa
ctare, nec nō cōtra iusticiā punitiua
facere: cuius præceptis docemur, om
nia & singula delicta condigno sup
plicio coercēda, vt comminiscuntur
imō apertē tradere videntur nōnulla
diuina testimonia à sacris litteris pe
tita, sicut illud Deuteronom. c. 9. *Nō
pareat ei oculus tuus, & miserereis, & re
rū ibi, Morietur neq; miseraberis eius, &
illud Exo. 18. c. Maleficæ non patieris
vivere.* Planū autē est Principē supre
mū, neq; recognoscentē, superiorē
cēnā legis remittentē, vel relaxan
tem, contradicere, & aduersari om
nino iustitiæ punitiueq; igitur &c.

4 Et quis ergo nō videt, in huiusmo
di remissionibus, & cōmutationibus
pœnarū, sepe in terō hominibus præ
stari delinquenti de causione, quā dare
nō oportet. Accedit grauius pecca
re Principē, & ad restitutionē teneri,
quotiescūq; pœnā remiserit, vbi par
ti nō fuerit satisfactū: vsq; adeo vt tal
is indulgētia criminis à Rege, vel Se
natoribus eius locū tenentibus, qui
sunt à suplicū libellis, non præmissa
partis satisfactiōe concessa, nullius
pœnitentiæ, ac mēti sit, vt praxi re
ceptū testatur Clar. quest. 59. n. 4. & si
ex certa scientia, & motu proprio
Princeps indulserit: ex quibus effici

videtur, Principē, qui remiserit, vel
relaxauerit dictas pœnas, extra casus
à iure permisso, graue peccatum in
currere: quippē qui iusticiā offendit,
& lædit, infringitq; leges, & statuta,
diuinaq; & naturalia præcepta aien
tia vnicuiq; dandū esse suū, & nemi
ni inferendā iniuriā, sicuti rectē do
cent Nauarr. in man. c. 25. n. 14. Nu
ñez de Abenda. lib. 1. c. 7. n. 7. in suo
eleganti tract. de exeq. mand. Regū.
Soto. 5. de iust. quest. 4. art. 4. Caiet.
in summ. verb. *iudiciis peccatis*, post D.
Thom. 2. 2. q. 64. art. 4.

5 Pro cuius resolutione, erit erit ani
maduertere, id quod vulgo dici so
let de Principe supremo, quod po
test in totū, vel in partē pœnas legū
remittere, & nullā, vel leuiorē impo
nere, vt tradit cōmunis iuris peritorū
schola, testē Iul. Clar. 39. in prin. &
nu. 3. Soto post D. Thom. vbi supra,
Nauarr. in man. c. 25. num. 14. Frater
Alphonfus de Castro de leg. 1. cen.
lib. 2. c. 22. Caiet. in summ. verb. *iudi
ces*, & prebant iura, expressa in l. 2. l.
rescripta in fin. C. de præcibus im
pen. offeren. vbi l. 1. n. 8. & alij, testa
tur gl. 4. vlt. vbi cōmuniter DD. in l.
2. C. de in ius vocando, & plures alij,
sic accipiendū esse: dīmodo talis re
laxatiō, seu remissio rē dūdet in Rei
publicę vtilitatē, vel salūtē & ad min.
cesset eius præiudiciū: etenim Rex,
vel supremus Princeps, grauissimē
peccaret, cōtra iustitiā punitiuam, le
gemq; diuinā, & naturālē, si causa iu
sta nō subsistente, aut cum periculō
damni ipsius Reipublicę, remitteret,
vel relaxaret delinquentū pœnas.

6 Secūdo vile erit perperdere, factā
Principibus potestātē remittēdi, vel
cōmutādi pœnas legū, nō ita accipi
oportere, vt id fieri possit in præiudi
ciū partis lēse, nisi ipsa adhibeat cōse
nsū: id verō quod dicebū fore necessa
riā iustā causam, ob quā Princeps re
laxet,

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

laxet, vel remittat poenas, procedit adeo, ut currat locumque habeat etiam si pars laesa, & offensa, damnum & iniuriam remiserit; adhuc namque ne aliquod graue damnum seu detrimentum Reip. inferatur, tenebitur Princeps ex aliqua iusta causa moueri, ad ita relaxandum, & remittendum præfinitum à lege humana supplicium.

¶ Nec debito quia euenire facile possit, talē causam boni publici, eorā supremo Principe proponi, ut ea attentata, non solum valeat legum poenas relaxare, sed etiam vassallis suis præiudicium inferre, eorūque bona publicare, siue vendere in publica subastatione, ut tradiderunt Iul. Clar. vbi supra, n. 3. Auend. vbi supra, lib. 1. cap. 7. n. 7. cōmunis Schola Nostro- rum ex Dec. & Menoch. alijsque pluribus relatis à Iul. Clar. di loco, serēque totum consilium in eo, quod pars laesa præstet consensum, itaque poterit poena remitti, aut relaxari: imò si verum amamus, remissio à Principe indulta, non impedit, quod partis satisfaciendum sit, cuius voluntate refragante, Princeps non intendit tollerare, aut relaxare poenā præscriptam, quod non posset, etiā si vellet, testē Gab. lib. cōm. ti. de iure questio, cōc. r. n. 6. docet Menoch. de arbit. q. 96. n. 6. & Soto vbi supra, post glos. ult. in d. 12. C. de in ius vocido, vbi Bal. & alij. Felin. in o. causam de rescrip. n. 10. Quod si aliquādo cōrigerit, ut cōrigisse testatur Clar. vbi proxime Princeps citra partis lesē cōsensum, huiusmodi remissiones cōcedere, id nulla alia ratione intendi posse credimus, quam quod dicā leges humanæ, earumque poenæ, Senatores, Regiosque consiliarios, non verò ipsum met Princeps astringūt, & ligant, ex d. l. Princeps legibus.

¶ Quod si aliquis ingeniose obijciat, sequi ex supra dictis nullā in hac

parte constitui posse differētiam inter Regē & iudices: etenim quemadmodum Rex ex iusta causa, & in Reipublice vtilitate, cessanteque præiudicio cōmunitatis, legum humanarū poenas, & non aliter remittere potest (ut nunc dicebamus) similiter iudices legitima subsistente causa eadē minuerē, & remittere possunt, igitur nullū inter eos versatur discrimin. Facile occurrit si cōsideres, inferiores, non ex quauis causa id præstare posse, nisi delicto coherere, legibus vè expressa sit, interueniatque partis lesē remissio, iuxta veram sententiā quam in superioribus disputationibus resoluius: at verò Princeps, recte poterit ex probabili causa etiam non coherenti delicto, neque iure expressa, poenas à legibus præscriptas attenuare, leuiioresque imponere, vbi se se obtulerit occasio cum iudicio, & debita deliberatione ita præstandi, ut sic respectu inferioris non sufficiat causa extrinsecus adueriēs, & si iusta sit, respectu autem Principis causa quæ eūque probabilis sufficiat, & præstet in quo fiat (quātum attinet ad propositū) veraratio differentie inter Principem, & iudices inferiores, quo ad relaxandas iuris humani poenas, mitigandaque supplicia, quæ probatur ex super à nobis traditis, nec non ex his, quæ in duabus questionibus, quæ immediate præcesserūt, ex grauissimorū patrū doctrina, receptoque cōsensu tradidimus.

¶ Nec adinueniēte omitteram, propositam dubitationem, minimè procedere, vbi pars cui iniuria, siue damnum illatum est, habita transactione, inierit pacem cū delinquentē, iniuriā vè remiserit: est enim apud nos in more positum, maiorumque consuetudine receptum, talē compositionē, seu remissionem, validē innitam, eā vtilitatem, & commodum afferre,

ut

vt reus affici non possit, ne dum pœna mortis, sed neque aliqua corpora-
lis, cuius praxis testes locupletissimi
sunt Gregor. Lopez in l. 22. tit. 1. par-
tit. 7. glos. 2. D. Anton. de Padilla in
l. transigere, C. de transac. n. 50. An-
ro. Gomez. de delict. c. 3. nu. 56. vers.
p. 4. Iul. Clar. in praxi, §. ult. q. 58. nu.
2. quā dicitur cōmuniter viti & funda-
ri, ex d. l. 22. tit. 1. p. 7. cuius doctrinę
veritas, & an colligatur ex d. l. partite
nō satis liquet inter DD. quoniam mul-
toties experti sumus, quod etiam si
partes læsę cōposuerint pacem vti in-
neciant cum delinquentibus, nihil o-
minus damnantur pœna ordinaria
mortis, vel alia corporali, vt testatur
Padilla & Gomez, vbi proximę, & eo
iure vtimur.

10 Contra quam doctrinā, si aliquis
obiecerit deduci ex ea inconueniēs
& absurdum non leue, inutile scili-
cet, & nullius momenti futurū, quod
partes læsę remittant acceptam iniu-
riam; si vtique reus transacōne, seu
remissione minimē obstantibus, sem-
per esset afficiendus ordinaria crimi-
nis pœna, in promptu quidem est ta-
lis obiectionis satisfactio, si tibi vide-
bitur statim cōsultare Greg. in d. glo.
2. in prin. Gomez. vbi proximę n. 55.
post Alex. Jaf. & alios, in d. l. transige-
re, qui prædictę compositionis & re-
missionis partium, super acceptis of-
fensis & iniurijs, plures alios eosque
notabiles profecto referūt effectus;
sicque transacōne non obstāte, du-
bium non est, quin aliquando pœnę
ordinarię locus esse possit, licet re-
gulariter, si attendas ad ea, quę fre-
quentius accidunt, profint valdeque
proficiāt dictę transacōnes & remis-
siones, ne delinquentes ad mortē pœ-
namue corporalē condemnentur, in
quo sensu accipiendā esse d. l. 22. titu.
1. p. 7. cōmune placitū est, quidquid
aliud contendat Nuñez de Auend.

lib. 2. de exeq. mand. c. 16. n. 29. vers.
sed quis, & Anton. Gom. vbi supra, di-
centes lōge diuersam esse illius legis
mentē, quę re vera dictā praxim, seu
consuetudinē fouet, atque cōfirmat;
quāuis in puncto iuris non obstante
transacōne, seu remissione etiā vali-
dā, eandem pœnam infligendam cō-
tenderint ex Theologis D. Tho. 2. 2.
q. 67. art. 4. in corp. Soto. 5. de iust. q.
4. art. 4. ex nostris D. Anton. de Pa-
dilla, in d. l. transigere n. 47. dicēs com-
munem Anton. Gomez. de delict. c.
3. nu. 55. vbi adduxit plures rationes
& authorum dictā ad hic comprobāt
dum post glos. verb. *prohibiti*, in prin.
vbi omnes in d. l. transigere, & Iaco-
bin. ibidem, nu. 10. & probatur de iu-
re cōmuni, ex reg. l. qui cepta, §. vlti-
ff. ad l. Iul. de vi, ex l. 2. C. de alluuiō.
ex cap. 1. & 2. de collusione deteg.
quibus non obstantibus adhuc supe-
rior praxi ex d. l. 22. partita recipiē-
da retinendaque erit, & quoties pars
læsā, per transacōnem vel remissio-
nem validā cū delincente compos-
uerit, nō erit pœna mortis, neq; alia
corporalis infligendā, nisi aliquado, v-
bi grauiora atrocioraue crimina ex-
titerint, quę grauissimē vindicari ad
publicam spectat Reipublicę vtilita-
tē, nō enim dubitamus, sepius eue-
nire posse causām iustā, propter quā
minui debeat pœna a lege præscrip-
ta, vt neque sit mortis, neque alia cor-
poralis, siue q. imponi possit alia arbi-
traria, quę non sit corporis afflictio-
uerit, vbi scilicet talis iusta causa dicta-
uerit, oportere pœnā minui, ita tamē
quod eodē genere pœnę delinques
puniendus sit, corporali tamē, quę suc-
cedit in locū alteri corporalis gra-
uioris, propter circūstātiās, quę dic-
tant v. g. oportere, vt in locū pœnę
mortis re ad triremes damnetur, vel
in locum abscissionis alicuius mem-
bri, flagelletur, quo quidem casu

P. alia

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

alia lenior poena, quam quæ lex ipsa infligebat imponitur, leuiusque puniatur delinquens retento eodem genere poenæ, vt diligenter animaduertit antecessor noster Ignatius de Salcedo, in addit. ad Bernard. reg. 371. verfic. *sed hanc*, post Iul. Clar. §. ult. q. 85. num. 10. in fin. qui testatur praxi receptum, Auendañ. vbi supra nu. 17. qui ex Bald. & alijs ita resoluit, vsuque recipitur apud nos: eaque rationem habet nō in elegantem, sio nāque poena ordinaria ex hypothesi, propter iustam causam interuenientem nō est habitura locū, videtur cū ratione coniunctum & copulatum, vt succedat minor arbitraria, & quo magis accesserit ad grauiorē poenam legis, eo iustior iuriq; cōformior erit, atque adeo multum expedit, vt si leuior imponēda poena nō debeat vel nō possit similis esse in quātitate, saltem in qualitate cōsonet cū poena grauiori à lege præscripta: sicque poterūt iudices, cōsideratis omnibus circumstantijs, intra idē genus poenę mitiorē infligere, corporale tamē, quæ et si nō in quantitate, in qualitate tamen cōsentiat cū poena ordinaria legis: quidquid vbi iudex ex causa grauiorē poenā à lege imposita debilitat & minuit, nō posse aliam corporalem et si leuiorē infligere, cōtēdāt multri relati per Nuñez de Auendaño vbi supra, præsertim Hippolyt. pluribus in locis citatus per eundē Auēd. Casan. in consuetudin. Burgun. rubr. 1. §. 5. n. 22. Grammat. & Foler. quos retulit additio ad Auēd. d. loco adducti per tex. in l. Grachus. C. ad l. Iul. de adult. & in l. si adulteriū, 38. §. Imperatores, verfic. *sufficer*, ff. de adult. & nonnullis alijs moti fundamētis, quibus rectē mihi videntur satisfecisse, addit. ad Bernar. Auēd. & eius additio vbi supra.

11 Sit igitur in presenti disceptatio-

ne verissima resolutio iudicibus inferioribus, per leges necessitate imponi eadē infligēdi poenas, nec grauiotes, nec leuiotes, vbi non interuenit legitimā causa delicto cōharēs legibusvè præscripta, ad minuēda de bilitandaque suplicia, suprenis verō Principibus nō ita, quippe qui in quātū tales, satis quidē est si seruauerint iustitiā, attēto iure naturali & diuino ex regula d.l. Princeps legibus, & c. proposuit de concess. præb. quorum respectu, omnes poenæ humanis tantū legibus præscriptæ arbitrarię sunt, vt intēdit cōmunis schola Canonistarū, in d. ca. de causis, §. illis de offic. & potest. iud. deleg. intēdūt Bald. relatus à Paride de Puteo de Syndicatu. cap. de poena quę sit per statutū num. 4. tenet Auēd. de exequen. c. 16. nu. 10. optimēque deducitur conclusio hæc ex superius resolutis infra que dicendis.

12 Illud verō ē vestigiū, non intempestiuū, hic poterit dubitari: quidnā retento eodem themate dicendum sit de potestate supremorum Principum, & suorum iudicum inferiorū, circa seruandum vel frangendum ordinem quem leges imponunt, ad puniēda delicta: præcipientes, vnum poenæ modum, post alium, v.g. quando cōstituunt manum, vel aliud membrum abscondi, delinquentē verberari, seu ligatū per terram trahi, & tandem ipsum mori decernunt: vtrū teneantur dictum ordinem, vel aliū simile obseruare, singulaque præmittere, antepōnere, seu postponere, sicut à lege præfinita sunt atque signata. In qua dubitatione inuenio Bart. in l. pen. C. de delator. lib. 10. post gl. ibidē glos. 3. per tex. ibi, in l. i. C. de mulieribus que proprijs seruis glos. vlti. in d. l. pen. Auēd. lib. 2. de exequen. cap. 6. nu. 8. verfic. *item non solum*, Couar. & plures ab eo relatos, lib. 2.

variari.

variar. c. 10. nume. 9. & communem scholam, omnes vnanimi consensu asserentes, teneri iudices in iniungendis poenis ordinem à legibus prænitum obseruare & præmittere, mēbri abscissionem verbera, & quamuis aliam poenam, ante vltimum mortis supplicium.

13 Cuius assertionis ratio ea esse potest, quia si poenarum ordo non obseruaretur, vtique non eadem censeretur inflicta poena cōtra tex. in d. cap. de causis, §. illis, ibi, *eandem*, quæ identitas poenæ (vt ita loquamur) nō solum ad qualitatem, & quātitatem, sed etiam ad ordinem referenda est, vt videntur intendere proximè laudati DD. Quorum sententia rursus videtur confirmari posse, à similitudine & paritate rationis, si aduertas legibus præcipientibus aliquem delinquentem comburi, non aliter satisfieri, nisi viuus igni tradatur, nec satis erit mortuum delinquentem comburere, vt docuit Barr. & tradiderūt plures alij ab eo relati per tex. ibi, in l. si quis à Barbaris, C. de re militari, lib. 12. Nuñez de Abend. vbi supra, Corset. in suis singular. singulari poena 3. qui probant suam sententiā, ex tex. in l. vniuersi in fine, C. vbi causæ Fiscales, & in l. qui ædes 9. in illis verbis, *inclus verberatusque igni, &c.* quæ iura præmittendam esse vnam poenā post alteram, & vnum poenæ modū post alium adhibendum esse manifeste docere videntur, ideoque delinquens iustus comburi non mortuus, sed viuus igni tradendus est, vt ordo à lege præscriptus obseruetur, aliās namque non diceremus hominem, sed cadauer combustum fuisse, imò nec in rigore Philosophico dici posset delinquentem igni traditum, sed quodam cadauer longè diuersum, atque distinctum ab homine viuō, similiter ergo dicendum vide-

tur generaliter in omnibus poenis, vt insigendæ iniungendæque sint eodem ordine quo à legibus humanis assignantur.

14 Verum ista doctrina, quæ docet coactio iure, fore delinquentem viuū & non mortuum igni tradendum, difficilis quidem est, ne dicam falsa, & omnino releganda, vt potè quæ maximam crudelitatem præferre videtur, ex quo capite reiecit, & improbauit illam pluribus argumentis & testimonijs D. Couarr. vbi proximè, ex text. in l. 1. in fin. ff. nihil nouari, quem in id expendit, eoque iure viuimur inter Christianos & Catholicos, quotidianaque praxi receptum est, vt solus hæreticus pertinax, & incorrigibilis viuus comburatur: nec mirum, illud enim est, hæresis in genium, quæ natura sua insolens, atque superba est, vt facilius flamas, & Crucem suslineat, quam vt ab errore suo diuelli patiatur: Catholici verò delinquentes, id est qui parati sunt corrigi & emmendari, quosque malefacti poenituit, etiam si comburantur, si ita iustum sit per iudices rerum fidei (vulgus Inquisitores appellat) prius tamē quā mittantur, in ignem strangulari consueverunt, & ita praxis obseruat, quæ magna profecto pietate, & ratione fulcitur: incredibile namque est, quot blasphemias, & maledicta timeri possent, si delinquentes, adhuc viui flammis comburendi traderentur sicuti reetè considerabat Domin. Conarrub. vbi supra, qui ea ex causa lentam mortem delinquentium reiecit atque damnauit, ne miseri homines in desperationem inducerentur, vt nonnumquam contingere solet, quod sic intelligendum est, nisi delicti nouitas atrocitasvè, aliud ex postulet & requirat.

15 Neque obstat obiectā in cōtrariū, non

non Primum quo dicebamus cadaueri, & non delinquenti, infligi combustionis poenam, si uiuus homo non comburatur: quoniam responderetur nouum nō esse, sed frequentissimū, ut delinquentium cadauera, in poenam suorum criminum maneat in sepulta dilacerentur aut comburantur, quæ poenæ eisdem uiuis, non inferuntur, propter effugiendam impietatem, quo pacto apud nos Christianos, si delinquentes ex lege comburendi, Catholicam nostram Fidē profiteantur, non comburantur uiui, quin prius occidantur, & strangulantur, ac demum eorum corpora igni, & flammis traduntur, sufficitque cadaueribus combustionis poenas inferri: quam proxim agnouit, idem D. Couarr. & Iul. Clar. §. vlti. quēstione 99. num. 7. Nec pariter obstant superiora iura à nobis relata, procedunt enim in specialibus causis, in quibus ob peculiariē & specificas rationes, statutum fuit delinquentem uiuum comburi, neque ex eis generale documentum colligi posse uidetur: procedunt enim in suis casibus, in quibus speciatim ea poena præscribitur, ut delinquens uiuus comburatur. Existimarem tamen, quod si lege constitutione aliqua vel statuto municipali præciperetur quem mori *morte naturalis de furo*, ut Hispanē dici solet, utique non satis esset mortuum comburere, sed foret necessē, ut uiuus igni traderetur, uerba nāque illa, quæ dicunt, *ut patiatur mortem naturalem ignis*, certē magis videntur importare uiuentis quam mortui combustionem, eo potissimō fundamento neque inepta consideratione, quia qui mortuus comburitur, dici nequit, quod patiatur mortem naturalem ignis: *7 no se podra dezir auer muerto, muerte natural de furo*, cum potius iā post mortem igni traditus fuerit. Quare

quæ diximus in quandam summam reducentes, certum & exploratum est, poenas eodem ordine & modo iniungendas quo præscribuntur à iure, quem ordinem iudices seruare tenentur, non tamen ob id lequitur, quod ubi delinquens comburi iubetur non mortuus sed uiuus comburendus sit, ex proximē relata doctrina, & traditis à Couarr. d. var. cap. 20. n. 9.

16 Adeo autem verum est (ut ad præcipuam disputationem, nostrā redeamus) non esse penes arbitrium iudicum inferiorū, imō nec supremi Principis, poenas à lege præfinitas relaxare absque iusta causā, ut non defuerint multi viri docti, qui affirmauerint, sententiamper quam citra legitimā causam, minuitur siue augetur poena delicti, ipso iure nullā esse, ita ut possit per eundem iudicē, qui pronunciauit reuocari, & infringi: ita uerū AEgid. de Bellam. l. erna. Petrus, & alij glossatores antiqui. Ioan. de Palacios Rubios, quos refert & sequitur Nuñez de Abenda. d. c. 16. n. 8. *vers. item à poena*, eo argumento adducti, quod talis sententia cōtra leges prolata pronūciataq; sit, & ex cōsequētī nulla ipso iure, per tex. in vulg. l. non dubiū. C. de legi. & in c. 1. de re iud.

17 Quæ tamen opinio, neutiquam uidetur posse subfineri, multoque uerius & probabilibus est, talem sententiam pugnantibus legibus poenā minuentem, siue augmentem absque rationabili causa, ualere mero iure, si ex alio capite nulla non extiterit, utpote si notoriam manifestamque iniustitiam contineret: quod ut facilius intelligatur operepretium erit præmittere diuersum esse, sententiā pugnare contra ius constitutionis, vel contra iustitiam partium litigantium, id est accusatoris, qui contendit in eius fauorem pronūtiandum, vel

vel Reipublicæ ad quā ſpectat profpicere imò efficere quod delicta nō maneant impunita, quin potius condigno ſupplicio puniantur, vtique lata ſententia contra ius conſtitutionis, ipſo iure nulla eſt: non ita ſi contra iuſticiam & intereſſe ipſorum litigantium pronuncietur, quæ diſtinctio ſeu doctrina veriſſima quidem eſt, & apertè deducitur ex l. penult. ff. quæ ſententia, & ex cap. cum inter de re iudic. quibus iuribus cauetur ſententiam contra leges latam adhuc mero iure valere, niſi apertam, & manifeſtam cōtineat iniuſticiam, neque inuenies vt credo in iure noſtro tam Caſareo quam Pontificio legem, ſuæ conſtitutionem aliquā, per quam in propoſita hypotheſi ſententiæ minuētis vel augētis legum pœnas, recedere valeas à firmiſſima illa regula, dict. capit. cum inter, & dict. l. penultim. igitur quod talis ſententia cōtra ius iuſtitiæque partis proferatur nullitatem non inducit.

18 Neque contradicunt dict. capit. 1. de re iudic. & dict. l. non dubium, C. de legibus ſi aduertat, Pontificem Maximum, in illo capit. 1. ſermonem inſtituiſſe, de ſententia, quæ continebat expreſſum errorem, contra ius in thenore eiſdem ſententiæ: ſicuti docet ad illum text. communis interpretum ſchola, dicta verò l. non dubium in ſuo decreto irritante, & in illis verbis adeo riguroſis & grauibus intelligenda accipiendaque eſt, in rebus & negotijs directè prohibitis per leges, & nō in alijs cauſis: quare veriſſimum eſt, quod ſi ſententia in ſui thenore expreſſum errorem contra ius contineat, vel lata ſit contra legem aliquam directè dataque opera prohibentem ſic pronuntiarī, ſine dubio nulla erit: non ita ſi ſolum offendatur ius, & iuſtitia accuſatoris,

vel Reipublicæ, cuius multum intereſt crimina pœnis condignis puniri: in quo caſu ſubſiſtet ſententia mero iure, ſolumque reuocari poterit exceſſus vel iniuſtitia nomine. Nec me latet in propoſito fuiſſe in diſputationem verſum: vtum contra ſententiam ſic prolatam contra iuſtitiā litigantium poſſint Ficus vel Reſpublica petere reſtitutionem in integrum, in qua re non moror lectionem remittendo ad tradita per Nuñez de Abend. dict. cap. 16. num. 19. verſic. ſed ponamus, vbi ex alijs reſoluit, quid dicendum ſit, ad quemvè effectum eſſet poſtulanda talis in integrum reſtitutio.

19 Igitur tam iudices inferiores, quā ipſimet Principes ſupremi, qui contra fecerint, & exta caſus à iure permiſſos, legum humanarum pœnas minuerint, ſeu extenderint, deſiciente cauſa rationabili grauiter peccant, iuxta ſententiam B. Thom. ſecunda ſecunda, quæſtione 64. artic. quarto, quem ſequuti ſunt Caiet. in ſum. verb. iudicii peccata, Soto 5. de iuſtit. quæſtione quarta, artic. quarto, Nauarr. in man. cap. 25. numero 14. Nuñez de Aben. libr. 1. de exequen. mandat. Regum capit. 7. numero 7. cauſa autem propter quam contrarium facientes, graue peccatum incurrun, ellegans quidem eſt, neque inefficax: etenim dicti iudices Principesque ſupremi, iuſtitiā offendunt, quam etſi Regia Maieſtate fulgeant, ſeruare tenentur, & leges infringunt quibus tales iudices ſubijciuntur, neque ab illis ſine iuſta cauſa deſectere poſſunt: in qua conſiſtit grauis culpa, quæ grande crimen importat, quis enim eſt, cui datum ſit iuſticiam offendere, ſeu leges propria authoritate contemnere, proſecto nullus, quātumuis index ſupremusque Princeps exiſtat.

P 3

Nec

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

20

Nec satis mirari possum, Ludo-
cum Roman. sing. 78. Andr. Tiraque.
de poen. in præfat. num. 9. Iacob. Me-
noch. de arbitrat. iud. quæstion. q. 96.
num. 11. cum seqq. Abend. de exeq.
Reg. mand. lib. secundo. cap. 16. nu.
3. existimasse generaliter & indistin-
ctè, iudices qui poenam iure præfina-
tam non iniungunt, infames esse: le-
ges enim quæ docent iudices, qui
poenam præscriptam, non imponit,
infamiam incurere, intelligi debet
speciatim, in causis & negotijs de
quibus loquuntur: ut videre est, in l.
feruos, in fin. C. ad l. Iul. de vi, cum
similibus, non quod statim infames
sint, nec tale quidquam possit asfir-
mari: quemadmodum nec defendi
potest illorum opinio, qui sustinent,
quod si iudex dolo fecerit, impo-
nendo leuiorem poenam, quam quæ
per legem delinquenti iniungi de-
bebat, puniendus sit eodem genere
poenæ, quo delinquens ipse punien-
dus esset, ita ut talionis poenam in-
currat, ut voluerunt insignis Couar-
rub. 2. variat. cap. 9. num. 1. Iacob. Me-
noch. de arbitrat. quæst. 96. numero
11. Iul. Clar. §. fin. quæst. 85. num. 10.
Nuñez de Auend. lib. 2. cap. 16. num.
5. Andr. Tiraq. de poen. temp. in præ-
fat. n. 9. Ludo. Rom. ubi additio, sing.
78. plures à Tiraq. ubi proximè relati
post Felin. in dict. cap. de causis, §. il-
lis, in fin. aduerti auctoritate, rex. in c.
ut clericorum 13. vers. Prælati, ibi. *pa-
ri subiaceant talioni*, de vita & honest.
Cleric. & l. vltim. in fin. C. ne sanctū
Baptisma, adducentesque notabile
illud factum Caroli. 1. Imperatoris
Maximi, & addētes, quod si forte iu-
dices, grauiiores poenas inflexerint,
quam quæ iure præscriptæ sint pati
debeant eandem quam inflexerint
ex tex. in l. Iul. 7. ff. ad l. Iul. repetunt.
verius tamen est, & recepti^o superio-
rum arbitrio relinquendum esse, qui

secundum modum, & grauitatem
culpæ, iudices contrarium facientes
punire poterunt, neque habenda ra-
tio erit poenæ talionis, quæ non mo-
do in hoc casu, sed & in pluribus al-
ijs negotijs, iam abiit in desuetudi-
nem, & totum hodie relinquitur ar-
bitrio iudicis, qui eum, quem inue-
nerit in probatione, vel punitione
criminis defecisse, castigabit & pu-
niet, prout negotij qualitas postula-
uerit, optimus, text. in c. super his de
accusation. & in l. in priuatis, ff. ad
Turpilian. docet glof. in capit. tur,
verb. *effectum*, de procurator. tradidit
Alciat. lib. nono, Parergon. capit. 8.
qua etiam ratione temperabit Præ-
tor in iniurijs, talionis poenam, ut
constat ex §. poena instit. de iniurijs:
meminisse tamen oportebit, non vs-
que adeo esse abrogatam prædictam
talionis poenam, quin hæc etiam
temporibus, in aliquibus casibus ob-
seruari possit & debeat, ut videre est
in eo, qui ita fuerit ad audiendum
proiectus, ut falsum testimonium di-
cat, contra hominem innocentem,
in causa capitali, iuxta text. in l. 83.
Tauris, cuius decisionem Reges no-
stri desumpsisse videntur, ex sacris li-
teris Deuteron. capit. 19. & ex iure
Cæsareo Romanorum, in l. 1. §. præ-
terea, ff. de sicarijs cuius vltimi text.
ad exornandam & extollendam ta-
lionis poenam, meminere, Ias. in l. si
duo Patroni, §. vlt. ff. de iure iur. &
in l. etsi legibus, C. si cōtrarius vel v-
tilitatē publicā Bald. in c. 1. in princ.
colu. vlt. de pace tenenda. & c. viola-
tione post gl. in c. Rex debet 23. q. 5.
Igitur cum plura iura sint, quæ
aduersus iudices, per dolum, le-
uiiores, vel grauiiores poenas, quam
quæ legibus præscribuntur impo-
nentes, certas & determinatas poe-
nas statuunt, quæ congerit Tiraque.
in præfat. de poen. temp. nu. 14. in
qui-

21

quibus poena talionis iniungitur, ani-
maduertendum est per similia iura, re-
gulam, vel doctrinam generalem, nō
constitui, sed loqui in certis quibus-
dam generibus causarum, vt in dict.
l. 83. Tauri, extra quos casus probabi-
lium videtur, vbi certa poena, contra
tales iudices praescripta non est, puniē-
dos esse arbitrio superiorum consi-
derata gravitate culpae, & iuxta mo-
dum illius, optimus text. cum glos.
in l. r. C. de desertor. & occultor. co-
rum, lib. 12. in illis verbis: *si autem Re-
stor Provinciae proposuerit seueritatem, vel
gratiam, vel dissimulationem dissulerit patri-
monij, atque existimationis damno subi-
ciatur, &c.* iuncto authentico, vt ne-
que miles, quibus in locis certae deter-
minataeque poenae statutae sunt, con-
tra Praesidem, & officiales, qui poenas
legibus impositas, vel gratia, vel dissi-
mulatione differunt, vt aduertit glo.
verb. officij primores, in d. l. r. C. de
desertoribus lib. 12.

22 Lex verò Iulia. 7. ff. ad l. Iul. repe-
tund. si autēti legatur, facile poterit de-
prehendi, verba facere, de iniquo iu-
dice, qui donis, vel pecunia corrup-
tus puniuit quem punire nō debuit,
innocentemque condemnauit: non
de eo, qui grauiorem poenam, iniun-
xit, vbi leuiorem potuit, & debuit im-
ponere, qua ratione dicit l. Iulia, & re-
liqua iura, quae allegari solēt, ad pro-
bandum, iudicem per dolum, leuior-
em, seu grauiorem poenam, im-
ponentem talionis poenam incurtere,
id in effectu non probant, neque (vt
dictum est) regulam vel doctrinam
generalem constituunt, sed loquun-
tur in certis quibusdam casibus, qui
neque possunt, neque debent trahi
in consequentiam, pro faciēda pre-
fata talionis poena.

23 Erat autem talionis poena (vt hoc
etiam non ignoretur) qua quis patie-
batur idem quod alteri per iniuriam

intulerat, vt recte docuit B. Thom.
2. 2. quæst. 68. arti. quarto, cuius me-
morat Arist. lib. 5. Ethic. cap. 5. quam
Graeci *Thelapropaliam* appellant, re-
ste Theophilo in §. poena instituit.
de iniurijs: vnde illa carmina He-
siodi quorum meminit Arist. dict. lo-
co, si contra passus fuerit, quod fecerit idē
iudicium planē rectum, vindictaque fiet:
est ergo poena talionis nihil aliud,
quam quēdam supplicij similitudo,
quam Latini *reparantiam*, seu *retri-
butionem*, nuncupauerunt, quae ea
iustissima nittitur ratione: etenim cū
secundum legem naturalem, poena
conformis esse debeat delicto, & de
ratione iustitiae sit, aequabilitas quae-
dam, iuxta illud, *pro mensura peccati e-
rit, & plagarum modus*, videbatur cum
ratione coniundum, & copulatum,
vt qui proximum suum, vel Rempu-
blicam offenderit, reparet damnum
illatum, puniaturque ad satisfactio-
nem, iniuncta illi poena crimini, seu
delicto aequali, & cum talis similitu-
do poenae, quae consentiat cum dam-
no illato inueniri non possit, nisi of-
fensor patiaturs idem quod alteri,
per iniuriam intulit, hinc sanē origi-
nem habuit apud veteres dicta talio-
nis poena. Indeque processit, vt o-
lim accusatores tenerentur, se inseri-
bere, ad supplicij similitudinem, ad
eū effectum, vt si forte in accusatio-
ne deficerent, simili, seu eodem sup-
plicij, genere plecterētur, vt probat
aperta iura, in l. vlt. C. de accusation.
l. si cui, ff. eodem, l. 2. vers. *ex longin-
quo*, C. de exhiben. reis, l. 3. C. qui accu-
sare non possunt, cap. tuas, de procu-
rat. animaduertit B. Thom. dict. arti.
4. tradunt glos. & DD. in cap. super
his de accusation. confirmant mani-
feste, partitarum leges 21. titu. 7. par-
tit. 7. & 13. titu. 9. par. 4. ex eodemque
fonte, & principio promanauit illud
exod. 21. vbi lege Moysaica stabilitū

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

erat oculum pro oculo, dentem pro dente; in poenam erudendum, & illud solemne erat, lege duodecim tabularum, si membrum ruperit meum ipso talio esto, & ut deducitur ex traditis a Felin. in cap. qualiter el segundo, §. ad corrigendos, colum. 7. de accusatio. Ludou. Roman. sing. 77. hæc talionis poena imponi debet iudici, qui destitit, delatum ad se crimine legitime punire, ut vel sic patiatur eandemmet poenam, quam dissimulando concessit, alijsve indulgit, iuxta d. l. vlt. C. ne sanctum Baptisma iteretur.

24

Iam verò nostris temporibus in scriptione opus non est, quandoquidem ex consuetudine, simile supplicium, seu talionis poena, calumniatoribus non inferitur, ut obseruauit Bart. in dict. l. si cui, §. de accusatione. Alberic. in l. vlti. col. 1. C. de accusat. Felin. in d. capit. super his, Salicet. & Ang. in l. qui crimines, C. qui accusare non possunt, iterum Bart. in l. pen. §. ad crimen. ff. de publ. indic. Gandin. in tract. de maleficijs, Rubri. qualiter fiat accusatio, licet enim scelera delinquentium exacte obseruata proportionem puniendi sint, attenta criminis qualitate, mensuraque delicti, nihilominus tamen, non videtur fieri posse, quod omnia crimina ad æqualitatem vindicentur, Arist. teste lib. 5. Ethic. cap. 5. aliquando namque non expedit Reipublice, ut homines idem patiantur quod intulerunt, quinimò culpæ omnes puniendæ sunt poenis æqualibus delictis considerata criminis qualitate, & persona illius, cui fuerit illata iniuria, ipsamque inferentis, plus enim quam liquidò constat, quod si iudex, vel Magistratus, alium inique percusserit, non statim repercutiendus erit, e contra verò, si quis eo audax processerit, ut percutiat Magistratum, talari dignitate præfulgentem, non satis esset poenā

repercutere, sed oporteret maiori supplicio, & poenæ grauitate ipsum percutientem punire, ut ex Arist. doctrina tradidit B. Thom. 2. 2. quæst. 61. artic. 4. & quæst. 68. art. 4. ad prim. ex qua profecto doctrina plura deducere poteram quod ista & vtilia cognitioneque non indigna, quæ data opera silentio prætereo, ne videar à proposito diuertere.

25

Et redeundo ad nostrum thema principales dictæ talionis poenæ, quid quid DD. supra citati contra senserint, minimè probatur authoritate text. in dict. l. Iulia. 7. si rursus expendas illum tex. in §. hodie agere de iudice, qui hominem omnino Innocentem, & nullatenus puniendum, interfecit, & nō de eo, qui grauiorem poenam imposuit. Præterea si consideres, quod adhuc si sermo fuisset, de iudice grauiorem poenam imponente, quam quæ iure foret præscripta, nequaquam in eo text. mentio facta fuit, de repercutienda poenā, neque de talionis supplicio, puniendovē iudice, eadem quam imposuit poenā. quippè non deciditur ibi ipsum incurrere poenā mortis, sed sub disunctione quadam, talem iudicem in Insulam relegandum, vel capite plectendum, man sit ergo in illius tex. specie poenæ superioris arbitrium, quoniam supplicij genere, iudex ille qui temere excelsit, plectendus esset, siue capitis, seu relegationis in Insulam, nec verbum, in dict. l. Iul. de poenā talionis. Neque obstat quod l. C. ibi, idē statuerit in eo qui iracundiæ calore interfecit Innocentem, vel quæ punire non debuit, multipliciter enim respondetur cum Baldo, in l. 1. num. 6. C. ne ex delict. defunct. Bart. in d. l. Iul. Felin. in cap. dilecti de except. num. 12. Alexand. in scholijs ad Bart. dict. loco, alijsque pluribus quos retulit Ferdin. de Mench. illust. cap. 18. num.

num. 76. & tandem vt ab intellectu dicti. I. Iulia. §. hodie, iam me expedit poena de qua ibi, contra iudicem, temerè iudicantem infligenda, arbitraria quidem fuit, adeò vt I. C. Macer ibidem, non adhumbratè, sed expresse affirmauit, magis fuisse in vsu, poenam deportationis in Insulam quam vltimum capitis supplicium: vt denotant postrema verba illius text. ibi, *vel certe in insulam deportari, vt plerique puniti sunt*, quæ exprimit in casu illo, vsu quotidiano praxique receptum fuisse, vt iudices, qui pecunia corrupti, innocentes interfecissent, non tam poena mortis, quàm deportationis supplicio plecteretur, atque ideo nullo modo eodem genere poenæ, vt plurimum affliciebantur.

- 26 Ellegans tamen dubium hic misceri potest & debet, an quando iudex ex iusta causâ, ipsi negotio cohærenti, legis poenam valet remittere, & leuiorem vel grauiorem imponit, quam quæ iure fuit assignata, teneatur in ipsamet sententia, cur ita iudicet, causam speciatim exprimere limitata regula, cap. sicut de sent. & re iudic. ex quo desumpsit communis schola iudicem in sententia minimè debere causam exprimere: in qua difficultate præstabit dubitandi rationem, dicti. capi. sicut, ex quo præfata regula deduci consuevit, nihilominus tamen inuenio Innoc. litteratorum Magistrum receptum communiter in cap. præterea in fin. de dilation. expresse docentem, iudicem qui ex causâ, à poena legis diuertit, tenere talem causam, in ipsamet sententia, explicare & exprimere, ita limitando vulgatâ regulam, d. c. sicut: Innocent. sequuti sunt ex antiquioribus Bald. & Paul. Castren. quos retulit Tiraq. vbi supra, num. 54. ex posterioribus, qui nostris temporibus scripserunt,

tenent eandem sententiam Ferd. de Menchac. illustr. cap. 14. num. 5. directorium iudicum ecclesiasticorum, 2. par. cap. 10. num. 15. Iul. Clar. dict. quæst. 85. nume. 10. Iacob. Menoch. vbi supra. Qua ratione soleo ego interpretari text. celebr. in dicti. l.enti superior. C. ex quibus causis infamia, in illis verbis, *certain rationibus motus*, quæ proculdubio præferunt necessitatè expressionis causæ in ipsa sententia, quæ doctrina verissima quidem est, & quæ sine contradicere proccedit, id enim quod vulgo tradidit ex d. cap. sicut, non debere iudicem exprimere causam in sententia, regulariter locum habet, quando à poena legibus præfinita, ex causa nò diffunditur.

- 27 Non tamen intelligas, præfatam causæ expressionem, sic religiose obseruandam esse, itavè præcise requiri, vt defectus illius, inducat sententiam nullitatem, verius enim est sententiam valere, quâcumvis causâ discessus, à legitima poena, nò explicetur, solum ergo requiritur, talis expressio causæ, vt iudex rectè fungatur officio suo, adducaturque ad melius deliberandum, circa iustam causam, & negotij expeditionem, & vt omni nò perspiciat, quo prætextu, quavè causa motus, poenam minuere, vel augere velit, cum videat talem causam, exprimendam, & explicandam esse in ipsa sententia, superioresque, siuè ipsi summet supremum, Principes iudicatuos, vtrum bene, vel male cū iudicio, vel sine causâ, à poena legis deflexerit, ac deuiauerit. Insuper vt partes litigantes, siuè accusatores, siuè reus, facilius instrui possint, expediat ne illis appellationem interponere, seu interpositam continuare, vt rectè considerant Menchacen. & directorium vbi supra, post Barto. in l. relegatus, §. ad tempus in fin. ff.

Tra& de legib. & const. Principum, &c.

de interdictis & relegatis. Nec noui
est in iure, quod valida sit sententia
expressione causæ ommissa, ubi ex-
primi debuisset, imò generale, vt in
omnibus casibus, in quibus iudices
tenentur, in sententijs causam expri-
mere, expressiois ommissio, neque
vitiet, neque annullat sententiã, quo-
rum casum meminere Pollin. n. 12,
& 18. Abb. n. 20. in d. c. sicur.

28 Verum non incuriose percontat-
bitur aliquis, sufficiat vtrum genera-
lis expressio causæ, vt si iudex dixit,
se leuiorem sententiam imponere
ob iustas causas, quæ ipsum indu-
cunt, hispanè, *por justas causas que a ello
me mouen*, in qua dubitatiuicula, quid
quid Iul. Clar. Menoch. & Tiraq. ubi
supra contradicant, procliuor sum,
vt existimem, non prodesse genera-
lem causæ expressionem, sed specifi-
cam requiri: quippè generalis men-
tio causæ, semper apud me suspecta
fuit, tanquam captiosa, & minime va-
lens, neque litigantes instruere, ne-
que superiorem dirigere, neque ip-
sum iudicem excusare, qui sine du-
bio tenebitur causam specificè expli-
care, vt intendit L. C. in dict. l. etsi se-
uerior, ibi, *certis rationibus motus*, ubi
verbum illud, *certis*, specificam & de-
terminatam denotat expressionem
causæ, nec sufficere generalem: ita-
que practicarem oblata alicuius ne-
gotij occasione.

29 Cauebis tamen à communi gene-
raliter contendente, quamcumque
iustam causam, etiam delicto non co-
herentem, sed aduenientem extrin-
secus, sufficere, vt iudex leuiorè, vel
grauiore poenam, quam quæ iure
præfinita est, valeat imponere, cum
certocertius sit, & ex traditis à no-
bis plusquamliquidò constet, opus
esse, vt talis iusta causa, delicto cohe-
reat, vel iure expressa sit, vt abundè
superius probatū est, & obseruat an-

tecessor noster, additionator Bernar-
dus, in regul. 371. post prin.

30 Temporis autem spatium, intra
quod talis commutatio, & diminu-
tio poenæ, facienda sit, non est om-
nium in iure, quinimò poenam mi-
nuendam esse, in ipsa sententiã, vel
vsque ad illam, neque post factum in-
ditum, locum fore diminutioni ip-
sius poenæ, suadere videntur, text. in
l. iudex 55. ff. de re iudic. & in l. Paul.
42. cod. tit. in c. in litteris 9. de offic.
& potest. iud. deleg. ex quibus iuri-
bus emanauit, vulgarissimum dictè-
rium, quod habet iudicem post lata
sententiã, functum esse officio suo,
vt amplius se inserere nequeat, neq;
ulterius in negotio se possit intro-
mittere, iudicis enim officium, quo-
ad cognitionem, & decisionem cau-
sæ manifestum est spirare per diffini-
tiuam, per quam functus est officio
suo, ad eū effectum, ne amplius cog-
noscere, & definire possit, sine se in
negotio intromittere, qua ratione in-
telligitur, & locum habet, text. in d. l.
iudex posteaquam, & ita praxis ob-
seruat, obseruauitque tēporibus Po-
puli Romani, vt expressit I. C. ibidè,
in illis verbis, *et hoc iure vimur*, non
tamen intelligas officium iudicis, e-
ius vè iurisdictionem spirare, per dif-
finitiuam, quoad totum negotium,
causamque vniuersam, ita vt nihil am-
plius possit, & valeat, sed omninò spi-
ret ipsius iudicis potestas, atque fa-
cultas: talis enim cessatio non con-
tingit, per diffinitiuam, sed per fina-
lem executionem, quando omnia ac-
ta, atque præcepta executioni man-
data sunt, in quo intellectu, accipien-
dus est, text. in dict. cap. in litteris de
offic. deleg. ibi, *cessat, &c.* si referan-
tur illa verba, ad totalem cessationē,
postquam nihil faciendum restat, ubi
non sine ingenio considerabis, & ex-
pèdes, illa verba, *functus est officio suo*,
quæ

quæ in dict. l. iudex postea quam, eū habent sensum, vt significent iudicē nihil amplius posse, circa decisiōē & cognitionem causæ, non tamē spī rare eius potestatem, absolutē & totaliter, quod attinet ad executionē, sed secundum quid, id est quoad effectum cognoscendi, & decidendi tantummodo: eademmet verba, sub eisdem terminis prolata, in dict. cap. in litteris de offic. deleg. ibi, *ex quo &c.* important absolutam, & omnimodam cessationem, etiam quo ad executionem, & vltiorem progressum in causa: quod si aliquis perquirat, cur tam diuersum, facile respondetur, propter materiam subiectā, vna eademque verba sæpenumero diuersimodē significare: spirasse verò per sententiam, iudicis potestatem, ad minuendam poenam, neque amplius in diminutione se posse intromittere, tanquam qui functus est officio suo explorati iuris est, & ita obseruat glos. verb. *honorasse*, in princ. in dict. vers. *pœna*, quam communiter receptam testatur, Iul. Clar. dict. num. 10. colum. 2. & Couar. pract. 34. numero vlt.

- 31 Refragari tamen videtur text. celebr. & sing. in c. vt commissi 12. vers. *illorum*, de hæret. in 6. vbi iudices de quib⁹ in illa Decretali, toties quoties viderint expedire, etiam post sententiam diffinitiuam, rectē possunt & valent poenas minuire, mitigare vel mutare, vt expressē docuit Bonifac. VIII. Inquisitoribus hæreticę prauitatis rescribens, ibi: *pœnam vnam Prelatis, quorum iurisdictioni subsunt mitigandi, vel mutandi cum viderint expedire*: Sed in promptu est priuilegium esse in specie concessum Inquisitoribus, vt ex illius decretalis contextu, manifestē deducitur, traditq; communis interpretum schola, in d. cap. vt commissi, & docēt Septimacellus

de Catholic. inst. cap. 16. n. 20. Clar. §. hæresis nume. 8. Roxas de hæretic. 2. par. n. 199. cū seqq. & 381. Couarr. vbi proximē.

- 32 Verum iam hodie, restricta est dicta potestas Inquisitoribus facta, in dict. cap. vt commissi, vt quando cūque valerent ante & post sententiā poenas mitigare seu mutare, totaq; ad id faciendum facultas delata est: priuatiuē ad solum supremum, & generalem Inquisitorem, vniuersalemque iudicem rerum fidei, cui per constitutiones nostris temporibus in lucem editas, integrum & liberum est, cum miserabilibus Reis penitentiibus, prout eidem Magno Principi, expedire videbitur dispensare, & ita receptum est, dicto que iure vtimur.

- 33 Vnde profuit, atque dimanat in intellectu ad glos. in capit. 3. de poen. quæ insinuare videbatur, eū demum iudicem, mitigare posse legis poenā, qui super eo crimine dispensare valeret, procedit enim dict. glos. & loquū habet, in eo qui iam lata, & pronuntiata sententia, veller postea inflicta poenam minuire, quo casu id facere non poterit, nisi talis persona sit, qui etiam possit super ipsomet crimine dispensare, vt voluerunt ibidē Abb. & Cardin. quare antequam sententia pronuncietur, vel in ipso theorematē sententiæ, poterit certe quicūque iudex, etiam si potestate dispensandi non gaudeat, ex iusta causa, de lieto coherenti, legis poenam mitigare, vt latē supra resolui, quidquid Felin. in cap. qualiter & quando nu. 33. de accusat. Anton. Ioann. Andr. Henrich. Ancharra. & Innocent. in capit. in Archiepiscopatus, de raptor. aliter dict. glos. intelligentes, perperam existimaucrunt, iudicem qui non potest super eo crimine dispensare, minimē posse diminuire poenam a lege statutam. Diuersum autē esse,

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

& disparem longe potestatem requiri ad dispensandum super crimine & eius poenam mitigandam, & ad minuendum rigorem legis poenalis ex aliqua causa, eleganter docuit frater Alfons. de Castro libr. 2. de potestat. leg. poen. cap. 12. & 13. post Felin. in dict. cap. qualiter, §. ad corrigendos, num. 37. Innocen. in cap. dilectus de temporib. ordinat. Lucam de Poena in l. 1. C. de colonis Illyrician. lib. 11. qui causas referunt ob quas iudices moueri possunt & debent, ad poenarum legalium dictas commutationes aut diminutiones faciendas.

- §4. Quod si adhuc argumenta requiras, ad probandum non esse necessariam potestatem dispensandi in eo qui cupit mitigare poenā a lege praefinitam, iuxta praecipua superius tradita: oportebit expendas iura, doctrinas Doctorum, aliaque fundamenta a nobis proposita, quae satis euincunt, atque confirmant, posse iudices ex iusta causa delictorum poenas commutare, nullatenus mentionem fecisse de illis iudicibus qui possunt in crimine dispensare, dumtaxatque loquuntur de his qui dispensare non possunt, sed tantum minuire legum humanarum poenas, itaque esse per-

icipies facile, si iterum consideres, attempto iure communi dispensationes super criminibus non vt cumque, neque quibusuis iudicibus, sed tantum certis quibusdā superioribus, in honore simul, & dignitate constitutis, fuisse concessas: absolum igitur videtur, & ab his quae frequentius accidunt alienum, referre poenas minuendi potestatem, ad illos solum, qui peculiariter in criminibus dispensare possunt: dictaque gloss. capit. 3. de poen. accipienda est, de commutatione quae fit, post sententiam, vbi post crimē incursum, poena imposita per legem, iam erat inflicta ipsi delinquenti per iudicem, in qua specie commutari non valebat, nisi per dispensationem: quod fit, vt recte illa glossa postulat, dispensandi potestatem, in eo qui post sententiam, & absque iudicio contentioso, poenam criminis iam inflictam, erat commutaturus: quae commutatio, reuera & naturalis, in his terminis praefertur & importat dispensationem, super ipsomet crimine: doctrina ergo d. gloss. in casu, de quo loquitur verissima est, proueam intellexit ex aliorum mentibus D. Couarr. variarum 2.

c. 9. num. 8.

Summaria ad Controuerfiam 8.

1. **V**trum inter legitimas causas ad minuendam, vel relaxandam poenam artis peritia, vel excellentia annueranda sit.
2. Aducitur famosa lex ad bestias 31. ff. de poenis pro parte affirmatiua.
3. Tuta non est vulgi existimatio minuendam esse poenam ob artis excellentiam, nec probatur in l. ad bestias 31. ff. de poenis in cuius specie longe aliud dubitatum fuit.

4. Confirmatur quod nihil minus probetur, ille & expenditur d. l. ad bestias,

5. Sic quod in dict. l. ad bestias, id non probetur, dubitatur de iure excellentiae artificij, vel roboris legitima causa sit minuendi poenā, & probatur pars affirmatiua sumpto argumento ab utilitate publica, & a rebus praclaris gestis maiorum ad propria facta.

6. Allegatur Dominus Conarrubias, & expenditur.

- penditur ſumma eius authoritas dū
aſerit poſſe iudicem proprio iudi-
cio ſue conſultatione Principis mi-
nuere poenam, ob artis excellentiam,
et Ludouici Romani teſtimoniū di-
centis debere iudicem executionem
ſuſpendere, & interim Principem
conſulere.
- 7 Probatur eadem ſententia ex multis iu-
ribus & teſtimonijs, in quibus mag-
na ratio habetur excellentiæ & dig-
nitatis perſonarum.
- 8 Expenduntur in idem leges Regiæ, &
ſtylus iudicum mitius ſe habentium
cum perſonis reorum, quam cum a-
ctoribus.
- 9 Quinimō ipſamet Eccleſia Catholica ali-
ter ſe habet cum magnis Principi-
bus, & perſonis nobilibus, cum qui-
bus in multis caſibus diſpenſat, &
non cum perſonis inferioris notæ.
- 10 Facit ſententiā Menochij (ſi vera eſt)
aſſerentis in temporalibus, & pro-
phanis bene admitti perſonarum ac-
ceptionem, & rationem habendam
excellentiæ & dignitatis.
- 11 Nihilominus dicta reſolutio, quæ aie-
bat ob artis excellentiam poenam mi-
nui poſſe, vix hodie in praxi ſubſti-
ueri poſſet.
- 12 Efficaci ratione confunditur eadem
reſolutio.
- 13 Indices inferiores ob meritā delinquē-
tium, neque ob ſuorum maiorū egre-
giā ſaciā non poſſunt poenas minne-
re, ergo neque ob excellentiam artis;
ſecus in Principe, qui ob facinora
maiorum bene poteſt relaxare poe-
nas, ex quo intelligitur text. in l. 2.
verſ. poſtea, cū Fabius, ff. de vi-
rig. iur. text. in l. non omne, §. ult.
ff. de re milit. text. in l. 3. ff. de conſ-
titut. Princip. & iura ſimilia.
- 14 Rurſus conuincitur eadem ſententia,
ex eo quod in iudicijs non permittit-
ur acceptio perſonarum, quæ com-
mitteretur ſi artis peritia locum fa-
geret poenæ diminutioni, & reſer-
tur nonnulla ſcriptura teſtimonia;
in quibus damnatur vitium accep-
tionis perſonarum.
- 15 Declaratur in quo conſiſtat vitium ac-
ceptionis perſonarum, & quædam
exempla adhibentur, & inter quali-
tates impetientes annumeratur ar-
tis peritia vel excellentia.
- 16 Grauius multo peccatum eſt, ſi in iu-
dicijs committatur vitium acceptio-
nis perſonarum, quam in alijs actibus
ex quo intelligitur regula in iudi-
cij lib. 6.
- 17 Tale peccatum acceptionis perſona-
rum frequentius committitur in Of-
ficijs Prælationibus, & beneficijs
circa iuſtitiam diſtributiuam, & lex
ad beſtias ſolum probat Principem
conſulendum eſſe.
- 18 Reprobatur Menochius, qui aſſeruit
præceptum non habendi acceptionē
perſonarum procedere tātum in ſpi-
ritualibus non in prophanis, & oſtē-
ditur generaliter procedere, niſi gra-
uius peccatum ſit in ſpiritualibus.
- 19 Non obſtant argumenta de publica v-
tilitate, & rebus præclerē geſtīs ma-
iorum, quæ duntaxat euincunt tria
cipem conſulendum fore.
- 20 Conuincitur dictum Domini Couarr.
& ſtatuitur artis peritiam poſſe ſo-
lum ad hoc vt index poſſit & de-
beat ſuperiorem conſulere, non ta-
men vt ipſe aliquid poſſit ſive lege,
vel in ſua Principis.
- 21 Præiulia autem & exemptiones no-
bilibus & litteratis conceſſa fun-
dantur in qualitatibus, & circanſ-
tantijs pertinentibus, non verò, ubi
omnino legibus ſtandum eſſe præci-
pitur, quo caſu artis peritia, nihil pro-
derit, licet Princeps ſupremus con-
ſultus recte valeat ob excellentiam
artis eximere delinquentem a poe-
næ mortis vel alio ſimili ſuplino.
- 22 Nobilitas & litteratura aliæque quæ
litterariæ

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

litates magnopere conducunt ad extorquendam dispensationem, qua ratione intelliguntur cap. de multa de prob. & cap. pastoralis de offic. de leg. ibi, vt dignitati deferat, & persone, &c. 5. Tri. sessione 24 de rifo.

- 23 Per maiorem misericordiam cum reo quam cum alore non leditur iustitia.
- 24 Interpretatur Dininum testimonium, sic iudicabis magnū sicut parū, vt neutiquam precipiat eādem omnino penam imponendam esse, magno & peruo, sed vnicuique iustitiam faciendam omnibus qualitatibus, & circumstantijs consideratis.
- 25 Non sit acceptio personarum, vbi qualitas qua attenditur veritum auger, exempla pro & contra designantur.
- 26 Vna & eadem qualitas respectu vnius negotij impertinens esse potest, quæ respectu alterius pertinens sit & cōducens.
- 27 Etiam in Sacramento penitentia persona ratio habenda est, prout contingit conuersorum animos deuotos esse, aut in simili astate periculo egritudine aut necessitate constitutos, prauiterque clerici mitiori & minori pena afficiendi sunt quam laici.
- 28 Nihil vetat quod in aliquibus articulis, si equitas suggererit alter alterū præcedat in aliquibus negotijs reus, in alijs alore, prout expedire videbitur, & inducenda est compensatio

inter ipsam alore & reum.

- 29 Quantumuis alore cogi non debeat sua adere instrumenta reo colligenti, nihilominus tamen ad fundandā suam intentionem debet ostendere instrumenta ad rem de qua agitur spectantia.
- 30 Cauent supremi Principes & Magistratus Regij, ne munera, seu officia concedant ob qualitates seu rationes diuersas, solum eorum attendere debent ad qualitates & proportionis meritorum, ne committant vitij acceptionis personarum, quod solum versatur circa iustitiam distributiuam non circa commutatiuam.
- 31 Aliter intelligitur regula in iuditijs, lib. 6. vt generaliter procedat non solum in iuditijs, sed in omnibus negotijs, quæ per modum iuditijs, & cōreutionis distribuuntur, non vero in alijs quæ gratis & ac liberaliter conceduntur.
- 32 Prædicta de acceptione personarum minime procedunt in gratijs, & his quæ pendent à mera libertate, in quibus certum est locum fore gratificationi.
- 33 Vbi debitum iustitiæ distributivæ cessat desinit quoque acceptio personarum, quare si contingat quales ares ambientium munera esse aequales omnino, possunt Principes exerceere libertatem, & præligere amicū vel consanguineum, aut sibi aliquo modo conuenientem indulgendū, cui voluerit.

CONTRO

CONTROVERSIA 8.

Vtrum delinquentis peritia, vel excellentia sit iusta causa, ob quã Princeps possit in Rei publicæ vtilitatem, pœnam mortis, vel aliam similem lege præfinitam, mitigare vel remittere, seu leuiorẽ imponere.

Manifesti iuris est, & ex dictis in questione præcedenti plusquã liquido constat integrũ esse supremo Principi, iusta saltem sub-

sistente causa remittere pœnas legum, & leuiiores alias iniungere quã quæ iure pro vindicandis criminibus impositæ sunt: & cũ diuersa sint causarum genera, quibus Princeps induci possit ad remittendas, siue relaxandas delictorum pœnas, cum qualitas negotij, & aliæ personarum temporis & loci circumstantiæ, talem relaxationem seu remissionem pœnæ exegerint, & postulauerint, non erit absque, nec extra propositum diuagari videbimur, si quæstionem non in iudicandam neque inutilem proponamus & prosequamur, de peritia & excellentia in aliqua arte, facultate & disciplina, tam in bello quam in pace, an legitima causa iudicari debeat ad mitigandam & relaxandam pœnam pro delicto iure statutam, siue sit mortis, siue id genus alia: quod est querere, an delinquenti in aliqua ar-

te vel robore excellenti possit & debeat non iniungi pœna mortis, vel alia similis iure præscripta, ita vt talis excellentia, tanti ponderis & momenti censi possit & debeat, vt ob illam iudex à pœna legis recedere valeat.

In qua difficultate habemus solemne responsum Pauli I. C. in l. ad bestias 31. ff. de pœn. in illis verbis, *sed si eius roboris, vel artificij sint, &c.* ex quo text. vulgo deduxerunt interpretes, quod si delinquens quantum vis mortis pœna dignus, excellens fuerit in aliqua arte, non sit illi pœna mortis iniungenda, sed remittenda vel mitiganda ob artificij vel magni roboris qualitatem & excellentiam, quam legem satis celebrem & famosam induxerunt ad id, Oldrad. Alberic. & alij inibi. Ludouic. Rom. sing. 717. Tiraq. de pœn. temper. cap. 50. Plaza de delictis. 33. in prin. Couar. 2. variat. cap. 9. nu. 6. Iul. Clar. in praxi, §. 60. n. 26.

Sed profecto, etsi multa offenderim in vtroque iure ab Imperatoribus I. C. Pontificibus Maximis, & Sanctis Patribus, in generalibus Concilijs, & alibi sæpè statuta, ob excellen-

tiam

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

tiam dignitatem artificum virtutem & robur virorum excellentiam, quorum meminere DD. communiter, in cap. de multa de preb. & dignitatib. & in cap. quia periculosum de sent. excommun. in 6. Hippolyt. in l. 1. §. ad questionem, ff. de question. num. 7. lat. in Liubemus, C. de iudic. Andr. Alciat. lib. 9. Parergon. cap. vltim. ubi retulit historiam de Azonis morte Andr. Sicul. Barbat. in rubr. de iuramento calumnie, nunquam tamē dicta vulgi existimatio, adeo infedit animo meo, vt ei omnimodam fidē adhibendam esse cēserem: quidquid proximē laudati DD. præfatam conclusionem, ex dict. l. ad bestias, frequenter deducunt, aliquando praxi receptam fuisse testentur: quinimō verius existimo in illo textu eam sententiam non probari, nec decidi ibidem, virum minuenda sit pœna delinquenti, robore vel artificio excellenti, sed longe aliam questionem fuisse à l. C. agitatam atque decisam in Prouincia damnat. ad bestias, Romanam ne mitterendus esset ad patiendā eandem vel fortasse maiorem in eodem supplicio pœnam.

4 Et tantum abest, quod probet ille textus vulgatam assertionem, vt neque voluerit I. C. quod possit iudex super emergenti dubitatione statuere, aut decidere circa transmissionē seu traductionem damnati delinquentis à Prouincia in ciuitatem Romanam, sed dumtaxat decreueris, quod posset consulere Principem & petere vt rescribat, quidnam sibi faciendum sit, & an sic damnatum ad bestias in Prouincia Romanā mitti velit, vt exprimunt illa verba, dict. l. ad bestias, *Principem consulere, &c.* nec decidit ille text. eam questionem ad quam adducitur frequentissimē in scholis & Tribunalibus, an delinquentem in arte insignem, ad mortis

pœnam damnatum, liceat lenius punire nec ne, ita admonuit & adnotauit Alciat. lib. 2. Parergon. cap. 18. vbi doctē vt solet contendit d. l. ad bestias non probare communem propositionem, Alciatum sequenti sunt, Iul. Clar. & Couarr. vbi supra, Plaza dict. loco num. 4. asseuerantes nihil minus in illa l. probari, quam quod excellentia artificij, vel roboris, legitima causa sit, remittendi, vel minue di pœnam à iure statutam.

5 Verum quidquid assertio prædicta non probetur in dict. l. ad bestias videamus extra illam l. vtrum pœna, vel minuenda, vel remittenda sit de linquenti, ex eo quod sit celebris artifex, magnique nominis, seu ob insignem eius peritiam: & quidem vtilitas publica, & Reipublicæ commodum, prima facie suadere videntur æquum esse, & maxima cum ratione coniunctum pœnam mortis, siue aliam similem condonari, cum dictus artifex adeo celebris, Reipublicæ maximē vtilis futurus sit, & ob publicam vtilitatem, quamplurima in vtroque iure comparata sint, atque decissa. Præterea si merita delinquentis, & res præclare gesta maiori suorum, qui in Reipublicam aliqua beneficia contulerunt, legitima causa reputari solent ob quam inferior iudex recedere valeat à pœna legis, cur propria delinquentis excellentia, atque peritia, id facile non euincet.

6 Accedit insignem Couarrub. vbi proximē in ea fuisse sententia & opinione, vt existimauerit posse iudicē proprio iudicio, id est absque Principis cōsultatione, minuire, & in mitiorem commutare pœnam legis ordinariam, ob excellentiam & dignitatem personæ delinquentis, Romanæ etiam & ab eo relati, dict. sing. 717. constanter asseuerarunt, non solum posse, sed debere iudicem executionem

tionem suspendere, propter delinquentis excellentiam, atque peritiā, ipsumque Principem consulere, vt ob insignem delinquentis virtutē, siue aliam præclaram qualitatem, pœnam legis remittat, & minuat.

7 Deinde recepta traditio iuris est (vt dicebam) quam plurima, legibus indulgeri ob dignitatem; & excellentiam personarū d.c. de multa; ibi, *circā sublimis, & litteratās personas, &c.* & in c. pastoralis, in prin. de offi. deleg. ibi, *dignitati deferat, & persona;* & in c. 2. eod. tit. in 6. & in l. Diuo Marco, C. de quæstion. ibi, *eminētissimorum quidem, nec non etiam perfectissimorum virorum, vsque ad pronepotes liberos plebeiorum pœnis vel quæstionibus nō subiici,* & in l. vlt. C. vt nemo priuatus cū alijs relatis à glos. ibi verb. *Regibus,* & in reg. in iudic. de reg. iur. in 6. quib⁹ iuribus probatur, nō solū in iniungēdis pœnis, sed etiā in modo imponēdi illas, diuersimodē iudicandos homines maioris notæ & excellētiæ, in honore & dignitate constitutos, quā illos qui minores sunt, neque aliqua dignitate, siue excellētia roboris, vel artificij fulgent, atque corruscant, neque eandem vtriusque pœnam per iudices imponendam fore.

8 Aliter etiam se habent leges Regiæ, cum nobilibus & plebeis, illis longē minores; his verō propter vnum, & idem delictum maiores pœnas imponentes, ex tradit. à Couar. d.c. 9. 2. lib. resolution. nu. 3. latē more suo Andr. Tiraq. de pœn. temper. ca. 31. à princ. & iudices consueuerunt, & tenentur mitius agere cū personis reorum, quam cum actoribus, signū non adumbratum sed expressum, quod in multis, acceptio personarum habenda sit, quorumdamque personis, & dignitatibus, siue qualitatibus deferendum, regula cum sunt partium iura obscura, l. fauorabiliore. ff. de

reg. iur. cum pluribus alijs.

9 Quid, quod ecclesia ipsa Sancta, Sāctis dicata, à Sanctis protecta, sapiētibus illustrata, aliter se habet cū magnis Principibus personisque nobilibus, quam cum alijs personis, genere & qualitate inferioribus: cōtingit enim sæpē sæpius ipsammet Ecclesiā Catholicā, seu Romanos Pontifices eius Capita, denegare dispensationes minoris fortunæ hominibus, quas iustissimē, magnis Principibus, seu personis excellentibus largiūtur atque concedunt, vt in d. c. de multa d. c. pastoralis, & in sacrosancta synodo Trident. sess. 24. de reformat. c. 5.

10 Facit (si vera est) Jacob. Menoch. resolutio. de arbitrar. iud. quæst. casu 447. n. 12. asserentis in prophanis, & temporalibus admitendā esse personarum acceptionem, quæ in spiritalibus & concernentibus animā minime admittitur, in quibus intelligendū esse dixit illud Deuteron. c. 1. relatu in c. nouit de iudic. ita iudicabit magnū, sicut paruū, neque erit apud te acceptio personarum, ex quibus omnib⁹ planum, & apertum videtur magnopere habendam esse rationē, in omnibus negotijs, & causis, excellētiæ dignitatis & qualitatis cuiusque personæ, affirmatiueque propositæ quæstioni nostræ respondendum esse.

11 Quibus considerationibus non obstantibus, dicta cōmunis resolutio, vix hodie videtur in praxi seruari posse, & aliquando delinquentes in arte insignes, ob scelera inexcipiabilia, grauissimæque delicta, fuisse vltimo supplicio damnatos, testatur Cepha. à Iul. Clar. & Couar. vbi supra relatus, ad suntq; contra cōmunē valdissimā iuris & rationis mōmētā, quæ ex traditis à nobis in disputationibus præcedentibus, præsertim in ea quæ proximē antecessit facile colliguntur: etenim preceptum illud, cap. de causis, §. illis, de

Q

of

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

offic. deleg. quo iubemur eandē omnino delinquentibus, & nā infligere quā iura præscribunt, non reperitur limitatū in hominib^{us} arte vel robore insignibus, in quibus non apparet cur pœna relaxanda siue mitiganda sit, si rem hanc attentē & cum iudicio consideremus.

- 12 Etenim talis excellentiæ in aliqua arte causa, nō coheret delicto, neq; ut dixi inuenitur expressa, ob quam minui debeat pœna seu relaxari, igitur artis excellentiæ locū non facit diminutioni pœnæ à iudice faciendæ: cōsequentiā probo, quia satis superius resolutū est nō posse iudicē, nisi ob causam iure expressam, vel delicto coherentem, remittere pœnā à lege impositā: concluditur ergo ob excellentiā in arte id fieri non posse, quippē non est ex causis à iure expressis, aut delicto coherentibus.

- 13 Rursus probatur hæc eadē pars negatiua, scilicet excellentiam personæ in aliqua arte, non esse legitimā causam minuendi, vel relaxandi pœnā, ducto argumento à similitudine rationis, si expendas, neque merita delinquentiū, neque maiorū facinora, aut egregia facta siue beneficia ab ipsis delinquentibus vel maioribus eorum in Rempublicam collata, sufficere ad hoc, ut iudices inferiores remittere possint legū humanarū pœnas, siue leuiiores imponere, loquor speciatim in hac parte de iudicibus inferioribus, quoniā Principes supremi, ubi tot extitissent merita præclaraque facta, rectē possent cōsulti, vel totā pœnā remittere, vel leuiorem imponere, qua ratione solitus sū accipere text. celebr. in l. 2. col. 3. vers. *postea, cum Fariss*, ff. de orig. iur. ubi iustē cōmotus Populus Romanus non solū pœnam remisit, quinimō concessit præmiū: erat enim eo tēpore, penes Romanā Ciuitatē, summa rerū potestas & iurisdic-

tiō, in quā successit postea Princeps & Rex, in quē transiit Populus omnē suā potestatem, ad id lege lata, quæ ab effectu, quia fuit summæ potestatis translatiua lex Imperij nūcupati est. Itaque merita siue beneficia in Populū collata, rectē possunt & debēt occasione præstare, ut Princeps totū vel multū delinquentibus indulgeat, non tamē esse in causa, ut inferiores iudices id facere possint: cuius verissimæ doctrinæ, expressa ad sunt in iure testimonia, si memineries illius rescripti cuius mētio fit in l. nō omnes, §. vlti. ff. de re militari, ubi Adria. Imperator rescriptis, ob merita fore locū indulgentiæ, voluit gloss. verbo, *meritum*, in §. sed & quod Principi. instit. de iure natur. gent. & ciuili, docuit expressē text. in l. 3. in fin. ibi, *Princeps alicui ob merita indulget*, ff. de consli. Princ. per quæ iura & id gen^{erale} alia traddiderunt interpretes, ubi se se obtulerit occasio delinquentis alicuius propria virtute aut artis excellentiæ siue maiorū suorum præclaris facinoribus insignis, inferiores iudices posse, & teneri supremū Principē cōsultare, ut is, vel in totū remittat, vel leuiorē imponat, sic docuerūt Ioan. de Ligniano, Ludou. Rom. & alij plures ex antiquioribus, quorum nomina retulit, & opinionem sequutus est Andr. Tiraq. in l. si vnquam, verb. *donatione*, nu. 31. & 44. idem Tiraque. in tract. de pœn. temper. cap. 49. à prin. Petrus Plaza, & Iul. Clar. ubi supra allegantes text. in cap. vlt. in fin. 22. q. 2. quo etiam iure vtimur, ut nobilitas egregia facta, artis vel personæ excellentia, Principē supremū, Regioque Senatores inducere consueverint, ad mitigandas, vel relaxandas in totum legum pœnas, igitur simili modo, de peritia in aliqua arte retēto nostro themate dicendum erit, ut quamuis legitima causa sit, ut Princeps

ceps consultatur, ad ipsumque inducendum, ut remittat siue relaxet, non tamen sufficiat ad hoc ut iudex inferior id prestare valeat.

14 Preterea lege diuina humanisque constitutionibus ita comparatum est, ut in iudicijs omnimoda æqualitas seruanda sit, similiterque iudicandus maior seu dignior ac minor seu bilior, ad vitandam atque fugiendam personarum acceptionem, quã damnavit Bart. in l. i. ff. de postulando & relegandam fore à liminibus iudiciorum voluit Abb. in dict. cap. de multa, Andr. Alciat. Philip. Dec. & communis schola, in cap. novit de iudicijs, Aldobrand. in §. iustitia institut. de iust. & iure num. 4. explicuit rectè B. Thom. in quodlib. 4. artic. 15. & quodlibeto. 10. artic. 12. idem 2. 2. q. 63. artic. 1. & seqq. Caiet. Siluestr. & alij summis verb. *acceptio personarum*, neque sunt obscura testimonia hæc propositionem aientia, Proverb. enim 18. cap. habetur, *accipere personam in iudicio non est bonum*, docuit glos. & communis schola in reg. in iudic. libr. 6. & illud Deuteron. cap. 1. *ita magnus fuit paruum indicabis, nec erit apud te acceptio personarum*, sed si cū aliquo homine artis excellentia præstanti ubi commississet delictum postremo supplicio dignum, fieret remissio vel relaxatio poenæ, non seruaretur æqualitas in iudicio, imò manifestum vitium committeretur acceptionis personarum, cum talis causa neque inueniretur iure expressa, neque cohæreret delicto, quin potius impertinens, & innanis esset ad iudicem inferiorem adducendum ut relaxaret, ergo legitima causa non est, neque esse potest talis pericia vel excellentia in arte, ut inferiores legum poenas mutare possint, siue minuendo, siue relaxando.

25 Quam doctrinã ut penitus intelli-

gas, operepretium erit, in memoriã reuocare, ex merte D. Thomæ d. arti. 1. & in locis proximè relatis, Soto, Caiet. & Siluestr. ubi supra, vitium acceptionis personarum prout pugnat cū iustitia distributiva, tunc demum committi quando supremus Princeps vel iudex inferior, ob qualitates impertinentes, & nequaquã conducetes ad id de quo agitur nõ respiciunt personarum merita ad re de qua tractatur conducentia, sed attendunt ad personas ipsas, considerantque nonnullas qualitates conditiones & circumstantias, quæ ad rei vel causæ expeditionem minime conducunt, v. g. si propter amicitiam, cõiunctionem sanguinis, fauorẽ, frequẽtes lachrimas, vel similes causas seu circumstantias impertinentes alicui prouideretur de beneficio ecclesiastico, vel alia præbendâ, Magistratu, vel munere, vel si propter artis vel roboris excellentiam poena relaxaretur in totum, vel minueretur in partem: enimverò dubitari nõ potest, quin illa artis excellentia impertinens sit, minimeque conducens ad iustitiã punitivã de cuius executione tractatur, & cū tã supremus Princeps quã iudices inferiores, attendere debeant ad qualitates & merita, quæ ad causam & negotiũ de quo tractabitur cõducant, quæ sint in iure expressæ, vel ipsi negotio cohæreant, hinc sit ut vbicunque aliarum qualitatũ impertinentiũ ratio habita sit apertum cõsistat acceptionis personarum vitium, ut ante D. Thom. & nuper relatis tradiderat D. Augus. lib. 2. ad Bonifac. c. 7. quẽ retulit Pater Bellarmin. postea Cardin. tom. 1. controuer. 2. de Christo. lib. 2. cap. 2. verũ *quãuis*, etenim diuitiarum opulentiã, nobilitatẽ, potentiam, aut excellentiam personarum, & alia huiusce modi, certum quidẽ est, quod minime cõducunt regulariter ad rationem iustitiæ distributiue, paucissima enim negotia sunt,

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

in quibus magis deferendū sit nobilibus, diuitibus, seu potentibus, quam pauperibus, plebeis, aut ignobilibus.

16 Præsertim si cū Arist. & Cice. quos citauit Soto vbi supra art. 5. consideremus iudices iustos dici, æqualitatisque custodes, & ipsamet iustitia animata appellari, multoque grauius crimē admitti in iudicijs quā in alijs actibus, si committatur vitium acceptionis personarū, iudexque personā accipiens non respiciat ad iustitiam, & merita negotiorum, sed contra illam iudicet, attentis qualitatibus, impertinentibus & extraneis, quod iniustū profecto, magnūque absurdū erit, vnde nō in eleganter interpretabitur, d. reg. in iudicijs, dum habet non esse habendā acceptionē personarū in iudicijs, vt non doceat extra causam iudiciorum, in alijs actibus permissam esse personarū acceptionem ducto argumento à contrario sensu, quod nequaquā admittendū est, vbi tam graue inconueniēs, & absurdum sequitur si affirmarem, in alijs que iudicia non sunt, personarū acceptionem haberi posse, ex eoque peculiariter ibidem reprobari dictam personarum acceptionē, quia sermo erat de iudicib⁹ in quibus crimen hoc sine dubio maius & grauius est, propter summā æqualitatem, quā ipsimet iudices seruare debent, quibus hoc munus præcipue impositum est vt nō solum ipsi iusti sint, sed vniuersā Rēpublicā iustitiæ ornamētis afficiant, & tanquam sol in mundo æquitatis splendorem lōgē lateque difundāt: nō igitur dixit regula illa in iudicijs non esse personarum acceptionē habendam, quasi in alijs quæ iudicia nō sunt simile vitium admittendum sit, sed quia in iudicijs multo grauius peccatū esset, quod tanquam iustitię inimicū, atque contrariū, genere suo mortale est, vt probat B. Thom. d. art.

1. ex Deuter. & alijs authorib⁹ & ex B. Hieron. docuit doct^r pater Ribera Malachiæ, c. 2. nu. 19. & suadet ex d. c. 18. Proverb. ibi, *non est bonum*, dū sermo esset de acceptione personarū, quo loco satis docetur malum & peccatum esse personas accipere.

17 Regulare autem est huiusmodi vitium & peccatum acceptionis committi in Officijs Prælationibus Beneficijs & Administrationibus Reipublicæ, tam circa spiritualia, quam circa tēporalia & in iudicijs in quātū sunt actus iustitiæ vnicuique reddentis, q^{ui} suum est, & denique in his omnibus quæ ad ipsamet iustitiam, pertinet & spectant & secundum illam distribuenda sunt: est enim iudicis maxime propriū, ea quæ inæqualia sunt & proponuntur, ad æqualitatem reducere, & omnia æqua lance & trutina ponderare, vt ius suum vnicuique tribuatur, honestē viuamus, & proximum ledere minimē curemus: ex quibus iam manifestē sequitur artis suæ roboris excellentiam, impertinentem qualitatem esse ad relaxandas, seu minuendas delictorum pœnas, & consequenter sine graui culpa iudicem inferiorem non posse, huic artis seu roboris excellentiæ de ferre, solumque posse & debere Principem consulere, qui poterit vel relaxare poenam, vel leuiorem imponere, negotij qualitatibus, & circūstantijs omnibus consideratis, at qui solum id probat dict. l. ad bestias cū similibus perperamque docuit communis inferiorem iudicem ob artis excellentiam à pœna legis discedere posse, q^{ui} nullatenus illi licebit.

18 Iura verò & fundamenta, adeo seuerē damnantia personarum acceptionem, sine controuersia, nō solum in spiritualibus, sed etiam in tēporalibus procedunt & locum habent, ita vt in muneribus & honoribus prophanis,

phanis, æqualitas etiam seruanda sit, nec liceat personas accipere nec recurrere ad qualitates imperinentes & extraneas, quod verum esse, eo potissimum fundamento facile euincitur, etenim regula in iudicijs, quam supra allegauimus, & illa testimonia Proverb. 18. c. & Deuteron. quæ proximè retulimus, præcipiunt expressè & absolute, sic iudicandum magnum sicut parum, & fugiendam omninò acceptionem personarum, in vnuersum & generaliter sine distinctione aliquas in quibus equidem locis si diuersitas esset in hac materia, inter spiritualia & temporalia vt in spiritualibus non liceret accipere personas in temporalibus sic, proculdubio id exprimeretur, tanquam negotium magni ponderis ac momenti. Præterquamquod D. Thom. doctissimi morū Magister dict. quæst. 63. art. 2. & quod lib. 6. artic. 9. quem postea vniuersa Theologorum schola vnanimi consensu sequuta est, expressè docet etiam circa temporalia quemadmodum & in spiritualibus reprobari personarum acceptionem, atque id verissimum est, licet negare non possimus, deterius quidem & grauius delinqui & peccari vbi in spiritualibus tale vitium acceptionis personarum, perpetratur, siue committitur. Vnde cauebis à Iacob. Menochi. dict. casu 447. numero 12. perperam existimante circa spiritualia tantum, & non in temporalibus tale crimen seu peccatum admitti, iuraque & fundamenta condemnantia vitium acceptionis solum in spiritualibus, & non in temporalibus fore accipienda, quod quā falsum sit, & ab omni ratione, & auctoritate alienum ex proxima resolutione manifestè deducitur.

19 Vt autem argumentis superius adductis, pro parte affirmatiua satisfaciam, quæ cōtendebāt ad eod excellē

tiae artificis, vel roboris tribuē dū, vt ob eā liceret iudicib⁹ inferiorib⁹ pœnas à iure statutas alleuiare, & minuire non obstat primum de utilitate publica, quam verti dicebamus in liberandis hominibus à mortis supplicio, ob excellentiam artificij, vel roboris, siquidem etsi talis consideratio, publicæ utilitatis in retinendis hominibus, qui maximū Reipublicæ commodum esset allaturi, sufficiens causa esse posset & deberet, ad Principē consulendum, atque vt is, vel pro vna vice, vel lege lata statueret talē vel similem excellentiam in aliqua arte, causam legitimam fore, vt in posterum homines ita excellentes, qui pœna mortis essent afficiendi non perirent, nihilominus absque lege, vel viæ vocis oraculo, non poterūt iudices inferiores, neque prætextu publicæ utilitatis, neque alio quæsito colore discedere à pœna legis. Idem que arbitror dicendum de rebus præclarè gestis, aut Beneficijs ab ipsis delinquentibus, vel à maioribus in Republicam collatis, quæ natura sua nisi lege aliqua, vel statuto caueatur, quoque non sufficiunt, ad hoc vt iudex propria auctoritate, ob similia merita in Populū collata, pœnas remittere vel relaxare valeat: quippè solum ob causam delicti coherentem, aut legibus approbatam, præscriptas pœnas commutare poterit, vel eas relaxando, vel in partem minuendo.

20 Id verò quod existimauit D. Covarrub. posse iudicem, absque Principis consultatione propria auctoritate, & iudicio minuire, vel in totū mutare pœnas legum, ob excellentiam & dignitatem personæ delinquentis, difficile quidem est facileque conuincitur, ex proximè dictis pro parte negatiua, dum negauimus artis excellentiam satis esse

Q3 ad

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

ad minuendam, vel tollendam poenam, constanterque tenendum est artis peritiā, posse solum ad hoc vt iudex possit & debeat superiorem cōsulere, neque ad hoc vt ipse aliquid per se, sine lege vel iussu Principis prestatere possit.

21 Minus vrgent pro parte affirmatiua contra negantem veriozem, reliquarū considerationes de legibus & constitutionibus, siue iuris communis, siue Regij, siue totius ecclesie Catholice in Concilijs generalibus legitime congregatarū, non parum imò multum tribuētibus dignitatibus, & excellentiæ personarum litteris & doctrinæ, alijsque circumstantijs, & qualitatib⁹ nobilitatis, eruditionis & prudentiæ: id enim nos minimè negamus, imò libenter fatemur, quamplurima ne dicam propè infinita priuilegia exemptiones, & emolumenta hominibus litteratis, & veteranis militibus diuturno vsu & exercitatione robustis sæpè concedi in his tā men exemptionibus & priuilegijs. nō committitur vitij acceptionis personarum, quippè nituntur qualitatibus & circumstantijs pertinentibus, & non extraneis, neque inutilibus. præsentique controuersia non versatur circa eos casus, in quibus expresse sunt de cisionēs iurium, quibus omninò statim est, neque aliqua reperitur iuris de cissio nisi fallimur, quæ tantum deferat artificij vel roboris excellentiæ: sed vbi expresse permessa non est remissio vel relaxatio, neque datur aliqua causa delicto coherere ad minuendam poenam, vtrum inferiores iudices ob solam artis peritiā, aut roboris excellentiam propria auctoritate possint poenas relaxare siue minuire: cui dubitationi respondimus, quod peritiā vel excellentiam non sunt iusta aut legitima causa ob quam iudices inferiores, poenam mortis vel

aliam similem, mitigare vel remittere, seu leuiorem imponere valeant. Licet secus dicendum sit de Principe supremo, qui consultus rectè poterit ob excellentiam artis eximere delinquentem à poena mortis, vel alio simili supplicio.

22 Item difficultas illa petita ex cap. pastoralis cum similibus, dum dicunt in poenis inferendis, qualitatē & dignitatem attendendam esse, diuersisque poenarū generibus nobiles quā plebeios afficiendos, faciliè tollitur, si animaduertas qualitatē illam, nobilitatis & dignitatis secundum iustitiam non inutilem sed valde pertinentem esse, ob quam magnopere oportet propter bonum commune Reipublicæque vtilitatem, quod nō seruetur æqualitas poenarū, multūque deferatur dignitati & nobilitati personarum, atque id sine timore vitij acceptionis, quinimò maxima cum æqualitate, atque iustitia: qua etiam ratione cessat, & non committitur personarum acceptio in d. c. 5. Trident. & in cap. de multa, quia ratio postulat, vtilitasq; publica summè suadet, vt circa sublimes & literatas personas inter Maximosque Principes, Sedes Apostolica ratione postulante dispenset, ad conseruandam sortē pacem, atque concordiam inter magnos Principes, quos multoties oportet matrimonia contrahere ad maiorem Reipublicæ vtilitatem, & conseruationem, quare nobilitas & literatura alię qualitates secundum leges & præcepta iustitiæ, tam longe abest, quod impertinētes sint, vt magnopere conducant ad extorquendam dispensationem, & inæqualitatem ad æqualitatem reducendam ex B. Th. doctrina vbi supra, Abb. dict. num. 5. & aliorum.

23 Similiter quando leges humanæ iniustus se habent & fauorabiliores, cum

cum reis, quam cum auctoribus mini-
me etiam vitium acceptionis perso-
narum committitur, qualitas enim
arque conditio reorum, valde con-
ducit ad talem gratiam aucupandā,
& secundum iustitiam promeretur,
& postulat, ut reo magis quam auctori
faucamus, quippe per talem indul-
gentiam, seu misericordiam, non læ-
ditur iustitia, ex mente B. Thom. d.
art. 4. ad vlti. & aliorum quorum su-
pra meminimus.

- 24 Authoritas autem divina qua iu-
bemur, sic iudicare magnū, sicut par-
uum, non præcipit eadē omnino pœ-
nā magnum esse puniendum, quā pa-
uum, neque enim inficari possumus
quin aliquando & multoties dicere
soleat iustitiæ ratio, ut non eadē pœ-
nā puniantur magnus & parvus, de-
ferendūque sit suadentibus iuris præ-
ceptis, dignitati & personæ delinquē-
tis, iuxta c. pastoralis, & iura similia,
quo casu dignitatis, & personæ qua-
litas, censetur conducens & perti-
nens, atque ideo nō admittitur pec-
catum acceptionis personarum, di-
ctumque divinum testimoniū, ita ac-
cipi poterit, ut præceperit Dominus
paruum & magnum similiter iudicā-
dos fore, id est ut teneatur iudex pa-
riter utrūque iudicare, inspectis qua-
litatibus cuilibet cōuenientibus, hoc
est, sicut paruum iudicare debet, quā-
tenus ei debetur ex iustitia, secundum
qualitatem conducentem ad nego-
tium ipsum & causam de qua tracta-
tur, idemmet ordo eademque iudi-
cij forma seruanda sit in magnis, at-
que potentibus iudicandis, scilicet
ut pariter attendenda sit, eorum con-
ditio & qualitates similiter pertinen-
tes ad negotij substantiam, atque pro-
cessum, non quod voluerit Deus Op-
timus Maximus eandem semper pœ-
nam, quæ paruo iniungitur imponē-
dam esse magno, id namque care-

ret spiritu rationis, neque capit intell-
ectus, quoniam vbi cumque sine pe-
riculo acceptionis personarū fieri po-
terit, vbi qualitas magnitudinis, seu
dignitatis conducēs fuerit, aliter pro-
fecto magnus & in dignitate consti-
tutus iudicari debet, quam parvus,
ut vel sic inæqualitatem iudicij, inter
paruum & magnum, non ita simplici-
ter damnauerit, sed ita demum si ex
tali iudicio, seu discrimine, persona-
rum acceptio resularet, ut ipsamet
verba diuini testimonij lecta simul,
& continenti spiritui pronūciata, ma-
nifeste docent, atque demonstrant:
non enim solum dixit Dominus, *ita
iudicabis magnum sicut paruum*, sed pro-
greditur vltius, ibi, *neque erit apud
te acceptio personarum*, quibus verbis
non adumbratē, sed expresse signifi-
care voluit, eo casu dumtaxat discrim-
men in magno & paruo iudicando
damnare voluisse, quo fieret id, habi-
ta acceptione personarum, non quā-
do diuersimodē iudicarentur, atten-
tis qualitatibus secundum iustitiā il-
lorum vnicuique debitis, & seruata
proportionē, & æqualitate utrique
seruanda: in qua specie proportiona-
biliter sic iudicabitur magnus sicut
paruus, etiam si inflicta cuilibet pœ-
nā re ipsa diuersa sit. Neque obstat
particula, *ita*, quæ denotare videtur,
æqualiter & eodem modo magnū, ac
parū iudicandū esse, & sic eadē om-
ninō pœnā utrique fore imponēdā,
quia adhuc intelligendus est locus
ille, quod ita puniendi sint propor-
tionabiliter vtriusque qualitatibus
pertinentibus ad negotium de quo
tractabitur, secundum iustitiam ex-
pensis & consideratis.

- 25 Igitur ut recte docuit D. Tho. d.
art. 1. ad primū, & art. vlti. ad secundū
& in locis præcitatis, & 1. 2. q. 97. art.
vlti. ad secundū non sit acceptio per-
sonarum, vbi qualitas quæ attrahitur

suadet magis concedendum esse, vni quam alteri, ut potè quæ meritum auget, ac proinde ad negotium de quo agitur magnoperè cōducit, verbi gratia, quando quis doctior est suo competitorè, magisque bonis moribus, & literarum ornamentis instructus, in quo casu meritis magis quam personæ deferendum erit: nō ita dicendum de diuitijs paupertate, vel nobilitate qualitibus extraneis, & nullo modo spectantibus ad causam, quas si superior attenderit caueat ne illico committat peccatum acceptionis personarum: ut potè si reum ignobilem, aut pauperem, seu nobilem, aut diuitem propter has qualitates extraneas, & impertinētes condemnaret, vel absolveret misereando in iudicio, contra illud Exod. 23. non misereberis in iudicio.

26 **E**st si non melateat aliquando in nonnullis Reipublicæ Muneribus, & Officijs ceteris paribus diuites, & nobiles, tanquam digniores non solum posse, sed præferri debere ignobilibus & egenis: ut si contingeret bellum suscipiendum ad Castellis, seu Ciuitatis defensionem, Ciuium quæ & murorum patrocinium, proculdubio nobiles & potentes aptiores erunt ad sustinendam ciuitatis, vel Arcis tutelam. Item si ageretur de exigendis tributis Regijs gabellis vè tuendis, proculdubio vtiliores sunt diuites, quam egeni, tādēque aduerfas oportet, vnam eandēque qualitatem respectu vnius negotij impertinentem, minimèque conducentem esse posse, quæ respectu alterius pertinens sit, & conducent, testè B. Thom. vbi supra, dict. artic. 1. nec nō in singulis negotijs, atque causis, frequentissimè in iure, muneris officij sanguinis, & militiæ diuitiarumque, & paupertatis, aliarumque qualitatum pertinentium, ratio habe-

ri solet, ut patet atq; colligitur ex l. testis in principio ff. de testib. ibi, *decurio vel plebeius, & ibi, socules vel egeni, &c.* cum similibus.

27 **I**mò quod magis est, etsi sacerdos pœnitentiam imploranti, absque per sonarum acceptione pœnitentiam secundum leges iniungere debeat, ut ex Concil. Carthag. 4. capit. 74. transcripsit Gratian. in capit. sacerdos 26. quæstio. 7. nihilominus Leo Papa Episto. 77. aliàs 79. ad Nicetam Episcopum capit. 6. relatus in capit. tempora, eadem causa, & quæstione statuit pœnitentias, habita moderatione constituendas esse, iudicio sacerdotum, prout perspexerit conuerforum animos deuotos esse, habita ratione senilis ætatis, periculorum egritudinum & necessitatum: at quæ ideo aliquando in eodem sacramento pœnitentiæ, personæ rationem habendam esse, quoniam conducere poterit ad imponendam, & peragendam pœnitentiam, sicut pari modo receptum est, clericos minori pœna afficiendos esse, quam laicos, non solum propter virtutem, quæ regulariter magis ellucet in clericis, & meritum vitæ ante actæ, sed etiam ob nobilitatem ordinis, cuius meminit text. in capit. eos 1. quæst. 5. quem allegauit Andr. Tiraquell. de pœn. temper. cap. 51. à num. 20. & dignitati deferendum fore, probat text. ultra alia iura in cap. sanè el segundo de offic. delegat. sicut de nobilitate & literatura scripsit, text. in d. c. de multa de præben.

28 **V**ndè etiam profuit & deriuatur, (quod superius tetigimus) ut licet inter actorem & reum æqualitas iustitiæ, in iudicij seruari debeat, ut probat text. in capit. solet de sententiæ ex communicationis lib. 6. & in regula non licet 32. de reg. iur. eod. lib. & in cap. 2. de concessione præbendæ, etiā lib.

lib. 6. in l. non debet 47. ff. de regul. iur. in c. 2. de mutuis petition. tradiderunt Abb. in cap. examinata, num. 10. de iudicijs, Duesias regu. 152. Menoch. de arbitrar. quest. 44. nu. 2. Hipolyt. sing. 168. l. in l. si a rogator a num. 54. ff. de adoption. Maranta de ordine iudic. 4. par. d. 6. num. 2. Anton. Gomez. 2. tomo cap. 10. num. 6. post glos. verb. reus, in dict. capi. 2. de concessione prab. nihil tamen vetat quod in aliquibus articulis, si aequitas fugerit alter alterum precedat in quibusdam negotijs reus, in alijs actor, prout expedire videbitur, eo possimum fundamento, quia cum munus iustitiae distributivum sit attendere qualitates ad rem de qua agitur pertinentes in multisque negotijs, se se offerant circumstantia, dicentes reo potius fauendum quam actori, iuxta generalem iuris regulam, in aliquibus vero e contra, consequens sit, in multis articulis alterum altero precedere oportere, ad inducendam compensationem inter actorem, & reum ut adhibitis exemplis facile percipietur, si mentis in eis ex l. ultim. ff. de ferijs, & glos. 1. in princip. in l. sicut 7. §. sed si. ff. si servitus vindicetur, quam sequitur est Menchaca illustr. capit. 51. num. 18. post Ios. in dict. l. ultim. num. 30. maiorem dilationem in iudicijs, reis quam actoribus concedendam esse, quia in reo concurrunt qualitates, ad talem maiorem dilationem indulgendam conducen-
tes, quae non reperiuntur, neque verificantur in actore, quippe reus in cautus & imparatus censetur in iudicium venire, ad quod inuitus trahitur, l. inter stipulantem 83. §. 1. ff. de verb. l. neque semina, l. si reus, ff. de procuratorib. ideo cum ratione coniunctum, & copulatum est, ut reo potius quam actori faueamus: praesertim stante naturali propensione, &

inclinatione nostra, qua magis ducimur ad miseris, & calamitosi hominibus opitulandum, quam prosperis, & diutibus.

29 Sic similiter quantumvis actor cogi non debeat, sua edere instrumenta reo colliganti, qui accusare, C. de edendo c. 1. de probation. tradit Menoch. de arbitrar. casu 499. Hipolyt. in l. de minore, §. tormeta per tex. ibi a n. 2. ff. de questio. Alba. Baez de iure emphit. q. 8. a princ. post glo. in cap. cum personae de priuilegiis in 6. & in cap. G. de sibi instrument. post gl. 1. & communem in c. contingit eod. titu. cum pluribus alijs, nihilominus tamen actor ad fundandam suam intentionem, debet ostendere instrumenta, ad rem de qua agitur spectantia, iuxta text. meliorem de iure in l. non est nouum, & in l. iustum, C. de edendo, l. ultim. C. eodem, tradit communis schola in dict. cap. 1. de probationib. ut testantur Felin. num. 25. Dec. 38. post glos. 1. & 3. Bart. & alios in dict. l. ultim. C. de edendo, quod earatione procedit, quia quicumque prelationem aliquam desiderat, ne succumbat ostendere tenetur, qualitates ad rem de qua agitur necessarias, quae si attendantur spretis alijs qualitatibus extraneis periculum non erit, vitium acceptionis personarum committendi, quod omnino fugiendum est.

30 Caueant igitur supremi Principes, Cõsiliarij & Magistratus, siue alij quorum munus erit, iustitiam distributivam exercere, ne in his quae ex debito iustitiae distribuenda sunt, manera concedant ob qualitates, seu rationes diuersas, ne verum crimen acceptionis personarum, contra iustitiam distributivam committant, etenim cum debeat in distributione attendere, solum ad qualitates & proportionem meritorum, non ad amicitia cõsanguinitatem,

Qs tem,

tem, & similes qualitates, ac subinde ad personam, vel faciem personæ respiciat, periculum magnum est, ne incidant in peccatum acceptionis, quod solum pugnat cum iustitia distributiva, nam commutativæ acceptionis personarum non offendit, utpote quæ commutativæ iustitiæ virtus qualitates meritorum minimè respicit, sed æqualitatem dumtaxat dati & accepti.

31 Vnde deducitur verisimum esse, quod supra tradidimus in omni materia reprobati personarum acceptionem, ut abundè comprobauimus, & probat text. in d. c. sacerdos 26. q. 7. Nec refragatur regula in iudicijs, quæ videtur speciatim id in iudicijs statuere, & non in alijs quæ iudicia non sunt, nam præter solutionem illam, quam superius assignauimus, dicentes ex eo iudiciorum specialem factam fuisse mentionem, quia si personæ accipiatur in iudicijs, grauius peccatur, quàm in alijs generibus causarum, si magis tibi placuerit respondere poteris nomine iudiciorum in illa regula, illa omnia venire in quibus qualitercumque, & quomodocumque occasio se se offerat, de meritis iudicandi, ita ut verbum illud in iudicijs ex materia subiecta accipiendum sit, non solum de iudicijs inter reos & actores agitis, sed etiam de quibuscumque distributionibus, quæcumque rerum, bonorum, munerum, seu Magistratum distributorum per modum iudicij, seu diffinitionis, ut ita regula sit in omni materia, atque in omnibus causis, & negotijs relegandam, & ex terminandam esse omnino à liminibus iustitiæ distributivæ, periculosam acceptionem personarum. Iamque ex d. regul. in iudicijs colligi poterit argumentum à contrario sensu, quod nō nulli deducere contendunt, quia

in his solum procedit, quæ vel iustitia sunt, vel per modum iudiciorum exercentur, & iuxta iustitiam distributivam expediuntur, in quibus dūtaxat, quæ per modum iudicij & contentionis distribuuntur reprobat præfata personarum acceptio, nō vero in alijs quæ gratiosè, ac liberaliter conceduntur.

32 Vnde iam ad extremū huius disputationis illud infero, proximè dicta minimè locum habere in gratijs, quæ à mera Principis vel distributivæ liberalitate pendent, ad cuiusque nutum & voluntatem distribuuntur, veluti quando homines dispensant, vel disponunt de proprijs rebus, quarum domini sunt, vel per testamentum, aliamvè vltimam voluntatem, vel per donationem, seu aliud genus acquisitionis, vel contractus inter viuos: exploratum namque est circa propria bona distribuenda integrum esse testatoribus, vel alio modo disponentibus rationem habere, vel personarum, vel amicitia, seu consanguinitatis & similium qualitatum, in re enim sua, (ut habet vulgare dictum) quilibet est moderator, & arbiter sui rebus, nam sua. &c. C. mandati, licebit etiam paupertatem potentiam, vel impotentiam attendere, illud enim Iacob. capit. 2. & Leuitici. 19. non consideres personam pauperis, neque honores vultum potentis in iudicio proximo tuo, & illud Lucæ 20. non respicies personam hominum, quod apud Marc. Euangelistam capit. 12. legitur, nec vides in faciem hominum, & ex Hebræa & Græca locutione, explicat Iansen. in concord. cap. 116. & Pater Ribera ubi supra ex D. Hieron. & septuaginta, atque illud Psalmi 82. Et faciem peccatorum sumitis, &c. reliquæque similia testimonia, ex sacra pagina petita intelligenda accipiendaque sunt

suat damnare atque reijcere in e qua
litate personarumque acceptione,
non vero loqui de gratijs, quæ nutu
liberalitate & voluntate supremorū
Principum, vel aliorum distribuen-
tium conceduntur: etenim liberum
est hominibus de suo libere dispo-
ne, iuxta illud Matli. 20. *an non licebit
mihi, quod volo facere de meo?* & uti quif
que suæ rei legasset, ita ius esse vo-
luerunt duodecim rabulæ; sicuti re-
fertur in l. verbis 120. ff. de verbor.
sign. ut rectè docent Bart. in dict. l. 1.
vbi Paul. & DD. Soto dict. art. 1. Sil-
uest. Philip. Dec. & alij superius lau-
dati, & ante illos D. Thom. d. artic. 1.
in corpore, & ad vltim. qui voluerūt
in gratijs, & his quæ pendēt à mera
liberalitate locū esse gratificationi.

- 33 Ex qua doctrina certa & indubita-
ta, sub infertur etiam intellectus ad
iura Doctōrumque traditiones, qui-
bus asseritur licere Principi supremo
vel ei ad quem spectat munera, & Ma-
gistratus secundū iustitiam distribue-
re, siue providere de Officijs, Cathe-
dris, Beneficijs, aut similibus ex duo-
bus aut pluribus idem munus peten-
tibus, gratificari licitè cui voluerit,
prælligendo amicū vel consan-
guineum, seu aliquo vinculo sibi cō-
iunctum, ut voluerunt & latè profes-

quantur relati ab Andr. Tiraq. de pri-
mogenitura q. 17. oppos. 2. probatq;
text. in cap. cum autē vbi glos. de in-
re patronat. cap. venerabilem 34. vbi
glos. verb. *favere* de electione cum si-
milibus, ut solum procedant quando
merita & qualitates petentium & am-
bientium muneris, sic omnino æqua-
les sunt, ut attentis iustitiæ præceptis
non magis dari debeat munus illud
vni quam alteri, quo casu vbi debitū
iustitiæ distributiæ cessauerit mirū
non est si deficiat quoque acceptio
personarū, possintque Principes &
ceteri distribuentes exercere libera-
litatem gratiamque conferre memo-
res consanguineorum amicorum a-
liorumvè sibi aliqua ratione coniu-
ctorum, sicuti colliguntur hæc ex tra-
ditis à Soto dict. art. 2. post D. Tho.
receptum, dict. quæst. 63. art. etiam 2.
ad primū argumentum, apertumque
manet roboris seu artificij excellen-
tiam qualitatem extraneam esse, non
vero ex conducentibus ad remissio-
nē vel relaxationē poenæ, saltem re-
spectu inferiorum iudicum, qui abs-
que expressa causa, legibusque assig-
nata vel delicto coherēti, legum poe-
nas mutare non valēt, neque in totū
neque in partem, ut ex supra resolu-
tis satis comprobatum est.

Summaria ad Controuersiam 9.

- 1 **C**VM omnia negotia compræ-
hendi non valeant in tam exi-
guo legum humanarum curri-
culo necessarium est in multis nego-
tijs diuersisque causis ad iudicis ar-
bitrium recurrere, ubi quidquam iu-
re cautum non innuenitur.
- 2 Plures casus retulit Menoch. qui ob le-
gis defectum iudicis arbitrio relin-
quuntur.

- 3 Non ideo late patet arbitrandi facultas
quin iudices considerare debeant cō-
suetudines, & ius scriptum & quid
in similibus negotijs decusum fuerit
pluresque alias circumstantias quæ
hic referuntur.
- 4 Si controuersiam sit an in iniungendis
poenis extensio locum habeat intelli-
gendum est ad imponendam poenam
ordinariam, non verò ad extraordi-
nariam

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

- navia arbitrio iudicantis iniungenda.
- 5 Nec solum aliarum legum exempla re-
ctius index considerare debet in ar-
bitrio ferendo, sed etiam penas per
consuetudines receptas ad quas de-
ficientibus legibus scriptis recurren-
dum est.
 - 6 Indices ecclesiastici deficienti iure Ca-
nonico non ad ius civile, sed ad ius
Regiū recurrere debent, quod pluri-
bus auctoritatibus & rationibus eō
probatur.
 - 7 Nō obstat quod Pōtēstētes scire præsūmā-
tur leges Populi Romani, nostras ve-
ro ignorare, quia ius nostrū nō statu-
tariū, sed cōmune est leges vero Ro-
manorū, quādam dicta duntaxat se-
pientissimorum virorum.
 - 8 Nunquam potuit auctor percipere cur
sacra congregatio Card. deleri iussit
totum c. 18. Conc. Brachar. 4. quo
precipiebatur deficienti iure Cano-
nico recurrendū ad ius Regiū.
 - 9 Notatū dignū est, neque à Doctōribus
animadversum non omnes Canones
eodem honoris gradu tollendos &
benerandos esse in negotiis & decif-
sionibus casuārum, fust enim quiddā
sacri Canones adversus quos, nec po-
tuit, nec poterit inquam consuetu-
do, de quibus intelliguntur iura in c.
quoniam de sim. & in capi. cum be-
nēvālibus de consuetudine, & in c.
eum satis de offic. Archi.
 - 10 Sacri Canones & Prīses constitutio-
nes, sic per antonomasiam & excel-
lentiam nūcupata inveniuntur in
quatuor Conciliis generalibus, de
quibus accipiendā sunt omnia iura
reprobantia consuetudines, tanquam
sacris Canonibus inimicas, & in d.
cap. cum venerabilis, cap. sacris de
sepult. cap. sacris de his quāvis, c. sa-
cris de sententia excommunic. cap.
quia nōnulli de cler. non resid. c. cum
esses de testam. c. sanctorum de prae-
scrip. dict. capi. cum satis de officio

Archidiacon. quae iura deinceps nō
pugnabunt cum c. sic. de consuetudi-
ne.

- 11 Iura quae dicunt non esse penam im-
pendendam, nisi ubi expressa repēti-
intelligenda sunt de certa & ordi-
naria pena, non de arbitraria, quae
tunc solum locum habet, quādo alia
non exprimitur à iure qualiter in-
telliguntur nonnulla imperiales con-
stitutiones praesertim tex. in au-
thē. de non elligendo, §. cum igitur,
vers. sicut enim, ibi, nec queli-
bet est lex aliquid tale dices.
- 12 Similiter intelligitur text. in l. at si
quis 14. §. diuini. ff. de religiof. &
sumpt. fur. in quo nihil sanc. contra
praesentem resolutionem.
- 13 Non difficile solum sed incredibile ap-
parer omnia & singula delicta po-
tuisse legibus comprehendere, referunt
nonnulli casus arbitriarij & in-
telliguntur tex. in c. quoniam & in
c. ius ut lite non contest. pōderatur
que Trid. locus.
- 14 Dato quod deficiente lege, vel consue-
tutine admittendum est iudicis arbi-
trium maius dubium est, an arbitrarē
possit, & quae ad penam mortis pro-
batur non possit, & intelligitur glos.
§. in summa post. iniur.
- 15 Praesentat & efficaciter probatur apo-
sita sententia posse accedere arbitriū
& quae ad mortis penam.
- 16 Probatur rursum eadem apostata senten-
tia ex nonnullis iuribus.
- 17 Assignantur & ponderantur ratio-
nes quare facile non sit inter dictas
sententias iudiciū facere verior ra-
men & in praxi observanda est secū-
da sententia.
- 18 Iura pro prima scētia aduclā loquuntur
de arbitrio cū restrictione titul. de
rō controversia accipiendus est de
arbitrio absolute sumptō, & sim-
pliciter iudicibus concessio, quod
probatur accedere posse ad mortis

pa:

- pœnâ inclusivâ, & ita praxi servari.
19. Alia non levis dubitatio verû index ecclesiasticus ubi arbitrari potest imponere valeat perpetui carceris, depositionis privationis beneficij pœnam quæcumque ex his, resolvitur posse ponderato Tridentino sess. 25. de refor. cap. 13. ibi, per privationem beneficij, &c.
20. Non obstat vulgare dictum pœnâ privationis imponi non posse nisi in casibus à iure expressis, quod sic generaliter acceptum nō satis iure probatur, & singulariter intelligitur & asseritur arbitrium ecclesiastici accedere posse in suo foro, usque ad pœnam omnium maximam.
21. Incredibile est quod & quanta expendi animaduerti considerarique debeant ad rectè ferendum arbitrium, quorum aliqua referuntur & ponderatur doctrina Ripe.
22. Gravissimis utriusque iuris testimonijs & exemplis demonstratur ta-

- lis difficultas, præsertim circa actus per quos perveniuntur ad actus prohibitos, qui præambuli appellantur, gravius enim delinquit, qui facit actum prohibitum quam qui admisit alium actum præambulum, per quem perveniuntur ad illum.
23. Sub prohibitione usus carnum comprehenduntur lælicinia, non tamen sub eadem pœna nisi aliter Legislator statueret, quæ ratione intelligitur tex. in cap. 1. de cler. coniug. ut eius decisio non procedat in eo qui sponsalia de futuro contraxit, & l. vlti. c. de iure emphi. c. potuit de loco, ut illa pœna non procedat contra promittentes rem alienare, vendere vel hypothecare.
24. Ex dictis exemplis faciliè demonstratur quam difficilis sit prouidentia iudicum qui arbitratari sunt quam iudices huius temporis adimpleat nec ne aliorum sit iudicium.

CONTROVERSIA 9.

Utrum ubi pœna lege aliqua expressa non est, possint, & debeant iudices eandem suo arbitrio imponere.

Agemus de potestate Principis, & iudicum inferiorum, circa relaxandas vel mitigandas delictorum pœnas à iure præscriptas, & de qualitatibus extraneis vel conducentibus ad talem remissionem seu relaxatio-

nem, & quomodo in statuendis iniungendisque pœnis regulariter minime liceat à legibus discedere ubi pœnæ iure expressè inveniuntur, quibus casibus parum vel nihil potest iudicis arbitrium: Nunc ipsa doctrinæ ratio à notioribus ad non ita cognita procedentes postulare videtur, ut differamus quæ ratione ingredi debeat, & locum habeat iudicantis arbitrium in puniendis delictis ubi pœ-

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

Pœna iure expressa non est, & an eâdem arbitrio suo possint imponere: Etenim cum possibile non fuerit humanis Legislatoribus omnes casus suis legibus cōprehendere, vt voluit Plato nobilissimus Philosoph. lib. 9. de legibus, & transcripsit Iure. C. in l. non possunt ff. eodem coacta ratione fatendum est omnino necessarium esse in multis negotijs diuersisque causis ad iudicis arbitrium recurrere, qui tanquam vir bonus de quo lex mirum in modum confidit, & pro quo eiusque decisione debet præsumi, singula suo arbitrio statuaturque decernat, vbi iure cautum non inueniatur quid agendum statuendumue sit: quamuis enim negare nō possumus expediens & vtile Reipublicæ futurum, quod singula si possent lege potius quam iudicis arbitrio deciderentur, vt pote quia dubium nō est, quin homines odio amore timore vel cupiditate multa soleant efficere, quæ cessarent si omnia negotia forent legibus comprehensa, vt aduertit Arist. 1. Ethic. cap. 1. & 3. Politic. c. vlt. probaturque tex. in c. 1. 1. 1. q. 2. nihilominus tamen condonandum aliquid est necessitati, seu impossibilitati, quæ versatur in comprehendendis omnibus negotijs in tam exiguo legum humanarum curriculo, ex d. l. non possunt & traditis à Platone vbi proximè.

2 Vnde ortum habuit, vt quotiescūque aliqua eueniant negotia, quæ legibus certa & determinata nō sunt, arbitrio ipsorum iudicum relinquantur, vt voluerunt DD. per text. ibi in cap. super illis 16. de accusatione. Tiraquel. in l. si vnquam verb. omnia, nu. 13. & plures relati à Pinelo in l. 1. de bon. matern. 2. par. num. 72. colum. 2. latè Math. de Afflict. in capit. 1. ex quibus causis sœudū amittatur post Philip. Dec. Abbat. & omnes in cap.

de caus. §. illis de offic. & potest. iudicis deleg. probatur glos. verb. arbitrium in d. cap. super illis, glos. vlt. in c. pen. de dolo. l. 1. vbi glos. vlt. Bald. & alij C. de sacrosanct. eccles. l. 1. v. ex. expl. catores, ff. de effractorib. & tanquam regula tradidi solet ex l. quælitum 13. vers. verumtamen, ff. de testib. l. 1. in fin. ff. de iure deliberandi, tradidit De ci. in cap. sedes num. 7. de rescript. in iudicis arbitrio locum fore in omnibus causis & negotijs, quæ nec iure expressa, nec legibus determinata sunt, vt latissimè prosequitur Iacob. Menoch. in suo eleganti tractatu de arbitr. iud. quæstion. in princip. & ferè per totum, vbi plures retulit casus qui ob legis defectum iudicis arbitrio relinquuntur.

3 Non tamen adeo latè patet hæc arbitrandi facultas, quin attendere debeant iudices, plures diuersasque circumstantias delicti agrauentes, vel minuentes, scilicet personas, tēpora, de licitorum grauitatē, quibusq; in locis & circumstantijs fuerint perpetrata, de quibus in l. aut facta 16. ff. de pœnis, probatur text. in cap. sicut de homicid. imò quod magis est considerare iudex debeat ac circūspicere vbi statuat quibus pœnis vtendū sit, ea quæ in pari causa similibusve negotijs, iure statuta sunt, siue consuetudine recepta, & eligere simpliciter legibus maxime consonū, & consentaneū, eiq; suum arbitrium acomodare, illaque pœnam imponere, quæ magis consentire videtur cum legibus vel consuetudinibus in similibus casibus pœnas imponentibus, ex regula d. l. non possunt, quæ proculdubio locum habet etiam in pœnis delictorū quæ legibus comprehendere non possunt, cap. 1. §. item qui ad fin. quæ fuit prima causa beneficij amittendi, nam hoc natura comparatum est vt plura sint negotia quam vocabula,

& co.

& cogimur iudicia facere, ad aliorū iudiciorum similitudinem & exemplum: vt animaduertit cōmunis schola testē Alexand. nu. 17. post glosam Bart. & alios ibi, in l. si quis id quod, ff. de iurisdic. omni. iud. Dec. in c. trālatō. r. lēct. num. 2. vbi Felin. nu. 2. de constit. Bald. in l. famosis 7. ad fin. ibi, *ad exemplum*, ff. ad l. Iul. maiestatis cū pluribus alijs relatis ab Aymone Cra ueta 4. par. in prin. n. 146.

- 4 Etū enim controuersum sit, vtrū in iniungendis pœnis, extensio locū habeat, ita vt pœna vnus delicti ex similitudine rationis ad alium casum transferri valeat, multique viri docti acriter contradixerint talem extensionem, vt constat ex relatis per Aymon. vbi proximē, tenuitque Ias. in l. cum quidam, ff. de liber. & posthumis num. 26. expēdentes regulam cap. penult. de pœnit. d. r. dicta tamē opinio, quam communem appellauit Ias. d. loco, prœdictæ resolutioni minimē contradicit si aduertas istorum sententiam veram esse in suo casu & sensu, scilicet vt non liceat pœnarum extensionem facere, de vno ad alium casum, ita vt vna eademque pœna, quæ in vna specie per legem scripta est, in alia sit imponenda, & transferenda pœna ordinaria, de vna ad alteram speciem, etenim quo ad effectum vtendi pœna ordinaria, extensio procedere non potest, vt prœciti auctores rectē voluerunt, docentes pœnam legis proprium casum excedere non posse, vt pote legalis, & quæ locum habet dū taxat, vbi lex expressa reperitur, neque potest esse pœna ordinaria in alio simili casu ad quem extendetur. Secus verò dicendum est, si agatur de assumenda & exequenda tali pœna ex similitudine rationis nō ad eum effectum vt ordinaria sit in simili casu emergēti, sed vt iudex ve

lut arbitrariam imponat, considerata & attentis omnibus circumstātijs, quo casu non solum poterit, imò debet iudex expendere & considerare pœnas in simili forma per leges statutas, vt rectē arbitrari valeat, quā pœnā iniungere expedit, nec dicitur pœna extendi de vno ad alterum casum, sed potius iudicem suum arbitrium formare fundare & regere ex certa pœna in alio pari casu per legem imposita, quod nō male faciet imò prœcisse facere tenebitur, & se componere propriūque arbitriū fundare, ad similitudinē aliarum pœnarū quæ iure præscribuntur: quæ doctrina vera est, & sic intellecta sine contradicōre procedit, nec minus locum habet opinio altera prœcitata, de pœnis ex vna specie ad alterā minimē extendendis, id est vt pœna ordinaria vnus delicti pro alio nō imponatur, quod nullatenus licebit, liberum tamen iudici erit arbitrari, vt prædiximus vbi pœna per legē præscripta non fuerit, regulato eius arbitrio cum ratione, tum etiam legibus & consuetudinibus similes pœnas iniungentibus.

- 5 Neque solum aliarum legum exempla rectius iudex in arbitrio ferendo debet attendere, sed etiā pœnas per consuetudines receptas ipsū considerare oportebit, quia si ius commune scriptū deficiat, ad ius non scriptum recurrendum est, quostante aliā pœnam non licebit iudici arbitrari, vt docuit glo. in l. hodie, ff. de pœn. & post eam tradiderūt Iacob. Menoch. de arbit. q. 14. directōriū iudic. ecclesiastic. lib. 2. c. 10. n. 9. Andr. Tiraq. de pœn. temper. in præfat. n. 4. Maranta, 4. p. d. i. n. 57. & d. 3. n. 20. ex tex. in l. i. ibi *plecendi consuetudo*, C. de petitione bonorū sub lata libr. 10. vbi Ioann. de Platea, l. si quis reū. 4. ibi, *nec consuetudo*, ff. de custod.

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

reorum quibus iuribus satis probatur in iudicando & consulendo deficientibus legibus scriptis, singulorum locorum & ciuitatum, seu prouinciarum consuetudines attendendas fore.

6 Inter leges verò scriptas, sequentem ordinem, circa consideranda earum exempla, ad quorum similitudinem arbitraturi sint, obseruare tenebuntur: vt primo loco canones expendant, & illis deficientibus ad generales leges Regni, & ita ad ius ciuile Regium, & poenas in eo expressas attendant, atque recurrant (loquor de iudicib⁹ ecclesiasticis) qui vbi ius canonicum defecerit ad ius Regium se cōferre tenentur, ex traditis à Didac. Perez in procemio ordin. q. 3. col. 5. contra Præpos. Rochum, & Rabenat. quos ibidem retulit, & cōsultauit, nec leuibus argumētis adductis: etenim indubitatum est Pontificii ius, respectu iuris Cæsarei, illustrius & firmitus esse, pariter & ius Regium, quod commune est in toto Regno, si expendas Iustiniani cōpilationē vim legis minime sortiri, solumque cōtinere quedam sapientissimorum hominum prudentissima dicta, quæ quatenus ratione nituntur, iure canonico, & Regio deficientibus, sequi possumus, & vbi ius Regium confirmauerint in Tribunalibus iudicijsque publicis allegari possunt, & ita consuetudine, & praxi receptum est, ex l. i. in decisio. Tauri, & traditis à Præposito in c. si in adiutorium col. 2. n. 4. 10. distinct. & cōfirmatur, quia leges Hispaniæ, siue Castellæ, ius commune sunt, & appellatione iuris communis in his Regnis ius nostrum venit, sicuti apud Romanos iuris appellatione per excellentiam intelligebatur de iure Romano §. ius autem instit. de iure natur. & ad notauit Ioan. Lupus de Palacios Rubios, in l. i. Tauri, n. 9. post Abb. in eum à nobis notab. 1. de testibus, &

quod ius nostrum Regni ius communitate sit, eleganter declarauit Iacob. de Segura, in repet. l. colaredi, §. cū filiæ, n. 19. ff. de vulg. quo iure Regio deficientē ad ius Canoniceum, & minime ad leges Cæsareas recurrendum sit, communiter tenent interpretes constitutionum Taurinarum, d. l. 1. & Cifuentes in l. 3. q. 1. in eisdē Taurinis decisio. Episcop. Calagurrit. in praxi cap. 60. & 136. vbi eius additio, imò & licet Episcopis per sua statuta, imponere easdem poenas, quas Populorum statuta, laicis delinquentibus imponunt, dummodo iuri Canonico non sint contrariæ: vt enim rectē dixit Cardin. Sancti Sixti, vulgo Turrecremata nuncupatus in c. dignum, num. 1. 3. q. 9. leges humanæ recipiendæ sunt in causis Ecclesiasticis, etiā criminalibus argumento, c. sumitur 6. q. 4. & c. si in adiutorium, 10. dist. ea lege & conditione, vt tales leges humanæ canonibus minime obicent, aut contradicant, cap. inter hæc 33. q. 2. cap. 1. c. dist. nec glos. in c. consuetudo, verb. *cum deficiit lex*, 1. dist. opitulatur Rabenati, Curtio Perpos. & alijs oppositū asserentibus, quæ potius nobiscum facit, dum voluit dict. glos. quod si ius canonicum deficiat, leges præferendæ sunt, generali vel particulari cōsuetudini, neque enim expressit leges per Imperat. Iustinia. compillatas anteponendas esse legibus Regni, præsertim inter Hispanos vbi Rex noster superiorem non recognoscit, testē glo. in cap. Adrian. 63. dist. verb. *per singulas*, quam singularem & memorabilem nuncupauerunt Ioan. Lupus in tract. de beneficiis vacantibus in Curia, §. 8. Iacob. Segura in l. Imperator, n. 5. ff. ad Senatus Consultum Trebellianum, vbi latissime rem tractat. post Anton. Corset. in tract. de potestate Regia, q. 22. n. 19. & q. 101. num. 66. quidquid Al-

bar.

bar. Baez. 1. part. quæstione 1. num. 6. columna 3. contra Palacios Rubios, & alios quos citat, & contra Villalobos in antinom. num. 14. post Rochem, Præposit. & Rabenat. contrarium existimauerit, ex regula cap. 1. vbi glossa. de nou. oper. non bene intellecta, quæ in quantum docuit ecclesiasticos iudices in defectum iuris Canonici, ad ius Civile recurrere debere, nobiscum non pugnat, qui Regium nostrum ius Civile, & commune asserimus, & nuncupamus.

7 Rursus non obstat, quod cum Pontifices Maximi sciunt, vel scire præsumantur leges populi Romani, in corpore iuris ciuilibus contentas, peculiare verò leges cuiusque Regni ipsos ignorare probabile sit, quippe quæ respectu Romani Pontificis, quid facti sunt, & ex consequenti eas ignorare præsumitur, cap. 1. de constit. in 6. videatur potius respexisse magis, & prius ad illas constitutiones, & leges, quas scire dignoscitur, & creditur, quam ad alias quas ignorare præsumitur, & per consequens, quod voluerit saltem eius ecclesiasticos iudices post iura Canonica ad ius Casareum, & non ad Regium attendere, non inquam obstat hæc consideratio, si ex prædictis repetas Regium ius, generale, & commune esse, & non municipale, neque statutarium, leges verò Romanorum in iuris ciuilibus volumina redactas, quædam dicta dumtaxat prudentissimorum virorum, quales alia ætas nunquam tulerat, quæ quatenus ratione iuuantur lege deficiente proculdubio obseruanda omnino sequenda sunt.

8 Vnde ob ingenij mei imbecillitatem, paruitatemque doctrinæ, nunquam satis intelligere potui, quo spiritu rationis ducta sacra Congre-

gatio Reuerendissimorum Cardinalium in annotat. ad Concil. Bracharen. 4. iusserit deleri totum caput decimum octauum, actionis secundæ, sub tit. de prouisor. vbi factat scriptum atque præceptum iudicibus ecclesiasticis, vt in suo foro in decision. causarum, post ius Canonicum illo deficiente, minime ad ius Civile Romanorum, sed ad ius Regium omnino recurrerent: etenim quare abasum, atque deletum fuerit dictum Concilij Bracharen. decretum nullatenus percipio, nec taxare audeo sacre Congregationis annotationem, cuius forte altior mens fuit, quam quæ tenuitate nostra assequi, aut comprehendere valeat: qui decreti Concilij Bracharen. defectum, in eo quod Regium ius iuri civili Romanorum præferri voluerit, non offendimus, neque assequi valeamus, quinimò hoc iure vitumur, & in puncto iuris cum doctissimis viris superius relatis, tanquam certum exploratumque tradimus, post canones debere iudices, attendere ad ius Regium potius quam ad Civile, etiam si ecclesiastici sint, & in ecclesiastico foro versentur.

9 Vnum tamen in proposito perpetuo notandum ducimus, quod Doctores nostri parum solliciti de aliquorum iurum intellectu, minime docuerunt non omnes canones eodem honoris gradu collendos & venerandos esse, neque ad omnes æqualiter debere indices attendere in diiudicandis negotijs, de decidendisque causis, siue per arbitrium, siue iuxta legum humanarum definitiones: sunt enim quidam canones, per excellentiam, & anthomasiæ peculiari appellatione sacri nuncupati, quibus adeo deferendum est, immò deferri consuevit per Romanos Pontifices, iuraque

R cano.

canonica, vt aduersus eos nihil possint, nec potuerint vnquam consuetudines, aut prescriptiones quantumuis legitime introductæ: tantumque in veneratione dicti sacri canones semper habiti sunt, vt Ecclesia Catholica Romana irrationabiles duxerit, & improbauerit quantumque consuetudines contra dictos sacros canones introductas, vt probant atque confirmant nonnulla iura, sic & non aliter intelligenda in capit. quoniam de symon. & in capit. cum venerabilis de consuetudine, & in capit. cum satis, cum alijs statim referendis, quæ aliàs implacabilem inimicitiam, & oppositionem continerent cum iuris regula de qua in capit. fin. de consuetudine, & in alijs iuribus aientibus etiam contra canones valere, & introduci, quotidie consuetudinem legitime præscriptam.

10 Quod si inquiras, id quod statim querendum videbatur, quinam & vbi sint isti sacri canones? quæ ista decreta? cuiusvè effectus esse possit talis inuestigatio? in promptu erit responsio, si memineris in iure nostro quatuor Conciliorum vniuersalium decreta, nec non Apostolorum canones per quandam excellentiam & anthonomasiam sacros appellari: etenim licet omnium vniuersalium Conciliorum canones decreta & constitutiones Romanorum Pontificum, optimè appellari possint & debeant canones sacri, sacra decreta, sacre constitutiones, tamen (vt dicebam) dictorum canonum sic peculiariter, & per anthonomasiam nuncupatorum, maxima semper fuit autoritatis in Ecclesia Catholica ob quam, dictam compellationem *sacrorum canonum* nacti & assequuti sunt: dicta verò quatuor vniuersalia Con-

cilia Nicenum scilicet, Constantinopolitanum, Ephesinum, & Calcedonenſe, quatuor fluminibus Paradyſi, vel à Patadyſo exeuntibus, & confluentibus comparari consueuerunt, & vltèrius magnus Gregorius illa seruari iussit, & venerari, sicut quatuor Euangelia, quo nihil amplius dici potest. Constitutiones præterea, quas vocant Sanctorum Patrum, deriuantur etiam, atque descendunt à dictis quatuor Concilijs generalibus, nec non editæ sunt ab antiquis sanctissimisque Romanis Pontificibus, qui præcis illis temporibus Ecclesiæ Romanæ clauum tenuerunt, vt non obscure colligitur ex decretis, ad quæ se referre solent ea testimonia, quæ de Sanctorum Patrum Epistolis, sacrisque canonibus mentionem faciunt. Ex qua doctrina intelligenda, & interpretanda sunt iura consuetudines reprobantia, tanquam sacris canonibus inimica, quæ quia trita sunt, & perulgata hic referre non vacat: itaque accipi debet text. in dict. cap. cum venerabilis de consuetudine, vbi consuetudo appellatur sacris canonibus inimica, & in cap. sacris de sepult. cap. sacris de his quæ vi, cap. sacris de sententia excommunicat. cap. quia nonnulli de cleric. non residentibus: de constitutionibusq; Sanctorum Patrum, quæ sacre appellantur à Pontificib. Max. qui postea successerunt, & à præcis illis, & Sanctissimis Patribus editæ sunt, præcaq; decreta merito nuncupantur exacta sit metio, in cap. cum esses de testam. & in cap. sanctorum de præscription. & in d. cap. cum satis de offic. Archidia. pluribusq; alijs in locis, quæ iura & similia deinceps in recto sensu veroque intellectu ex dictis accipi poterunt, neque amplius videbuntur pugnare, cum

eum reg. dicti capit. fin. de consuetud. loquuntur enim non de quibuscumque canonibus, nec de quibuslibet Decretis Sanctorum Patrum, sed de præfatis sacris canonibus, præscriptisque constitutionibus, tantò in honore, atque ueneratione semper habitis in ecclesia, ut omnis aduersus illos consuetudo irrationabilis merito iudicetur: iamque liquido constat, cuius effectus quæritur momenti sit prædicta inuestigatio, atque distinctio inter canones sic generaliter dictos, & istos præfatos, & sacros per anthonomasiam, quandamque excellentiam ita nuncupatos, qui iure optimo in ecclesia maximam habent, & habuerunt semper auctoritatem: iure igitur optimo tradidimus dictos canones sacros, per prius à iudicibus respiciendos, & obseruandos esse in diffiniendis litibus, siue per arbitrium, siue secundum leges scriptas.

- 11 Neque superiori resolutioni, quæ diximus cessante iure scripto, & non scripto, statim intrare iudicis arbitrium impedimento esse poterunt, quominus procedat nonnulla iura insinuantia, non esse poenam imponendam, nisi ubi expressa reperitur: procedunt enim casu quo iudex ageret depuniendo delicto, cetera aliqua poena à lege assignata, minime verò si tractaret de iniungenda poena arbitraria, iuxta mensuram & qualitatem delicti, quoniam poenæ arbitrarie imponi possunt & debent, ubi alia certa expressa non est, neque possunt habere locum, ubi per legem exprimitur, & assignatur alia poena: unde certum est, quod innunt, & aliquando expresse docent nonnullas constitutiones Imperiales, quod si certa aliqua poena sit à iure statuta ad pu-

niendum crimen aliquod, insligi non debet quatenus talis, nisi lex aliqua in ea specie de qua tractabitur illam præcipiat imponi: unde succedit interpretanda Imperialis constitutio Principis Iustiniani in authentico de non eligendo. §. cum igitur, *versic. scis enim*, ibi, *Nec quælibet est lex aliquid tale dicens*, dum argumentari videtur ex eo poenam priuationis, de qua ibi iniungendam non esse, quia non est, nec reperiebatur lex aliqua, talem poenam statuens, igitur velle visus est in eo text. Iustinianus Imper. poenam nullam fore imponendam, quæ lege non sit expressa, & ex consequenti in nullo casu iudicis arbitrium locum habere posse. Sed respondetur ex præmissa doctrina Imperatorem ibi egisse, de excludenda, & reiicienda certa quadam poena legali, de priuandis parentibus filiorum successione, quæ quidem poena legibus erat statuta & determinata: docuit autem Iustinianus in illa specie eandem iungi minimè oportere, quia non erat lex, quæ id præciperet in illo casu, optimum profecto argumentum ad excludendum ne imponeretur talis certa poena præfixa, & determinata, cuius ibi metio sit: non tamen probat sublatum esse iudicibus, æquum & salutare arbitrium, ubi lex cessauerit consuetudoque defecerit.

- 12 In eodemque intellectu capiendus est Iurisperitus Vlpianus in l. at si quis 14. §. Diuus. ff. de relig. & sumpt. Verba enim illa: *Diuus autem Marcus rescripsit eum heredem, qui prohibet funerari ab eo, quem testator elegit non velle facere, poenam, tamen in eum statutam non esse*: quæ videntur primo aspectu probare poenam nequaquam insligendam, ubi iure statuta non est, nihil certe minus.

R 2 pro

Traët.de legib. & const.Principum,&c.

probant,namque I.C.dumtaxat voluit certam priuationis pœnam excludere, eo argumento, quod in illa specie iure non inueniebatur expressa non tamen (vt ego confidero) negauit Vlpianus, quin hæres ille aliqua arbitraria pœna esset afficiendus, immò id innuit, atque significauit, dum dixit, eum non rectè facere aliquo igitur supplicio dignus erat, & si in eum pœna certa pœnita non esset: ergo nihil in eo text. contra resolutionem nostram docentem vbi cessauerint lex, & consuetudo arbitrio locum fore, sic interpretati sunt dicta iura & similia, plures relati à Tiraq. in l. si vnquam, verbo, *reuertatur*, à num. 150. Aluarus Bæz. q. 29. num. 13. Iacob. Menoch. de arbitr. casu. 276.

- 13 Sed adhuc videtur in puniendis delictis, nullum fuisse locum relictum arbitrio iudicis, immò semper dari certam pœnam iure expressam, vt voluit glo. in capit. de causis. §. illis, verbo, *certaini*, ibi, *sed certa pœna statuta est*, per iura quæ citat in capit. quoniam, & in cap. tux, vt lite non contestata, ac ex consequenti iudices tenebuntur pœnas certas, & pœnitas à lege, pro delictis infligere, & nullatenus poterunt alias arbitrari, verum non difficile solum, sed incredibile apparet, cum ex tam varijs causarum figuris oriri delicta consueuerint, omnia & singula potuisse legibus comprehendere, immò certum & indubitatum esse credo, eos qui iudicibus non obtemperant, vt sæpissimè contingere solet arbitraria pœna fore puniendos, vt post l. 1. ff. si quis ius dicenti Abbatem, Decium, & alios in dicto. §. illis, rectè docuit Trident. sessione 25. de reformatione, capit. 3. versic. *sed liceat*, ibi: *Tunc eos etiam anathematis munerone arbitrio suo præter alias pœnas se-*

vire poterit, &c. Præterea, si quis vocatus ad iudicium non ierit, vel alio pacto iudici præcipienti non paruerit, vel si testis aliusvè minister, ex non litigantibus iudici obedire recusauerit, similiter dubium esse non potest, quin contra tales similesque delinquentes certa pœna statuta non sit, ac per consequens arbitrariè puniendi sunt. Quid igitur prædictæ difficultati dicendum? omissa August. Berol. in dict. §. illis, num. 60. & aliorum quos retulit Philipp. Dec. ibidem à num. 3. Innocent. Abbat. Ioannis Andr. dicto loco interpretatione, omissis que diuersis intellectibus, ad d. glo. & iura, per supradictos DD. enumeratos & explicatos, verus sensus dictorum iurum facile percipi poterit, si consideres in dict. cap. quoniam, d. capit. tux non fuisse præscriptam certam pœnam, quæ puniendi essent inobedientes & contumaces omnes, sed solum præincurant & præscripserunt illa iura pœnam in aliquibus casibus, & contra aliquos contumaces certi generis, vt exprimitur in dictis iuribus: quare verè tenendum est, quod vbi certa pœna iure præscribitur aduersus contumaces, seu contra alios quoscumque delinquentes, iudex eam obseruare tenebitur: in reliquis verò casibus & negotijs in quibus iura Canonica, seu Cæsarea certas pœnas non statuerunt loci habituram pœnā arbitriam: iuxta d. l. 1. ff. si quis ius dicenti. cū similibus, quorum meminere Abb. & Philipp. Dec. vbi supra, satisque probat Trident. Synodus d. c. 3. versic. *sed*, sess. 25. de reformat. & ita praxis obseruat, non enim otiosum manet iudicis arbitrium, vbi lex, seu constitutio, vel consuetudo defecerint.

- 14 Maiorem tamen dubitationem habet, an retento eodem themate, dato

dato quod cessare leges, vel consuetudine admittendum est iudicis arbitrium, possint iudices in causis arbitrarijs usque ad poenam mortis inclinare delinquentes condemnare. Quæ difficultas elegans quidem est, & circa quam duas reperio extreme pugnantes opiniones: & quidem Aristotel. Philosophorum Princeps. 1. lib. Rhetoricorum capiti. 1. in ea fuit sententia, vt existimaret hominum arbitrium eius naturæ & conditionis esse, vt non difficile falli & peruertere possit: cui (inquit Aristot. dicto loco) *Non grania & maxima neque, sed minima perfectio, & leuia committenda sunt*; igitur minimè conuenit, quod vltimum supplicium & poena mortis, quæ proculdubio omnium maxima est; si expendamus per mortem priuati homines vitæ quæ bonum est omnium temporarium summum, committatur iudicis arbitrio: præterquam rationem quæ leuis non est probant eandem partem nonnulla iura, præsertim. l. 1. *verf. expillatores*, iuncto fin. ff. de effraetoribus. l. 1. ff. de furijs valneari: ibi, *dammodo &c.* quæ leges restringunt potestatem iudicis, ne possit accedere ad mortis poenam: sic tenuerunt Frater Alphonsus de Castro de potestat. l. poenæ capit. 6. ad fin. Domin. Anton. de Padilla in l. transfigere, num. 27. C. de transactio. Iul. Clar. in præf. s. vltim. questione 83. num. 2. Iacob. Menoch. de arbitrio quæst. 86. num. 7. Bernard. Diaz de Loco in præf. capit. 138. vbi primarius olim huius scholæ Complut. professor additionator Ignat. de Salcedo, qui omnes post glo. quam citans, verbo, *alioquin*, ibi; *sed non &c.* in capit. inquisitionis in princip. de accusat. fortiter contradicunt, ne iudicis arbitrium ad poenam mortis accedere valeat, neque tantum de

hominibus considerandum, qui multis modis periculi foret & falli, cum Aristotele voluerunt, vt ex capite & arbitrio mortis poenam imponere possint: quæ ratione glossam celebrem in 5. d. l. i. i. b. i. *si heredi capitis*, instituit. de infort. testantur ab omnibus communiter reprobari. Sed profectò glossa illa tanta confutatione non indigebat, vt potè quæ nec textus ibi sermonem non instituunt de poena mortis, sine de vltimo supplicio: sed de poena capitis, vt habet littera: d. glossæ quam latius patere, & alias poenas ultra mortem comprehendere indubitati iuris est, probatque text. in l. 1. ff. de poen. & ita interpretatur ex aliorum mente Matanta disputat. 13. à num. 7. & 10. immo si verum amamus autentis iuris principijs dauenimus quidem dictam poenam capitis, cuius meminisse supradicta glossa, vbi aliud non appareat & in causa dubio intelligendam & accipiendam esse de minima capitis poenâ, teste Matanta dicto num. 7. probatque communis schola cuius armenit Bernard. Diaz, vbi ad longum ejus additionator regula 54. r. satisque deducitur per argumentum ex regula in poenis de regulis iuris in 6. atque ita intelligenda erit præfata glossa, vt loquatur in minima poena capitis, id est in exilio, seu deportatione, iuxta l. 1. iuncta glossa vltima. Cane Christianum mancipium cum similibus; ob quæ fundamenta opinio hæc benigniorem aequioremque partem sonere videtur, quid autem tenendum sit in hac controversia, post relatam, atque fundatam oppositam sententiam (quam mox referemus) dicemus statim.

15 Alij igitur relati à Philippo Decio in cap. ex litteris du. 14. de constit. a

R-3 Padilla

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

Padilla, Iulio Claro, & Menoch. ubi supra cum glossa in d. 8. in summa instit. de iniurijs commendata à Bartolo in l. ult. in fin. ff. ubi pupillus in vltima lectura voluerunt iudices alias habentes iurisdictionem ad id sufficientem, ubi certa pena expressa non reperiatur posse arbitrari & imponere poenam mortis: quæ opinio quam nonnulli ex relatis à Menoch. & alijs quorum superius meminimus dicunt communem ultra iura quibus fundari potest, ea non ineleganti ratione comprobari valent, si diligenter consideremus regulare esse, vt seruatis iustitiæ punitivæ præceptis, attentisque legibus humana diuina & naturali imponi debeat omnis poena iuxta delicti mensuram, ita vt competens non sit, nisi fuerit conformis delicto considerata, & expensa illius qualitate vulgato cap. non offeramus 24. questione 1. At in dubitatum est, experientiaque docemur nonnulla delicta seu facinora sæpè contingere, quibus poena certa legibus præscripta non sit, ita tamen græua & atrociora, vt qualitas illorum & circumstantiæ, quæ se se offerunt mortis poenam exigant & expostulent, & nulla alia leuiori puniri debeant, si secundum mensuram & gravitatem ipsorum adæquatæ poena vindicanda sint: ergo iudices in his speciebus debuerunt imponere poenam mortis quantumvis ex arbitrio procedant. Confirmatur, quia credibile non est (si aliud non constet) legem vel Principem qui negotia iure non præfinita iudicis arbitrio reliquit voluisse in dubio limitatam concedere potestatem, vt non attingat poenam mortis, sed amplam dedisse facultatem censendi suam, secundum quam iudices possint imponere & arbitrari vltimum supplicium, siue

aliam quamcumque poenam delicto necessariam & conuenientem: Etenim Princeps qui committit arbitrium, & expeditionem alicuius negotij, eo ipso videtur committere omnia illa, quæ necessaria sunt ad iustitiam rectè faciendam & administrandam, ex vulg. regula capit. præterea de officio deleg. cum alijs.

16 *Utra quam rationem & fundamentum (quod efficax quidem est) adsunt etiam fortes iuris auctoritates ad eandem partem comprobendam, quæ non videntur facile euitari posse, itaque probat text. in l. penult. versic. sunt quidam ibi, & que ad poenam capitis. ff. de varijs & extraordinarijs cognitionibus. l. sacrilegij ibi, viros exuisse, & ibi, furca suspendisse. ff. ad l. iul. peculatus. l. lege Iulia, versic. hodie in princip. iuncto fin. ibi, capite plecti. ff. ad l. iul. repetund. l. 1. ibi, acerrima condemnatione. C. de his qui latrones, quibus in locis iudicis arbitrium vsque ad mortem inclusiue accedere posse ita vt vltimum supplicium in delinquentes arbitrari possit satis videtur comprobari.*

17 *Inter quas opiniones & si facile non sit iudicium ferre, propterea quod prior illa, quæ docet arbitrium vsque ad mortem se extendere non posse; tanquam æquior & benignior amplectenda videbatur, hæc tamen posterior sententia, quæ communis est, & docet posse iudices vsque ad vltimum supplicium arbitrari, probabilior etiam est, & in praxi obseruanda, saltem in eo iudice qui gladij potestatem habeat & exercere possit merum imperium aliàs extracum casum penes quæ arbitrator sit: iuxta l. imperium. ff. de iurisdictione omnium iudic. satisque suadent atque confirmant, secundum istam* sen-

sententiam ratio & iura in eius confirmationem adducta præsertim, d. l. sacrilegij iuncta. l. solent in princ. ff. de offic. Proconsul.

18 Iura verò pro prima opinione in contrarium allegata intelligenda accipiendaque sunt, iuxta terminos in quibus loquuntur, ut procedant casu quo lex vel Princeps non simpliciter & absolute negotium commiserunt arbitrio iudicis definiendum: il sed ubi commissio restricta fuit ad certam poenam quam iudex excedere non valeret in qua specie nullus dubitationi relinquitur locus, quin iudicis arbitrium ad mortem usque accedere non posset: quod si prædicta autem iura pro priori sententia adducta loquantur de arbitrio cum restrictione concessio, ipsorum littera & contextura satis exprimit atque declarat, nostra verò disputatio versatur circa arbitrium absolute & simpliciter iudicibus concessum: & dicimus quod si qualitas negotij dicti gravitas & atrocitas, aliæve circumstantiæ sic suaferint & postulauerint accedere poterit usque ad poenam mortis inclusivè, ea efficaci quam supra expendimus ratione: videtur enim Princeps seu lex dedisse potestatem arbitrando usque ad mensuram poenæ ipsimet delicto correspondentis, & expeditum est, sæpenumero scelera committi quorum poenæ legibus expressa non est, quæ ultimo ut diximus supplicio oportet vindicari, quæ si ita grauius non puniuntur esset violare regulas atque præcepta iustitiæ punitive, & ita praxis obseruat secundum quam multoties solent iudices in atrocioribus criminibus usque ad mortis poenam arbitrari, suadentque leges illæ quas prohibe posteriori sententia nuper retulimus.

Summi

19 Ex qua doctrina inferitur resolutio alterius dubitationis, quæ levis non est, utrum iudex ecclesiasticus ubi potest & debet arbitrari, valeat imponere perpetui carceris depositionis & priuationis beneficii poenam quamcumque ex his. In qua difficultate communis interpretum schola negatiuè respondet, non posse ecclesiasticum iudicem usque ad præfatas poenas, vel quamlibet illarum arbitrari, propter ipsarum grauitatem & pondus, quas infligere non decet ecclesiasticum iudicem, quem magis oportet æquitatem & benignitatem amplecti quam summo iure vii. Sed ego non video cur secularis iudex posset suum extendere arbitrium usque ad mortis poenam omnium grauissimam & atrocissimam: ecclesiasticus verò non valeat arbitrando accedere ad poenā priuationis depositionis vel carceris perpetui aliasque maximas sui fori, nec facile erit discriminis rationem assignare: unde sanctæ Synodus Trident. sess. 25. de reformatione cap. 3. ibi, *per priuationem Beneficiorum*, supposuit tanquam certum & exploratum iudicem ecclesiasticum ad id iurisdictionem habentem in casibus in quibus arbitrium habet, imponere posse poenam priuationis Beneficii Bernardus Diaz ubi supra ubi eius additionator cap. 138. director iudic. ecclesiastic. diel. num. 2. post Felin. in capit. 1. num. 14. versic. *item posset* de offic. deleg. Innocen. per text. ibi. in capit. quia diuersitatem de concessio. præben. securè docuerunt dictum ecclesiasticum iudicem carceris perpetui priuationis Beneficii vel depositionis poenas imponere posse ex prædicta resolutione, quia si secularis iudex (ut supponimus) arbitrari potest usque ad mortem, cur non poterit eccle-

R 4 siasticus

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

fasticus vsque ad priuationem vel depositionem.

- 20 Cui resolutioni minimè obstat doctrina glossæ in cap. ult. de iure patron. ex qua iam abiit quasi in dictum priuationis poenâ à iudice imponi non posse nisi in casibus à iure expressis, cuius meminit Albar. Bacz. 1. par. quæst. 29. num. 25. post Tiraq. in l. si vnquam verbo, *peruertatur* num. 299. communemque Doctorem ab ipso Tiraq. relatum: nam si rem alius perpendas atque consideres planè inuenies istam traditionem sic generaliter conceptam iure nò satis probari: solum enim procedit in his negotijs & causis in quibus iudex arbitrium non habet, vel quando lex ipsa absque hominis ministerio infligit poenam, vel denique in poena priuationis legali & ordinaria: in his enim omnibus minimè incurritur, nisi in casibus iure ipso expressis, teste Tiraq. vbi supra num. 303. At verò extra hos casus vbi poena arbitraria imponenda est, dummodò delicti qualitas expostulet rectè poterit ecclesiasticus iudex suum arbitrium vsque ad poenam priuationis extendere, ad similitudinem iudicis secularis qui in suo foro vsque ad poenam omnium maximam arbitrari potest.

- 21 Verum & si iudicibus tam latè patens arbitrium datù sit in his quæ in iure certa & determinata non sunt, l. i. ad fin. ff. de iure deliberandi. d. c. de causis, §. 1. de offic. delegat. iunctis latè cõgestis per Tiraq. de poen. in præfatione num. 2. & 7. cum seqq. Oportet quod magnopere attédât, & videant, non ad eò amplam illis concessam fuisse potestatem, vt prohibito voluntatis disponere & arbitrari possint, quin teneantur iuris regulis se conformare iudicandq; ad aliorum iurium (vt diximus) exem-

plum: omnifsis enim alijs præceptis, quæ circa iudicum arbitria in promptu esse poterant apud interpretes, eo exemplo dignosci poterit arbitrandi ambiguitas, & difficultas, cuius meminit Franciscus Ripariensis de peste. 3. part. num. 30. & 309. vbi iudices admonuit, vt animaduertent, quod licet poena præscripta facienti actum imponi non debeat illi qui fecit actum per quem peruertitur ad illum actum prohibitum, tamen arbitrio iudicis in speciebus omnibus circumstantijs puniri debet, iuxta l. 1. §. ult. ff. de var. & extraordin. criminib. in quo detegitur maioris difficultatis esse arbitrari, quàm poena sit imponenda, quâ infligere supplicium à iure statutum: incredibile enim est, quæ & quanta expendi animaduerti considerariq; debeant ad rectè ferendum arbitrium.

- 22 Debebit namq; attendere (vt in proposito exemplo tantisper cõmoremur) diuersas quidem regulas seu iuris præcepta obseruanda considerandq; fore, circa prohibitiones aliorum actuum, & circa penas eisdem imponendas, quod vt facilius intelligas aduerte, quod si lex vnum prohibeat, statim videbuntur prohibita omnia illa per quæ ad illud vnum peruertitur; similiter si Princeps rem aliquam siue factum prohibeat, eo ipso censebuntur prohibiti omnes alij actus qui ex illo facto prohibito sequuntur & deribantur. Secus tamen philosophandum erit in penis, quoniam si Legislator penam præscripserit alicui verbi gratia, qui comederit carnes tempore quadragesimæ vel matrimonium clandestinum contraxerit talis poena repetita censeri nò debet contra facientem actum aliquem qui ex actu prohibito sequatur: quemadmodum etiam si poena imposita sit vnum actum faciendi

minimè

minimè censebitur imposita aduersas illam qui fecerit actū per quod peruenitur ad actum prohibitum: exempli causa interdicto matrimonio, prohibita similiter censetur sponsalia per quæ peruenitur ad illud vulgata. L. oratio. 1. 6. ff. de sponsalib. absurdè tamen existimaret, qui diceret penam assignatam contra eos qui matrimonium contraherēt, regulariter repetendam esse contra illos qui celebrassent sponsalia, minus namque delinquit qui actū perpetrat ex alio actū prohibito sequutum quam qui ipsum actum prohibitum fecisset, simili modo si quis faciat actum per quem peruenitur ad actum prohibitum, leuius quidem peccat quam si ipsummet actū prohibitum admississet, igitur iniquum foret quod vtrique eadem et pena afficeretur cū semper penæ delictis cōmensurandæ sint. d. cap. non offeramus. 24. quest. 1. Ita voluerunt Couarr. de sponsalib. 2. part. cap. 6. §. 3. num. 4. Tiraq. vbi supra, post Bald. in l. vnica à num. 11. C. si Rector Prouincie, & Alexan. quem sequitur Ias. in l. 2. nu. 25. ff. de iurisdictione omn. iud. Vnde penas impositas clandestinè matrimonia contrahentibus, non comprehendere contrahentes sponsalia fuit cōmune placitum Doctorum, in reg. cum quid vna via 84. de reg. iur. in 6. tenet Nauarr. in cap. si quando exceptione. 6. fol. mihi 20. de rescriptis. Euerard. loco 128. fol. 3. Franciscus de Ripa de peste. 3. p. num. 53. & 65. Couarr. de sponsalib. 2. part. cap. 1. num. 3. Tiraq. de iure mariti glo. 2. num. 18. Ias. in l. 2. num. 25. ff. de iurisdictione omn. iud. & in l. quominus num. 18. ff. de flumin. qui omnes post glossam, verbo, *contrahere*, in Clemen. vnica de consanguin. quam in prædictis locis cōmuniter sequuntur, & amplexi sunt,

vnanimi consensu & applausu tantum certum & exploratum voluerunt prohibito matrimonio licet censeatur sponsalia prohibita, non tamen eisdem subiaccere penis qui sponsalia contrahunt, ac si matrimonium contraxissent: etenim penæ imponitur pro criminibus delinquentium, iuxta l. respiciendum. 11. in prin. ff. de pen. planum autem est grauius delinquere qui facit actum prohibitum, quam qui admiserit aliū actum præambulum per quem peruenitur ad illum.

53 Poteritque esse ad eandem rem melius intelligendam aliud præambulum exemplum, in præcepto prohibito esus carniū tempore quadragesimæ, licet enim eo ipso censeantur prohibita lacticia, d. c. denique. 4. distinct. dici tamen non poterit, quod supplicium præscriptum hominibus ita ad audendum proiectis, qui absque necessitate illo tempore carnes comedisent repetitum censeatur, & pariter impositum aduersus comedentes lacticia, quoniam & si prohibito vno aliud prohibitum censeatur, non tamen sub eadem pena: idque ego intelligerē, nisi aliter colligeretur ex mente Legislatoris, vel alterius disponentis. Vnde infero interpretationem ad text. in cap. 1. de cleric. coniugat. vt illius decisio nullatenus procedat in eo qui sponsalia de futuro contraxit, vt voluerunt Couarr. vbi supra cap. 6. §. 3. num. 4. Ioann. Andr. Abb. & alij in d. c. 1. Tiraq. vbi supra. Infertur etiam intellectus ad l. ultim. C. de iure emphyt. & ad cap. potuit de locato, vt licet ille qui emphyteusim hypothecauerit vel pignorauerit citra domini consensum incidat in penam caducitatis de qua in dictis iuribus, non tamen illam incurrant, qui promissum pactovē polli-

cui

non tamen in totum auferri.

11 Confunditur eadem præfatus via & ostenditur perque non posse iudicē in inferiore minare pro parte beneficii Principis, sicut neque in totum auferre.

12 Rursus convincitur, quia non minus tempus immutasse dicitur, qui illud abstrulerit in partem, quam qui substituerit in totum.

13 Negativa potius regula statenda est, ut iudices inferiores non possint, nec poterint unquam extendere aut restringere dilationes à iure datas, quæ potestas ipsismet Principibus per excellentiam reservata est, nisi aliquando ex ipsorum indulgentia.

14 Quæ ratione interpretandasunt iura in c. pastoralis de except. c. cum sit romana. c. oblatæ de appellat. l. diffamari. C. ingen. manum. l. præscriptionem. C. de except. c. pastoralis de caus. possessionis. l. qui accusare. l. Titia. l. sicut, ut quatenus potestatem faciunt iudicibus tempora coartandi non regulæ sed singularia quædam præcepta continent.

15 Referuntur qui in effectu tradiderunt prædictam considerationem, & ipsa magis confirmator.

16 Præfata iura sic intellecta, ut limitationes contineant firmant regulam in contrarium.

17 Usque adeo autem vera est regula negativa non posse iudices dilationes restringere nec prorrogare, ut neque ex causa id facere possint, nisi expressa sit & approbata à iure.

18 Solet causa legitima reputari absentia occasione Reip. & in communē utilitatem, seu aliud legitimum impedimentum si courgisset aliquem

ex litigantibus in ius detineri quominus negotium prosegueretur.

19 Si verò litigantes sint arate minores, vel fungantur minorum officio per specialem legis indulgentiam mediante auxilio in integrum restitutionis possunt & debet admitti, etiam post dilationes transactas, restituntur enim adversus temporis transcursum omniem allegationem, & id genus læsiones alias.

20 Vera est regula negativa non posse iudices dilationes à lege datas prorogare, neque restringere, siue in privatam siue in publicam utilitatem coecessant: distinctio enim inter dilationes in publicam & in privatam utilitatem concessas, dumtaxat esset ut litigantes his quidem renuntiare valeant, illis verò nequaquam.

21 Restricta vel diminuta foret iudicium auctoritas, si non possent imminentibus necessitatibus succurrere oblati circumstantiis, modo dilationes restringendo, modo prorrogando.

22 Assignatur ratio quare potest in decretis conveniens terminum assignare ad opponendas exceptiones dilationes, & intelligentur text. in cap. pastoralis de except. & in c. quod consultationem de re iudic. & in l. 2. ff. eod.

23 Iterum intelligitur, d. c. pastoralis, ut non procedat in exceptionibus pretemporariis, contra communem, & assignatur ratio quare idem non fuerit dispositum in pretemporariis.

24 Intelligitur text. in l. diffamari. C. de ingen. manumissis, & assignatur ratio praxis ab illo textu desumptæ.

CON

CONTROVERSIA 10.

Utrum adhuc in his quæ per canones, Principum vè constitutiones, siue ecclesiasticas, siue sæculares statuta sunt aliquis relinquatur locus iudicis arbitrio.

Resolvimus in antecedenti cõtroversia, tunc deum locum fore iudicis arbitrio, cū ius scriptum, & nō scriptum cessauerint; ita ut neque ad lex, neque constitutio aliqua, quæ negotium definiat, aut statuatur aliquid super causa de qua lis agitur. Nunc uestigio se se offert illa discutienda cõtrouersia proxima finitima, an statibus adhuc legibus & constitutionibus Principum rem certam & determinatam statuētibus pateat iudicibus aliquis aditus immutandi non nihil ex ita definitis & statutis per leges, seu arbitrandi circa ipsarum legum diffinitiones atque decreta, legitima subsistente causa, seu ex aliquibus circumstantijs de nouo in ipso negotio emergentibus. Cui disputationi subtili pariter & vtili, omninoque necessaria iudicantibus & cõsulentibus, & in vtroque foro frequentissima non leuem præstāt dubitandi rationem nonnulla ex his quæ tradidimus in disputatione præcedenti: nāque Reges & Principes illorumque constitutiones in his dumtaxat arbi-

trium iudicum locum habere voluerunt; quæ iure certa & determinata non sunt, d. c. de causis. §. i. de offic. deleg. d. l. i. ad fin. ff. de iure deliberandi, & nos supra tetigimus. Vnde fit, quod iudices non possunt tollere, seu quocumque modo immutare legum ac constitutionum humanarum concessiones; inferior enim plusquam manifestum est, quod infringere non potest superiorū præcepta, Clem. ne Romani de elect. vulg. c. cum inferior. de maior. & obed. & ratio in promptu est, etenim in auferendis cõcessionibus legum seu statutorum, vel ipsorum Principis, vertitur tertij præiudicium; verbi gratia, illius in cuius fauorem emanauit concessio, & quod magis est minuitur ipsius Principis Legislatoris auctoritas. Accedit quod nisi Princeps, id expresse decidat & statuatur non censetur velle per suas litteras, concessiones, indulta, & priuilegia alicui nec minimū præiudicium inferre, ex latè traditis per Ludou. Gomez. in reg. de non tollendo iure quæsito. q. t. expresse probant iura vulgaria in cap. quod per nouale de verbor. significat. cap. si quando de rescript. in d. l. i. §. si quis à Principe. ff. ne quid in loco publico. Quare nisi

nisi expresse ab ipsa lege, vel Principe iudici data fuerit arbitrandi facultas, non videtur eidem aditum relinqui, quæ doctrina magnam profectum vim habet respectu iudicum inferiorum, nam Princeps à quo iuris beneficia emanant & proficiuntur, non ita suis constitutionibus ligatur, quin aliquid minuere, vel immutare exigente ratione valeat, vt probat text. per argumentum in cap. innotuit de electione, adducit Cuman. in l. 2. ff. de re iudic. à num. 4. post glo. & plura iura ab ipsa allegata in reg. indultum. 17. de reg. iur. in 6.

Qua dubitandi ratione non obstante; expeditum immò tritum & peruulgarum videtur in iure nostro, id quod praxi frequentissima omnium Tribunalium, vsuque quotidiano factis comprobatur, est, nempe posse iudices nonnulla, quæ in iure certa & determinata sunt, ex causa minueri, vel immutare, vt adductis exemplis plusquam manifestum fiet, & ratione probatur prius quam accedamus ad exempla, quia si iudices ubi interuenissent legitimæ circumstantiæ causæque rationabiles non possent tempora; verbi gratia, certa, & determinata, à iure concessa, prorogare, vel minuere, non solum restricta, sed diminuta profectum redderetur iudicantis potestas, quod minime videtur admittendum, & vt inde pro hac parte proficiantur argumenta & exempla vnde omnis hæc disputatio rectè ducitur: Part. eruditorum Magister in d. l. 2. ff. de re iudic. à num. 4. sapienter docuit liberum fore iudicibus prorogare & minuere, quoscumque terminos à iure concessos, iusta subsistente causa, quem sequutus est Gabriel. lib. 3. comm. tit. de dilation. tom. 1. nu. 13. Menoch. de arbitr. lib. 2. casu 1. num. 9. dixit communem Beroin cap. cum sit Ro-

mana num. 61. de appellat. post Abb. Deci. & Felin. ibidem num. 13. las. d. l. 2. num. 33. Capella ubi additio decil. 197. ante quos omnes ita docuerat glossa in cap. 1. verb. *peremptorio* de dilation. & in auth. de litigios. §. omnem, verb. *cautione* in fin. collat. 8. & in authen. de exhibend. reis. §. sancimus, verb. *hoc est*, collat. 8. & hoc iure vtimur, vt iudex aliquando prorogare, aliquando restringere possit tempus; verbi gratia, ad prosequendam appellationem à iure datum, atque concessum, vt probant atque confirmant expressa iura in c. oblatæ. c. cum sit Romana de appellation. similiter & si inspecto iure exceptiones peremptoriæ opponi possint vsque ad conclusionem in causa, iuxta text. in cap. pastoralis de causa possess. & propriet. l. peremptorias. C. sententiam rescindi. l. prescriptionem. C. de exception. immò vt nonnulli volunt, vsque ad sententiam, exceptiones etiã dilatoriæ produci opponique possint, vsque ad litis contestationem. c. exceptionem de exception. l. ita demum. C. de procurat. l. fin. C. de exception. nihilominus tamē manifestum est inter omnes vsuque recipitur, vt iudices breuiorem dilationē assignare valeant, utrique generi exceptionum, quam ab ipsa lege data sit, & in exceptionibus peremptorijs quod difficilius est id voluerunt las. in d. l. 2. ff. de re iudic. à num. 16. Dinus in d. reg. indultum, quidquid cōtradixerit glossa in cap. pastoralis de exception. de dilatorijs verò constantissimum est inter omnes, ex traditis ab insigni Couarr. practic. c. 26. num. 2. expressaque decis. text. in d. c. pastoralis de exception.

Nec non possunt iudices secundum qualitatem negotij, oblatasque circumstantias coartare & extendere

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

deretempus à lege præscriptum ad sententias exequendas, vt probat text. in cap. quod ad cōsultationem de re iudic. diffiçilis. l. 2. ff. eodem, ac proinde re sē colligitur integrum esse iudicibus auferre Beneficia à iure concessa. Tandem non obstante, quod auctoribus ad proponēdas suas actiones in iudicio, ex iuris regulis legitimisq; functionibus datum atque cōcessum sit triginta annorum spatium, iuxta principium instit. de perpet. & temporal. l. cum nōtissim. l. sicut. C. de præscrip. triginta. adhuc iudices poterunt dictum tempus, sic à iure ad agendum præfinitum restringere & limitare, præcipereq; ipsimet auctori, vt intra certum diem quam habere intendit actionem proponat, vt quotidie fieri videmus, & probant expressa iura in l. Titia. ff. de accusation. celebris. l. diffamari. C. de ingenuis manumiss. l. si ea. C. qui accusare non possunt, aliaque restabant non vulgaria, sed expressa exempla & testimonia, quæ proximam quotidianam, secundum quam iudices tempus à iure datū aliquando prorrogare, nonnumquam restringere solent satis euincunt, atq; confirmant, sed dicta quæ nec leuia, neque inutilia sunt (vt vidisti) interim sufficiant, vltiusq; transeamus ad aucupandam proposita questionis resolutionem.

4 Sed antequam vltra progrediar, se se offert nō in curiosa ratio ad prædictam partem sæpius comprobandam; etenim ne restricta nimis, aut diminuta sit iudicantium potestas, & autoritas, tentari posset, eos ad dicta tempora sic minuenda & prorroganda, ab ipsomet Principe, seu à lege potestatem & auctoritatem sortiri, ex cuius tacito mandato videantur iudices minuere & immutare, circa temporum & dilationum con-

siderationes à iure factas, quoniam aliquando ex urgentissimis causis à iure scripto recedere possunt, & cōsueuerunt, ex magni Innocentij doctrina in cap. 1. de conflict. quem retulit Dec. in d. c. cum sit Romana de appellat. meminit Tiraq. in præfat. de pœn. temper. num. 29. probatque text. in l. primæuasi, nisi rerum urgentissima ratio. C. de dilation. l. diui fratres. §. 1. ibi, nisi magna causa. ff. de liber. causa. l. 4. §. ait Prætor in fin. ff. de re iudic. idemque probari potest per argumentum, ex text. in l. si hominē. ff. mandati. Ob quæ fundamenta dicta sententia cōmunis est, teste Bart. & alijs eam tenentibus vbi supra, & cum vsu quotidiano recepta sit, & in dies magis, ac magis comprobetur, videbitur lectori ab ea recedi non posse, vsque dum inferius mentem sententiamque nostram in hac parte proferamus.

5 Prius tamē audias oportebit, quâ ratione Bart. & sequaces sua communis sententia retenta rationi dubitandi à nobis initio proposita satisfacere contendunt, quorū nonnulli adhibita distinctione respondent, bipartitò posse dilationes à lege concedi, quædam enim (inquiunt) conceduntur ab ipsa lege, ita vt iudicis ministerium, non sit interuenturū, sed immediatè, & per ipsammet legem, sine alicuius interuentu, aliæ verò dilationes licet à lege concedantur, id tamen medio iudicis ministerio cōtingit. Vnde interpretantur d. c. pastoralis de except. c. cum sit Romana de appellat. c. quod ad cōsultationem de re iudic. & diffiçilem. l. 2. ff. eodem, cū alijs decidentibus posse iudices terminum à lege præfixū coarctare, seu prorrogare, vt ex eo procedant, quia talis terminus fuit à lege concessus non quomodo cūque, sed interueniente iudicis ministerio.

Alio, quasi illius arbitrio commissum fuerit, ut considerata negotij qualitate, iustaq; interueniente causa talem dilationem prorrogare valeat & minuire. Si verò concessio fieret à lege immediate, sine ministerio iudicis, quo casu nulla eidem iudici censeretur data commissio, nullatenus posset iudex aliquid immutare, itaque procedant intelligendaque sint alia iura, quæ prohibent legum, seu Principis concessiones minui, aut immutari, ut agant de concessionibus indultis, seu beneficijs ab ipsa lege, præter vllum iudicis ministeriũ, immediate factis, sicque componit præfatam cõtrarietatem, quæ primò aspectu videbatur cum superiore resolutione pugnare, las. in d. l. 2. n. 22. Franc. Riparian. num. 14. Immola in cap. cum sit Romana, verb. *rescriptus*, num. 8. Felin. in cap. cum Bertoldus de re iudi. Gabr. ubi supra post glossam in d. c. c. si Romana, d. verb. *rescriptus*, & in d. reg. indultus, verb. *et illud est verosimile*, dicentes relatam resolutionem sub distinctione proposita communem esse, & sequendam.

6 Sed quia (ut tradit Dialectici) ad tollendam consequentiã, sufficit dare instantiã, ad conuincendã propositã distinctionem: proponemus exemplum, in singulis eius inestis in quibus totũ cõtrariũ apparet: etenim in eisdem speciebus, quarũ proximè meminimus manifestè fallit præfata doctrina, si animaduertas tempus concessum à lege, ut proponi valeant exceptiones dilatoriz, vsq; ad litis cõtestationem, absq; vllò ministerio iudicis proximè, & immediate ab ipsa lege concedi, iuxta expressum Imperatorum rescriptum in l. fin. C. de exception. in illis verbis, *legũ decreuit authoritas*, quæ immediata concessione nõ obstante possunt iudices inferiores, tale tempus restringere, d. c. quod

ad consultationem de re iudic. d. l. 2. ff. eod. tit. & sic inter omnes obtinuit in praxi, igitur parũ, aut nihil refert, quod immediate à lege concessiones hãt ad auferendã iudicibus potestatem minuendi, & coarctandi dilationes à iure præfinitas, ac per consequens supradicta distinctio inter dilationes, mediante iudicis ministerio, vel immediate concessas caret omnino iuris fundamento.

7 Accedit efficax cõsideratio ad evertendã supra positã distinctionem, quoniã si attentius perpendamus dilationes, & tempora à iure concessa, legibus quidẽ tribuenda sunt, & nequaquã ipsis iudicibus, atq; id quãvis sine veritatis præiudicio concederemus, ita demũ dari si iudicis interueniat ministeriũ, quod reuera non tollit, quominus à lege data dilatio cõseatur, iudicis enim potestas, atq; facultas ministerialis est, & veluti quodã instrumentũ respectu illius, quod ipsa lex intendit: denique non aufert, neq; minuit legis concessionem, quod expedienda sit mediante iudicis ministerio, semper enim in tali casu dilatio tribuitur legi, à qua dimanat & proficiscitur, & nõ iudici, cuius potestas quo ad talẽ concessionem nõ debet atteri, neq; cõsiderari, tex. per argumentũ in l. vnũ ex familia. §. si de falcidia. ff. de leg. 1. iuncto c. is cui de offic. de leg. lib. 6. facit. c. pastoralis. §. quia verò, extra eod. tit. in illis verbis, *cũ nõ cognitio, sed executio demandata sit*, quorũ argumẽto parũ vel nihil referre videtur, quod legũ concessiones detur medio iudicũ ministerio, vel non, quibus cũ nõ cognitio, sed executio demandetur, vè aliàs in specie. d. §. quia verò solũ atteditur, ipsiusmet legis indultũ, quid glo. in c. si tibi absentĩ de præb. in 6. verb. *terminũ*, innuat oppositũ tenendũ, ibi, *et videtur, quod de beneficiis iuris*

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

lavis possit Episcopus diminueret, &c. qua tenus illa glossa defectum potestatis diminuendi in Episcopo in eo cōsiste revolvitur, quod minuendū esset de beneficio iuris, in quo vis faciendā nō est, nec insitēdū. d. glossa quāvis Andr. Tiraq. de retractu lib. 1. §. 1. gl. 10. à nu. 63, perperā eā cōmēda verit.

- 8 Conuincitur præterea, dictorū Patruū distinctio, alio manifestissimo exēplo, quod propositā regulam de cōcessionē immediatē, vel ministerio iudicis facta euertit, atq; labefactat, si cōsideres spatium quadrimestre miserationis causa condēnatis datū ad soluepdū ab ipsamet lege immediatē cōcedi, absq; eo quod interueniat, aliquod iuris ministeriū, vt probat tex. in l. 3. ibi, *post datas à nobis quadrimestres indutias*. C. de vsur. rei iudiciū. c. c. quereuti, vers. *nos tamen*, ibi, *à lege res conceditur*, de offic. deleg. & nihilominus dictū quadrimestre tēpus, si se se obtulisset aliqua iusta causa, posset per iudicē augeri & minui, prout sibi magis videbitur expedire: ex toties allegatis iurib; in d. c. quod ad consultationē, & in d. l. 2. ff. de re iudic. igitur his atq; alijs exēplis con fundi videtur traditio superius relata, & corrumpere diuisio illa inter indulta, & beneficia immediatē à Principibus, vel legibus emanata, & quæ cōceduntur mediante iudicis ministerio, nulla enim differētia quo ad propositū inter vtramq; concessionem versatur, vt patet ex dictis.

- 9 Vnde inferitur minimē etiam defendi posse, aliam glossę distinctionē in d. reg. indultū, quę voluit cōstituēdū esse discrimē, inter hoc quod est terminū prorrogare, illumq; restringere & coarctare, vt iudex prorogationem rectē cōcedere possit restringere nō ita, quāquam d. glossę doctrinæ sequuti fuerūt Francisc. Riparian. post Alexan. in d. l. 2. Ang.

Paul. & alij, relati per Felin. in d. c. quod ad consultationem, num. 8. adducti auctoritate rex. quę sic intellexerunt in l. 4. §. si quis cōdemnatus, vers. *fin. autem*. ff. de re iudic. Verum non videtur differētiæ ratio facili cōstitui posse inter prorogationē ex vna parte, ac restrictionē termini ex alia: rationes enim propositæ, peræquē vigent in prorogatione, ac in restrictione termini: semper enim dare debemus immutationē legū ab inferioribus factā, in his quæ per legē, vel Principē statuta decretaq; sunt. Præterea expeditū est, liberum fore iudicibus minuire terminū à lege concessum, ad prosequendam appellationē, qui proculdubio eundē terminū prorogare nō valēt, ex reg. tex. in d. c. oblatz: ergo minimē est cōstituenda differētia in proposito inter coarctationē & prorogationē termini, nō enim est maior ratio, cur iudex aliquid immutare valeat in vno quàm in altero.

- 10 Quare Bart. vbi supra, & alij, qui eū postea sequuti sunt, aliā distinctionē excogitarunt ad prædictū disidium cōponendū inter ablationē beneficij, seu gratiæ à Regibus concessæ, in totū per iudicē inferiorem faciendā & eū casum in quo ablatio, seu diminitio, non fiat in totū, sed pro parte: vt nullatenus possint iudices Principi gratias in totū tollere, ex d. reg. indultū de reg. iur. in 6. rectē tamē valeāt, eas minuire pro parte, legitima subsistente causa, iuxta decisionē, sic accipiendā & intelligendā in d. c. pastoralis, & in d. l. 2. cū similib; qua distinctione vsus fuit etiā Speculator in tit. de citatione. §. nunc de tempore, vers. *fin.* post glossām in l. quod iussit ad fin. ff. de re iudic.

- 11 Verū ista secunda Bart. Speculatoris, glossæ, & aliorū distinctio, multo minus sustineri potest, quā præcedēs ad

ad quam tollendam, eadem prorsus oportebit incedere via, constituendo nonnulla exempla, in quibus sermo sit de auferendo tempore pro parte, seu de ipso diminuendo, & non de tollendo in totum dilatione a lege data, & nihilominus inferioris iudicis mandata ligata sint ad praefinitum tempus minuendum, vel coarctandum: ad cuius probationem prodeant, & pro alijs exemplis loquantur expressa iura, in c. commissi de elect. in 6. & in l. r. ad fin. ff. de ferijs, nec non l. 4. §. si quis condemnatus, ff. de re iudic. in quoru iurum speciebus mentio non fit, de ablatione temporis simpliciter & absolute in totumque facienda, sed duxat de diminutione eiusdem, quo non obstante, constant negauerunt praedicta iura, posse fieri per iudices inferiores, ex eo (ni fallimur) quia teste Bonifacio, indultum a iure beneficij, non est alicui auferendum, quae regula proculdubio procedit, & locum habet, non solum quando beneficij tempus, seu indultum aliquid a iure concessum, penitus auferitur, verum etiam si contingerit iudex in parte auferre, eadem enim ratio est totius ad totum, & partis ad partem, ex vulgata regula, l. quae de toto, C. de reuendicatione.

12 Et praeterea conuincitur, dicta tantorum Patrum opinio, ex doctrina saepe a nobis repetita, qua docuimus nullo pacto locum esse posse, inferiorum iudicum arbitrio, nisi in casibus, in quibus certa determinataque legis definitio non inueniretur, & nullo modo, ubi tempus certum & determinatum, ab ipsa lege assignatum est, ex toties allegato c. de causis, §. r. de offic. de leg. & ex d. l. r. ad fin. ff. de iure deliberandi: denique vrget contra eandem partem, quod notissimum est, inferiori nullatenus posse, statuta Principum immutare, nec minus ut diximus immutasse dicetur, qui tempus abstu-

lerit in partem, quam qui subtiliter in totum, utroque namque casu, indultum a iure beneficij, videbitur auferre contra notissimas iuris regulas legumque praecipua, quae infringere fas non erit.

13 Quibus ita constitutis reliquum iam est, ut lector qui relata sapientissimorum Patrum audierit genera interpretandi, eorumque improbatas videat opiniones, non ouis aliquid & inauditu a nobis dicendum spectet, ego vero a quo arroganter studiū longissimo abest breuiter simpliciterque meam in hac parte sententiam proferam, vel iuriam, potius glosarumque & grauissimorum Praceptorum, sincere mente aperiam, ut quid in posterum in hac retinendum sit, facilius intelligatur. Existimo igitur non satis, iuxta bene fundatam iurisprudentiam Bartoli doctissimorum Magistrum, & alios, qui eum sequuti sunt, constituisse regulam affirmatiuam, circa subiectam materiam, absolute docentes, posse iudices tempora a legibus data, modo pro rogare, modo restringere, prout illis expedire visum fuerit, (ut credo) non omnino perceperunt, decisiones iurum in d. c. pastoralis de exceptioni, & in d. l. 2. iuncto c. quod ad consultationem de re iudic. l. diffamari, l. Titia, ff. de accusat. l. si ea. C. qui accusare non possunt, l. sicut, l. cum notissimis, C. de prescrip. triginta iuncto prin. insit. de perpet. & temporal. cum pluribus similibus, credentes ex dictis iuribus praefatam affirmatiuam iuris regulam, quam ipsi Bart. & sequaces deduxerunt, recte colligi posse, cum nihilominus imo negatiua potius regula praemitenda statuendaque sit, qua deinceps omnes intelligam, iudices inferiores non potuisse vnquam, nec posse extendere, aut restringere, dilationes a iure datas, nisi aliquando ex iuris, seu Principis indulgentia in aliquibus casibus ab ipsismet legibus expressis, ita ut reicienda sit in

S hac

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

hac materia affirmatiua regula, quæ tantum iudicibus tribuebat, vt in illorum manibus collocaret præciosissimi temporis restrictionem, pariter & prorogationem supremo Principi, & ipsimet legibus, per quandam excellentiam reseruatam, ample ceteraque regula negatiua, iuxta quã ligatæ maneant, ipsorum iudicium man, ad prorogandum, seu minuendum, quodcumque tempus à iure datum, neque indultum à iure beneficium possint auferre, idque nisi in aliquibus casibus specialiter dictis iudicibus à iure concessis.

14 Quæ ratione interpretanda sunt iura in d.c. pastoralis de exception. d. c. cum sit Romana c. oblata de appellatione. l. diffamari. C. de ingenuis manumissis. l. prescriptione. C. de exception. c. pastoralis de causa posset. & propriet. d. l. qui a censuræ. d. l. Titia, l. ficut. l. cum notissimis, cum pluribus alijs potestatem facientibus ad coarctandas, seu minuendas dilationes, seu alia indulta beneficia, & concessiones à lege factas, vt ex illis alijsque similibus nullo modo generalis regula deduci possit, neque potuerit vnquam ad affirmandum posse iudices tempora, sic restringere, vel prorogare, quini modo singularia quædam præcepta sint circa prorogationes, vel restrictiones dilationum, seu terminorum specialiterque procedat in suis speciebus, & casibus de quibus loquuntur non offensa, sed limitata dūtaxat negatiua regula, quæ habet non valere inferiorem iudicem tempus certum à lege datum prorogare, siue minuire.

15 Quã verissimam consideratione (quæ nostra non est) in effectu tradiderunt Andri. Tiraq. in præfat. de pœn. temper. à n. r. & 2. cum seqq. l. in d. l. 2. ff. de re iudic. nu. 22. & plures alij quorum meminit Fran. Rippartensis ibidem num. 14. tenuit Innocentia in d.

cap. cum sit Romana de appellationibus. Didac. Perez libr. 3. ordin. l. 1. titu. 3. versic. quid erit, post Anton. Gabr. lib. 3. commun. titu. de dilatio. tomo 1. num. 18. qui omnes communem dixerunt, & ante eos, ita in resenserat glosa in dict. cap. pastoralis de exception. verb. dilatorie, facitque mirum in modum pro hac consideratione, ratio quæ communiter desumitur, ex d. c. cum inferior de maiorit. & obediens. l. 1. ad fin. ff. de iure deliber. l. 1. §. 1. etiam in fin. ff. ad Turpilian. d. c. de causis, §. 1. de officio deleg. nec non fortiter comprobatur, ex reg. l. adulter. C. de adulter. l. 1. ad fin. ff. de ferijs, c. indultu de reg. iur. in 6. quorum iuriu rationes, & fundamenta, valde quidem pro hac parte negatiue regula contra affirmatiuam militant, & vrgent.

16 Tandem facit, efficax ratio si expedit, quod vbiicumque in iure nostro aliqua specialiter in aliquibus casibus conceditur & indulgetur signum apertum est, stare regulam in contrarium, vnde si in dictis iuribus facta fuit potestas specialis iudicibus inferioribus tempora à iure data, restringendi & aliquando prorogandi, legitimis subsistentibus causis consequens sit, eisdem iuribus comprobari esse regulam in contrarium circa omnes alios casus: ex iuris principio, de quo in l. cum Prator, ff. de iudicijs. l. nã quod liquide. ff. de penu legata, & res videtur expedita, cum in hac materia certi sumus de regula secundum quã, non potest inferior superioris immutare præcepta, quod si aliqua iura sunt, vel fuerint, oppositum asserentia, annumerari debebunt, inter talis regulæ exceptiones, non vero dicendum quod illam infringere, seu labefactare videantur.

17 Et si quid ex vera est dicta regulæ negatiua, id est non posse iudices tempus à lege assignatum coarctare, nec prorogare,

vt

vt neque ex causa id facere possit, nisi expressa sit, & approbata à iure, nihilque intererit adesse causam de se aptā, & acōmodatā ad inducendū ipsius iudicantis animi, sed insuper oportebit omnino illam iuris auctoritate fulciri, & comprobari: ita vt prædicta iura, quæ limitare diximus præfatam regulam negatiuam, quatenus iudicibus potestatem faciunt, in aliquibus casibus augendi, & minuendi dilationes, subsistēte legitima causa, intelligenda sint de approbata & expressa in ipsa lege, vt neque sufficiat causa, aliā iusta, & quæ de se posset mouere iudicis animum.

- 18 Solet autem in proposito legitima causæ reputari absentia occasione Reipublicæ, & in communem utilitatem, seu aliud legitimum impedimentum, si contigisset aliquem ex litigantibus iniuste, & per vim detineri, seu alio modo impediri, quominus negotium prosequeretur, quo casu ius ipsum potestatem iudicibus facit, ad immutandum tempus à lege datum, per prorogationem nouamvè dilationem: ex traditis à Doctōribus per text. libi in cap. quia diuersitatem de concessione præb. & in l. 1. C. de annali excepti. tradit latè more suo, And. Tirac. de retra. §. 35. glo. 4. num. 46. Roman. in dict. l. 2. ff. de re iudic. Anton. Gabr. libr. 2. commun. titu. ex quibus causis maiores à nu. 3. Aretin. conf. 160. num. 6. post glosam in auth. ei qui, C. de tempor. appella. & probat tex. in l. planè in fin. ff. de petitio. hæreditat. dixit communem Aret. d. loco, & ita praxis obseruat.

- 19 Præterea subijci potest exemplū, alteri causæ in iure expressæ ob quā possunt & consueuerunt iudices tēpora legibus limitata prorogare, in beneficio restitutionis in integrum, quando scilicet litigantes sunt ætate minores, vel funguntur minorū offi-

cio per specialem legis indulgentiam, mediante auxilio in integrum restitutionis, possunt & debet admitti, etiam post dilationes transactas, sicuti restitui consueuerunt minores contra ommissam, vel perperam emissam allegationem, ad eundem etiam modum restituantur aduersus tēporis transcursum, si appareat eos fuisse læsos in omittenda allegatione, vel in eo, quod tempus trāserit, sicuti voluerunt Iacob. Menoch. de arbitrar. Cētura 2. casu 175. n. 12. Ant. Gamma, decis. 10. n. 10. Anton. Gomez. 2. tom. cap. 14. n. 5. & probant expressa iura, in l. minor. 36. ff. de minorib. & in l. pen. C. de in integrum restitutione, & in Clemen. vnica eodem titu. dixit communem Gomez ubi proximè, & ita vsu & consuetudine omnium Tribunalium, frequentissimè receptum est, vt minores aduersus temporis transcursum ommissam allegationem, & id genus læsiones alias potiantur, & gaudeant beneficio restitutionis in integrum, quo iubantur, vt illis de nouo dilationes dentur, iterumque admitantur ad allegandum proponendosque articulos, illosque prosequēdos & probandos, atque adeo etsi certū sit, generaliter & absolute, nequire indices tēpus à iure datū limitare, aut prorogare, nihilominus in casib⁹ à iure expressis, & stāte legitima causa, ex approbatis à lege, & restringere & prorogare valebūt tempora seu dilationes à iure concessas, neque intererit recurrere ad illam distinctionem, de dilationibus concessis, ita vt iudicis ministerio forent expediendæ, seu immediate ab ipsa lege, etenim vt superius tradidimus, par ratio est in vtroq; casu cōstituēde dictæ regulæ negatiuæ, & siuē iudicis ministerio expediantur, siuē non, nullatenus poterunt iudices, extendere, vel limitare

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

tales dilationes, nisi in casibus à iure expressis, stanteque legitima causa à iure approbata & expressa.

20 Hic tamen non erit alienū interfere-
re, cuiusdam dubitationis reso-
lutionem, quā assessoris munere fun-
gens, Tribunalium huius scholæ Do-
minorū Rectoris & Cōseruatoris de
facto habui, an scilicet dicta regula
negatiua procedat, & locum habeat,
quando dilationes concessæ sunt in
priuatā aliquorum vtilitatem, vt ita
demum alligatæ sint, iudicantis ma-
nus, quando dilatio in bonum priua-
tum, quemadmodum quādo in com-
mune bonum data est: contende-
bat enim quidam aduocatus non in doc-
tus liberum esse iudiciū arbitriū
respectu dilationum à lege concessa-
rum, in priuatum commodum litigā-
tium, secus si datæ fuissent, atque cō-
cessæ in bonum publicum, quo casu
niebat, ingenuè fatendum esse, nul-
lam esse iudicis potestatem, erga di-
lationem pro communi bono restri-
ctam, vel prorogatam, vnde inter-
pretabatur iura facultatem conce-
denti iudicibus, restringendi termi-
nos iuris, vt procedant ex eo, quia in
favorem litigantium dati sunt, ego
verò licet dicti aduocati litteras in-
genium, & eruditionem plurimi sem-
per fecissem parui faciendam existi-
maui præfatam eius considerationē
tanquam omnino carētem iuris fun-
damento, didici enim celebrem il-
lam distinctionem, inter dilationes
in bonum publicum introductas &
concessas in bonum priuatum pro-
posito minimè quadrare, in eumque
finem & effectum duntaxat, fuisse à
nostris præceptoribus excogitatas,
vt doceret quotiescumque in fau-
rem partium dilatio conceditur, eas
liberè posse, beneficio pro se intro-
ducto renuntiare, tam ad restringen-
das, quam ad prorogandas dilatio-

nes, iuxta iura expressa in Clem. quā-
diu de appellat. in cap. fin. de ferijs,
in l. properandum, C. de iuditijs, in
l. vlt. §. vlti. C. de temporib. appellat.
per quæ cōmunis legistarum & cano-
nistarum schola semper docuit, & te-
net integrum esse litigantibus di-
lationibus sibi fauorabilibus renūcia-
re, secus si in ipsarum partium odiū,
aut in communem vtilitatem intro-
ductæ sint: in qua specie rectè proce-
dit distinctio illa, inter dilationes in
bonum priuatum, siue publicum in-
troductas: reortamen respectu ipso-
rum iudicantiū, nihil interesse, quod
tempora concessa sint, magis in pu-
blicam, quam in priuatam vtilitatē,
viroque enim casu constituere debe-
mus regulam negatiuam, atque per-
petuā, vt iudices, nisi in casibus à iu-
re expressis, & simul subsistente cau-
sa à lege expressa, & approbata, nulla
tenus valeāt dilationes prorogare,
siue restringere: quæ doctrina præter
quam quod ratione probatur (id nā-
que quod nostrum est, sine facto nos-
tro, in aliū transferri non potest, vn-
dè cū dilationes datæ in priuatā vili-
tatem, vel sint ipsarum partiū, nisi
illis cōsentiētibus, quod iudex, quid
quā immutare non valeat, plusquam
manifestū est, argumento vulgatissi-
mi tex. in l. id quod nostrū, ff. de reg.
iur.) manifestè etiā tradidit, atque
docetur à I. C. in l. i. ad fin. ff. de fe-
rijs, vbi sermo fuit de tempore in bo-
num priuatum introducto, quomo-
documque igitur concessæ sint di-
lationes, nullum erit iudicantis arbi-
trium ad illas prorogandas, seu res-
tringendas, nisi in his speciebus, in
quibus interuenierit specialis iuris
cōcessio cum dicta causa expressa le-
gibusque approbata.

Ratio autem specialitatis, propter
quā iudices inferiores, tēpora à legi-
bus data, extendere, vel limitare in-
qui-

quibusdam casibus possunt, in eo cō
sistit ne restricta, vel diminuta foret
ipsorum iudicantium auctoritas, si
non possent imminetibus neces-
sitatibus succurrere, oblati cū cūstan-
tijs, suadentibus nonnumquam intra
longius, cōnumquam intra breuius
tempus quā ā lege concessū est, o-
portere negotia expediri, aliquando
enim ob magnas diuitias ipsi rei cō-
uenti, aliquando ob paupertatem, ali-
quando propter loci distantiam, in quo
immobilia bona super quibus exe-
cutio facienda est constituta sunt o-
portere cōtingit, modo prorogare,
modo terminū ā lege datum restrin-
gere, quare iure optimo iudicium ar-
bitrio relidū est, vt videant, atque
considerent expediat ne datas dila-
tiones restringere, seu prorogare
aliter enim, nisi totum hoc esset, pe-
nes arbitrium iudicantium facile cō-
temnecitur eorum auctoritas.

- 23 Vnde iā patet solutio ad initio pro-
positas difficultates, præcipue ad c.
pastoralis de exception. cū similibus,
vt quāuis exceptiones dilatorias, op-
poni valerent, vsque ad litē cōtesta-
tam, nihilominus possit iudex reis cō-
uentis terminum assignare ad oppo-
nendas exceptiones dilatorias, quia
nisi iudex facultatē haberet, dictum
terminū assignandi, posset reus con-
uētus iudicij eludere, & impedire li-
tis contestationē, quippē antequam
super exceptione pronuncietur, lis
contestari non potest, atque ideo ef-
fet in potestate rei conuenti differe
litis contestationē, quod absurdū, vt
minimē sequeretur rectissime statu-
tum est, in d.c. pastoralis cū cōcor-
dantibus, vt iudex pro sui arbitrio cer-
tū terminū assignare posset, ad oppo-
nendas dilatorias exceptiones, ne in
in maximū scōris detrimentū reus
conuētus ex malitia sua cōmodū re-
portaret, omniaque alia iura in qui-

bus similis potestas iudicibus data
est, continēt speciales casus ā legib.
expressos, namque vt diximus con-
stituenda est regula negatiua, atque
perpetua, vt non possint iudices re-
gulariter tēpora restringere, neque
cauēre, quā ratione accipienda in
telligēdaque sunt iura, in c. quod ad
consultationem de re iudic. & in l. 2.
ff. eodem.

- 23 Et redeūtes ad speciem d.c. pastora-
lis, iniuriamque similitū, cum inconue-
niens illud, quod timebatur si termi-
nus ad opponēdas dilatorias, nō pos-
set restringi per iudicē, in perempto-
rijs minimē sequatur, saltem genera-
liter, exceptis quæ enumerantur in
c. vnico de litis contestat. in 6. meri-
to in exceptionibus perēptorijs non
inuenitur id ipsum per leges disposi-
tum, quinimō seruanda videbatur di-
cta regula negatiua, sicuti in alijs plu-
ribus dilationibus, v.g. in spatio de-
cē dierū ad appellandū concessō, ex
doctr. glossę in dict. c. pastoralis, verb.
dilatoria, quāuis cōmunis opinio, cu-
ius superius meminimus d.c. pastora-
lis, & iura similia intelligat quoque
in exceptionibus perēptorijs.

- 24 Vnde etiā interpretor egregiū Im-
peratorij responsum, de quo in l. dif-
famari, C. de ingenuis manumif. alia
que iura eiusdē generis, quæ ex ad-
uerso supra considerabamus, vt qua-
tēnus voluerunt actores per iudicē
compelli posse, ad inrentandas pēcio-
nes, accusationesque proponendas
intra tēpora ā legibus concessa in-
telligenda sint, speciali quidē ratio
ne procedere, etenim si ille qui pro-
ximū diffamat cogi non possit ad ac-
cusandū, etiā ante tēpus ā iure conce-
sū, proculdubio ille cōtra quē insur-
geret iactantia, dedecoris infamēq;
notā incurreret, quo speciali funda-
mēto adductis, iura prædicta oppor-
tune statuerunt, cogi quem posse,

ad accusandum actionemque proponendam, quibus specialibus rationibus cessantibus dictæ regulæ negatiue, semper standum erit, ut contingit in dilatione octo dierum concessa ad probandam oppositam exceptionem, cuius mentio fit in cap. de exception. in 6. etenim cum

per legem non reperitur, data facultas minuendi; aut extendendi dictum octo dierum spatium firma manet prædicta negatiua regulæ, secundum quam in his, quæ per leges Principum constitutiones statuta sunt, iudicium inferiorum nullæ quæ sunt partes.

Summaria ad Controuersiam II.

Nihil est in iure adeo subtile, quod vile esse non possit si iudicium adhibeatur & referuntur dilationes omnino in privata utilitate concessæ & iura de illis aguntia.

2 Referuntur dilationum genera, quæ bonum publicum attendunt & allegantur singula iura singulorum.

3 In aliquibus negotiis licet indicibus dilationes à lege concessas prorrogare coarctare vero minime, in alijs vero licet limitare, extendere autem, nequaquam, quorum exempla subiunguntur.

4 Silitigantes eidem renunciare valeant signum est dilationem spectare ad privatam utilitatem, si autem non possint apparebit effectus publici.

5 Ex dictis colligitur omnes dilationes à legibus concessas iuris publici esse, quemadmodum enim leges in bonum commune necessario feruntur, ita quidquid per illas præcipitur communem diuitem respicit utilitatem, non autem privatam bonum.

6 In obseruatione legum principaliter ius publicum versatur, lex namque non cuiuscumque, sed Principis præceptum est, appellaturque honorificentissimis compellationibus, quæ maiestatem reuolunt superioritatem.

7 Mirabile quidem est legē diffinire posse, ut ea quæ iam in se producta facta sunt pro infectis habeantur, quæ maxima virtus & auctoritas legis ab eo principio dimanat, quod obseruantia ipsius legis iuris publici sit, & quomodo vtrunque intelligendum sit explicatur.

8 Licet controuersum sit an litigantes prorogare valeant fatalem tempus de prior communis & magis practica, & probabilis opinio est non posse.

9 Similiter prorogare non possunt instantia tempus, nec spatium datum ad appellandum, quemadmodum, nec tempus concessum ad prosequendas appellationes.

10 Ex eo tales prorogationes minime admittuntur, quia nocerent iuri publico, & communi bono quod quæ ratione intelligendum sit explicatur.

11 Non placet Panormitan. distinctio inter hoc, quod est suspendere & prorogare fatale tempus, quæ verbis magis quam rebus imposita censeri debet, & ratione conuincitur.

12 Probatur contraria sententia dilationes ad ius privatam principaliter spectare, & explicatur l. fin. §. fin. c. de temp. appellat.

13 Confirmatur alio argumento dilationes ius privatam respicere non publicam, quia tempus fatale iuris priua

- ti est.
- 14 Non valet argumentum de iudice ad litigantes negatiue, et que iudex nequit partes litigantes facere non possit, et statum namque est in iure, et sapienter iudices praestare non valeant, multa quae partes perficere possunt, quorum exempla subiiciuntur, et explicatur, c. oblate de appellacionib.
- 15 Si partes litigantes in arbitros committant, statim cessant, et non currunt tempora ad proseguendam appellacionem, quare talis dilatio in bonum priuatum data censi debet.
- 16 Multa per leges, et Principum constitutiones ordinata ex partium consensu remittuntur, quorum exempla proponuntur hic, et quando de consensu litigantium per vnus testium non iuratum, imò ipsiusmet partis, deciditur lis, quibus omnibus facile renuncietur foret.
- 17 Etsi defuncti voluntas per lege habeatur, ei tamē partes renuicare valent, imò et omnibus solemnitatibus testamentorum, et quamplurimis legum praecipis, quae renunciabiles sunt sicuti filij legibus praecipientibus sibi dari suam legitimam quontidie renunciant, et maioratus auerferant, et capellaniae sortiantur effectum.
- 18 Exempla iuris publici bene constituuntur in legibus constitutionibus consuetudinibus, iuris vero priuati in actiuentibus dominio possessione, vel alijs iuribus partibus coequentibus, et intelligitur l. nemo potest de leg. 1.
- 19 Bene potest contingere rem esse iuris priuati, et minime renunciabilem, aut renunciabilem per partes, et referuntur quadam exempla.
- 20 Ex quo homines suis privilegijs renuicent, non leditur ius publicum, etiam si contra sint in corpore iuris, quod erga privilegiatos merum gratiam, erga alios verò praecipuum continent legumque habere vigorem.
- 21 Leges inducentes solemnitatem, sine formam, aut requisitum necessarium irremissibiles sunt, aliae autem quae versantur circa conseruandum ciuini patrimonium bene remittuntur, et in exemplis propositis.
- 22 Omnes leges intendunt bonum communis diuersimodè tamen, quaedam enim illud intendunt in ipsa communitate, et in vniuersum aliae in priuatis hominibus, et circa singulas personas, licet in ordine ad ipsam communitatem, et in exemplis quae hic aduocantur.
- 23 Dilationibus importantibus ius publicum non possunt litigantes renuicare, secus si ius priuatum importent.
- 24 Non placet existimatio asserentium, leges circa substantialia irremissibiles esse, non verò circa accidentalialia, et potius philosophandum erit, iuxta praefatam distinctionem de legibus respicientibus bonum commune, vel priuatum.
- 25 Semper tenenda est regula negatiua, et iudices regulariter nequeat coarctare, aut prorogare tempus praesentum a iure, nisi ob expressam iuris concessionem, atque ideo dilatio nea generaliter sunt, iuris publici, licet aliquando ad ius priuatum pertineant.
- 26 Data facultate iudici, vel parti immorandi tempus a lege statutum, adhuc non poterit index tempus prorogare, solumque cessabitur data facultas ad restringendum, quae non tollit quominus dilatio in bonum publicum assignata videatur, et intelliguntur iura, in c. cum sit Romana, et in c. oblate de appellat.

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

27. Data facultate peculiariter & nominatio ad restringendum & prorogandum tempus à lege assignatū omnis dilatio poterit immutari, siue in bonum publicum, siue in priuatū concessa sit, ad prorogationem tamē necesse erit exprimere causam, quæ nō presumetur, non sic ad restrictionē, cuius subtilis differentia ratio assignatur.
28. Interpretatur tex. difficilis in l. 4. §. si quis condemnatus, ff. de re iudi. & explicatur, cur ibi valuerit indicis prorogatio supra tempus à lege datum sine expressione legitimæ causæ.
29. Attento rigore iuris tempus fatalium sicuti, & quodvis aliud principaliter in fauorem publicum concessum

nō poterit prorogari etiam ex consensu partium.

30. Subtili & eleganti varione intelligitur text. in authent. si tamen. C. de re pe. appellat.
31. In prophanis extra casum arbitrii (in quo specialiter procedit dict. authent. sic.) non possunt litigantes impedire cursum temporis dati ad proseguendam appellariōem, & intelligitur eadem, quandiu de appellat. ut solum procedat in suo foro.
32. Aliquando delationes sunt iuris publici, aliquando iuris priuati, nec potest dari certa regula, quinimō ex inribus materia subiecta, & alijs circumstantijs id statuendum erit.

CONTROVERSIA II.

Vtrum quæcumque dilatio à lege cōcessa duplicem habeat respectum, videlicet boni publici cuius interest lites finiri, & insuper boni priuati respectu cuius conceditur, & an in dilationibus priuata potius, quā publica vertatur vtilitas, vel è conuerso, cuiusque effectus sit, vel esse possit in praxi talis disputatio.

tile esse non possit, si modo iuditiū

VI intemē iuris prudentiæ archana penetrauerit, facile cōperiet nihil esse in iure adeo subtile, quod v-

adhibeatur: quam doctrinam adeo præfari volui, ne aliquis existimet, nos de proposita quæstione disserentes, araneæ telā cōtexere subtile quiddē, sed quæ parū sit vtilis, omne epim dilationum iudicialium emolumentum, omnisque cognitio, atque resortio plurimarum decissionum iuris pract-

practicabilem, pendet ex notitia illius puncti; vtrum dilationes à iure concessæ sint iuris publici, vel priuati: vnumque an alterum resoluamus multum intererit, vt ex dicendis apparebit, & quidem equiuoca res est, atque ideo ambigua satis controuersia, ne dicā nouā; Horatianū illud sequutus, *communis nouiter, & noua communiter*, quædā enim dilationes ex his quæ frequentissimè in iudicijs exercentur peculiare sunt in priuatamque vtilitatem omnino concessæ: cuius modi est dilatio illa, intuitu pietatis à lege data in gratiam reorum, miserabilem iam condemnatorum cuius mentio in nonnullis iuribus habetur, nempe in l. i. cum frequentibus, C. de vris rei iudic. in l. 2. ff. de re iudic. in cap. quod ad cōsultationem eod. tit. similiter tempus à lege concessum hæredi instituto, ad secum constituendum & deliberandum, vtrum velit vel expediat sibi hęreditatem adire nec ne, cuius meminere expressa iura in l. fin. §. & hæc quidem, l. cum in antiquioribus, C. de iure de liber. l. i. & 2. ff. eod. tit. vulgaris text. in auth. oferatur, C. de litis contestatione, in quibus iuribus tempus statutum est hæredibus institutis, iusque deliberandi concessum, ne temerè & subito aliorum hęreditatibus se insererent tanto ære alieno opressis, vt non facillè soluendo essent. Denique spatium feriari apud nos vsu & cōsuetudine receptum, de quo in l. i. ff. de ferijs, absque dubio pertinet ad ius priuatum, in quo fauor potius priuatus cernitur, & gratia illorum quibus tales ferie conceduntur, nulliusque odium, aut pœna, & tandem dilationes litigantibus datæ, vt intra certum tempus testibus, vel alijs probationum generibus suas intentiones confirmet, cæteraque similia dilationum genera,

explorati profecto iuris est, priuatū ipsarum partium commodum respicere.

2 Aliæ verò dilationes sunt, quæ bonum publicum attendunt, cuius multum interest, quod lites finiantur, neque sint immortales, vt vel sic partes litigantes, non vexentur immodicis expensis, præciosè temporis iacturam patiantur, quæ mala mirū in modum fugere, vitarique desiderarunt, legum & Canonum conditores, in l. properandum, C. de iudicijs, & in cap. i. de appellation. lib. 6. capit. finè litibus, de dolo & contumaciæ si milibus, v. g. quādo lex, vel Princeps, vt coerceat dolum, atque malitiam litigantium, qui consueuerunt lites, seu negotia temerè differre, certum præfinit tempus intra quod aliquid faciendum, vel non faciendum præcipit, cuiusmodi est tēpus à lege datum ad prosequendam appellationem, de quo in cap. oblata de appellation. & in auth. ei qui, C. de temporib. appellation. terminus etiam decedierum ad interponendam appellationem concessus, de quo in authentico de appellation. in prin. collat. 4. & in authent. hodie, C. de appellationi. insuper sine cōtrouersia ad ius publicum spectat, tempus illud instantiæ, cuius meminit Imperatorū responsum in dict. l. properandum, C. de iudic. præterea si propter nimiam iudicantium socordiam, seu negligētiā in dilationibus constituendis, Princeps seu lex certum tēporis spatium, quo partes gaudeant concesserint, si iudex negligēs fuerit, in assignando illis termino, talis dilatio publicam etiam respiciet vtilitatem, neque videbitur in priuatum commodum certum illud tempus assignari, iudexque non poterit eo casu talem dilationem restringere, neque prorogare ex trita & perulgata iuris regula,

Traet. de legib. & const. Principum, &c.

gula, quæ habet prouisionem hominis tollere, prouisionem legis cuius meminit Ias. post Bar. & alios in l. r. nu. 143. C. de iure emphyt. ante quos tradiderat glos. magna ibidem l. & habet, §. cum quis, ff. de præcario; l. fin. l. hac lege, C. de pact. conuēt. ex quibus fluxit atque dimanauit allegata iuris regula, quæ suadet dictas dilationes, & id genus alias iuris publici esse, magis quam privati.

- 3 Rursus experientia, atque praxi docemur in aliquibus negotijs & causis licere iudicibus dilationes à lege concessas prorrogare, coarctare uero minime, usque adeo ut si iudex limitauerit tempus, illud quod defuerit ab ipsa lege suppleatur, ut in specie text. in dict. §. si quis condemnatus, dict. l. 4. vers. *sed si quidem*, iuncto versic. *fin. autem*, & retrò e contraque in alijs generibus causarum, liceat ipsismet iudicibus terminos restringere & limitare, extendere nequaquam, exempli gratia in tempore fetalium, cuius meminit text. in dict. cap. oblatæ, vers. *licet igitur*, quorum iurium doctrina procedere non posse videtur, namque non apparet maior ratio, in vno quam in altero, id est in prorrogatione, quam in restrictione termini, cum utroque casu videatur iudex nullam habere potestatem, omninoque iurisdictione carere, iuxta ea quæ superius resoluiamus. Propter quæ & alia dilationum diuersa genera, iuriumque circa materiã hanc disparēs species, ex quibus nõ faciliè deprehendi poteris, utrum tales termini, & tempora à lege data, respiciant magis ius publicum quam priuatum, controuersia hæc anc eps & dubia est, in qua difficilior quidẽ exitus, quam ingressus, sed (ut ille dixit) *sero respicitur tellus ubi fundè soluto currit in immensum panda carina salum*, danda sunt igitur vela ven-

tis quocumque feramur faxit Deus, ut quemadmodum in præcedentibus controuersijs, ita & in hac, quam præmanibus habemus, nauis ingenij & doctrinæ felici uatur cur su.

- 4 Ergo ab effectu, & (ut Dialectici loquuntur) à posteriori propolita dubitationis resolutio. aucupanda erit, ut si uiderimus dilationem terminu, uel à lege datum, talis naturæ, & conditionis esse, ut illi partes renunciare non valeant, expeditum certè exploratumque sit ad ius publicum pertinere, cui priuatorum pactionibus derogari non potest; e contra uero si concessæ dilationi litigantes ipsi possint renuntiare, signum erit non adu bratum sed expressum similem dilationem non respicere bonum publicum, sed priuatam dumtaxat utilitatem, legem seu Principem attendisse in ea concedenda, idem igitur est quæsiuissè utrum dilationes ad ius publicum, uel priuatum pertineant, ac si inquireremus utrum partes dilationibus renuntiare valeant, à lege datis atque concessis nec ne.

- 5 In qua difficultate, iam uidetur generaliter dicendum, omnes & singulas dilationes, ex quibuscumque causarum figuris, à legibus concessas iuris publici esse, atque ideo à partibus remitti non posse, etenim cum supponamus tales dilationes per leges statui, atque introduci, ad facilius in stitiam exhibendam, rededumque unicuique quod suu est, talisque sit legum conditio, atque natura, ut ferri debeant in bonum cõmune ex tradit. 2 P. Thom. 1. 2. q. 90. artic. 2. & q. 95. artic. 3. & 4. vers. *secundum est de ratione*, & q. 96. artic. 3. à Couarrub. in cap. quamuis pactum, 2. par. §. 1. num. 5. ante fin. & num. 6. post glosam communiter receptam, teste Philippo Corneo, in authent. sacramenta puberũ,

C. fi

C. si aduersus venditionē, & Fortun. in l. 1. §. huius studijs, ff. de iust. & iure adeo vt neque admitti possit, quod lex feratur principaliter in bonum priuatum, contra text. expres. in cap. etit autem lex, ibi *pro nullo priuato edmodo*, 4. dist. & in l. 1. ff. de leg. & in l. iura nō in singulas §. ff. eodē, ipsaque lex nihil aliud sit quam quēdam ordinatio, seu praeceptum rationis in bonum commune a superiore habēte curam cōmunitatis promulgata, vt definuit B. Thom. d. 1. 2. quæst. 90. artic. 4. in corpore tradunt F. Alfōsus de Castro de lege pœn. lib. 1. in princip. Anto. Gom. ex Cicer. & alijs in l. 1. Tauri in prin. Soto de iust. libr. 1. q. 1. art. 1. Frac. Conā. lib. 1. cōmēt. c. 8. consequens sit, quemadmodum leges ipsæ, in bonum commune necessario feruntur, ita etiam & quicquid per illas præcipitur cōmunem directē respiciat utilitatem, non autē priuatum bonum; & ex consequenti etiā quod prædictæ dilationes, de quibus nostra vertitur dubitatio, magis & principaliter ius publicum quam priuatum respiciant.

6 Accedit quod lex, non cūiuscumque, sed ipsius Principis praeceptum est, appellaturque honorificentissimis compellationibus, quæ manifestam superioritatem important, dicitur enim Regina, Domina, Princeps & id genus, alijs nominibus nuncupari solet, vt in l. 1. & 1. ff. de legib. cuius omnes subditi sumus præter eundem met Principem, iuxta celebre Imperatorium responsum in l. digna vox, C. de legib. quæ omnia, quia (vt diximus) notoriam redolent superioritatem, videtur in legū obseruatione principaliter ius publicum versari.

7 Et confirmatur, quia alias nisi legū obseruantia iuris publici esset nō recte satis dixisset l. C. in l. nemo potest §. ff. de leg. 1. neminem posse ea

uere, vt leges in suo testamento locū non obtineant, quod eo patet xui dictum fuisse dicendum est, quia legum praecepta, stricte & rigurose obseruari, ad ius publicum spectat, alieni sique est & aborret ab omni ratione, beneque fundata iuris prudentia, quod in inferiores ipsique legibus subiecti valeant se eximere a superiorū praeceptis, siuē non nihil disponere possint, in eo quod subditi sunt, contra superiorū praecepta: contradicente vulg. reg. cap. cum inferior de maior. & obediē. præsertim cum legibus contringantur inferiores omnes ad suas actiones in bonum finem dirigēdas, vt docet B. Thom. 1. 2. q. 95. art. 3. & probat textus expres. in l. leges sacratissimæ, ibi, *constringuntur*, C. de legib. vnde profuit atque dimanat, illa maxima virtus, & autoritas legis, vt ea quæ iam in esse producta & facta sūt statuere possint, ac definire, quod habeantur pro infectis, utpote si contra iura legesque fiant, intellige quod attinet ad iuris effectus, quorum late meminit Tiraq. vbi infra n. 44. & 49. itaque probat tex. in l. filius 15. ff. de condit. instit. & in reg. quæ cōtra ius de reg. iur. in 6. quod mirabile quidē videtur, rerumque conditioni & naturæ repugnans, & contradicens, vt ea quæ iā sunt in esse producta infecta fiant per Principum leges & constitutiones, l. in bello, §. facta, ff. de captiuis Andr. Tiraq. de constituto, 3. p. limit. 7. ex n. 4. id tamen vt dicebam intelligēdū est, vt lex quæ facta sunt pro infectis haberi velint in ordine ad effectus iuris, vt illa quæ cōtra iura fuerint admissa, nullos producat, nec producere possint. Denique cum leges omnes in cōmune bonū dirigantur, & ordinentur cū ratione coniūctū & copulatū videtur, vt nullus iuri cōmuni renuntiare possit in præiudiciū Reipublice. aduersante regula

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

gula, l. ius nostrum, ff. de reg. iur. & contra, l. ius publicum, ff. de pact. igitur fieri non potest, quod omnes & singula dilationes, quippe à legibus ordinatae, atque præcepte ad ius publicum non pertineant, potius quàm ad priuatum.

8 Præterea licet non ignorem controuersum esse in iure, utrùm partes litigantes, prorogare valeant, fataliù tēpus, didici tamen ex Baldo aduocato rō Magistro in l. Cetero in fin. ff. de vulg. Bart. in authen. si tamen, C. de tempor. appellation. Alex. cōf. 24. alijsque pluribus relatis à Philip. De ci. in cap. ex ratione, n. 9. de appellat. vers. secundum, eam opinionē magis cōmunem esse, & practicabilē, quæ docet dictū fatalium tempus à partibus prorogari nō posse, vt tenent citati præceptores, signū ergo. est tale tempus seu dilatiōem, in fauorem publicum fuisse concessam.

2 Insuper cōmunē placitū est, & cōtra interpretū sententiā cōsensu partium, nullatenus prorogari posse institiā terminū, intra quē lis finire debet, vt latē tradidit Gutierrez de iura mēt. cōfirm. 2. p. c. 5. n. 5. Andr. Tiraq. vbi supra, Ferdin. Menchi. de success. creatione, §. 7. nu. 39. cum seqq. post glosam ad verbū triennij, in l. prope randū ad fin. C. de iudic. & cōmunē Doctorū ibidem per text. express. ad id in d. l. prope randū asserentiū, terminū institiā, intra quem causa terminari debet, non posse prorogari partiū cōsensu, vt cōmunis est, testē Tiraq. & alijs vbi proximē. Nec non celebre illud, decem diēū spatium, cōdemnatis ad appellandū concessum, minimē potest à litigantibus prorogari, vt tenuit Feli. in d. c. ex ratione, col. 1. n. 3. Imol. in Clem. quandiu de appellation. col. 1. vbi Cardin. q. 5. tenuit Rota sub tit. de dilation. decif. 2. in nouis Angel. in authen. hodie, C.

de appellation. nec inmerito, quē admodū enim indultū nobis spatium, ad proseguēdas appellationes, prorogare nō valemus, ita nec tēpus ad appellandū cōcessum, extendere fas erit par enim videtur vtriusq; ratio equa lisque esse debet iuris dispositio.

10 Quā doctrinā similesque iuris dispositiones, vt prænit cōprehendamus, intelligaturque tēpus à lege datū ad faciendū aliquid, non tā priuatum bonū, quā ipsum ius publicū respicere, animaduertendū est, & reipublice multū interesse lites & controuersias omnes finire, & cū ad finē litibus imponendū, media sint efficacis, sententias deferri, vires reassumere executioni mandari, ac denique transire in rē iudicatā, planē ius publicū nihil magis in votis, & optatis habere debet, quā quod omnia hæc si fieri posset, vel saltē singula contingant, quē cū nullo modo, vel difficilē possent euenire, si prænitū tēpus à iure datū partium cōsensu prorogari posset hinc fit, quod tales prorogationes minimē admittantur, ex eo quod huiusmodi tēpora, seu dilationes principaliter in fauorē publicū concessantur, cui manifestū est priuato rō pacationibus derogari non posse, c. si diligētū de for. compet. difficile Africani rēspōsum in d. l. ius publicū, ff. de pacis, manet ergo cōprobata ista pars, quā modo confirmare contēdimus dilationes scilicet, respicere magis ius publicū quā bonum priuatum, elapsis enim dictis tēporibus ad interponendas, seu proseguēdas appellationes cōcessis, finiūtur lites & sententiæ transeunt in rē iudicatā, etenim vt dixit text. in l. fin. §. illud vers. nisi, C. de tēporibus appellation. duplici anno elapso sententiā firma remanet, & probat tex. optim. ad id in authen. ei qui, & in l. nemo, C. eodem tit. quibus salutaribus effectibus à iure prætensis,

tenfis repugnat quod dilationes, seu tempora durent, medijs prorogationibus quibus locū dari incōueniens uisū est Iuris Cōsultis Imperatorib; Romanis ex Pōtificibus de his diffēretib; ut ex dictis facillē colligitur.

11 Nec mihi vnquā placere potuit. Panormit. distinctio in d.c. ex ratione, qui cū assequi non posset, quid causē esset, quod in d. Clem. quādiu fatale tēpus ad prosequendam appellationē cōcessum de cōmuni litigantiū cōsensu prorogari posse dicatur, distinguendū existimauit, inter suspensioē & prorogationem fatalium, ut suspendi rectē posse crediderit prorogari verō minimē, ita intelligens dictā. Clem. quādiu, & l. fin. §. fin. nec non authen. si tamen, C. de tēporib; appellation. credēsque diuersam dari rationē, in prorogationē ac suspensionē: planē nullus quātūvis linceis, quod aiunt oculis prāditis respiciere poterit, ac constituere diferentiā, seu discrimen aliquod, inter hoc quod est prorogare fatale tēpus, vel ipsū suspendere, Abbatis igitur diuisio, distinctio, seu concordia, uerbis magis quam rebus imposita cēseri debet, ac per consequēs nullatenus recipiēda, ex text. per argumentū in l. 2. C. cōmunia de legat. prāsertim si consideres, pariter & eadē ratione ius publicū lēdi, eademque mala & inconuenientia prāsumi, timerique posse, si fatalia suspendātur, quā sublequi possent, si prorogaretur, quid enim in proposito discrimini habeat, suspensio à prorogatione, nō satis apparet.

12 Sed contraria sententia, & sic dilationes ad ius priuatum principaliter non verō ad ius publicū pertinere reuoluentis eisdem speciebus quorū supra in hac quēstione meminimus, nō cū difficultate probari posse uidetur, & in primis facit Imperatorum rescriptū, satis singulare in l. fin. §. fin. C. de

tēporib; appellation. quō in loco uoluit Imperator, ut ille & validam fore cōuentionē ipsorū liti gantiū, quod nullū fatale obferuetur, & subiūgit illi legis cōditor in tali casu legā austeritatē pactis litigantiū mitigari, ergo eodē themate retent. o liberum intēgrūque erit, partibus litigantibus fatalia prorogari, prōbo consequentiā per argumentum a maiori ad minus, quia si possunt facere nullū fatale obferuari, ergo multo magis ipsū extendere & prorogare: confirmatur, quia si cū iuditio cōsideretur illa uerba, *legem austeritatem, uel auctoritatem pactis litigantiū mitigari*, coacta iuris ratione accipiēda sunt, de ipsa fataliū prorogatione, si attēdas legis austeritatē, circa materiam subiectā in eo consistere, quod dilationes minimē prorogentur, aut extendātur, & quod finiātur lites, mitigare ergo legis austeritatē in proposito, & fatalia non obferuari, nihil aliud est efficere, quā quod fataliū tēpus prorogari possit, igitur de primo ad ultimū quando dixit Imperator posse fieri litigantiū cōsensu, quod nullū fatale obferuetur, & eo casu mitigari legis austeritatē, non modo significare, sed exprimere uoluit, fatale tēpus à partibus posse prorogari, cōtra superius dicta, ac de primo ad ultimū fatale datū ad prosequendam appellationē principaliter iuris priuati, & non iuris publici esse, ut potē quod eisdē fatalibus, priuatorum pactionibus derogetur, ex d. l. fin. §. fin.

13 Præterea & alio argumēto probatur dilationes, ius priuati respicere nō publicū, quia dictū tēpus fatale iuris priuati est, & non publici, quippē prorogari potest de cōmuni litigantiū cōsensu, ut docet cōmunis receptaq; sentētia, quā amplexi sunt Bart. in d. l. fin. §. fin. & in authen. si tamē, C. de tēpor. appellat. Felin. in c. ex ratione;

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

ne, col. 1. vers. *secundo dñi* firmat de appellatio. Philip. Dec. ibidem n. 6. cū seqq. iterum Felin. in c. venerabilis, vers. *tertia declaratio*, de iudic. Andr. Tirag. de retract. titu. 1. glos. 10. n. 32. Gabr. lib. 6. comun. tom. 1. sub tit. de iudica n. 213. Cardin. & Immol. in dict. Clem. quandiu post glossam ibi dē, verb. *vel alia*, quibus in locis hāc doctrinam communem appellat, notabilemque arbitrantur dictē Clemētinæ quandiu decisionem.

14 Nec refragabitur, si obijcias videri non posse fieri fatale prorrogari, de consensu partium cum videamus talem potestatem expresse iudicibus denegari in c. oblatę de appellation. neque enim valet argumentum de iudice ad ipsos litigantes negatiuē, vt quæ iudex nequit partes litigātes facere non possint, vt perspicies datis instantijs, exemplisque subiectis, quis enim non videt iudices nequire sibi prorrogare iurisdictionem ad certum tempus concessam, vt in specie cap. de causis de offic. de leg. in qua traditur etiam iurisdictionē posse consensu partium prorrogari, vt omnium placitū est in d. c. de causis, notaruntque DD. communiter in l. 2. §. si & iudex, ff. de iudic. post glossā vltimam, in cap. P. et. G. de offic. delegat. tempus etiam feriarum tolli non potest à iudice, ex l. 1. vers. *nec enim*, ff. de feriis c. fin. cod. tit. partes verò, bene possent consentire, quod illarū causa feriarum tempore agigaretur, vt in dictis iuribus: in super tēpus bimensium, ad revidendum datū, cui memineret iura, in l. quod si nolit. §. si quid ita, ff. de edictio edicto, & in l. cū proponas, C. de edilit. action. valebit à partibus remitti, iudex verò in eo bimensium tēpore, se intrōmittere nō poterit, noui igitur non est, sed vlitatū in iure, vt sepē iudices prestare nō valeāt multa quæ partes per

ficere possunt: ac per consequēs decisio tex. in dict. c. oblatę, vbi facultas, quam nos litigātibz cōcedimus iudici denegatur minimē impedimēto est argumentationi propositę, quā probare intendimus fatalia posse ex cōsensu partiu prorrogari, quę si extēdi posse cōstituerit efficietur insuper esse iuris priuati, & non publici, quod erat intentum.

15 Deindē probatur efficacius, hęc eadē pars, ex eo quod dilationes omnes positę vidētur, atque constitutę in ipsorum et litigātiū manibus, si speciatim expēdas, si cōtingat partes litigātes in arbitros cōpromittere, statim cessare, & nō currere tēpora ad prosequendā appellationē datā, saltem dū pēdet, atque cōsistit ipsorum arbitrorum iudiciū, vt probat text. in d. authent. si tamen, C. de temporib. appellation. ex quo text. manifestē apparet, dictum tēpus prosequendę appellationi concessum, suspēdī, differrique posse, ex facto ipsarū partiu: ac per cōsequens dici nō potest, quod talis dilatio ad ius publicū pertineat, quin potius in bonū priuatum data censeri debet, vt potē cū ex priuatorum in arbitros cōpromittētium cōuēctione dictum tēpus currere, & procedere desinat, quod nō ita cōtingeret, si ad publicū ius spectaret, nec tātum arbitrium esset in hac parte litigātibz cōcessum: signum igitur est, tēpus hoc similesque dilationes, in bonum priuatum præcipuē fuisse cōcessas, & publicum ius minimē respicere.

16 Vltērius id ipsū cōfirmatur ex eo, quod alia multo maiora, & difficiliora per leges & Principū cōstitutiones ordinata, ex partiu cōsensu remitti valent, quæ et si primo aspectu, ius publicū inuoluerē viderentur, re vera nō respiciunt, nisi bonū priuatū ipsarū partiu: subijciamus rē exēplo, quo

fa-

quo facilius intelligatur in c. cum es
ses de testam. in l. iuris iurandi, C. de
testibus, in l. vbi numer⁹ ff. eodē, qui-
bus in locis certus numerus testium
exigitur, & desideratur, & in rubr. C.
ne quis in sua causa, prohibitu est te-
stificari quē pro se ipso, aliaque retu-
lit exēpla pluriū legū Domi. Ferdin.
Mench. de success. creatione, §. 3. ex
n. 6. in quibus singularia pcepta cō-
tinētur, & nihilominus partes litigan-
tes, eisdēmet legibus & cōstitutioni-
bus renūtiare valent, quoridieq; re-
nūtiāt, poteritque de cōsensu partiū,
ferti sententiā, per vnū tantū testem, &
valere probationē, ex vnius testimo-
nio, in q^o magis est, etiā prolato, abs-
que interuentu iuramenti, & pater-
gresso, minimēque seruatō iuris ordi-
ne, ex notatis per DD. in l. r. §. fin. de
verborū, & aliquādo ex volūtatē liti-
gatiū, lites deciduntur, per testimoniū
seu dictū, ipsiusmet partis, omnibuf-
que & singulis proximē relatis legi-
b⁹ facile renūtiatur, l. post rē, l. si con-
uenerit, ff. de re iudic. c. tuus 39. de te-
stib⁹ l. Theopōpus, ff. de dote pæle-
gata, iūsta glosa ibidem recepta.

- 17 Vulgare præterea est, defuncti volū-
tatē pro lege haberi, & q^o ei partes re-
nuntiare valeat indubitati iuris est, si
cuti ex voluntate partiū contigit re-
missio, in l. fin. C. de pactis, & in l. 2.
C. vt in possessionē legatorū cū simi-
libus: generaliterque testamētorum
iura, ex volūtatē illorū quorum inter-
est, remitti possunt, & quod plus est,
quāuis testamētorū solemnitas, aliās
magni momēti, & pōderis iudicetur,
vt significauit & expressit I. C. in l. in
ter cōterā, ff. de liber. & posthum. &
trahitur in authen. vt cū de appella-
tione cognoscitur, §. causas, nihilo-
minus tamē, etsi deficiāt dictę sole-
mnitates & similes, si modo cōstet illi,
quorū intererit testamēta sustinen-
tur, valebitque de filij cōsensu testa-

mentū, in quo præteritus est, vel imū-
stē ex hereditatus, secundū glosa sen-
tentiā cōmuniter receptam, in l. etsi
quando, §. & generaliter, C. de in of-
ficio testamētō, similiterque expe-
rientia cōpētū est, maioratus, seu ca-
pellanias, annuierfaria, & id genus
alia fieri, & creati quoridie ex legiti-
mis filiorū portionibus, quod mini-
mē alia via fieri posset, nisi ipsimet fi-
lij renūtiarēt legibus pæipienti-
bus legitimā filijs in testamētō relin-
quendā esse, l. Papinianus, §. quarta
autē, ff. de in offi cōf. testam. atque id
citratillū grauamen, l. quoniā in priō-
ribus, C. eodē tit. quibus iuribus, nisi
filijmet renūtiassent, neque dicti ma-
ioratus fierent, ex legitimis eorū, ne-
que alia opera pia ordinantur, legi-
tima enim filiorū excutit, atque reij-
cit a se, hæc & similia onera, nisi acce-
dat volūtas illorū, quorū interest, ex
adductis a Tiracq. lib. 1. de retractu, §.
1. glos. 9. n. 136. quæ omnia & singu-
la, cæteraque id genus, quæ quantum
uis legibus ordinata sint, ex partium
cōuēctione cōsensu, & volūtatē liti-
gantiū, passim remitti videmus, pæ-
cipuē leges illas, agentes de numero
testiū, de iuramenti interposiōne, &
nequis in sua causa testimoniū ferat,
manifestē demonstrant quāplurima
legū pæcepta renūtiabilia esse, per
iplas partes, & sic iuris priuati, & non
publici, simili ergo modo dilationes
illę, de quibus nostra suscipitur con-
trouersia, erunt renūtiabiles per ip-
sos litigātes, & magis ius priuātū, quā
publicum respicient.

- 18 Quare vt post relatas in vtramque
partē, nō leues, neq; inutiles iuris cō-
siderationes, aliquid certū in hac re
statuere possum⁹ operpretium erit,
prius nōnulla pæfari, quæ ad propo-
sitę cōtrouersię, exactā intelligētiā
cōducere vidētur, pæcipuē ad cog-
nitionē terminorū, hui⁹ quęstionis,
&

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

& in quo consistat ratio tā boni publici, quā privati, sine cuius notitia vis, ac nevis quidē asequi poterim⁹ quā cum primis resolutionē. Quid igitur sit ius publicū, q̄ dicatur ius privatum, mira breuitate cōplexi sunt l. CC. in l. r. §. huius studij, ff. de iust. & iure, & in l. ius publicum 39. ff. de pact. ex quibus colligitur publicū ius irremissibile esse, ius autē privatum posse remitti, testē l. C. in l. iuris gētium; §. si paciscar. ff. de pact. l. pen. C. eodem l. 2. §. sed quia veremur, C. de iure iuran. propter calumniā. cum similibus, possuntque constitui iuris publici exēpla in legibus, & constitutionib⁹, consuetudinibus, & similibus, quę publica esse nōscūt, utpote ad cōmunem Reipublicę utilitatē spectantia; iuris verō privati, in actionibus dominiō, possessione, vel alijs iuribus partibus cōpetētibus siue in re, siue ad rē, quę omnia manifestum est, privata quidē esse; & nō publica, atq; ideo per partes remissibilia, l. 2. §. si quis à parente, l. in re mādara, C. mādati, in quē sensum intellexit text. aliās difficilem, in l. nemo potest, ff. delegat. r. exquisitę, & consumatę eruditionis vir Iacob. Cuiatius ibidem.

19 Advertendum tamē est in proposito posse cōtingere, rē esse iuris privati, & minime renuntiabile, aut remissibile per partes, ut cōtingit in c. si diligenti de for. cōpet. circa cuius specie, eruditissimus Cuiatius in tract. ad Africanum ad diffiçilē, l. ius publici cum, ff. de pactis proclamabat in hæc verba, *aut ego vehementer fallor* (inquit eximius ille vir) *aut in renuntiatione fori, ius publicum non versatur*, tamen ex intentione Pōtificis Maximi, eiusdemque mente ibidē expressā, non valuit in d. c. si diligenti fori renuntiatione, similiterque contingit in alijs iuribus, ut in l. si minor cum similibus, ff. de seruis exportand. in quibus obs-

ante rerum natura, de qua tractatur et si dumtaxat privatum bonum vertatur, nō valet renunciatio; secundum ea quę tradidit cōmuniter DD. in l. iura sanguinis, ff. de reg. iur. idque evenire potest, ubicumque expressa, vel tacita legis, seu Legislatoris intentio suaserit, etiā rem privātā, fore irremissibilem, variasque resolutiones ad explicandum, in quo consistat ius privatum colligere poteris, ex tradit. à Fran. Conano lib. 5. comment. cap. 5. & lib. 9. c. 41. ab Anton. Gom. 2. tom. c. 14. n. 2. post glos. & scribeates, & ab eisdem latē tradita in d. l. nemo potest, ff. delegat. r.

20 Deindē notandū præter dūq; est, q̄ quādo partes litigātes remittūt illa, quę in illarū favore cōcessa sunt, quarum meminit glos. in reg. quod ob gratiā lib. 6. in l. 3. de militet. tam. l. pen. C. de pact. l. quod favore, C. de legib. nullo pacto lāditur ius publicū, quod remitti non posset, sed tātum illud, quod privatum est in ipsorumque litigantium favorem introductum; possunt ergo privilegiati, si ne iuris publici offensione suis privilegijs in iure cōtētis, facilius renuntiare, ut videmus in aliquibus legib⁹ sub titulis de iure filci de testam. militis de minoribus, & alijs similibus, quę etsi re vera sint leges, atque Principū cōstitutiones per partes remitti cōsueverunt, & quotidie remittuntur, nec decipiaris, isto enim q̄ lex, nihil prohibeat, neque præcipiat, formamve alicui actui minime præstet, sed permittat dumtaxat, vel concedat, rem aliquam, in alicuius favorem, q̄ facere poterit, ex decisione tex. in l. legis virtus 7. ff. de legib. vbi Modestini. l. C. actum permittendū inter legis virtutes ennumeravit, & cōtingit in privilegijs, quę sæpenumero per viā cōstitutionis, & legis inducūt, planē nō ex eo desinet lex esse quam-

quamvis enim erga illos, in quorum gratia talia privilegia conceduntur, merum fauorē dicant, & inuoluant, & non præceptum: sufficit tamen, quod erga alios, qui tales gratias, seu indulta seruare tenentur præceptum contineant: erga quos, fauorēs, & privilegia in corpore iuris cōtēta, & quæ in dies à Regibus emanant veræ leges sunt, atque præcepta, quo satisfacta naturæ, & conditioni, ipsius legis de cuius ratione est, quod aliquid iubeat, atq; præcipiat: & ita aliquando cōsultus respondi circa pingue quodam nobilitatis privilegium à Christianissimo Rege & Domino nostro Philippo Tertio concessum, de cuius adimplemento dubitabatur, eo quod meram gratiā Principisq; liberalitatem continere videretur, nihilominus tanquam legem, illud esse seruandum ab omnibus subditis, erga quos dixi præceptum continere, & si erga ipsum priuilegiatum, merā gratiam, & Catholici Regis nostri liberalitatem, & fauorē dumtaxat implicaret.

- 21 Rursus animaduertere oportet, quod dici solet, *non licere legibus renuntiare* intelligendū esse de importantibus ius publicū: exploratū enim est, cōmunitatis iura à singulis remissibilia nō esse: exēpli gratia, si sermo sit de legibus inducentibus solemnitatē, siue formā aliquā, aut requisitū necessariū, ad hoc vt actus valeat, & de prohibentibus lites cōtrouersias delicta fraudes, & similia, expeditum certē est ad ius publicū spectare, iuxta doctrinā I.C. in d.l. 2. §. sed quia veremur. C. de iure iur. propter calumniam, atque ideo dicta iura, & id genus alia irremissibilia sunt, quippe quæ cōmune bonū prætendunt, neque respiciunt singulorū vtilitatem, quod propriam esse legis conditionem dixit I.C. in l. 1. ff. de legi-

bus: alia verò sunt leges bonum priuatum importantes, quæ consistunt, atque versantur circa cōseruandū ciuiliū patrimonii, quæ proculdubio per partes remitti, & renuntiari possunt, vt colligitur ex d. §. sed quia veremur, d. §. si paciscar. d. l. pen. communis enim vtilitas, quā negare nō possumus dictas leges præterdentes, regulariter impedimento non est, quominus illi quorū intererit dictis legibus renuntiare valeant, vt considerauit Franc. Connan. lib. 4. c. 9. in prin. Quod intelligendū est, dūmodo absint fraus, & dolus, minimèque vertatur vtilitas publica, aliavē iusta causa nō interueniat, ob quā cōsonum sit, rationiq; cōsentaneum, ne quis proprijs rebus vtatur, sicuti contingit in minoribus furiosis, prodigis, & similibus, vt in tit. de rebus eorū, & in l. his cui bonis de verborū, in quibus casibus, quidquid priuatū bonum interueniat, partibus tamen rerumvè dominis, liberum non est de proprijs rebus pro arbitrio disponere: qua ratione procedūt pragmaticæ de vestibus sericis, & similes, quibus Reges, & Principes statuunt, ne eorum vassalli his, vel illis rebus vtantur, como en las pragmaticas de los cueillos, gualdrespas, coches, y otras semejantes, in quibus prohibentur homines æ proprijs suis rebus vtantur, vel abutantur, idque ob commune bonum, seu aliam iustam, & legitimam causam.

- 22 Deniq; illud oportunè, pro exacta resolutione quæstionis nostræ venit in cōsiderationē, q̄ licet omnes leges cōmunē vtilitatē, siue bonū cōmune cupiant, atq; desiderēt. d. l. 1. ff. de legib. & minimè importet alicuius particularis cōmodū, seu bonū, nisi qua tenus ordinabitur in bonū cōmunitatis, vulg. c. erit autē lex, cū similib. à nobis superi adductis, diuersimodè

Tamen,

tamen, quippe quædam leges sunt, quæ intendunt communitalis boni in vniuersum, & in ipsamet comuni tate, vt denotant exempla vsurpata à I. C. in d. l. 1. §. huius studij. ff. de iust. & iure, & quæ proximè retulimus de euitandis delictis in l. 3. l. congruit. ff. de offic. Præsid. defugiend. fraudibus & dolis. l. si vnus. §. illud. ff. de pactis. l. 1. ff. de positi, & ne lites durent, aut exoriantur, vt in procemio instit. ad fin. & in l. 1. ff. de vsucapio. ibi, *bono publico*, & in alijs huiusmodi. Aliæ autem leges ius priuatum important, atque contendunt, tametsi enim communitalis bonum desiderant, id tamen est circa singulas personas, licet in ordine ad bonum communitalis: agunt enim de augendo, vel conseruando ciuium patrimonio, & vt iustitia seruetur, paxque custodiatur inter ipsos ciues, vt nemo lædatur ius suum tribuatur vnicuique, quæ sunt duo posteriora iuris præcepta, sicut priores leges important, atque respiciunt Reipublicæ vtilitatem, ipsiusque communitalis bonum in genere desiderant, & quod omnia paccata sint, atque tranquilla, veluti quæ aliquibus actibus necessariam solemnitatem seu formam præscribunt, quarum meminere interpretes in l. 1. §. si quis ita. ff. de verb. adnotauit Anton. Gomez. 1. tom. cap. 14. num. 25. ex quibus iam non erit difficile deprehendere, quando partibus litigantibus integrum sit legibus, seu dilationibus, à iure præscriptis renuntiare, vel non.

- 23 Quibus ita cõstitutis, & prænotatis, sit ita in hac cõtrouersia prior cõclusio, dilationibus importatibus ius publicum non possunt partes litigantes renuntiare: secus si ius priuatum importent, cuius cõclusionis prior pars manifestè probatur, ex allegata. l. ius

publicum, vbi docuit African. ea quæ publicæ vtilitatè respiciunt esse per partes irremissibilia: & ratione suadetur, quia non possunt litigantes remittere ea, quæ in fauorè publicum introducta sunt, quia priuatorum pactionibus iuri publico derogari non potest, ne mēbra tendant in damnum totius corporis, quæ potius ipsum tueri, & defendere debent: altera verò pars præfate cõclusionis, scilicet quod si dilationes litigantibus data, priuatum eorum commodum respiciant valeant, ex consensu partium remitti, probatur ex l. pen. C. de pactis, ex quo iam abiit in proverbium, quod iuri pro se introducto, quilibet potest renuntiare; cum ergo, vt supponitur dicta tempora, & dilationes priuatam ipsarum partium contineant vtilitatem, & in priuatorum gratiam introductæ sint, mirum non est, si libere possint dilationibus pro se ipsis introductis renuntiare, atque pacisci vt dilationes, quæ minimè transierunt transactæ censeantur, temporique illis concessio ad se defendendum cedere, illique renuntiare, & propriam suam defensionem contemnere, ex d. l. pen. cum similibus. Veramque verò dictæ cõclusionis partem, mira breuitate complexus est I. C. in l. 2. §. sed quia veremur. C. de iur. iuran. propter calumniā, cuius doctrinam placidè recepit Pontifex Max. in dict. capit. si diligenti de foro compet. & tandem quo ad omnem sui partem vnanimi omnium consensu applausu, & approbatione recepta est, teste Ferdin. de Menchaca de successio. creatione. §. 3. ex num. 6. vsque ad 9. cum sequentibus.

- 24 Nec satisfacit quorundam existimatio asserenti, ex eo regulariter legibus renuntiare non posse, quia sermo est de his cõstitutionibus, quæ aliquid exigunt pro

pro substantia alicuius actus, quo casu cum talis actus minimè distinguatur à sua substantia, immò neque esse, aut considerari possit, sine illa. l. Iulianus. §. sed si rem. ff. ad exhibendum, exploratum est per partes effici nò posse, quod talis actus, sine sua substantia valeat, qua ratione (inquiunt) leges aliquid pro substantia definientes sunt irremissibiles per partes, non inquam placet hæc consideratio, quamuis eam probauerint Ias. in l. testadi, num. 4. C. de testam. Francisc. de Ripa, num. 2. Bart. nu. 1. in l. nemo potest. ff. de legat. 1. Bald. in l. 1. nu. 1. C. ut in possessionem legatorum, Ferdinand. de Menchaca de successione. creat. §. 6. nu. 1. & §. 3. nu. 9. in fine, qui omnes post glossam. r. in d. l. nemo potest, prædictam rationem vnanimi consensu probauerunt. Etenim proposita à nobis conclusio communisque interpretû doctrina, quæ habet generaliter nò posse litigantes legibus renuntiare, nò solû agit, & intelligenda est de legibus aliquid pro substantia præcipientibus, sed etiam de quibuslibet legibus, quæ disponunt circa locum tempus, & conditionem, aliasvè rerum humanorumque actuum circumstantias, quas constat de substantialibus legum minimè esse, ut satis deducitur, atq; concluditur ex verbis l. C. in d. l. nemo potest, vbi expressè sermo fuit de loco tẽpore & conditione. Et cum ad tollendam consequentiam, sufficiat dare instantiam, non pauca leges sunt, circa quarû substantialia homines disponit, ut videmus in legibus agentibus de numero, & qualitatibus testium, de viribus testamtorû, & similia, quamquâ enim filio in potestate præterito, testamentum sit ipso iure nullum, iuxta text. in l. inter cætera de liber. & posthum. filio tamen consentiente conuale-

cit, atque resurgit. l. filio præterito. ff. de iniur. rupto irritoque factio testamento. Itaque procedit prædicta conclusio, etiam in legibus circa accidentalia, & ea quæ extrinsecus sumuntur disponentibus, ut in c. requisi de testam. & in l. fin. ff. de suis & legitim. & in d. §. sed quia veremur, cum alijs, nihil refert, quod sint constitutiones aliquid pro substantia discernentes, nam similiter facillè remitti poterunt per partes, igitur vera resolutio potius consistit in eo, quod leges vel dilationes ab ipsis datæ ius publicum importent, vel respiciat priuatam vtilitatem, ut habetur in nostra conclusione.

55 Sit secunda conclusio, quæ derivatur ex priori, semper tenenda est in hac materia regula negatiua, ut iudices regulariter nequeant coartare, aut prorogare tẽpus præfinitû, & determinatû à iure, atque idcò generaliter dilationes omnes à lege indultæ iuris publici sint, ipsumq; respiciant, nisi cõtrariû in iure expressum sit, sicuti in aliquibus causis, & negotijs contingit, atq; adeo ob expressam iuris cõcessionem, nonnunquâ tales dilationes sint iuris priuati, priuatamq; vtilitatẽ attendant, atq; respiciant, per partesq; remitti valeant. Quam conclusionem sic latè propositam, facillimû esset, pluribus argumentis ab ipsa ratione, iureq; petitis confirmare, sed quia ex resolutis, & consideratis superius, tam in hac cõtrouersia, quàm in proximè præcedentibus, plusquam liquido cõstare potest, quo ad omnem sui partem, factius erit supersedere, quàm sæpius easdem doctrinas repetere, illaq; ratio, & consideratio pro omnibus sufficiet, quod cû omnes simus (etiâ iudices) legibus subiecti, vbi per aliâ legem nò fuerit nobis ad id facta potestas exploratû est, minimè posse nos

T 2 tempora

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

tempora à iure præscripta prorogare, aut coarctare.

- 26 Maior difficultas est, in his in quibus speciatim inuenitur data facultas mutandi tempus à lege statutum simpliciter, & absolute, absque eo quod Legislatores mentionem fecerit de restrictione, aut extensione termini, utrum per potestatem ad tempus immutandum, censeatur concessum, quod possit coarctari solum, vel quod dumtaxat valeat prorogari, vel quod utrumque fieri possit, scilicet, & restrictio, & prorogatio: Verbum enim immutare, ut patet, & generale est, ad coarctandum, & prorogandum, & ad quodlibet illorum: quippe quodcumque fiat tempus immutari dicetur, & æquiuocum, quod natura sua comprehendit diuersa immutandi genera. Vnde non facile erit statuere, quid in hac re dicendum sit, præsertim si inquirendo adicias dubium etiam esse, an in hac specie data facultate iudici, vel parti, tempus immutandi, dilatio in bonum publicum assignata censeatur, an verò in priuatam utilitatem. Cui dubitationi respondendum est, facultatem immutandi à iure datam, non tollere quominus dilatio in bonum publicum assignata videatur, adhuc enim iudex non poterit tempus prorogare, ex vi facultatis sibi datæ, ne fiat contra mentem legis, ledaturque ius publicum, cuius valde interest finem litibus imponere, & quod dilationes finiantur: quod si dixeris in hypothesei proposita, quidnam operabitur data iudici licentia ad tempus immutandum, si ex vi illius non potest fieri prorogatio? non erit difficile respondere, censi fieri potestatem ad coarctandum, & restringendum, non verò ad prorogandum: ratio in promptu est, etenim siue pars, siue

iudex terminum coarctauerint, in hoc sequentur legis iurisque publici intentionem, cuius desiderium est, quod lites celerius terminentur, unde facultas data ad immutandum admodum interdetur de coarctatione, & restrictione, non de prorogatione, quo pacto procedunt, & intelligenda sunt iura in dicto capitulo cum sit Romana, & in dicto capitulo de appellatione. adhucque causa opus erit ad restringendum, quam habuisse iudicem, qui tempus limitauerit præsumendum erit, & si non exprimitur, argumento textus in capitulo in præsentia de renuntiatione.

- 27 Quod si mutata specie facultas peculiariter data sit, & nominatim, tam ad restringendum, quam ad prorogandum tempus, ceruissimè est liberum fore iudicibus dilationes immutare, siue concessæ sint in bonum publicum, siue in bonum priuatum, tantam vim habet generalis illa potestas à lege facta ad immutandum tempus: neque intererit, quod datum sit in publicam, seu in priuatam utilitatem, ut ex thenore, & generalitate dictæ facultatis satis apparet. Erit tamen constitutendum vnum subtile discrimen inter prorogandam dilationem in bonum publicum introductam, & illam quæ in bonum priuatum concessa fuit, nam si agatur de termino prorogando necesse erit, ut valeat prorogatio quod exprimitur causa, neque erit præsumenda, si verò de dilatione coarctanda tractetur, etià si causa non exprimitur præsumetur intercessisse: cuius acutissime differentie acutè etià & subtilè ratione poteris assignare, si iterum repetas, quantea paulò dicebamus, est qui agit, de coarctatione dilationibus re gratiosam & fauorabilem intendere, quippe qui sequitur mentem legis litium & contouersiarum finem mirum in modum cupientis:

illum

illum autem qui contendit terminū à lege datum prorogare rem odio-
sam intendere, id est quod durent li-
res, & controuersia protrahantur di-
utius fortè quā par erat, quid enim
aliud fit per prorogationem, quam
differre causas processusq; extende-
re, vt vix ad finem debitum perducā-
tur; ratio rationis est, quia in coarctā-
tione, ipsius legis mēns intentumq;
fouetur, quā (vt diximus) lites finire
desiderat, in prorogatione verò, cō-
tra eius desiderium itur fulciturque
odium, quo iura, nimias negotiorū
dilationes odio plusquam Vatinia-
no prosequi confluunt.

28 Vnde venit interpretandus text.
aliis difficilis in l.4. §. si quis condē-
natus. ff. de re iudic. ibi: *sed si quidē mi-
norem diem statuerit iudex tempore legi-
timo repletur*, velut habent Pandectę
Florentinę, *Repletur ex lege, quod sen-
tentia iudicis deest, sin autem amplio-
rem diem statuerit iudex am-
plexus est, computabitur pro reo, & legi-
timum tempus, & quod supra id iudex
pręstitit*, hactenus I. C. Vlpianus quo
in loco, vt apparet verba fecit de tē-
pore illo miserationis reis condem-
natis ad soluendum dato, & ita in
fauorem priuatum miserabiliū reo-
rū condemnatorum principaliter
concesso: & præterea sermonem in-
stituit Vlpian. in vlt. illius. §. parte de
iudice sine causę expressione pror-
ogante, & restringente dilationem
illam à lege datam, & quidem rectē
docuit in tertij præiudicium non
posse iudicem, reo debitori termi-
num restringere, æquumquē iudica-
uit, quod si iudex minorem diem sta-
tuisset, quod illi defuerit ex lege re-
pleretur: sin autem definitione sua
amplio-rem numerum dierum iudex
amplexus esset, non solum legiti-
mum tempus, id est dilationem à le-
ge datam computandam pro reo

condemnato, sed etiam illud spa-
tium longiusquē tempus, quod su-
prā datū ab ipsa lege iudex ipse præ-
stitisset: vbi oportune & ingenuose
dubitari posset, cur valuerit iudicis
prorogatio supra tempus à lege da-
tum, sine expressione legitimę cau-
sę, præmanibus tamen est respon-
sio, namq; cum sermo esset, de pror-
ogatione dilationis à iure concessę
in priuatam debitorum utilita-
tem, vbi bonum priuatum, & non pu-
blicum respicitur, non fuit iudici ne-
cessaria expressio causę ad proroga-
andum, quinimò præsumitur pro
eo, quod legitime iustaque subsisten-
te causa prorogauerit, aliaque cau-
sa est coarctationis, seu restrictionis
temporis, vel dilationis, quę benignē
accipienda est, prorogatio verò,
quando fit de dilatione data in
bonum publicum, minimē adiuuan-
da est, vt in specie dictōrū iurium in
c. oblatę, & in c. cum sit Romana, &
argumento reg. in poenis tam in 1.
quam in 2. parte, & reg. odia de reg.
iur. lib. 6. fauores enim sunt ampliari
di, & odia restringenda, expeditq;
magnoperē dilationes restringere,
prorogare verò nullo modo, nisi cū
expressa facultate, & causa, casu quo
vertatur bonū publicum, si verò pri-
uatum, habuisse causam sufficere etiā
si expressa non fuerit.

29 Ex quo profuit tertia & vltima
conclusio in hac disputatione, quę
sic se habet & coincidit cum supradic-
tis: attento rigore iuris, tempus fata-
lium, sicut & quodvis aliud principa-
liter in fauorem publicum concess-
um, non poterit prorogari, etiā ex
consensu partium. Quę conclusio
probatur etiā, ex a nobis traditis in
superioribus, & ex allegata. Ius pu-
blicū, cū concordatibus, præsertim
ex reg. indultū de reg. iur. in 6. inter
est enim Reipublicę, ne prorogetur

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

fatalia, quod extinguantur lites, & vt litigantes immodicis expensis nō vexentur, controuersijsq; & contentionibus partium debitus imponatur finis, quæ omnia cessarent, si tempus fatalium pro contententium arbitrio prorogaretur.

30 Cui assertioni, quæ certa & explorata est, & ex dictis plusquam liquidò constat, minimè erit impedimento, quominus procedat text. difficilis aliter, cuius supra meminimus in d. authen. si tamen. C. de tempor. appellat. vbi de finitum est, quod si negotium sit delatum ad arbitros in quorum manibus partes causam reliquerunt, pendente ipsorum arbitrorum iudicio, quiescere tempus à lege datum ad proseguendam appellationem, habet enim illius authenticæ decisio, si attentè expendatur subtilem & elegantem ratione: etenim cum ius tantoperè desideret litium & controuersiarum fines, & animaduertit generaliter, & vt in plurimū celerius esse, & breuius arbitrorum iudicium, quam iudicium per viam appellationis, per specialem quandā æquitatem, contra præfatum iuris rigorem statutum est, vt tempus proseguendæ appellationis, non currat interim dum ab arbitris causa definitur, vt ita maiori celeritate processus terminetur, quam si appellationis iudicio causa proseguatur: procedit ergo text. ille, speciali quadā equitate prætermissio rigore iuris præcipientis fatalia nec differri, nec prorogari, sicq; authen. illa negotium nobis minimè facessit.

31 Vnde infero in causis profanis, & temporalibus extra casum arbitrij, in quo specialiter loquitur ille text. non posse impediri cursum temporis dati ad proseguendas appellationes, atque ideo decisionem Clemēting, quandiu de appellation. dum

disponit, ex consensu litigantium fieri posse idem quod in casu arbitrorum specialiter docuerat prædicta authen. intelligendam & accipiendam esse in suo foro, quasi disposuerit. d. Clem. vt reuera disposuit contra ius civile, solumq; seruanda erit in Tribunalibus ecclesiasticis, & nō in secularibus, iuxta notata in l. precipimus in fin. C. de appellation. & in reg. quæ à iure, de reg. iur. in 6. Illud vero, quod posteritati commē datum reliquit Imperator in d. l. fin. §. fin. de tempor. appellat. quod mitigata iuris austeritate fieri poterit ex litigantium consensu, quod nullum fatale obseruetur eū habet sensum, quem superius explicauimus: neque text. ille maiori indiget declaratione, vt nobiscū minimè pugnet.

32 Tandem concludendum est, non posse certam regulam statui in hac materia, quin potius aliquando dilationes à lege datas ad ius publicum pertinere, aliquando priuatam utilitatem respicere, atque ideo quædā esse remissibiles per partes, quædā nullatenus remitti posse, ex subiecta materia iuriumque ita statuentium conditionibus, & circumstantijs, vt adducta in superioribus exempla, facile demonstrant. Vnde considerationes illæ, seu argumenta, vtrinque à nobis superius adducta, quibus cōtendebamus probare, semel dilationes esse iuris publici, & iterum non esse, nisi iuris priuati, reuera probat quod intendunt, & sic omnia & singula prædicta fundamenta, pro vna & alia parte proposita abundant in suo sensu, neque indigēt satisfactio, ne, quandoque enim vt diximus dilationes ius publicum respiciunt, quandoque in bonum priuatum dirigitur, nec certa lege tenentur, ac leges omnes, & canones dilationū mentionem facientes, procedunt in suis

fuis casibus, neque sibi inuicem aduerfantur vlllo pacto: nec minus lubricum, aut difficile esset punitim diffinire vtrum dilationes prædictæ valeant remitti, vel non, totumque penderet ab ea resolutione, sint ne iuris publici, vel priuati, de qua satis superque à nobis in superioribus

dictum est, ex quibus lector optimus, quod sibi magis placuerit, facile valebit accipere, nos enim cuiuslibet, melius scientis iudicio, non solum hæc, sed omnes lucubrationes nostras, libenter submittimus parati corrigi, & emendari à quocumque.

Summaria ad Controversiam 12.

M Vltu utilitatis ex hac controversia, rã in scholis, quam in iudicijs versantibus subsequendum erit.

2 Vel certum sapposuit D. Thom. potestatem concedi leges municipales iurisdictionis esse, cum tamen negari non possit rem esse contrariam, & in varias opiniones diffusi sunt.

3 Omnia illa ad merum imperium pertinent, quæ Principibus insignum supremæ potestatis reservata sunt, quod bene declaratur per illa verba potestas gladij, de quibus in l. imperij de iurisdictione omnium iudicum, & leges ferre saltem communes, res est supremo Principi reservata.

4 Non potest dari imperium sine iurisdictione, & ratio imperij semper præponderare debet, atque ideo quasi quodam compositum, dicitur imperium mixtum, ut in bonorum possessio ne, cuius meminit d. l. imperium.

5 Nulla iudicialis cognitio absq; iurisdictione consistere potest.

6 Referuntur DD. tenentes potestatem ferendi leges communes spectare ad merum imperium.

7 Probatur ratione eadẽ sententia, quod talis potestas, spectet ad merum imperium.

8 Adducitur & probatur opinio contraria, scilicet quod potestas conde-

di leges communes non sit meri imperij.

9 Vel est duplex potestas in Principe, vel una duas habens facultate, vna iurisdictionis ad indicandum, aliam imperij, ad cogendas subditos.

10 Obijciunt opinio multorum afferentium solas causas capitales privative ad merum imperium pertinere.

11 Ostenditur primò omninò falsam esse præfatam multorum doctrinam, quia merum imperium natura sua importat supremam Principis potestatem.

12 Probatur merum imperium ad alias causas extra capitales extendi, quoniam potestas sciendi leges, est de maxime supremo Principi reservatis in signum suæ supremæ iurisdictionis.

13 Præceptores nõ infima nota extendunt merum imperium, ut si præterea iurisdictione, qui dicunt d. l. imperium, sibi non refragari, quia non desinunt merum imperium, neque iurisdictionem, sed tantum adhibuit exempla.

14 Præfatã resolutionẽ reprehendit Longouallius, & merito quia statuta municipalia cõdere, nõ spectat ad merum imperium, & nulla lex siue generalis, siue statutaria expediri potest, nisi officio nobili ad utilitatẽ publicam.

15 Nullus unquam iuris author docuit, quod merum imperium consistat in his, quæ officio iudicis nobili ad utilitatẽ publicam expediuntur.

16 Ad sancienda statuta municipalia per-

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

- agné, ac ad leges generales cōdēdas iurisdictionis necessaria est, & Principes illas cōdentes verba ius dicūt.*
- 17 *Inanis esset potestas ad ferendas leges, & faciēda municipalia statuta, nisi cōmunitates inferiores, simul haberent vim aliquā ad constituēdas pēnas, quā potestas coercēdis sine iurisdictione esse non potest.*
 - 18 *Sententia nihil aliud est, quā quadam particularis lex, quā si a persona publica feratur proculdubio iurisdictionis est, ac per consequens potestas cōdēdi statuta municipalia ad iurisdictionem quoque spectat.*
 - 19 *Qui professionem aliquā exercet frustra declinet iurisdictionem iudicis ad quem cura illius professionis, seu militiæ pertinet.*
 - 20 *Contraria sententia, id est talē potestatem faciēdi statuta municipalia nō requirere iurisdictionē, probatur ex eo, quia actus cōdēdi leges voluntarius est, iurdictio autem necessitatem ius dicēdi importat.*
 - 21 *Probatur deinde, quia multa sunt cōmunitates minores, quā iurisdictione carent, ut tamen omnes potestatem habeant ad cōdēda sua statuta.*
 - 22 *Verior nihilominus est sententia ad cōdēda municipalia statuta opus esse iurisdictione, quā etiā requiritur ad faciēda ea, quā volūtatis sunt, & explicatur. l. 2. ff. de offic. Procons. & Legati.*
 - 23 *Decepti sunt qui crediderunt in l. omnes populi facillam fuisse potestatem populis iurisdictione carentibus ad cōdēdas suas leges.*
 - 24 *Nec similiter de alijs illā habētibz, si modo alijs maioribus ciuitatibus subessent.*
 - 25 *Certū certius est in d.l. omnes populi, sermonē fuisse de illis dumtaxat populis, qui capita sunt cōmunitatum plenā habentibus potestatem civilē, non de populis inferioribus.*
 - 26 *Plusquā falsa est opinio asserentiū Imperatorē esse totius mūdi dominum.*
 - 27 *Populi etiā subiecti cōmunitatibus possunt sua statuta fecere, & manifestā res est Iuriscōultos nō potuisse cōcedere facultatē ad faciēda statuta leges v. faciēdas quae potestas originē habuit, ex tacita Principis permissione, vel ex regula cōcessio vno.*
 - 28 *Minores populi, quos vulgus aldeas vocat, non possunt statuta cōdere, nec ad diffinitiones easferum, nec circa bona administranda.*

CONTROVERSIA 12.

Utrum potestas ferendi leges communes sit iurisdictionis, vel ad merum, vel ad mixtum Imperium pertineat, & an potestas cōdēdi leges municipales, & cætera statuta cōmunitatū inferiorū, sit quoque iurisdictionis, et quænam vtilitas in praxi colligenda sit ex tali controuersia.

NON

On dubito quin lector optimi prima facie sit etiā suspicatur, quē admodū in principio disputationis præcedentis, quæstionē hanc subtilē quidē, sed minime ex vsu frequētibz esse futurā: quippē primo aspectu, non videatur vtilitatē aliquā in praxi percipi posse, ex eo quod potestas ferendarū legū cōmuniū, seu municipalīū, aut statutorū, sit magis imperij, quam iurisdictionis, vel econuerso. Tamen rem hanc altius cōsideranti, & perpendenti, facilitū erit animaduerte re, in præsentī controuersia praxim cum theoricā rectē iungi, & copulari; nec minimum, sed multum vtilitatis ex præsentī quæstione, tam in iudicijs, quā in scholis versantibus subsequendum fore: vt ex dicendis in toto disputationis discursu clarius apparebit.

Et antequam disputationē suscipiam, statim in limine, nō possum nō mirari, D. Thom. virum merito ante alios excellentē. 1. 2. q. 90. art. 3. quē sequitur Soto lib. 1. de iust. q. 1. art. 1. velut certum supposuisse potestatem condendi leges municipales, & cætera statuta cōmunitatū inferiorū iurisdictionis esse: etenim quidquid sit de veritate propositionis, negari nō potest, nec potuit vnquā, quin res sit cōtrouersa, & in diuersas opiniones diuisa: quæ pro vtraq; parte suos habet affectus & patronos, namq; & si B. Thomæ sententiam tāquam vtiorem, sequantur plures relati à Ias. n. 34. in l. omnes populi. ff. de iust. & iure, & a Ioan. Croto ibidē, à nu. 17. & tanquam probabiliorem, & omni nō tenendam fuerit illam amplexus communis præceptor Bart. in eadē l. omnes populi, quæst. 1. qui non le-

uibus, nec verisimilibz fundamentis adducti, voluerunt ad condenda municipalia statuta, præcisse iurisdictione opus esse: tamen non desuerunt viri doctissimi, qui contrariū acriter defenderint, ob non leuia etiam, neque inutilia fundamenta, Felin. in c. cum omnes, num. 10. vers. quarto est aduertendum de cōstit. Bald. Mainier. Ias. & Croto in d. l. omnes populi, constanter tuentur facultatē leges municipales ferendi, minime iurisdictionem exigere: quæ cōmunis opinio est, vt citati auctores testantur, vnde non parum apud DD. controuertitur, sit ne iurisdictionis illa potestas condēdi statuta municipalia, quod B. Thom. tanquam exploratum, & sine controuersia, d. loco supposuit: de quo inferius latius differemus, si interim vt termini quæstionis intelligantur, breuiter explicuerimus, quidnam sit iurisdicōio, quidvē meri, & mixti imperij appellatione significetur:

3 Supponendum igitur est, omnia illa ad merum imperium pertinere: quæ Principibus maximis, Regibus, & Imperatoribus, in signū supremæ potestatis reservata sunt. Vnde cum leges cōdere saltem cōmunes, res sit supremo Principi reservata, iuxta l. ult. C. de legib. consequens fieri videtur, vt ad merum imperium spectet, præsertim cum sit quædam imperandi facultas & potestas gladij, per quā Princeps inobediētes coercere valet, etiam vsq; ad vltimū supplicium, secundum illud B. Pauli ad Roman. 13. *Non enim sine causa gladium portas: nec aliter apertius, aut commodius explicari potuit à I. C. in l. imperium de iurisdictione omn. iudic. facultas illa imperandi, quæ singulis competit ciuilibz communitatibus, quam declarando merum imperium, per illa verba potestas gladij,*

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

gladij, quæ ipsummet imperium me-
rum mirabiliter designant, id est ma-
ximam Principis, seu communis
facultatem, atque potentiam, quæ in
potestate gladij, id est imponendi vl-
timū supplicium, reuera consistit, ad
reliqua enim, quæ antecedunt postre-
mū vitæ periculū, non videtur (merū
imperij) fore necessariū, quod requi-
ritur ad gladij potestatem, quo secula-
res vtuntur ad differētiā ecclesie, quæ
nō habet gladiū, nec mūdānis vtitur
legibus, sed coercionē spirituale dū-
taxat, iuxta tex. in c. inter hęc. 33. q. 2.

4 Demū (mixtū imperij) ideō rectē
dicitur, quia illi etiā inest iurisdic-
tio, omnes enim actus mixti imperij, iu-
risdictionis etiā sunt, & si ratio impe-
rij semper præponderet, hæc enim
duo nēpe imperij, & iurisdic-
tio, ita copulata connexaq; sunt, vt dari ne-
queat vnum sine altero: imperij nā-
que ne tendat ad tiranidem iurisdic-
tionē supponere debet, & rectū iu-
ditium, circa negotia præcipienda. c.
quid culpatur ad fin. 2 3. q. 1. iurisdic-
tio verō ne frustra sit, & illusoria,
pariūq; momēti iudicetur, imperij,
vel saltē imperij aliquid præferat
necesse est: iuxta text. in l. vlt. ff. de
offic. eius, atq; ideō quasi quodā cō-
positū, ex iurisdic-
tione & imperio,
apertissimē dicitur imperium mixtum.
Quæ doctrina, & ethymologia perspi-
cua fiet si adhibito exēplo illam ex-
plicemus, & optimum quidē est, quo
vtitur ipsemet I. C. in d. l. imperium,
de bonorum possessione, quæ quate-
nus à Pratore decernitur, præmissa
causæ cognitione, iuxta l. pen. §. vlt.
ff. de offic. iudic. iurisdictionis qui-
dem est: quatenus verō ab ipso præ-
cipitur imperium importat propter
præceptum ipsum: & quia si attēdas,
atq; cōsideres formam, ipsius bono-
rum possessionis, reperiēs eam ma-
gis concipi sub forma præcepti: hinc

fit talem bonorum possessionē, plus
sanē habere imperij quam iurisdic-
tionis, atque ideō dici mixti impe-
rij in alleg. l. imperium.

5 Deniq; iurisdic-
tio, explicatur ibi-
dem, vt sit iudicis dandi licentia, vt do-
ceret extra merum & mixtum impe-
riū, cætera omnia, quæ spectant ad
publicā potestatem, quāuis minimā
exigant causæ cognitionē, vt v. g. li-
centia iudicem dandi iurisdictionis ef-
fe, neq; enim vlla iudicialis cognitio
absq; iurisdic-
tione ne cōsistere potest.

6 Quibus præmissis, & prælibatis, ac-
cedamus iam, ad dissoluendū thema
quæstionis propositæ, differētes
prius de potestate ad ferendas leges
cōmunes, vtū sit meri vel mixti im-
perij, seu iurisdictionis, & Bart. in d.
l. imperij. n. 8. Lōgouallius ibidem,
Valascus nu. 1 50. l. af. n. 24. Decius &
omnes in ea sunt sententia, vt existi-
ment facultatē leges vniuersales cō-
dendi meri imperij esse: regulare eni-
m est, vt illa omnia, quæ Regibus,
& Principibus maximis reseruata
sunt, dicantur meri imperij, secundū
DD. post glossam in cap. quod trāsla-
tionem de offic. leg.

7 Præterea explorati iuris est, actū
istum leges santiēdi esse de maximē
reseruatis Principibus maximis. l.
vlt. ff. de leg. iuncta. l. humanum. C.
illo titulo, ergo spectat ad supremā
ipsius Principis potestatem, quā ex-
ploratum etiam est merum imperij
importare, patet igitur facultatem
ferendi leges communes, seu vni-
uersales manifestē pertinere ad me-
rum imperium, vt voluerunt præci-
tati DD.

8 Opinio nem autē contrariā, & sic
talem potestatem meri imperij non
esse, tenuerūt Caimus in repet. l. pla-
cet, fol. 75. C. de pedaneis iudicib.
Lōgoualli, & ceteri post ipsum circa
ti, Guillotus lib. 2. de iurisdic-
tione fundamento

damento commoti, quod sint esseque possint, quā plurimā leges communes, & vniuersales, quæ quidem nulum actum inuoluunt potestatis gladij, vt constat ex virtutibus legis relatis in legis virtus, ff. de legib. igitur facultas ad ferendas tales leges ad gladij potestatem nullatenus spectat, ac perconsequens, neque ad merum imperium, quod nihil aliud est, quā ipsamet potestas gladij. Quo fit, vt cū ex omnium sententia in d. l. imperij, & in l. r. ff. de iurisdic. omnia iudic. merum imperium sit quædam species, quæ delitescit in iurisdictione in communi, potestas illa, quam habent Reges, & Principes, seu communitates condendi leges vniuersales spectet etiam ad iurisdictionem siue quā merum imperium consistere non potest, sicuti nec species sine suo genere, sub quo collocantur, & eius essentiam atque naturam participant.

9. Planè quemadmodum licet humanum corpus vnica dumtaxat virtute, seu potentia regatur, & gubernetur, putā intellectu, talis tamē potentia duobus fungitur muneribus ad clauum (vt ita loquar) corporis humani recte gerendum, & ministrandum: principio enim iudicat intellectu quodam actu, quod iudicium appellatur, quænam mediā ordinata sint, & accommodata ad finem intentum: deinde alio actu (quod imperium nuncupatur) imperatur illud quod ab intellectu iam iudicatum erat: ad eundem etiam modum vna tantū potestas est cuiuslibet communitatis, quæ in suo ambitu, atque complexu, duas potestates, atque facultates includit alteram iudicandi, siue definiendi (quam iurisdictionem appellamus) cuius meminit tex. in c. r. ibi, *iudiciaria enim*, de poenit. dist. 6. & in l. de quare. ff. de iudic. Alteram quæ

dicatur imperium, cuius mentio fit in l. potestatis 215. ibi, *in persona*, de verbor. signific. secundum quā communitas, Princeps, aut Rex, agere, & imperare cōsueuerunt fieri illa quæ in priori iudicio, aut definitione cōtinebantur, atque ita sit duplex potestas penes Principes, vel vna duas includens facultates, vnam quidem iurisdictionis ad definiendum & iudicandum: aliam verò imperij, at cōgēdos & imperandos subditos & vassallos, vt illa obsequantur, quæ iā iudicata præceptaque sunt. Quam duplicem potestatem imperij, & iurisdictionis penes communitatem, siue Regem consistentem mira breuitate complexus est. l. c. in d. l. imperium, vt animaduertunt communiter Doctores in l. vlt. ff. de officio eius, meminit etiam lex iuueni caue re. ff. de iurisdic. omnia iudic. vbi cōmunis interpretum schola.

10. Nec refragabitur si obijcias opinionem multorum asserentium, solas causas capitales priuatiuē ad merum imperium pertinere, vt voluit Franciscus Duaren. lib. 1. disput. annuensariatum capit. 53. Longouallius num. 47. & 77. in d. l. imperium, Andr. Alciat. in capit. quod sedem, num. 58. de offic. ordin. & alij plures, quorum meminit Ias. ad l. imperij, col. 2. post glossam in eadem lege, verb. *mixtum*, qui omnes obseruarūt id ex testimonio & autoritate allegatę. l. imperium, ibi, *gladij potestatem*, ex quorum doctrina si vera est corruit, atque confunditur superior, proximē relata traditio quā diximus facultatem leges vniuersales condendi, quæ residet penes Principem meri imperij, magis quam iurisdictionis esse, & si vtramque implicet, & inuoluat facultatem, & imperandi, & iudicandi per imperium simul & iurisdictionē: etenim si rem hanc autē

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

- tè consideres, atque perpendas inuenies præfaram dictorum interpretū doctrinam omnino falsam esse ex sequentibus.
- 11 Primò, quia explorati iuris est ad supremam Principis potestatem pertinere leges vniuersales condere, iuxta Imperatorum responsum in l. ult. C. de legib. igitur & ad merū imperium spectat talis facultas leges ferendi: probo consequentiam, quia merum imperium natura sua includit, & importat supremā ipsius Principis potestatem, vt adnotauit Ferdinand. de Menchaca lib. 1. controuerſ. illustr. cap. 2. n. 1. & habemus. legē express. part. 2. tit. 25. part. 4.
- 12 Secundò, ex eo etiam conuincitur prædicta quorundā Doctōrū estimatio, & probatur merum imperium ad alia negotia, & causas extra capitales extendi, quoniam itidem expeditum, & exploratum est dictā potentiam faciendi leges esse de maximè supremo Principi reſeruatīs in ſignum ſuæ ſupremæ potestatis, quorum meminere Doctores in d. l. imperium, Bald. in l. 1. num. 1. C. de iure auroꝝ, poſt gloſſam in c. quod translationem de offic. legati, quæ abundè retulit, atque congeſſit, nonnulla teſtimonia & exempla illarum rerum, quæ in ſignum iuriſdictionis ſupremæ Pōtifiſci Maximo reſeruata ſunt.
- 13 Quod argumētū, præterquāquod exactè probat, quod intendit coegit nonnullos non inſimæ notæ præceptores, ad extendendum merum imperium, vt ſit præterea iuriſdiction, quæ ad publicam vtilitatem officio iudicis nobili exercetur, qui dicunt ſibi non refragari verba, atque ſententiā. d. l. imperiū; quia (inquiunt) l. c. ibi, tantum conſtituit exempla meri & mixti imperij, ac etiam iuriſdictionis, neque eius mens fuit definire, prout minimè definiuit, quidā eſſet merum vel mixtum imperium, ſiue iuriſdiction: ſed exēpla regulam minimè cōſtringunt. l. regula. §. ult. ff. de iur. & facti ignorantia, vt voluerunt Iaſ. num. 56. Longouallius nu. 3. Bart. num. 6. & communis Legiſtarū ſchola in d. l. imperium igitur, cum mens l. c. ibi, nullatenus fuerit definire quid ſit iuriſdiction, quidvè merum, ſiue mixtum imperium, ſed adhibere ſolum exemplū illius legis deciſio, neque obefſe, neq; prodeſſe poterit docentibus & iudicantibus, cum vtiq; ea quæ gratia exempli frequenter commemorantur vim legis habere non conſueuerint, ex d. l. regula. d. §. ult.
- 14 Quam reſolutionem reprehendit Longouallius vbi ſupra, neq; inmerito, vt enim docet ſchola cōmunis per iura ibi in l. ea quæ ff. ad municipalem, & in l. ult. & pen. ff. de decret. ab ordine faciend. dubium non eſt, quod ſtatuta municipalia condere, non ſpectat ad merum imperium, & tamen actus ille ſecundum quem talia ſtatuta conduntur, officio nobili expeditur ad publicam vtilitatem, & non mercenario ad vtilitatem priuatā, vt facile colligitur ex optime traditis per ſcholam communem rectè declaratam ab Abbate Panormit. in c. 2. num. 5. de offic. iudic. probatq; text. in vulg. c. erit autem lex. 4. diſt. ibi, pro nullo priuato commodo, ex quo conuincitur nullam legem, ſiue generalem, ſiue ſtatutariam, vel municipalem expediti poſſe, niſi officio nobili ad vtilitatem publicam, & nō mercenario ad alicuius priuatū commodum, & faciunt ea, quæ de officio mercenario & nobili, docuit communis Doctōrum, cuius meminit Abb. vbi proximè.
- 15 Præterea ſi mens l. c. in d. l. imperium, ſolū fuiſſet adhibere nonnulla exempla

exempla meri vel mixti imperij, & iurisdictionis, nec definitiones assignare, vt nuper relata doctrina comminiscitur, frustra inutilia, & minus sufficientia exempla legentium oculis subiecisset, cui integrum fuit breuissimè explicare naturam, & ingenium ipsius meri imperij, aliarumq; specierum iurisdictionis. Rursus ad præfatam proximam resolutionem reijciendam, satis erit si ausi fuërimus affirmare, nullum vnquam I.C. aut iuris authorem docuisse, quod merum imperium de quo sermo est consistat in his quæ officio iudicis nobili ad utilitatem publicam expediuntur; corruit ergo, & omnino deficit præfata resolutio, relinquiturq; ex traditis in superioribus optimè explicasse. I.C. ibidem, naturam & conditionem meri & mixti imperij, nec non iurisdictionis.

- 16 Maior difficultas est, nec parum controuersum inter DD. an iurisdictione requiratur in communitatibus inferioribus ad ferendas suas leges municipales, statutaquæ condenda, licet B. Tho. quem initio retulimus existimauerit rem certam, & indubitatam esse iurisdictionem exigi. In qua difficultate, quod potestas dictas leges statutaras cõdédi, iurisdictionis quoq; sit, tenuerunt plures quorum meminere Ioann. Crot. & Iaf. vbi supra, post Bart. non satis sibi constantem in l. omnes populi. q. 1. ff. de inst. & iur. probariq; potest efficacissimis fundamentis ex visceribus, & penetralibus iurisprudentiæ depromptis, quorū primum faciliè de summi potestatis a veriloquio, & ethymologia vocabuli, si expendas omnes & singulos Principes, & Reges, quascunque communitates cõdētes statuta municipalia reuera ius dicere, iuxta l. 2. in fin. C. de constit. pecunia. d. l. vlt. & pen. ff. de decret. ab ord. fa-

ciend. Si ergo ius dicunt apertè consequitur publicam etiam iurisdictionem exercere, per dictum argumentum ab ethymologia nominis: etenim manifesti iuris est ipsum ius dicentem, ex vi publicæ potestatis iurisdictionem quoque exercere, cuius ethymologiæ meminit glossa in auth. de defensor. ciuit. §. iusiurandum, ad verb. *iurisdictionem*, collat. 3. glossa in d. l. imperium, ad verbum *mixtum*, igitur ad facienda statuta municipalia, persequè ac ad leges generales condendas iurisdictione necessaria est.

- 17 Præterea omnes agnoscunt futurum, & innam esse potestatem ad ferendas leges, faciendaq; municipalia statuta, nisi communitates inferiores simul habeant virtutem, siue vim aliquam ad constituendas pœnas, quibus coerceantur ciues, & statuta cogantur parere, vt non obscurè traderetur Iurisconsulti in d. l. legis virtus, & in l. 1. ff. de legibus, at qui fieri potest, vt talis coercendi potestas esse possit, sine iurisdictione? certè nullo modo, vt fatentur omnes post Grat. decretorū cõpillatorē in c. siue, ibi, & *pœna nulli est inferenda* 33. q. 2. qui voluit pœnæ coercionem minimè stare posse, nisi cum iurisdictione.

- 18 Vltèrius etiam confirmatur eadē pars, per argumentum à similitudine, & paritate rationis, si consideres, atque supponas cum B. Tho. 2. 2. q. 67. art. 1. sententiam inter partes latam particularem quandam legem esse: sicque frequenter nuncupari: quam ferri nequire absque iurisdictione indubitati iuris est. Nullus enim iudex pronuntiare valet, nec proferre sententiam aliquam, si iurisdictionem non habeat, quo præsupposito, tunc sic, quemadmodum ad sententiam requiritur iurisdictione, non

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

non minus exigi debet ad condendum statutum, quippe sententia nihil aliud est, quam quædam particularis lex: constituitur inter omnes, quod si sententia à persona publica feratur, proculdubio iurisdictionis est, ergo de primo ad vltimum potestas condendi statuta municipalia, spectabit etiam ad iurisdictionem, nec sine illa valebit exerceri.

19 Tandem Anasthasius & Constantinus Imperatores, periniquum & temerarium esse perspexerunt, eos qui professiones aliquas, seu negotiationes exercere noscuntur, iudicium ad quos earundem professionum, seu negotiationum cura pertinet, iurisdictionem, & præceptionem declinare conari, ut in l.vlt. C. de iurisdic. omn. iudic. vbi glo. verb. *perinet*, iuncto text. tanquam certum & exploratum supponit, quod ubicumque fuerit aliqua militia, siue professio, ibi debet esse aliqua iurisdic. siue ordinaria, siue delegata, cum igitur negari non possit, quin communitates statuta municipalia cōdentes professionem aliquam, siue militiam exerceant, fateamur necesse est iurisdictionis quoque esse talia statuta condere.

20 Verum enim verò oppositam sententiam, id est partem negantem, nempe potestatem ferendi leges municipales, & cætera statuta communitatum inferiorum iurisdictionis non esse, defendunt Felin. in cap. cum omnes, num. 10. vers. *quarto est aduertendum* de constitut. Ioann. Crot. in d.l. omnes populi. ff. de iur. & iure, nu. 17. l. f. ibidem, num. 34. post Mainier. & Bald. super eadē lege omnes populi qui testantur communem esse opinionem, & mouentur ad sic existimandam duobus potissimum fundamentis. Primum desumitur ex autoritate glossæ communiter receptæ in l. i.

ff. de iurisdic. omn. iudic. docentis; de natura iurisdictionis esse, quod illam obtinens teneatur ius dicere, ita quod importet ipsa iurisdictione, iuris dicendi necessitatem, at planum est actum condendi leges voluntarium esse non necessarium, neque coactum ergo non pender talis actus à iurisdictione, ac per consequens potestas condendi municipalia statuta voluntatis est, non necessitatis, neque iurisdictionis.

21 Alterum fundamentum istius opinionis præcipuum, colligitur ex decisis text. celebr. in d.l. omnes populi, quo in loco generaliter omnibus civitatibus libera conceditur facultas leges condendi, & faciendi statuta; at indubitatum etiam est, & experientia docemur, nonnullas inueniri ciuitates, & opida, ut sunt communitates minores, quæ omnino iurisdictione carent quarum fecit mentionē. l. C. in l. si duas. §. decet. ff. de excusatio. tutorum, dum separauit, atque distinxit tria communitatum genera, & tertio loco constituit reliquas communitates minores, quas nullam iurisdictionem habere dixit, ibi: *Decet autem maximo quidem numero vti Metropoles gentium: secundo autem quæ habent, vel forum causarum, vel loca iudiciorum: tertio autem reliquæ, &c.* ergo ex his fundamentis planè efficitur potestatem ad condendas leges, seu municipalia statuta, inferiorum communitatum, iurisdictionis non esse, ut Felin. & præcitati DD. cum eo constanter tradiderunt.

22 Quæ opinione, & pro ea adductis argumentis, minime obstantibus prior sententia multo probabilior est, & omnino tenenda, quæ docet ad cōdenda statuta municipalia iurisdictione opus esse, quā satis cōuincit, quæ pro illa superius adduximus fundamenta, neque obstant relata in contrarium,

riū, quibus Felin. Crot. Bald. Mainier. & Iaſ. a nobis relati pro hac ſecunda ſententia nitentur. Non primum deductum ex eo, quod actus condēdi leges ſit omnino voluntarius nō neceſſarius, iurisdicōio autem imporet neceſſitatem iurisdicendi: reſpōdetur enim fatendo non licere communitatibus, ſive Principibus leges ſtabilire, aut ſtatuta condere, abſque neceſſitate, & utilitate communitarum, iuxta text. in cap. erit autem lex, 4. diſtin. ibi, *neceſſaria, & utilis*, unde proſuit, atque dimanat argumenti ſolutio, ſi negemus ceſſare neceſſitatem iurisdicendi in condendis ſtatutis, ſatis namque eſt, quod ferantur leges viles, & neceſſariae Reipublicae, ut ſatis fiat conditionibus relaxis in d. cap. erit autem lex, quod ſcilicet vilis ſit, & neceſſaria, ex oppoſito quē ſi argumētū vim aliquam haberet ſequeretur abſurdum, & non leue in iure, ſcilicet, ut quam plurima, quae in iure noſtro ad iurisdicōionem voluntariam ſpectant non eſſent iurisdicōionis, quod nullatenus fatēdū eſt, cōtradicere I. C. Marciano in l. 2. ff. de offi. Proconſ. & Legati, verbis quae ſequūtur, *Omnes Proconſules* (inquit Marcianus) *ſtatim, ac urbē egreſſi fuerint habent iurisdicōionem, non tamen contentioſam, ſed voluntariam, ut ecce manumitti apud eos poſſunt tam liberi, quā ſervi, & adoptiones fieri. Apud Legatum vero Proconſulis nemo manumittere poteſt, quia non habet iurisdicōionem talē*, haecenus I. C. quibus verbis non obſcure, ſed maniſeſtē docemur etiam ad exercenda ea, quae voluntatis ſunt, & minime neceſſitatis iurisdicōionem requiri, ut ſatis exprimitur in illa libi, *habent iurisdicōionē, & ibi, non contentioſam, ſed voluntariam*, voluntaria ergo iurisdicōio revera iurisdicōio eſt, eo præcipue, quia Legatus Proconſulis, manumittere prō-

hibetur in eo text. non alia ratione, niſi quia iurisdicōionē non habebat, igitur etiam ad exercendos actus voluntarios iurisdicōione opus eſt, ut expreſſe docuit Marcianus in alleg. l. 2. quem locū rectē intellexit, ſicut cætera omnia eruditiffimus Iacob. Cuiac. lib. 4. obſervat, & emendatio, iuris. c. 1.

23 Similiter non obſtat alterum fundamentum dicte ſecundae ſententiae negatiuae collectum, ex deciſ. tex. in d. l. omnes populi, credentes factam ibi poteſtatem, etiam populis iurisdicōione carentibus, id eſt opidis minoribus, ut poſſint ſtatuta condere leges ferre, atque ſancire, & alia huius generis facere, quamvis enim Abb. Panormit. in cap. quod clericis, num. 25. de for. competen. Ioan. Crot. num. 11. & 17. in d. l. omnes populi. Iaſ. ibidem, num. 7. poſt Bald. & Alberic. arbitrati fuerint, per d. l. omnes populi dari facultatem communitatibus minoribus, quorum meminert. in d. l. ſi duas, §. decet. ff. de excuſation. tutorum, ad condenda ſtatuta municipalia, & ſi tales communitates iurisdicōione caruiſſent, tamen decipiuntur (eorum pace dixerim) prædicti Doctores exiſtimantes, non ex alio capite, quam ex permiſſione. d. l. omnes populi integrū eſſe populis, ſeu ciuitatibus ſua ſtatuta condere, parū aduertentes Caiſ. I. C. illius legis conditorem non habuiſſe poteſtatem ad talem facultatem concedendā refragante præcipue regula. d. l. vlt. C. de legibus.

24 Accedit quod I. C. Caiſ. in d. l. omnes populi, non inſtituit ſermonem de populis iurisdicōione carentibus, nec de alijs qui iurisdicōionem habebant, ſi alijs ciuitatibus ſubſeſſent, quod patet ſi conſideres verba ibi ſeciſſe I. C. de populis, qui duobus dumtaxat iuribus regebantur, nempe

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

nepè iure gentiū, & suo proprio. At certum est, quod populi iurisdictione carētes, nō reguntur iure gentiū & suo, igitur nō fuit sermo de populis, qui iurisdictione carerent, nec si militet de habētibus illā, si alijs subessēt: etenim tales populi iurisdictionē habētes, alijs tamen maioribus ciuitatibus subiecti, nō solū iure gentium & proprio gubernātur, sed etiā iure communi illius Reipublicæ cui subfunt. l. 3. ibi. *per omnes populos*. C. de legibus. l. cunctos. C. de summa Trinitate, pariter ergo mens Cai. I. C. non fuit verba facere de populis iurisdictionē habētibus, alijs tamē maioribus ciuitatibus subiectis, ac per consequens nō fuit sermo in d. l. omnes populi, de cōmunitatibus minoribus, (quæ vulgo aldeas dicuntur) nec censendum est, datam fuisse ibi potestatem minoribus populis iurisdictione carentibus ad cōdenda statuta municipalia.

- 25 Vnde Bart. in d. l. omnes populi, rectē docuit contra cōmunē ibi sermonē nō esse de populis iurisdictione carētibus, vt voluit Dec. in c. ecclesia. n. 24. de cōstitution. Anton. & Immola in c. cū omnes, eod. tit. Alexan. in c. ius ciuile. 1. dist. Sermo igitur fuit in d. l. omnes populi, de populis habētibus plenā potestatē ciuile, vt rectē fēcit Imperator optim^{us} in terpes illi^{us} legis in §. ius autē ciuile ad fin. iuncto §. sequēti, in tit. de iur. natur. id est de illis populis primū locū tenentibus, qui capita sunt cōmunitatū, sicut in specie his nō obseruatis cōsiderauit Aluar. Baez in d. l. imperiū. n. 1. 35. ff. de iurisdic. omni. iud. Vndē nō bene Bart. & omnes existimauerūt Caiū in d. l. omnes populi, instituisse sermonē de populis iurisdictionē habētibus, etiā si alteri^{us} populi, seu cōmunitatis subditi sint, nā q^{ui} certo certius est, verba fecisse de illis

dātaxat populis, qui capita sunt cōmunitatū nō de populis inferiorib^{us}.

- 26 Qui error (si ita fas est appellare prædictā tantorū Patrum traditiōnē) fortē profectus fuit ex cōmuni, plus tamē quam falsā opinione asserentiū, Imperatorē esse totius mundi Dominū, quā optimis argumētis abundē cōsutaui, Soto lib. 4. de iust. q. 4. art. 1. & Nauar. in c. nouit, notab. 3. col. 62. quidquid eā defenderint glo. verb. *transfuit*, in c. venerabilem de electione, & glo. verb. *per singulas*, in c. Adrianus el 2. 63. dist. & testati fuerint communem sententiam, idē Nauar. vbi proximē post Ias. in l. cū cōtos populos, num. 6.

- 27 Et quamvis populi subiecti cōmunitatibus, possint etiā sua statuta facere, (quod minimē negandū est) id minimē profectū fuit, neq^{ue} ortū habuit à permissione, aut cōcessione d. l. omnes populi, etenim manifesta res est nō licuisse Caiō I. C. facultatē concedere santiendi leges, aut cōdendi statuta, originē ergo habuit, ex tacita Principis permissione, & ex illa regula quod concessio vno, illa omnia censentur concessa, per quæ peruenitur ad illud, & sine quibus illud vnū constare nō potest. Nec statim quidquid præceperint, quarumcūq^{ue} cōmunitatū capita legis vim habebit, expeditum enim est, præcepta Patrū familias, in suis domibus minimē rationē legis habere posse, vt docuit B. Thom. 1. 2. q. 90. art. 3.

- 28 Tandem consequens est minores populos, quos vulgus vocat *aldeas*, non posse statuta condere, vt rectē docuit Bar. in d. l. omnes populi, n. 3. reclamante cōmuni Doctorū, neque est faciendā distinctio, inter statuta facta ad definitiones causarū, & circa bona administranda, quoniā neutra condere possunt dicti minores populi.

SVMMA;

Summaria ad Controuersiam 13.

- 1 **L**eges seculares nihil de rebus spiritualibus disponere possunt ex defectu iurisdictionis.
- 2 Maior difficultas est an leges civiles cohibentes matrimonia contrahendis penis valide sint & seruari debeat.
- 3 Refertur opinio Baldi & aliorum esse rentium civiles leges etiam circa spiritualia validas fore, & obseruari debere, si modo iuste sint.
- 4 Culpa quā cōmittit subditus contrahens interdictum matrimonii & infringens leges civiles illud cohibentes ac eidem quodam est, & nō spectat ad matrimonij substantiā, & ita nō malefaciunt Reges & Principes nōnnulla praecepta circa accidentia rerum spiritualium introducentes.
- 5 Adueritur pariter affirmatiua inualidas esse leges circa spiritualia disponētes.
- 6 Adijcere penas circa matrimonij nihil aliud est, quam illius libertatem impedire, & explicatur Trid. sess. 24. c. 9. & c. gemma de sponsal.
- 7 Matrimonium proculdubio quid spirituale est, & non legis sacramentum, & sic leges civiles ex defectu potestatis, nihil possunt circa ipsam disponere.
- 8 Media sententia distinguit inter leges civiles prohibentes matrimonia adiectis penis circa bona quae sita, vel adquirenda, ut priores nō valeant posteriores verò valide sint.
- 9 Adueritur dictum B. Thom. asserentis posse seculares Principes per suas leges impedire matrimonia contrahenda.
- 10 Leges civiles trahentes de inhabilitandis subditorum personis, ne possint matrimonia contrahere omnino inualide sunt, & minime obseruanda.

- 11 Ad eādem potestatem spectat de matrimonio iudicare, ac ipsiusmet matrimonij prohibere, quo fit, ut seculares non possint inhabiles personas efficere ad nubendum.
- 12 Non solum inualide sunt dictae leges, sed irritae, & inane, & in totū exterminandae, postquam matrimonij contractus eleuatus fuit ad esse sacramenti, & in eo contractus, & sacramentum sola ratione differunt.
- 13 Minus rectè dictum videtur posse civiles leges matrimonia impedire, nec satisfaci Vitoria resolutioni, qui pōt cum seculares leges matrimonij iudicare non possint, nec poterūt impedire.
- 14 Prima conclusio statuit leges civiles simpliciter & indistincte impediētes matrimonia, nec ciuilitē, nec naturaliter obligare, tanquam si edicta non essent, atque id ex defectu potestatis.
- 15 Secunda conclusio leges civiles matrimonij prohibentes non absoluit, et simpliciter, sed respectiue & secundum quid, veluti ne persona certa conditionis matrimonium contrahant sine licentia Regis, valide sunt, & ab omnibus obseruandae, nisi per aliquos canones improbentur.
- 16 Leges respectiue tantum inhabiles matrimonium non infringunt eius libertatem, & solum attingunt matrimonij circūstantias, quae sunt quid temporale, quae ratione Reges nostri iustissime voluerunt, ne Senatores apud imos intra territorium nubant, vel apud nos sine licentia, & permissu.
- 17 Quia dos matrimonio coheret, non desinet subijci potestati seculari, dotumque causae, frequentissimē

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

- coram iudicibus secularibus agitur.
- 18 Spiritualibus annexa in plerisque articulis spiritualium notatione continentur, ut beneficium quod propter annexionem dicitur spirituale.
- 19 Dispositiones omnes agentes de spiritualibus comprehendunt illa omnia, quæ ex autoritate ecclesiæ spiritualibus annexa sunt.
- 20 Quæ doctrina temperanda est, nisi aliumdè oppositum colligatur ex intentione loquentis materia subiecta alio principio.
- 21 Ius patronatus, quod attentæ suæ naturæ res temporalis est, postquam ecclesiæ spiritualibus annexum, atque coniunctum esse voluit, iam dicitur esse spirituale, & sub nomine spiritualium comprehenditur.
- 22 Non est novum quod annexa, atque coniuncta indicentur, & regulentur secundum ea, quibus annexantur, & coniungantur, & iudex iudicium finis & mediæ, ita annexa copulataque sunt, ut mancæ annexione dividi, aut separari, vel sine suis principalibus stare nequeant.
- 23 Decisio text. in cap. quanto de iudic. generaliter procedit in alijs causis similibus annexis spiritualibus, quæ admodum in iure patronatus.
- 24 Ex eo prohibiti fuerunt iudices seculares, ne cognoscere de decimis, propter illarum annexionem cum rebus spiritualibus, etsi enim contrarium sit, utrum ius decimandi sit annexum rebus spiritualibus lege divina, vel ex sola ecclesiæ autoritate, constat tamen ex annexis esse.
- 25 Sepultura causa coram ecclesiastico, & nullo modo coram seculari ratione dictæ annexionis agitata est, quæ tumus ecclesiastica sepultura ius à laicis possideatur.
- 26 Tentari posset ad similitudinem iuris patronatus cæteras omnes causas rerum annexarum spiritualibus privative coram ecclesiastico tractandas, ita ut merito compilatores recorderint decretalem Alex. 3. prohibentem secularibus cognitionem decimarum, tanquam superfluum, & minimè necessariam.
- 27 Nihilominus nonnullæ causæ super decimis ad iudices laicos deferuntur, & ita praxis observatur.
- 28 Quæ sunt extra rerum spiritualium substantiam, etiam si accessoria sint, bene tamen subiunguntur potestati civili.
- 29 Quod intelligendum est, in quantum temporalia sunt, quatenus vero spiritualibus coherant, proculdubio ecclesiæ subsunt potestati, suique principalis naturam sequuntur, & in his quæ spectant ad duas potestates, potius stare debemus iudicio ecclesiæ, quam civili, aut seculari.
- 30 Valent conditiones statuentium, ne successor in maiorem contrahere possit cum personis certa conditionis, vel sine parentum licentia, vel non adhibita hac, vel illa solemnitate, & defenduntur pœna imposta adversus Senatores & alios aliter contrahentes.
- 31 Longè diversum est pœnas imponi per legem contrahentibus matrimonium, aut per personam primatam, secundum quam distinctionem intelliguntur, cap. gemma, & cap. cum locum de sponsal. & Trid. sess. 24. c. 9.
- 32 Deceptus fuit insignis Covarrub. dum existimavit pœnas iuris civilis adversus raptos non habere locum in re canonico.
- 33 Decipiuntur qui asserunt leges civiles ex defectu potestatis non valuisse matrimonium raptae raptore

ore interdicere, neque potius in po-
tere transferendicibus, & indistin-
ctis defenditur sententia glos. in c. cū
secundū de heret. in 6. v. f. certo, re
peculiariter inducitur Trid. locus
ses. 24. c. 6.

34 Iam est antiquata infamia pœna con-
tra viduas conuolantes ad secu-

das nuptias intra annum luctus.

35 Non in merito dubitari potest an alie
quoque pœna contra dictas viduas
cessauerint. per text. in capit. fin. de
secund. nupt. & videtur eas iam ces-
sasse.

36 Sed nihilominus alie pœna subsinebū-
tur.

CONTROVERSIA 13.

Vtrum leges Principum sæcularium, cir-
ca spiritualia disponentes, inualidæ sint,
nec ne, & an tales constitutiones, seu
statuta, sint obseruanda,
vel non.

ARDVA Pro-
fecto difficilis
& quotidiana
succedit con-
trouersia, de
viribus & po-
testate legum
sæcularium dis-
ponentium circa spiritualia, quæ-
nam regula seruanda sit affirmatiua,
ne, an negatiua: vtrum dictis legibus
obtemperare debeamus, vel illas li-
berè possimus transgredi, & infringere:
quæ investigatio subtilis pari-
ter, & utilis erit in vtroque foro ani-
mæ, & exteriori, magnopereque con-
ducens, cum ad variorum iurium in-
telligentiam, tum etiam ad resolu-
tionem multorum casuum de facto

emergentium, vt planè liquebit, ex
toto disputationis discursu & serie
dicendarum rerum. Atque vtinam fa-
tis esset dubitationem hanc in gene-
re resoluerè, quomodo non foret
ita difficile illius exitum inuenire,
nec muneris nostri esset, ad singula-
ria descendere, circa quæ potissi-
mum hæc nostra legalis scientia,
versari solet & debet: sane cum
in superioribus habuerimus pro con-
stanti, quod nulla communitas, nul-
lusve eius Rector, potest leges cõde-
re, siuè statuta facere, limites sue po-
testatis excedentia, vt manifestum
est, certumq; etiam sit, & exploratū,
leges circa spiritualia statuētes egre-
di propriæ potentie limina, cum nul-
lum spirituale ciuili subist potestati,

V2 sed

sed soli ecclesiæ, iuxta iura vulgaria, in capit. solitæ de maior. & obediens. cap. si Imperator, cap. duo sunt 96. dist. de primo ad vltimum planū fit dictas leges & statuta circa spiritualia aliquid disponentia, fore omnino inuálida, nulliusque momenti censeri, vt securè docuerunt Abb. numero 15. DD. & communis schola in cap. ecclesiæ Sanctæ Mariæ de constituto. probatque expressè Honorij II. Romani Pontificis responsum in cap. litteras de iurament. calumniæ, vbi voluit Pontifex, quod leges seculares, nihil de rebus spiritualibus disponent. Qua ratione Abb. & communis canonistarum schola vbi supra, contra Calderin. docuit nullius prorsus esse momenti leges Iustinianeis codicis, in quibus agitur de baptismo, vt in titu. C. ne sancti baptismi, aliisque rebus spiritualibus, seu sacramentis ecclesiæ, similiter omnes leges de clericorum promotione tractantes sub tit. C. de Episcop. & cleric. collocatæ, vt l. nulla cum duabus authent. ibi positis, & aliæ leges id genus sub illo titulo constitutæ, adeo vt nonnulli affirmauerint tales leges, nec de honestatē fore seruandas, adducti auctoritate tex. in cap. bene quidem ad fin. 96. d. in illis verbis, *ne in exemplum, &c.* quibus innuitur, quod leges ciuiles circa spiritualia disponentes, prorsus inuálidæ sunt, nec seruandæ. Igitur sic in genere, antequam ad singulas species descendamus, certa apparet resolutio propositi questionis, negatiuæque pars, vt dictæ leges inuálidæ sint, videtur esse amplectenda ex defectu scilicet potestatis & iurisdictionis.

Maiores difficultates sigillatim, & in specie poterit excitari, quæ in praxi varijs in casibus frequenter contin-

gere solet, circa sacrosanctum matrimonij sacramentum, an scilicet leges ciuiles cohibentes matrimonia comminatis poenis, valide sint, & seruari debeant, tam iure poli, quam iure fori, exempli gratia titulus, C. de secundis nuptijs, vbi nuptiæ secundæ prohibentur, atque dampnantur ab Imperatoribus, & in exemplo authentic. de raptu mulierum collat. 9. atque in diuersis Prouincijs plures sunt leges & statuta municipalia, quæ ad nubendum veniam Principis ex postulant, vel parentum permillum requirunt, varias alias iniungentes poenas aduersus eos, qui secas contraxerint, quibus in casibus nostra disceptatio locum habet, atque procedit, iuxta quam plura negotiorum genera decidi valebunt diuersæque iuris questiones resolui poterunt.

In qua difficultate Magnus Philosophus insignisque I. C. Bald. tam in rubr. de constituto. numero 33. quam alijs in locis, quorum meminit Felin. in cap. ecclesiæ Sanctæ Mariæ eodem titu. num. 59. Soto in 4. dist. 29. questio. 1. artic. 4. col. 4. veteres scribentes, in cap. statutum de hæreticis in 6. in ea fuerunt sententia, vt existimarent ciuiles leges, etiam circa spiritualia, validas fore suisque viribus subsistere, ab eisque poenas prescriptas, aduersus matrimonia contrahentes absque talium legum obseruantia, exequendas esse, si modo iuste sint, iustisque de causis iustas poenas infligant, cur enim (inquiunt prædicti) leges ciuiles, ex iusta causa cohibentes matrimonia, custodiendæ non erunt, ex dictamine rationis suadentis tales constitutiones obseruari.

ACCEDIT quod si propter aliquam rationem dictæ leges inuálidæ comminiscuntur, maxime ex-

de-

defectu potestatis, quasi matrimonio, quippe res spiritualis, aliaque huius generis causæ, non subsint civili potestati, at quemadmodum certum & exploratum est, ipsummet matrimonium & alia similia ex spiritualibus, Censuris legibus non subesse, ita expeditum videtur, ea quæ sunt extra substantiam matrimonij, aliarumque rerum spiritualium, quæ circa illarum accidentia duntaxat versantur, neque ipsam substantiam attingunt, subijci quidem potestatibus secularibus, igitur mirum non est, quod leges civiles circa accidens rei spiritualis multa statuere, ac disponere valeant; quæ doctrina adhibito exemplo clarius apparebit, si cõsideres culpam, quam commitit subditus contrahens interdictum matrimonium, & infringens, leges civiles illud cohibentes, minime spectare ad matrimonij substantiam, quinimò accidens quodam esse, quod subest potestati civili: & ita intra limites suæ iurisdictionis, non malefacere videtur, Reges & Principes, qui reuerenter ommissa matrimonij aliarumque rerum spiritualium substantia, circa illarum accidentia, nonnulla præcepta salutaria introducunt, atque cõstituant.

5 Affirmatiuam verò partem id est inualidas esse, minimeque subinden das prædictas leges pluribus adductis, atque relatis Doctõribus & fundamentis, tenuit insignis Præses Coenar. in epitome de sponsalib. 2. p. c. 3. §. 8. num. 6. post Ioann. Andr. in d. c. statutum de hæreticis in 6. traddunt communiter DD. in c. ecclesia Sanctæ Mariæ, ubi Felin. nu. 59. Abb. n. 20. afferentes expresse tales leges civiles esse inualidas indistincte: utpote circa spiritualia disponentes, quæ illarum minime subsunt potestati.

6 Quæ sententia probatur non in

efficaciter si expendas adicere pœnas circa matrimonium, nihil aliud esse quam illius libertatem impedire, ut magis in specie quam antea, post antiquos canones considerauit Trident. sess. 24. capit. 9. in illis verbis, *minis & pœnis adigant, & rursus, ibi, cum his matrimonium inuitos contrahere, iunctis verbis, quæ inferius sequuntur, ibi, quare cum maxime nefarium sit matrimonij libertatem violare, quibus manifestè & expresse, voluit sancta synodus, per pœnarum adiectionem infringi hominum libertatem, ad cõtrahendum matrimonium, quasi tales pœnæ impedimento sint, quominus contrahatur, qua ratione Pontifices Maximi per sua decreta damnare consueuerunt, præfatas pœnarum adiectiones, tanquam impediētes matrimonij libertatem, ut in capit. gema, capit. cum bonum de sponsalibus, ex quibus consequens sit leges civiles in subiecta materia, minime statuere posse, ob excellentiam rerum spiritualium, & quia talis pœnarum adiectione, contradicit atque repugnat canonis statutis, & Romanorū Põtificum constitutionib.*

7 Præterea facit pro dicta sententia, quod matrimonium proculdubio quid spirituale est, & nouæ legis sacramentum, iuxta eiusdem Tridentini decretum sess. 7. c. 1. post tex. & ibi tradita per Doctores in c. ad abolendam de hæreticis, at explorati iuris est, leges civiles circa spiritualia omninò inualidas esse, igitur minime possunt aliquid disponere circa matrimonium, utpote res spiritualis, & nouæ legis sacramentum, legesque omnes sic disponentes, ex defectu potestatis, atque iurisdictionis, corruunt & deficiunt omninò, neque debent obseruari.

8 Media denique existimãdi via fuit quam ex cogitarunt nonnulli, quorū meminit Couar. d. c. 3. §. 9. n. 2. Gui-

Y 3 Illeus

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

flernus in cap. Rainuntius, verb. *cui-*
dam Petro num. 10. de testam. post glo-
sam verb. *certò*, in cap. cum secundū
de heretic. in 6. distinguentes, inter
illas leges ciuiles, quæ matrimonia
prohibent, a signatis pœnis amissio-
nis, scilicet bonorum, & alias huius
generis, respicientes bona iam qua-
sita, atque possessa à delinquentibus
(vt ita loquamur) & inter illas leges,
arque statuta matrimonia cohiben-
tia, proposita pœna amissionis lu-
cri, id est rei, vel pecuniæ, nondum
quæ sita sed. acquirendæ, vt priores
inualidæ sint, posteriores verò valeant,
sustinerique possint & debeant: qua
si longè diuersum sit, adijcere pœnā
circa acquirenda, & circa iam quasi-
ta, atque comparata, magisque impe-
diatur matrimonij libertas, per le-
ges ciuiles prohibentes illud adhibi-
tis pœnis, in iam adquisitis, non ita
in acquirendis de nouo, quæ lucra di-
cuntur.

9 In qua difficili controuersia, vt ve-
terem nostram interpretandi con-
suetudinem, hac etiam in parte reti-
neamus, separanda sunt certa ab in-
certis, nonnullaque prælibanda pro
maiori explicatione & distinctione,
eorum quæ dicenda sunt. Ad quæ
prius quam accedam, nō possum, nō
rapi in admirationem, quod D. Tho.
doctissimorum magister. in 4. d. 34.
quæst. 1. art. 1. ad 4. tantam tribuerit
potestatem legibus ciuilibus, vt do-
cuerit posse sæculares Principes per
suas leges, impedire matrimonia cō-
trahenda, cuius dicti inferius magis
opportune, faciemus mentionē, bre-
uiter discutientes, an rectè responde-
rit pro B. Thom. pater Franc. de Vito-
ria eius discipulus.

10 Interim tanquā certū in hac re
primo supponendum est, leges om-
nes ciuiles Principum seclarium, si
trahent de inhabilitandis subditorū

personis, ne possint matrimonia cō-
trahere, omnino inualidas esse, & mi-
nimè obseruandas in vtroque foro,
interiori & exteriori, ex perspicuo &
manifesto defectu iurisdictionis, &
potestatis Legislatoris, etenim tale
impedimentum procederet à iudice
non suo, extra propriam iurisdic-
tionem, seu territorium ius dicentē, cui
impunè non obtemperabitur, ex latē
a nobis traditis in disputatione præ-
cedenti circa legem imperium, ff. de
iurisdictione omni iudic. dum sermo
esset de Imperio Tyranico, apertèq;
probat per tex. in c. quod autē de
pœnitētijs, & remissionibus, ibi, *quod*
cum à non suo iudice ligari nullus valeat,
vbi pro regula traditur neminē pos-
se à non habente iurisdictionem cō-
stringi, quam non habere sæculares
Principes, in personas quantumnis
laicas, ad hunc effectum eas inhabili-
tandi ad contrahendum matrimo-
nium, manifestissimum quidem est,
& per consequens exploratum omni-
nino, irritas & inanes esse prædictas
leges.

11 Confirmatur, quia absque dubio
ad eandemmet potestatem spectat
de matrimonio iudicare, ac ipsum-
met matrimonium prohibere, seu
reddere inhabiles personas ad con-
trahendum, seu hoc vel illo modo
celebrandum matrimonium, at in-
dubitati iuris est (vt dicemus statim)
non posse Principes sæculares, per
se, neque per suas leges de matrimo-
nio iudicare, igitur neque possunt
inhabiles personas efficere ad mu-
bendum, quod si faciant de facto, li-
mina profecto propriæ iurisdictionis
& potestatis egredi dicentur, quod
minimè ferendum erit, vnde tan-
quam certum, inualidas esse tales
leges ciuiles, traddiderunt Soto
in 4. dist. 29. quæstio. 1. artic. 4. colu-
4. & Couar. cum citatis ab eo, 2. p. de
spon-

sponsalib. cap. 10. num. 16. ante quos tanquam exploratum docuerat B. Thom. in 4. d. 42. artic. 1. ad 4. & res est ab omni prorsus disputatione aliena, atque ideo casus hic à questione nostra debet excludi, neque in disceptationem adduci.

- 12 Deinde supponendum est vt indubitatum, leges etiam ciuiles disponetes super validitate matrimonij, vel circa negotia matrimonialia, putà iudicia procesus, & alia huiusmodi, nō solū inualidas esse omnino, sed insuper irritas & innanes, imò in totū ex terminandas, & relegandas esse, à finib⁹ Christiane Reipublice, cū bonis moribus repugnēt, canonib⁹q; & cōstitutionibus ecclesiasticis aduersetur: adeo vt ab omni cōtrouersia & disputatione sit, & fuerit semper alienū, & tales leges nequaquā recipi, ne dum exequi debeant, qui casus excludendus ideo erit à questione nostra, tanquā indubitabilis: etenim etsi inficiari non possit, matrimoniu, contractū humanū esse, atque ob id uideri sub esse potestati seculari, & ciuili iurisdictioni, postquam tamen talis contractus, excitatus & eleuatus fuit, ad esse sacramenti, longe aliam rationē nouamque naturam & conditionem sortitus fuit, quandoquidem sacramentum, & contractus in matrimonio, vt Theologi communiter docēt non res, sed ratione dumtaxat distinguuntur, quare iam sicut cœtera supernaturalia, a tēta lege diuina, ecclesiastica potestati priuatiuē subijciuntur ipsum matrimonium, & nullatenus ciuili iurisdictioni, postquā eum cœteris sacramentis inter spiritualia fuit annumeratum, iuxta Trident. decretum, sessio. 7. can. 1. post. cap. multi. quæst. 1. nec deinceps relinquipotest dubitationi locus, quin matrimonium iudicari non possit, per ciuilem potestatem ex eodem Trident.

sessio. 24. can. 12. post text. celebrē in cap. tuam de ordin. cognition. ac per consequens leges ciuiles, circa talia iudicia disponentes, ne dum seruandas, sed neque admitte dæ erunt, vtpotē mittētes manum in messē prorsus alienam, matrimonium scilicet, quod solum subest ecclesiæ potestati, ex traditis à Franc. de Vitoria de potestat. ecclesiæ, rele. 1. pag. 100. num. 3. Couarr. in pract. cap. 31. concl. 1.

- 13 Vnde facilē infertur difficilē esse prædictam D. Thom. assertionem cuius supra meminimus docentis bene posse leges ciuiles obijcere impedimenta matrimonio contrahendo: supponit namque talis potestas obijciendi impedimenta, alteram lōgē maiorem potestatem iudicandi scilicet de matrimonio, quod nullus impedire potest, quin de illo iudicare valeat, ex reg. dict. capit. quod autem, igitur cum leges ciuiles iudicare non possint, de matrimonio, neque etiam illud impedire, quoniam si potestas iudicandi de matrimonio iudicio ecclesiastico reseruata est, vti que etiam potestas impediendi tale matrimonium, ad idemmet ecclesiasticum iudicium penitus priuatiuē que pertinebit, cap. translatō de constitut. leges ergo ciuiles, quæ nō possunt matrimonium iudicare, nec poterūt illud impedire, ne celebretur, vel contrahatur: quo fit vt sustineri non valeat doctissimi Francisci de Vitoria resolutio, qui in relectione de matrimonio, 2. par. numero 12. voluit præfatam D. Thom. doctrinam procedere, iuxta tempora primitiuæ ecclesiæ, quibus nondum ecclesiæ, sibi reseruauerat potestatem illā impediri matrimonia, cōuincitur enim si cōsideres ab eodē principio, & fonte emanare potestatem illā impediendi, à quo profluit potestas iudicandi

8. Tract. de legib. & const. Principum, &c.

de matrimonio, atque ideo constitui
differentia non debet, quātum ad re-
seruationis effectum, inter utrāque
potestatem, quæ vna dumtaxat est im-
pediendi matrimonium, & iudican-
di de illo, minus ergo rectè dictum vi-
detur, posse ciuiles leges obijcere im-
pedimenta matrimonio contrahen-
do, quippè si illud iudicare non pos-
sunt, nec poterunt impedire.

- 14 Quibus ita constitutis duæ in hac
re statuendæ sunt certissimæ, atque
tenendæ propositiones, quarum pri-
ma sit, leges illæ ciuiles, quæ simpli-
citer, & indistinctè impediunt matri-
monia, ne videlicet certæ personæ
matrimonium celebrent, adijcētes
pœnam aliquam si contraxerint, irri-
tæ sunt, & inanes, omninoque inua-
lidæ, quæ nec ciuilitè, nec naturali-
tè obligant, tanquam si editæ nō es-
sent. Ratio est, quoniam tales leges,
pœnas iniungentes certæ conditio-
nis personis, si nupserint, in effectū
puniunt matrimonia, quod facere
non possunt, ex defectu potestatis,
quia vt nuper dicebamus ex reg. d.
cap. quod autem, nullus punire po-
test, illud quod iudicare non valet,
certum autem est matrimonium nō
subesse ciuili potestati, igitur nec
poterit puniri per leges ciuiles, puni-
re verò contrahentes matrimonium
nihil aliud est, quam pœnis afficere,
ipsūmet matrimonij contractum,
& sacramentum, quod nullatenus ad-
mitti debet. Prasertim cum negari
non possit, quin tales leges ciuiles
libertatem quoque impediunt matri-
monij, absolute & simpliciter, pœnas
siquidem imponunt hominibus si cō-
trahant, quarum metu perterriti, in-
uiti à nuptijs abstinebunt, contra le-
gem diuinam dicentē, ne quod om-
nino matrimonij impedimentū in-
feratur, & salutare Cōsidium Aposto-
li dicentis melius esse nubere, quam

vi, publicamque vilitatem, in cuius
etiam gratiam matrimonia condita,
& instituta fuerunt, ad replendam, scilicet
liberis ciuitatem, seculumque
propagandum, vt sint plures, ac plu-
res, qui Deo Optimo Maximo præci-
puè, & Ecclesie Matri, Principibus, ac
Regibus Christianis, debita præstent
obsequia.

- 15 Secunda propositio certa & tenen-
da in hac materia talis est, leges ciui-
les matrimonium prohibentes non
absolute & simpliciter, sed respecti-
uè & secundum quid v. g. quæ obij-
ciunt impedimentum, ne personæ cer-
tæ conditionis, vel qualitatis matri-
monium contrahant sine licentia Re-
gis, vel Principis, vel in tali, vel tali te-
ritorio, aut absque suorum parentum
permisso, vel cum personis huius, vel
illius conditionis, vt in quamplurimis
exemplis legum diuersarum Regio-
num & Prouintiarum, tam de iure
communi, quam de municipali, su-
petunt enim quamplurima exempla
quæ non vacat reſſeſſe, *prasertim cum
scripta nostra ad viros doctos cō-ſultos,
se se referant*, tales quidem leges se-
cundum quid, & respectiue tantum,
non absolute & simpliciter matrimo-
nia impediētes, valida sunt, & ab
omnibus obseruandæ, nisi per aliquos
canones, seu ecclesiasticas constitu-
tiones improbentur.

- 16 Probatur conclusio si cum iudicio
consideres, per istiusmodi leges nō
puniri matrimonia, sed dumtaxat,
quasdam ipsorum circūſtantiās, si-
ue culpā illam, quam commiserint,
qui sine parentum permisso, & absque
licentia superioris, cum tali vel tali
persona contraxerint, quo casu, nec
punitur matrimonium, neque illius
libertas infringitur si rursus aduenias
tales circūſtantiās, non contrahen-
di sine licentia, aut cum tali, vel tali
persona, esse quid temporale à matri-
monio

monio diuersum, atque distinctum, ac proinde ambigendum non est, quin circumstantia huiusmodi, tanquam res merè temporales, ciuili subsint potestati, ergo libere poterunt leges ciuiles, licet non simpliciter, & absolute, saltem respectiue & secundum quid circa circumstantias matrimonij statuere, ac diffinire: qua ratione Reges nostri iustissime voluerunt, ne Senatores intra territorium, apud Indos, matrimonia contrahant, vel apud nos sine Regis Catholici licentia & permisso, quo iure vtimur.

17 Neque obstat si aliquis urgeat, asserendo prædictas circumstantias accessorias, & accidentarias esse, ipsi matrimonio, ac per consequens debere sequi naturam sui principalis, et minime subesse potestati ciuili: etenim dos etiam matrimonio coheret, l. 3. ff. de iure dot. & tamen diffinitum est in iure, dotis causam secularem esse, testè Palacios Rubios in repet. c. plerumque de donation. inter. notab. 2. post Felin. & Dec. in cap. ecclesia Sancte Marie ille num. 58. hic n. 37. de constit. ante quos tradiderat glossa in cap. de prudentia de donat. inter vir. & vxor. & ita praxi receptum est, nec ideo quia dos ipsa matrimonio cohereat, subijci definit potestati seculari, dotiumque causæ coram iudicibus secularibus frequentissime agitantur.

18 Sed vt ingenium, atque naturam annexorum rerum spiritualium, alacrius attingamus, prædictæ resolutioni, nonnullæ iuris dispositiones, grauius obstat videntur, etenim in iure nostro, ea quæ spiritualibus annexa sunt, tantam vim habent, & excellentiam, adeoque spirituales quantam naturam, & conditionem sortiuntur, vt in plerisque articulis eisdem mer spiritualibus exequentur, capitæ quantum de rerum permutatione

de iure de iure patrona. & 9. magis opere mirandum est, sic annexa, & si secundum se temporalia sint, propter annexionem spiritualia dicuntur, & spiritualium notatione continentur: exempli gratia beneficium, quod spiritualibus annexum est, consequenter, secundum Nauarr. in rubr. de iure patronat. num. 30. post D. Thom. 2. 2. quæst. 100. artic. 4. receptum communiter, pleno ore dicitur in iure spirituale, vt testatur Nauarr. vbi proximè, & probat expresse text. in cap. dilecto cum similibus de præben. sacrosimèque ita nuncupatur.

19 Accedit vrgentius, quod vsque adeo spiritualibus annexa, dicuntur spiritualia, vt dispositiones omnes agentes de spiritualibus, comprehendant illa omnia, quæ ex autoritate ecclesiæ spiritualibus annexa sunt, vt probat text. in cap. tua 25. in prin. ibi, spiritualibus, & ibi, solutione decimarum, de decim. text. expresse in cap. litteras, iuncta gloss. 1. in prin. de iuramento calumnie, intendunt iura in Clem. 2. de iudic. & in cap. vltim. in prin. eodem titulo, tradunt communiter DD. in dict. c. litteras, Dec. & Abb. in cap. quanto de iudic. num. 3. secundum quos dicta iura locum habent, atque procedunt, etiã in his, quæ spiritualibus annexa sunt.

20 Quam doctrinam ego ita temperarem, vt ita demum annexa spiritualibus, spiritualia dicantur, contineanturque notatione spiritualium, seu comprehendantur legibus de spiritualibus agentibus, nisi aliunde oppositum colligatur, puta ex intentione loquentis materia subiecta, aliove principio, tunc enim ita annexa sint spiritualibus, minime spiritualia dicuntur, neque spiritualium notatione continebuntur, etiam maxime ex autoritate ecclesiæ talem annexionem sortita sint.

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

21. Præterea ut ad notarunt DD. ex d. cap. quanto de iudic. ibi, *nō nisi ecclesiastico iudicio*, quemadmodū ex traditis a Doctoribus in ca. 2. de iudic. negotia spiritualia in seculari iudicio minime tractantur, sed statim referuntur ad ecclesiasticum; ita illæ causæ, quæ magnopere annexæ, atque coniunctæ sunt spiritualibus, in ecclesiastico iudicio tractari debent, ut naturam sequantur spiritualiū, iuxta quam iudicari regularique debet, ut probat text. in dict. cap. quanto, docent Rochus de Curte de iure patronat. verb. *iur.* in prin. Curt. de feud. par. 7. num. 23. & 26. Silvanus conf. 32. num. 5. Mantua. conf. 5. a. nume. 18. Emanuel Costa Lusitanus vir nō minus ingenio, quam doctrina clatus in cap. si pater, 2. par. verb. *Trebellianica*, num. 7. ver. *quarto* & Rota antiqua 3. de consuetudine, post gloss. Abbat. & DD. in dict. cap. quanto Ripa, Abbi. August. Berol. Philipp. Dec. in rubr. de iudic. pluresque alij, quos referuit Dominus Molina de Hispan. primogen. lib. 1. cap. 24. num. 26. quæ ratione ius patronatus natura suæ, quid temporale, propter solam annexionem, & coniunctionem cum rebus spiritualibus, quam solam consideravit text. in dict. cap. quanto ecclesiastico iudicio reservatum fuit, ut manifestum est in iure, praxique omnino receptum; & refertur originaliter in 2. tom. Conciliorum inter acta Alexandri III. sub tit. de iure patron. cap. 4. pag. 921. et si enim verius certiusque sit (multis repugnantiibus) ius patronatus, etiam cum presentia di facultate, si consideretur de per se & attenta sua natura, rem temporale esse, quippe labor ille querendi & presentandi ministerium ecclesie idoneū, in quo consistit ius patronatus, res natura sua temporalis est, postquam tamen ecclesia patronatus iura, ad

vsum spiritualium ordinavit, & annexa, atque coniuncta spiritualibus esse voluit, iam dicuntur spiritualia, & sub notatione & nomine spiritualium comprehenduntur. 22. Nec novum est, quod annexa, atque coniuncta iudicentur, & regulentur secundum ea, quibus annexantur & coniunguntur, accessoria enim semper sequuta sunt naturam & conditionem suorum principalem, ut tradit Iacob. Menoch. de arbitrar. casu 95. a. num. 2. Hippolyt. in rubr. de fideiussor. num. 189. & ling. 251. Mantua. dialogo 6. Abbas. & Dec. in dict. cap. quanto, post glossam ibidem, probantque iura in l. quæ religiosis 44. ff. de reuendicat. in regul. accessorium de reg. iur. in 6. dict. cap. translatō de constit. vbi docent communiter interpretes: annexum enim et si idem non sit, cum eo cui annexatur, tamen aded coniunctum, ut vtrū sine altero stare non possint, atque idē vtriusque eadem ratio esse debet, & equalis iuris dispositio, iuxta text. in l. etiam 30. §. 1. ff. de minorib. ibi, *si ceteris speciebus non coheret, &c.* l. cum 18. ver. *pluri*, si quid connexionis ff. de negot. gest. quam identitatem simili modo inter iudices, & iudicia observauerat Bald. in l. si quis ex ar. gentarijs, ff. de edendo las. & alij in l. 2. ff. de iurisdic. omni. iudic. per text. ibi, & in cap. præterea de officio deleg. vbi communis schola canonistarum Paul. Castren. & alij, quos referuit, & sequutus fuit Philip. Dec. in d. cap. quanto num. 3. interpretaturque text. in ca. 3. de donation. inter virū & uxorem, consentit illud Arist. & Philosophorum axiomata canonizatum, & cōprobatur in dict. cap. præterea de officio delegat. & in dict. l. 2. de iurisdic. ad eundem iudicem spectare, facere iudicium circa media, & circa finē ad quem talia media ordinantur, igitur

tur iudex & iudicium finis & media, ita connexa copulataque sunt, vt manente annexione, diuidi, aut separari, vel sine suis principalibus stare nequeant.

23 Et quamuis text. in dict. c. quanto de iudic. specificè egerit, de causis iuris patronatus, sine dubio procedit, eius decisio in alijs similibus, quæ spiritualium accessoria sunt, & illis annexa, ratio est, quia vt ex littera illius textus apparet, Pontifex ibidem consultationi satisfaciens, nihil statuit speciale, circa ius patronatus, imò consideratio illa coniunctionis & annexionis iuris patronatus cum rebus spiritualibus, in qua consistit tota vis & fundamentum illius decisionis, generaliter & peraq̃ procedit in alijs causis similibus annexis spiritualibus, quemadmodum in iure patronatus, vnde dictæ Decretalis decisionem, quatenus ius patronatus ecclesiastico iudicio referuauit generalem esse voluerunt, Stephanus Auferrius de potestate ecclesiæ, casu 47. post Dominic. in cap. 2. num. 2. de exceptionib. in 6. & plures alios ad d. capit. quanto: quamuis enim thema speciale fuerit, in causa iuris patronatus, ratio tamen illa annexionis & coniunctionis, vnice considerata generalis fuit, & omnia & singula spiritualibus annexa complectens.

24 Quo prætextu (vt credo) expressè prohibitum fuit, consulibus & iudicibus secularibus, ne se intromitterent ad cognoscendum super decimarum negotijs, sub decreto irritante, quod si contra fecissent, sententia super decimis pronunciata irrita foret, & innans, vt constat ex decretali Alex. III. Pontif. Maxim. quæ antiquitus in priori decretalium collectione tertia fuit in ordine sub titulo de iudic. cuius initium erat *re-latum*, vt apparet ex notis eruditissi-

mi Antonij Augustini ex eademque antiqua collectione, & traditis à Petro Rebuffo de decim. quæstio. 10. à princip. qui longè diuersam supscriptionem, diuersumque initium illius de decretalis esse voluit, & sub alio titulo collocatam fuisse contendit, quidquid tamen de hoc sit, illud exploratum est, ex eo in illa antiqua de decretali prohibito fuisse iudices seculares, ne cognoscerent de decimarum causis, propter illarum annexionem, & coniunctionem cum rebus spiritualibus, etenim licet controuersum sit, vtrum ius decimandi sit spiritualibus annexum, ex lege diuina, an verò ex sola ecclesiæ auctoritate, constat tamen esse ex annexis, atque coniunctis rebus spiritualibus, hoc est pertinens, & spectans ad sacramentorum administrationem, officiumque clericale, quæ rectè geruntur, & administrantur decimis subsequens, quarum causam ad ecclesiasticum iudicem priuatiuè pertinere, tenuerunt plures relati per Menoch. consil. 269. Bursat. consil. 49. à numero 6. Didacum Perez ad l. 1. titu. 1. libr. 5. ordinamenti, gloss. 1. colum. antepenult. versic. *habitar*, *alterius* Quintilian. Mandos. de monitor. quæstio. 14. Petrus Rebuffus de decimis dict. quæst. 10. à princip. post glossam 3. sic intelligetem text. ibi, in dict. capit. ex thenore, & glossam in summa. 2. quæstio. 1. vbi DD. gloss. 1. ibi, *quia licet laicus*, in capi. penult. 16. quæstio. 13. & communem testè Rebuffo vbi proximè, quorum doctrina manifestè probatur in Clement. 2. de iudic. *super decimis*, & in cap. peruenit 5. de decim. cum alijs iuribus illius tituli, ex quibus fluxit, & dimanauit decisio. 1. Casadori sub titulo de iudic. & satis probari potest ex Trident. sess. 25. de reform. cap. 12.

Si-

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

25 Similiter ius sepulturæ ecclesiasticæ iudicio reservari, non semel in factis respondi adductus autoritate text. in dict. cap. quanto, vbi Pontifex vt prædixi solum considerauit rationem, & connexionem causæ iuris patronatus, cum rebus spiritualibus, ad cuius similitudinem cum dictum sepulturæ ius, antecedenter annexum sit spiritualibus, id est suffragijs & orationibus, quæ mortuis in loco sacro sepultis, communicari cōsueuerunt, iuxta doctrinā D. Thom. vbi supra, artic. 4. ad 3. quem sequuti sunt Domin. Molina dict. capit. 2. 4. nume. 38. Franciscus de Vitoria de Simonia, 2. part. a. nume. 10. expressèque probant iura, in cap. abolendæ, capit. ex parte el segundo, in fin. de sepultur. iure optimo etiā hæc sepulturæ causæ, coram iudice ecclesiastico, & nullo modo coram seculari, ratione dictæ annexionis agitanda est, itaque docent Abbas, Panormitan. Philipp. Dec. nume. vltim. versic. *postremo*, & alij plures ex classicis in dict. cap. quāto, lunocén. & communis cum Dec. nume. 8. in dict. cap. abolendæ, quantum dictum ius ecclesiasticæ sepulturæ a laicis sæpius possideatur, hoc enim non tollit ipsum inter spiritualia annumerari.

26 Nec non tentari posse crederem, vsque adeo veram esse præfatam doctrinam, vt ad similitudinem iuris patronatus, ceteræ omnes causæ, rerū annexarum spiritualibus, coram ecclesiastico priuatiuè tractandæ sint, vt Gregor. IX. Pontifex Maximus merito ante alios excellens, & reliqui decretalium compilatores, idè in suis collectionibus collocare neglexerint decretalem illam Alexandri III. cuius supra meminimus, quia existinauerint, & non immerito, sed iustissimè opus non esse supra dicta

decretali, quæ iudicibus secularibus notionem decimarum interdicebat, cum sufficiat decisio text. in dict. cap. quanto, qui crediderit id quod diffiniuit in iure patronatus, pariter procedere in iuribus decimandi, & sepulturæ, reliquisq; causis, quæ rebus spiritualibus, siue antecederet siue cōsequenter annexæ sunt, cū ratio d.c. quanto, annexionis scilicet, & conjunctionis cum rebus spiritualibus, non minus concludat in alijs negotijs, quam in ipsamet iuris patronatus causa.

27 Nec me latet nonnullas causas fa per fructibus, & corporibus illarum rerum, ex quibus decimæ soluuntur præcipue si titulo aliquo temporalis a laicis possideantur, sæculares iudices tractare posse, sæpissimeque tractasse, iuxta tradita ab insigni Præfide Domino Couarrubia 1. resolut. capit. 17. nume. 8. & præc. 35. numero 2. vers. *secundo*, cum sequentibus, & Mandos. in 3. forma commission. in princip. Rebuffo vbi supra nume. 38. Federico de Senis, cons. 245. quæ sequuti sunt plures relati à Couarrubia vbi proximè, Didac. Perez ad l. i. titu. 1. libr. 5. ordinamen. gloss. cōlūm. antepenult. versic. *dubitat* & *aliterius*, Mandosio iterum de monitor. quæstio. 14. asserentes sic moribus receptum esse, tam apud Hispanios, quam apud Gallos, & sic limpatantes iura, atque doctrinas, communèque opinionem à nobis superius relata, & laudatam.

28 Quæ (minimè vulgaria) tam longo repetita principio in eum usum commemorauimus, vt qua ratione causæ omnes, atque negotia naturalia sua temporalia, quæ ex ecclesiæ autoritate spiritualibus annexuntur, inter spiritualia annumerentur ecclesiastico q̄i iudicio reservata sint,

lectoribus innotesceret, & magis, ac magis explicaremus obiectionem illam, superius à nobis excitatam, aduersus eam doctrinam, quæ docebamur Regum & Principum, ac parentum licetiam, atque permissum, quæ sæpenumero requiruntur in matrimonio, quid temporale esse, & accidentarium extra eiusdem matrimonij substantiam, ac per consequens subijci potestati ciuili, neque obstare, quod accessorium sequi debeat, naturam sui principalis, atque ideo dictæ qualitates, & conditiones, tanquam matrimonij accidentia, illius naturam sequi deberent, & spirituum rerum numero comprehendere: quippe (vt dicebamus) minimè refragante quod causa dotis accessoria sit ipsius matrimonij, nihilominus ad iudicem sæcularem spectat. Contra quam doctrinam vt vidisti efficaciter obstant prædictæ considerationes & resolutiones nuper tractatæ, circa eas causas quæ rebus spiritualibus annexæ sunt, quas spirituales esse, non vulgariter demonstraui mus, quinimò satis ostendimus, tanquam accessoria suorum principalium sequi naturam & conditionem.

29 Cui longissimè obiectioni, ad propositum nostrum redeunt, breuiter satisfacimus reducentes in memoriam, id quod tradidimus supra, nempe validas esse leges ciuiles respectiue tantum, & non absolute matrimonium impediennes, id est cum tali vel tali persona huius, vel illius conditionis, vel sine Principis permissu, nisi tales leges per canones improbarentur, in quo significare volumus, tales conditiones & qualitates, respectiue inhærentes matrimonio, esse quædam accessoria, quæ in quantum temporalia, ciuili subsunt potestati, quatenus vero spirituali-

bus coherent, hoc est ipsimet matrimonio, proculdubio ecclesiæ subsunt potestati, siueque principalis naturam sequuntur argumento regulæ accessorium de reguliur. in 6. & probat efficaciter doctrina, cap. quanto de iudic. cuius supra meminimus: quo fit, vt conditiones illæ, qualitates & circumstantiæ, non simpliciter sed secundum quid matrimonium inhærentes, bipartito cernantur, & ad vtramque potestatem ecclesiasticam, & sæcularem pertineant, etenim de per se consideratæ subsunt potestati ciuili, tanquam quid temporale, vt verò coherent matrimonio, ecclesiasticæ iurisdictioni subsunt, tanquam quid annexum spiritualibus, quod inter ipsamet spiritualia annumeratur in iure, ecclesiasticoque iudicio reseruantur priuatiue: namque in his quæ spectant ad duas potestates, potius stare debemus iudicio ecclesiæ quam ciuili, aut sæculari, neque aliter volunt Catholici Reges nostri, qui potius in subiectione exhibenda ecclesiæ Romanæ valde vigilant, & mirum in modum gloriantur.

30 Quomodo veram & certam habemus resolutionem præcipue nostræ controuersiæ, explicataque manet difficultas, & obiectio, quam supra late proposuimus, valent enim, atque sustinentur leges ciuiles, secundum quid matrimonia impediennes, nisi per canones improbentur, id est nisi agatur de his conditionibus, & prohibitionibus, quatenus matrimonio coherent, quo respectu ad iudicium ecclesiasticum priuatiue pertinent, & nullo modo ad potestatem sæcularem, cum per canones, ita definitum sit, vt constat ex dict. cap. quanto, & ex illa antiqua decretali Alexan. III. cuius antea mentionem fecimus, suf-

fici-

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

ficitque dictas conditiones & qualitates per se consideratas, esse quid temporale, ad hoc vt valide sint leges civiles, super his conditionibus, seu respectibus, etiam circa matrimonium disponentes, satisque est matrimonij libertatem non impediri absolute, & simpliciter vt dicta leges subsistere possint, & debeant, quo iure vtimur, quotidieque in Tribunalibus ecclesiasticis, & secularibus similes conditiones, valent & tenent statuentium, ne successor in maiora tu (verbi gratia) vel alio successione genere, contrahere possit cum personis certæ conditionis, vel sine parentum licentia, vel non adhibita hac vel illa solemnitate, moribusque Hispaniæ receptum est, quod Senatores minime contrahunt, nisi impetrata Catholici Regis licentia, neque ob id minus libere contrahere dicuntur: igitur planum est, præfatas leges, & ordinationes, quorumcumque Regum Regnorum, & Provinciarum, quæ attendentes ad pacem communem, bonumque Reipublicæ, penas imponunt aduersus eos, qui absque certis conditionibus contraxerint, iustissimas quidem fore, & cum omni ratione & æquitate coniunctas, quas fortiter tuentur, atque defendunt Casaneus in consuetudinibus Burgundiæ Rubr. 1. §. 4. gloss. 3. numero 19. Rodric. Suarez in 1.2. titu. de matrimon. libr. 3. fori, Parisius quæstio. 19. colum. 3. libr. 3. Bald. & Soto vbi supra, post glossam, verb. *accusata*, cap. de raptoribus 36. quæstio. 1. neque audiendus est insignis Couarrub. cum alijs, quos retulit & sequutus est, in 2. par. de sponsalibus, cap. 3. §. 8. num. 6. quoniam dicta leges minime disponunt circa substantiam matrimonij, sed circa temporalia quædam accidentia, ac cir-

cumstantias quasdam temporales, exempli causa in illa circumstantia, impetrandæ paternæ licentiæ ad contrahendum.

31 Ad interpretationem autem duorum iurium, in cap. gemma, & in cap. cum locum de sponsalibus. & vt minime prædictis contradicant præsupponendum est, rem esse longe diuersam, quod penæ iniungantur per leges, & iura contra se contrahentes, vel quod priuatæ personæ, sibi ipsis penas imponant, si contingat eas matrimonium contrahere, vel non contrahere: etenim per viam legis pro bono cõmuni ad tuendam rempublicam, pacemque seruandam, iure optimo tales leges ferri possunt, & subterineri, nullatenus vero ferri posse visum fuit Pontificibus Maximis, quod priuatæ personæ, ob suum priuatum interesse sibi penas imposerent, illicitas profecto, tanquam per priuatos adiectas, propter proprium eorû commodum: in qua specie loquitur intelligendaque sunt dicta iura, in c. cum locum & in cap. gemma de sponsalibus, vt solum loquantur, & reprobent penas per priuatas personas adiectas, attento iure naturali illicitas, & iniustas, contra quos nominatim inuehitur synodus Tridentina scilicet 24. c. 9. ac contra eos, qui non pro communi bono, sed terrenis affectibus, & cupiditatibus excæcati, viros & mulieres sub eorum iurisdictione degentes maxime diuites, vel spem magnæ hereditatis habentes, minis & penis adigunt, cum his matrimonium inuitos contrahere quos ipsi met Domini, siue Magistratus, illis præscribunt, nefarium enim est (inquit sancta synodus) matrimonij libertatem violare, & ab eis iniurias nasci à quibus iura spectantur, igitur minime expediens fuit, quod priua-

te personæ ob suum commodum & utilitatem, non cōsiderato bono publico, sibi pœnas iniungant, si non nupserint, ita violantes matrimonij libertatem, in qua specie procedunt & locum habent, d. cap. gemma, & c. cum locum de sponsalibus, quæ traditæ doctrinæ minimè repugnant.

32

Nec non ex superiori resolutione inferitur, insignem Couarr. deceptum fuisse, dum in 2. par. de sponsalibus cap. 3. §. 9. num. 2. existimauit pœnas iuris civilis, ad utrumque raptorem, et raptas matrimonium contrahentes, non habere locū iure canonico, nec ipsas leges civiles pœnas imponentes mulieribus, quæ suis raptoribus nubunt, authenticè de raptu mulierum, collat. 9. subfineri posse: quia ut inquit idem Couarr. lex civilis nō potuit pœnas inferre contrahentibus, sed dumtaxat lucrum auferre, q̄ raptæ foemina ipsa lex dederat: tamē in utroque fallitur vir alioquin doctissimus, & ante eum decepti fuerūt Doctores communiter post glossam in cap. de puellis 36. q. 2. etenim si dicta lex civilis, sic contrahentibus pœnam imponens, esset correctæ, & antiquata, maximè per text. in c. ult. de raptu virgin. sed ille text. licet matrimonium raptæ cū raptore semel defacto contractum defendat, atque substineat, verum, per decisionē illā Pontificiam noluit Inoc. III. illius decretalis author, sic contrahētes excusare à culpa, ac per consequēs pœnas dicti authenticè non euitabunt, sicut frequentissimum est, tam in proposito, quam in alijs negotijs & causis, ut actus qui geruntur valeat, & nō hilominus diuersimodè puniatur, ut in matrimonio, abique denuntiatio nibus celebrato, & id genus alijs.

33

Decipiuntur præterea prædicti patres doctissimi, in eo quod existimant leges civiles ex defectu potestatis,

& iurisdictionis nō valuisse talia matrimonια raptæ cum raptore interdiceret, & similia, neque pœnas iniungere transgredientibus, etenim iuxta doctrinam superius traditam d. authenticum de raptu mulierum col. 9. & alia leges civiles, eiusdem notæ, in hibentes scilicet matrimonια, nō simpliciter, sed respectuè, minimè illa puniunt, neque statuunt aliquid circa ipsius matrimonij, substantiā, sed circa circumstantias, puta contractū, cum raptore vel cum persona huius, vel illius conditionis, ut obseruāt plures quorum meminit Cou. d. 2. p. cap. 3. §. 9. num. 2. post gloss. in c. cum secūdum leges de hæret. in 6. verbo *certo*, quæ fuit hæc doctrinam amplexa in specie ut proponitur, licet non tam securo aduēta fundamento: perperam enim distinguit glossa inter ea quæ nō sunt de patrimonio ecclesiæ, & quæ ad ecclesiam spectant ut in his quæ non essent de temporali iurisdictione ecclesiæ, non obstant quod matrimonium raptæ cū raptore firmum sit, & teneat, adhuc pœnæ locum habeant, secus in alijs quæ ad ecclesiæ iurisdictionem spectant: indistinctè namque verissima est dictæ glossæ sententiā, *ibi, sed satis videtur, quod licet secundum nos teneat matrimonium, pœna legis habeat locū, &c.* ut supra verius esse resoluiimus: quā doctrinam rectè sensit Trident in c. 9. licet matrimonium cum raptore subfineri defendique debeat pœnæ tamen aduersus ipsos contrahētes per leges civiles iniungiæ semper locū habeant, dum scilicet 24. cap. 6. statuens, quod si raptā à raptore se parata, & in loco tuto, & libero constituta illū in virum habere cōsenserit tam raptor in uxorem habeat, subiungit statim Concilium in hæc verba, & *nihilominus raptor ipse, ac omnes illi consilium auxilium, & fauorem præbentes sint ipso iu-*

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

re excommunicati, ac perpetuò infames omniumque dignitatum incapaces, nisi ele-
vici fuerint de proprio gradu decidat, qui-
bus verbis satis adumbravit sancta si-
nodus, valere vel non valere matri-
monium, non importare excusatio-
nem sic contrahentium à culpa: &
per consequens, neque à poena, si qui-
dem substinendo matrimonium, nō
solum confirmavit antiquas poenas,
sed alias iniunxit & imposuit.

34 Oportebit autem eleganter animad-
vertere superiorem traditionem nu-
mero præcedenti magis explicitam,
nullatenus procedere in celebri illa
infamiae poena, de qua in l. i. C. de se-
cundis nuptijs, vbi Imperatores Gra-
tian. Valent. & Theodos. ex notissi-
mo iure voluerunt infamiam poenam,
& alias circa bonorum dispositionē
incurrere mulierem viduam, ita pro-
iectam suaeque existimationis obli-
tam, vt noluerit priori viro debitam
religionem praestare, quinimo festi-
navit ad secundas nuptias, intra an-
num luctus alteri nubendo, antiqua-
ta (inquam) & abrogata iam est talis
infamiae poena per tex. in cap. ultim.
eod. tit. de secund. nupt. etenim cum
Apostolo teste mulier mortuo viro
suo, ab eius sit lege soluta, & nubendi
cui vult, tantum in Domino, libe-
ram habeat facultatem, recte docuit
Innocent. III. in dict. cap. fin. cessare
debere legalem infamiam pruden-
terque praecepit, mulierem post viri
obitum infra tempus luctus (scilicet
vnius anni spatium) nubentem, illam
nequaquam incurrere, elegantius due-
tus ratione Pōtifex Maxim. Aposto-
lus enim (inquit Innocent.) eam fa-
cultatem concessit viduis, parumque
refert quod leges matrimonium in-
terdicant, aut puniant intra annū luc-
tus contractum, praestertim quod ta-
les leges minimè dedignatur sacros

canones imitari, siquid igitur est in
hac parte non legi civili, sed canonici,
& potissimum Apostolo, viduae libe-
ram facultatem concedenti, quous
tempore nubendi, neque est quod
iam timeat infamiam poenam.

35 Querere tamen quis posset, & nō
immerito, similiter ne cessauerint
per illam decretalem ultimam de se-
cund. nupt. alia quoque poena ad-
uersus ita contrahentes imponitur, &
crederem cessasse si consideres alie-
nū omninō esse à ratione, vt qui cul-
pam non committit poenam substi-
neat, per text. in reg. sine culpa de re-
gul. iur. in 6. cum vulgar. quae docent
consentaneum esse, vt poena suos tā-
tum sequantur auctores, at ex mēte
Apostoli relati in d. c. fin. & Innocen-
tij III. ibidē, mulier viduā libere po-
test, etiam intra annum luctus ad se-
cundas nuptias festinare, absque ali-
qua culpa, igitur non solum praefata
infamiae poenam, sed ceteras quoque
omnes poenas euitabit, quoniam circa
stantia illa nubēdi intra anni spatium,
iām minimè damnatur, quinimō A-
postoli auctoritate permittitur, atque
defenditur, ac per consequens qua-
libet poena, quae antea circumstantiā
illam nubendi intra luctum respicie-
bant, correctae iā censi debent, per
decis. d. c. fin. de secund. nupt.

36 Qua doctrina non obstante, si quae
sunt poena inhibentes secundas nup-
tias in gratiam filiorum prioris matri-
monij, & non in illius odium, quarū
meminit Anto. Gomez. in l. 14. Tau-
ri proculdubio sublinebuntur, ex-
tradidit à Conarub. vbi supra, nu. 5.
post Felin. in cap. ecclesia sanctae Ma-
riae, num. 56. de constit. & ad haec re-
ducenda sunt, quae doctē scripsit per
doctus pater Thomas Sánchez lib. 1.
de sponsalib. disputa. 34. q. 1.
2. per totam.

Su-

Summaria ad Controuersiam 14.

- 1 **V**ideatur leges civiles circa temporalia clericorum inualesse ex defectu potestatis.
- 2 Sicut persone ecclesiastica, ita & illarum res in munes sunt à seculari potestate.
- 3 Et si pradiſſa propositio conformis sit iuris traditionibus nihilominus plura arguent in contrarium.
- 4 Causæ clericorum etiam sacerdotum tam civiles quam criminales connumerari debent inter negotia temporalia.
- 5 Ex eo quod clerici sunt, non desinunt esse homines eiusdem nature cum alijs, & quod res ab ipsis possidentur non tollit earum naturam, & conditionem.
- 6 Plures sunt leges diuersarum prouinciarum secundum quas clerici conueniuntur coram iudicibus secularibus.
- 7 Referuntur nonnulla iura tam iuris Põtiſicij quam Cæsarei pro eadem parte.
- 8 Prima sententia, qua asserit exemptionem clericorum iuris humani esse.
- 9 Si clericorum exemptio esset iuris diuini Põtiſices nõ tulisset patitẽter clericos apud seculares conueniri nec allegassent Imperatorum privilegia ad firmandam clericorum exemptionem.
- 10 Lex diuina integre diuiditur in naturalem, & supernaturalem Euangelicam, nam ius Scriptum iudiciale, & ceremoniale veteris testamenti cessauit per passionem Christi Domini, & exemptio clericorum ad nullum ex his speciebus legis diuinæ spectat.
- 11 Probatur efficaciter inductione facta exemptionem clericorum nullatenus referri posse ad ius diuinum.
- 12 Locus ille Mathei 17. non de relictis sacerdotibus, sed primariè de Christo Domino accipiendus est.
- 13 Contrariam sententiam exemptionem clericorum in temporalibus præcipi lege diuina tenent plures Doctores.
- 14 Non est nouum, quod sacra res ratione consecrationis inter spiritualia numerentur eximanturque à potestate civilis, ad quarum similitudinem cum clerici etiam consecrantur, opus est ut inter res spirituales connumerari debeant.
- 15 Adducuntur nonnulla iura, & testimonia ad comprobandam prædictam asseritionem.
- 16 Tempore primitiue ecclesiæ ne dum sacerdotes, & clerici, sed etiam christiani omnes ab ecclesiâ iudicabantur.
- 17 Ex potestate supernaturali Pontificibus maximis communicata inferuntur eos de rebus temporalibus disponere posse in finem supernaturalem.
- 18 Catholica ecclesiâ ob instissimas causas aduocata clericos eorumque bona ecclesiastico iudicio reseruat.
- 19 Referuntur nonnullæ causæ, & in conuenientia si clerici secularibus subijcerentur.
- 20 Referuntur due bonorum species, quæ pene clericos inueniuntur, & quo modo ipsarum naturam clerici non mutant explicatur.
- 21 Improbatur dissinſilio asserentiam clericos, ut ministri sunt iure diuino exemptos esse, ut ciues vero subijci secularibus potestatibus.
- 22 Verior, & receptior est sententia exemptionem clericorum quædam ad

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

bona temporalia, & personas inuis
humanis, & Imperatores ecclesijs
iurisdictionem in clericos condona-
runt.

- 23 In fertur interpretatio ad tex. in cap.
2. de for. comp. in illis verbis nul-
lus iudicū.
- 24 Sub simplici iudiciorum nomine secu-
laria dumtaxat continentur, & sub
simplici appellatione iudicum soli
seculares intelliguntur.
- 25 Colligitur ex supra resolutis inuali-
das esse leges circa temporalia cle-
ricorum.
- 26 Procehit dicta conclusio, etiam si ta-
les leges clericis, & ecclesijs fabo-
rabiles sint nec admitrenda est dis-
tinctio inter leges Imperiales, & a-
lias leges particulares laicorum.

- 27 Leges civiles, & Imperiales, que
sunt in libris codicis, & authentico-
rum si canonibus non repugnent ob-
seruande sunt praeferim cum Pon-
tifices maximi eas allegare con-
sueverint ad suas decisiones confir-
mandas, quarum referuntur exem-
pla.
- 28 Referuntur nonnulla testimonia Pon-
tificum que fundantur in legibus
civilibus disponentibus de rebus ec-
clesiasticis.
- 29 Valent leges disponentes circa tem-
poralia clericorum, si per canones ap-
probata inueniantur.
- 30 In cap. de Inquisitionis de heret. in
6. canonicata, & approbata fue-
runt leges Federici, que approbatio
necessaria non fuit.

CONTROVERSIA 14.

Vtrum leges ciuiles circa temporalia dispo-
nentes de rebus, seu personis ecclesiasticis
validæ sint, & obseruandæ, & quid dicendum
sit, quando tales leges ciuiles fauorabiles ex-
titerint ipsismet clericis, seu ec-
clesijs, quidque praxis obser-
uet circa dictas leges.

x

Lex ipsa quæstio
nis titulo satis
apparet, quam
propinqua affi-
nisque sit con-
trouerfia hac
præcedenti, cum
vtrobiq; aga-
tur de vi, & autoritate legum ciui-

lium, in superiori disputatione cir-
ca spiritualia, in hac verò erga per-
sonarum ecclesiasticarum tempora-
lia, possint ne seculares Principes, per
suas leges & constitutiones dispo-
nere, & statuere: quod est quæ-
rere vtrum ecclesiasticæ personæ,
res & bona clericorum, subij-
ciantur potestati ciuili, sumiturque
dubi-

dubitandi ratio ex eodem fonte atque principio, à quò in superiori questione disputare, & discerere capimus, namque cum satis superque superius demonstratum sit præsertim initio huius secundi libri nullam communiter, nullum vè, eius Rectorem, siue Regem, aut Principem sæcularem, leges condere posse, ultra limites sue potestatis, & leges civiles, de clericorum bonis, eorum vè personis disponetes, manifestè egrediantur limina potentie sæcularium Principum, cum tam res clericorum, quam ipsorum personæ essent re sint à Ciuili potestate, solumque ecclesiæ iudicibusque ecclesiasticis subijciantur proculdubio dicendum videtur tales leges civiles, ex potestatis defectu, & iurisdictionis, inualidas esse minimeque seruandas.

2 Quod autem sicut personæ ecclesiasticæ, ita & illarum res, immunes sint, à sæculari potestate, probant manifesta iura in c. quamquam, ibi: *Non solum iure humano*, de censibus in 6. in cap. si Imperator, ibi: *Ad sacerdotes*, & in cap. Cōstantinus 96. d. attulit plura in comprobatione Dominus Covert. in præf. c. 31. concl. 3. & 4. procedit ergo consequentia, inualidas scilicet esse, irritas, & inanes civiles leges circa temporalia personarum ecclesiasticarum disponentes, quam probant iura etiam expressa in cap. non placuit 16. quæst. 7. & in c. bene quidem, ibi: *Quia non licuit laicis*, 96. d. eandemque conclusionem tenet atque defendit communis interpretum schola teste Alex. in rubr. C. de sacrosanct. eccles.

3 Quamquam verò id iuris traditionibus interim consonum videatur, quia tamen sine contradictore nihil certum, aut exploratum colligi potest, & si apertissima iura in c.

clerici, & in cap. at si clerici in principio de iudic. in c. si diligenti de for. in c. 1. cum seqq. 11. quæst. 3. in authent. statuimus, C. de Episc. & clericis. statuerint non licere sæcularibus, siue laicis Principibus, & Regibus, de personis, aut rebus iudicare, neuiquam que valeat lex ciuilis disponere de personis, & bonis clericorum & ecclesiarum, vt probat cap. ecclesia de constit. c. vi. de rebus ecclesiæ traduntque Ioan. Grat. reg. 155. Duenas reg. 135. Franc. Riparian. lib. 1. Respons. c. 2. & post ordinarios in l. de quibus, ff. deleg. late Ioan. Orosius ibidem in nume. 141. nihilominus, non desinunt aliqua vrgere in contrarium, illaque non leuia fundamenta.

4 Oppositam ergo sententiam, id est licere sæcularibus Principibus, seu iudicibus laicis, disponere, ac iudicare, circa temporalia ecclesiasticorum, probat celeberrima illa distinctio duarum potestatum ecclesiasticæ & temporalis; quippe cum ad Ecclesiasticam potestatem spectet circa spiritualia statuere, necesse est ad laicæ & temporalem, iurisdictionem pertineat cognitio erga res omnes temporales cuiuscumque conditionis sint c. per venerabilem, qui filii sint legitimi, cap. quoniam c. 1. 10. d. cap. causamque el segundo qui filii sint legitimi, cap. cum ad verum 96. d. cap. nouit de iudic. quod autem, & si clerici spirituali caractere insigniti sint illorum causæ tam civiles quam criminales connumerari debeant inter negotia temporalia plusquam manifestum est, igitur, fateamur necesse erit, ad sæcularem potestatem spectare, cognoscere de ciuilibus & criminalibus clericorum causis, temporalibusque ipsorum negotiis.

5 Neque enim eo quod clerici sint desinunt esse homines eiudem nature

tura cum alijs, imò ciues sunt & mēbra Reipub. temporalis extrinsecusque, & ex accidenti contingit quod homo sit clericus per accidentemque etiā est singulas possessiones terras, & bona tēporalia mobilia, vel immobilia à clericis, seu ab alijs personis possideri, vt exploratum est: res ergo clericorum, quod ab ipsis possideantur, non immutant imò suā retinent naturam, & conditionem, ac per consequens temporales sunt secundum essentiam, atque subiectæ secularibus potestatibus: quādoquidem, sicuti ecclesiastica potestas cōplectitur spiritualia ita ciuili temporalia comprehendit.

- 6 Et confirmatur, ex pluribus legibus diuersarum prouintiarum, receptisque consuetudinibus, secundum quas, clerici ecclesiasticæq; personæ passim conueniuntur coram iudicibus secularibus, teste Petro Rebuffo, l. tom. ad ll. Gallia in proæmio glos. 5. num. 35. & in tract. de except. num. 5. pluresque casus in quibus clerici in foro seculari iudicantur retulit Ioann. Gratianus reg. 9. à num. 11. Maranta de ordin. iudic. 4. p. dist. 11. Marian. Socin. in capit. 1. de iudic. à nume. 25. Auferrius de potest. secular. reg. 1. à nume. 5. Barthol. Socin. reg. 56. Tiraq. de retract. libr. 1. §. 32. gloss. 1. nume. 8. Burgos de Paz ad l. 3. Tauri. nume. 786. Gregor. Lopez in l. 5. titul. 7. part. 1.

- 7 Nec non pro eadem parte facit text. in capit. si quis cum clerico. 11. quæst. 1. capit. perpendimus de sent. excommunication. authenticum, vt clerici apud proprios Episcopos in prin. collat. 6. cap. Principes cum sequentibus 23. q. 5. & totus sermō tit. C. de Episcop. & cleric. Et de sacrosanct. eccles. quibus probatur clericos eorumque bona in seculari fo-

ro conueniri, & iudicari sæpissimè, falsum igitur est affirmare, non licere secularibus iudicibus de personis, & rebus clericorum iudicare, quibus præsens controuersia iunctis his, quæ initio tetigimus anceps dubiaque manet pro vtraque parte.

- 8 Cuius vera germanaque resolutio, omninò pendet ab alia controuersia, non minus ancipiti, & difficili, an clericorum exemptio à potestate seculari, iure diuino tribuenda sit, vel humanis legibus: & exemptionem istam iuris humani esse, primus omnium (quamuis dubitans) tetrauit Innocent. in cap. 2. nume. 1. de maior. & obediē. defendit ex Theolog. Fr. Francisc. de Victoria de potest. ciuili. num. 2. noster Ioann. de Medina de ressit. quæst. 5. in prin. post. B. Thom. in Paul. ad Rom. capit. 13. ex nostris Andr. Alciat. in cap. cum non ab homine, num. 3. de iudic. Iass. in l. si generaliter n. 3. C. de sacrosanct. eccles. post Bald. in l. iubemus nullum, C. cod. titul. num. 3. Paul. & Salizet. num. 6. qui testantur temporibus Imperatoris Constantini, ecclesiasticæ & clericos Imperatoribus subiectos extitisse, atque ex indulgentiæ & priuilegio, fuisse exemptos, & libertatos à potestate ciuili, ac per consequens iure humano, vt tradunt plures alij sequuti & relati à Couarr. practic. 31. num. 1.

- 9 Cuius sententiæ rationes, & fundamenta in vnum contulerunt Couarrub. & Ioann. de Medina, dictis locis, & nos dum aliquando in quotidianis cōmentationibus ad numerosam auditorum cateruam instrueremus sermonem de priuilegijs clericorum, expendere consueuimus, quod si lege diuina forent exempti, proculdubio catholici Imperatores per tot annos de ip-

de ipsis minime iudicassent, quem-
admodum de clericis, ipsorumq; bo-
nis, seculares cognovisse mani-
festum est, ex integritatis de Episcop.
& clericis de sacros. & alibi sapissi-
me, inuicem nec summi Pontifices, si
lex diuina contrarium statuisset, per
tot secula tullissent patienter, quod
Imperatores cognoscerent, ut cog-
noscebant de clericis ipsorumque
bonis, nec poterit responderi, ut no-
nelli perperam comminiscuntur: ta-
lem clericorum subiectionem per
tyrannidem fuisse introductam, po-
tius enim erant Romanis Pontifici-
bus obsequentissimi, quam se de fa-
cto inferrent alienae iurisdictioni:
& non est credibile, quod si ius di-
uinum oppositum diceret ecclesia a-
liquando, non se opponeret, at-
que resisteret Imperatoris potesta-
ti, quod tantum abest, ut ipsimet
summi Pontifices faterentur, iuste
quidem clericos, & eorum bona Im-
peratoribus subijci, dum ab eisdem
met Imperatoribus exemptionem
clericorum postularant, ut non ob-
scure colligitur, ex d. authent. ut cle-
rici apud proprios Episcopos in prin-
cip. collat. 6. Quae morales considera-
tiones, mirum in modum corrobo-
rantur, si expendas moris fuisse Ro-
manorum Pontificum, ad firmandam
clericorum exemptionem allegare
Imperatorum privilegia, ut allega-
uit D. Gregor. in cap. de persona 11.
quest. 1. ubi meminit cuiusdam pri-
uilegij Iustiniani Imperatoris, ut as-
seret clericos conueniendos esse co-
ram proprijs Episcopis, nouellamq;
retulit ad talem exemptionem com-
probendam, signum profecto, non
adumbratum, sed expressum, quod Pon-
tifices Maximi crediderunt, clericos
ipsorumq; bona humanis legibus, &
non iure diuino fuisse exempta, & li-
berata a potestate civili.

10. Accedit quod si clerici, illorum-
que res iure diuino exemptae forent
a potestate secularium Principum,
esset virtute alicuius legis natura-
lis, vel supernaturalis Evangelicae,
in quas integre diuiditur lex diui-
na, nam ius scriptum iudiciale, & ce-
rimoniale veteris testamenti, mani-
festum est, extinctum fuisse per pas-
sionem Christi Domini, ut docet
Soto de iustitia lib. 2. quest. 3. artic.
4. Couarr. resolut. lib. 1. capit. 17.
num. 1. post D. Thom. 1. 2. questio-
ne 104. artic. 3. & 2. 2. quest. 87. artic.
2. probantque iura in cap. unico de
purificatione post partum, & in cap.
translato de constit. D. Paul. (qui in
stat omnium est) ad Hebrgos cap. 7.
at nec lege naturali, nec supernatu-
rali Evangelica, sancitum reperimus,
quod clerici debeant esse exem-
pti a iurisdictione civili, igitur talis
exemptio non procedit ex iure di-
uino, sed tota humanis legibus tri-
buenda est.

11. Minor praedictae argumentatio-
nis, scilicet quod exemptio clero-
rum, circa eorum bona, & personas,
non sit inducta lege naturali, neque
supernaturali Evangelica, patet in-
ductione facta per has duas leges,
non lege naturali, in qua quidquid
reperitur, vel pertinet ad prima prin-
cipia, quorum meminit B. Thom. 1. 2.
q. 94. art. 4. & 5. ubi appellauit eas co-
munes conceptiones per se omnibus
notas, vel ad conclusiones, quae dedu-
cuntur immediate ab ipsismet primis
principijs, illisq; proximae sunt, atq;
connexae, at talis exemptio non est
primorum principiorum, neq; con-
clusionum, quippe nisi bona clero-
rum, eorumq; personas leges huma-
nae a civili potestate liberassent, me-
dia exemptione proculdubio, neq; pri-
ma principia legis naturalis, neque
conclusiones, quae ab illis derivantur,

X 3 immediat

immediate, talem exemptionem darent, ut manifestum est: clerici ergo ipsorumque res non sunt exemptæ iure naturali nec supernaturali Evangelico, quod erat alterum membrum assumptæ minoris propositionis; probo manifestè supponendo cum B. Thom. 1.2. quæstione 108. artic. 2. totam legem Evangelicam comprehendi in præceptis naturalibus, seu moralibus, & supernaturalibus, spectantibus ad Sacramenta, & Articulos fidei: at dicta clericorum exemptio non inuenitur inter præcepta naturalia, seu moralia, & supernaturalia, neque pertinet ad Articulos fidei, aut Sacramenta, neque insuper inueniatur diuinum aliquod testimonium, ex quo efficaciter colligere possumus similem exemptionem: igitur de primo ad vltimum nullatenus referri poterit iuri diuino, solisque legibus humanis referenda erit.

12 Neque obstat si adducas locum illum Matthei 17. expeditum enim est inter Scribentes, accipiendum non esse de reliquis Sacerdotibus, sed solum & priuatiuè de Christo Domino, qui cum tam secundum diuinam, quam humanam generationem Regis esset filius, ex legibus humanis, & consuetudinibus, ostendere noluit se immunem esse à tributo, & libenter se comparauit ad similitudinem legum humanarum, siquæ non obstat locus ille: semperque relinquunt præfatam exemptionem iuris humani esse, minimeque referendam ad legem diuinam, cum neque ad naturalem, neque supernaturalem Evangelicam, ut probauimus.

13 Verum oppositam ex Diametro sententiam, & sic clericorum exemptionem in temporalibus præcipi lege diuina, neque vnquam licuisse

Principibus sæcularibus in eos, & eorum bona temporalem iurisdictionem exercere, tenet præcipua Doctorum pars pluribus argumentis fundata, quam ex antiquioribus defendit Abb. Panormitan. in cap. licet, num. 11. de foro competenti. Francisc. Ripariens. respon. 90. post glossam, quæ ante omnes idem docuerat in cap. si Imperator, verbo, & discuti. 96. distinctione, ex nouioribus Riginal. de vnitæ Ecclesiæ, lib. 1. post principium, Ferdinand. Menchacen. relatis pluribus de successione creatione. §. 22. num. 58. vbi testatur communem esse opinionem Didac. Perez in l. 2. titu. 1. lib. 3. ordina. versic. *quero*, Alphonsus de Azevedo in l. 6. titulo 3. lib. 1. recopilat. qui affirmant hanc sententiam receptiorem & communiorem esse.

14 Pro quibus non leuia, nec verisimilia, sed efficacissima adduci possunt argumenta si consideremus non uum non esse, quod sacræ res ratione consecrationis videantur spirituales, nec non inter spiritualia numerentur, eximanturque à potestate ciuili, ad quarum similitudinem cum clericis ratione ordinis, reuera consecrentur, opus est, ut inter ipsasmet res spirituales connumerari debeant, & quod sicuti non obstat, quod cæteræ res sacræ materiam & formam habeant temporalem, similiter non impediatur, quod clerici seclusa consecratione remotisque ordinibus, sint quædam priuata personæ, sicut reliqui ciues, & membra Reipublicæ ad quam considerationem spectant, tradita à Nauarr. in cap. nouit de iudic. notab. 6. numero 6. igitur lege diuina præcipitur dicta clericorum exemptio, quam ipsa natura, & conditio rei spiritualis, dicitur, atque con-

confirmat. *Maximiliano 9. autem*
 15 *ni.* Faciuntque duo divina testimo-
 nia, alterum ex Mattheo. 17. cap. ibi,
ergo liberi sunt filij, alterum Psalmo
 140. *non lite tangere Christos meos*; idque
 probant expressa iura præcipue tex.
 in cap. figuram. 12. quest. 1. ubi ad-
 ducitur celebre testimonium Con-
 stantini Imperatoris, qui prostratur
 clericos, & illorum bona, iure diu-
 no eximi à potestate seculari, immò
 Pontif. Max. istam exemptionem iu-
 ri divino tribuendam docuit in cap.
 si Imperator. 96. distinct. quo nihil
 amplius dici posse videtur, in con-
 firmationem dictæ assertionis, quâ
 præterea probant tex. in cap. quam-
 quam de vsur. in 6. cap. Cumana. 1. r.
 quest. 1. ubi dicitur, *omnes sunt liberi*.

16 Et ultra ea quæ à prædictis Patri-
 bus pro dicta opinione, quam re-
 ceptiorem, & communiorem appel-
 lant, frequenter adduci solent: illud
 videtur consideratione non indigi-
 num, quod temporibus primitiue
 ecclesiæ, vt testantur Præposit. &
 Abb. id summè notantes in cap. qua-
 liter, num. 7. de iudic. constatque ex
 cap. retalum. 11. quest. 1. ubi glossa,
 idemque Præposit. adnotarunt, &
 elarius ex Apostolo. 1. ad Corinth.
 cap. 6. nedum sacerdotes & clerici,
 sed etiam Christiani omnes ab ec-
 clesiâ indicabatur: clerici ergo sem-
 per & ubique exempti fuerunt à ci-
 vilipotestate, & iudicio ecclesiasti-
 co: priuatiue reseruari, atque id ex
 præcepto legis diuinæ, non ex iure
 humano.

17 Inter quas opiniones secum in-
 uicem omnino distantes, & disiden-
 tes, vt veriorem securioremque am-
 plectamur, operæpretium erit non
 nulla prælibari prius, non parû con-
 ducentia ad huiuscemodi disputa-
 tionis exactam, atq; perfectam cog-
 nitionem, & in primis animaduerte-
 re oportebit, quod quemadmodum

circa hæc inferiora, & sublimitaria,
 regulare est, vt cuienique traditur
 mandatum aliquod, concedantur,
 & tradantur omnia illa, quæ neces-
 saria videbuntur ad illius mandati
 explicationem, & non solum necessa-
 ria, sed oportuna etiâ, iuxta iura vul-
 garia in cap. 1. cap. præterea de offi-
 cio deleg. pari ratione in potestate
 supernaturali, tacite imbibita sunt,
 & comprehenduntur, illa omnia si-
 ne quibus talis potestas supernatu-
 ralis, non valet ordinare Rempublicam
 spirituales, in supernaturalem
 finem ad quem ordinata est, quo
 fit, vt omnia illa media, quæ in ta-
 lem finem supernaturalem dirigun-
 tur subiaceant dictæ supernaturali
 potestati spiritualique gubernationi,
 ac proinde sæpenumero Ponti-
 fices Maximi, quibus dicta superna-
 turalis potestas communicata est
 de rebus temporalibus disponunt,
 atque id iure suo in finem scilicet
 supernaturalem, sicut re cõ obserua-
 runt Simancas de Catholic. institu-
 tion. capit. 44. Francisc. de Vitor.
 in relect. 1. de potestate ecclesiæ,
 2. part. num. 8. Dominus Couarru.
 in regula peccatum. 2. par. §. 1. num.
 7. Soto de iustitia & iure lib. 4. quest.
 4. artic. 1. Martin. Nauarr. in cap. no-
 uit, notab. 3. num. 83. qua ratione, si
 contingat aliquas reperiri leges sub
 ditum spirituali salutis perniciem,
 seu detrimentum aliquod afferen-
 tes, solent Pontifices Maximi illas
 abrogare & antiquare omnino, vt
 experientia compertum est, atque
 sancitum in specie, cap. fin. de præ-
 script. Quod si expediat animarum sa-
 luti, negotia aliâs temporalia, ab ecclē-
 siasticis iudicibus diffiniri, illa utiq;
 eisdem iudicibus ecclesiasticis cõ-
 mittunt, vt factû fuisse compertimus,
 in c. de prudent. de donation. inter

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

vir. & vxor. Quid: quod ipsi Romani Pontifices, & Reges, & Principes nonnumquam priuauerunt Regnis, & maiestate sua, quia ita expedire sunt arbitrati spirituali gubernationi, in supernaturalem finem directę, & ordinatę, vt vidimus in c. grandi de supplenda negligentię. Prelat. lib. 6. Potestas enim illa spiritualis à Christo Domino Redēptore nostro Petro, & successoribus communicata, nihil aliud est, quam facultas quardā à Christo Domino Ecclesię immediate cōcessa, quę teste Nauarro in d. c. nouit, notab. 3. num. 87. Ioanne Gerson. de potest. eccles. consider. 1. per se primo, & principaliter spiritualia supernaturalia respicit, & ordinatur in vitam spirituales, æternamque beatitudinem.

18 Ex quibus iam facillē colligitur penes ipsammet Ecclesiam Romanosque Pontifices extitisse stareque hodiē potestatem supernaturalem, secundum quam Catholica Ecclesia, ob iustissimas causas adducta, & concitata, clericos, eorumque bona ecclesiastico iudicio reseruauit, cuius exemptionis nonnullas rationes & fundamenta, non erit difficile referre: & primō quidem non leue inconueniens videretur, quod clerici ipsorumque bona secularibus iudiciis subicerentur: etenim cū clerici ex vi consecrationis suę sint Patres, atque Magistri spirituales animarum, absurdum apparebat, quod à proprijs filijs spiritualibus à suisque discipulis iudicarentur, vt nō obscure colligitur, ex cap. denique, cap. quis dubitat. 96. dist.

19 Præterea si subiecti forent ciuilibus potestatibus, sæpenuerō prophanis numeribus obstringerentur, & alienati à diuinis ministerijs Deo Opt. Max. vacare per secularem potestatem impedirentur, vt inuere

videntur Pontifices Maximi ex eorumque doctrina facillē colligitur, in cap. 1. & 2. in prin. ne clerici, vel monachi præcipuequē ex illo Apost. 2 ad Thimotheum. c. 2. Tandem maiestas illa Sacerdotalis, quam maximē nos collere venerariquē oportebat, proculdubio, propter nimiam secularium consuetudinem parui fieret, & clerici inter cōmertia carusq; laicorum, quodammodo vilescerent, vt colligitur hæc doctrina ex cap. isto subiectus. 95. dist. quare ex prædicta potestate ecclesia iustissimis de causis commota clericos, & eorum bona temporalia iustissimē quidem ecclesiastico iudicio reseruauit, atque commisit.

20 Rursus pro clariori resolutione utile erit pendere, atque distinguere, cum D. Thom. 2. 2. quæst. 100. art. 1. cum eodem & omnibus Theologis in quarto dist. 25. quæst. 1. duas bonorum species penes clericos inueniri, quædam enim sunt bona temporalia, veluti fama vita & diuitiæ: alia spiritualia supernaturalia, in quo ordine continentur spiritualia per essentiā, per causam, per effectū, per communionem, & denique omnes lites & controuersię, quę super rebus istius ordinis exercitari consueuerunt: quę cum ad diuinā ministeria pertineant omninōque spiritualia sint, consequens est, eorum cognitionem naturę suę, & lege diuinā ad ecclesiasticum spectare iudicium, & quod penitus exempta sint à potestatibus ciuilibus, & probat text. in c. cum ad verum. 96. dist. atque id etiam si huiusmodi bona prorsus spiritualia, & supernaturalia, consistant in laicis personis, siue in clericis, & ecclesijs, quomodo cūquē enim considerentur eximuntur in totum à iudicio seculari. Etenim sicut paulō antea tetigimus duæ potestates secularis,

cularis, & spiritualis supernaturalis, omnino inter se distinguuntur. c. so-
lita de maior. & obedi. c. duo sunt,
96. dist. diuersaque habent obiecta,
ac proinde necesse est, vt potestas
spiritualis supernaturalis, quæ in su-
pernaturalem suam immediatè diri-
gitur & ordinatur, habeat sub se om-
nia illa media, per quæ in illum finem
peruenitur, præsertim ea, quæ direc-
tè & per se ordinata sunt in bonum
spirituale, id est dicta bona spiritua-
lia supernaturalia de quibus longè
aliter philosophandum est, quam de
bonis temporalibus, quæ per con-
trarium naturæ suæ secularia sunt, &
ex natura rei potestatibus ciuilibus
subiecta, siue in clericis, siue in lai-
cis consistant: possessores enim rerum
possessarum naturam minimè mu-
tant, neque bona possessa, eorum à
quibus possidentur qualitates reci-
piunt, vt in simili docuit I. C. in l. 2.
§. ex his. ff. de verbor. obligatio. ibi:
*Non enim ex persona hæredum conditio
obligationis immutatur:* igitur quemad-
modum spiritualia supernaturalia,
natura sua petunt ecclesiasticā cog-
nitionem, ita temporalia ex natura
rei secularibus subsunt potestati-
bus, neque intererit, quod talia spiri-
tualia in clericis, siue in laicis consi-
derentur, talis enim spiritualium ex-
emptio iure diuino competens, per
sonarum non est, sed rerum, & cau-
sarum.

Vnde cauebis à quorundā distin-
ctione, nimis rem hanc inuoluentem,
quæ quamuis bonum sensum habe-
re posset in quo sustineri valeret,
quia tamen proposita & amplexa à
nobis distinctio clarior & verior est,
aliā sustinere minimè oportebit
asserentium clericos bipartito cerni
considerarique posse, vel in quantū
ministri sunt rerum diuinarum, vel
quatenus Reipublicæ ciues, vt si con-

siderentur in quantum clerici diui-
norumque ministri (dicunt) iure di-
uino, eos exemptos esse à potestate
seculari. Si verò in quantum ciues,
& membra Reipublicæ secularibus
iudicibus subiecti sint, quæ distinctio
nè adhibita, existimant ad concor-
diam reduci posse præfatas duas sen-
tentias extremas. In quem etiam sen-
sum Cardin. Sancti Sixti, vulgo Tur-
re cremata nuncupatus, in d. c. cum
ad verum, & ante illum & post non-
nulli tradiderunt, posse homines di-
uersimodè considerari vno modo,
vt ciues sunt alio modo vt Christia-
ni Cruceque Domini designati, &
insigniti, vt in quantum Christiani,
id est in his rebus, quæ ad religionem
nostram Catholicamque fidem spe-
ctant, ex diuina lege ab ecclesia iudi-
candi sint: quatenus tamen membra
Reipublicæ, & ciues illius, iudicari
debeant à potestatibus temporali-
bus, quorum quidè doctrina (vt dice-
bam) licet in bono sensu accipi pos-
sit, atque defendi, nihilominus, quia
nimis materiā inuoluit, superioris
distinctio maiori fulget claritate, &
distinctio, nullo pacto erit recipi-
da. Præterquamquod manifestè defi-
cit in eo, quod innuat, atque signifi-
cet præfatam exemptionem, quam
ex diuina lege rebus spiritualibus su-
pernaturalibus competere diximus,
personarum esse, & non rerum, quod
apertè falsum est, quamuis enim sic
spiritualia per essentiam, per cau-
sam, per effectum, & communionem,
omnesque controuersie ad illa per-
tinentes, lege diuina ecclesiastico iu-
dicio reseruata sint, clerici tamē ipsi,
eorumque personæ, vt infra clarius di-
cemus non sunt exemptæ iure diui-
no, sed humano ecclesiastico.

22 Quibus ita constitutis, & conside-
ratis, prior illa sententia, quæ asse-
bat clericorum exemptionem, quan-

X 5 tum

tum ad bona temporalia eorumquæ personarum legibus humanis tribuenda efficitur, ut verior, atque receptior magis probanda est, quam ultra pro illa allata fundamenta, quibus satis munitur, confirmare poteris, quia expressum inuenimus in iure, posteritatisque commedatum, Imperatores iustissimis de causis clericorum subiectionem, & iurisdictionem ecclesijs condonasse, ipsasque ecclesias statuere potuisse, ut re ipsa statuerunt, quod clerici illorumquæ negotia temporalia (non sic de spiritualibus supernaturalibus) ecclesiastico iudicio reservarentur, ut utrumque probant inuicem expressa iura in c. si quisquæ clericus. 1. q. 1. ibi, *principali sanctio* num, & in cap. Syluester eadem causa, & questione, ibi, *Ecclesia iura que veteres principes assidue sanctione firmaverunt, c. clerici, ibi, sacros canones*, de iudic. quibus iuribus, & verbis ipsorum, apertissime concluditur, quod clericorum exemptio circa temporalia sacris canonibus Imperatoribus privilegijs tribuenda sit, ut expressè voluerunt Medina, Couarr. Vitoria, & alij plures superius citati existimantes aduersus communem, cuius argumentis abundanter satisfaciunt, clericorum exemptionem humani iuris esse, & non diuinam.

- 23 Vnde, infero interpretatione ad text. in cap. 2. de foro compet. in illis verbis, *nullus iudicium*, qui difficilis apparet ex eo, quia iuxta text. in c. cum speciali in prin. de appellation. per iudicis appellationem utrumque intelligimus, tam ecclesiasticum, quam secularem, igitur text. ille dum habet, *nullus iudicium*, omnes iudices excludit, & ex consequenti clerici liberi erunt, & immunes ab omni potestate, tam ecclesiastica, quam seculari; etenim illa verba, *nullus iudicium*, iuncto text. in d. cap. cum spe-

ciali exclusiua sunt totius iurisdictionis.

- 24 Ob quam difficultatem Andr. Silcul. Barbat. in d. cap. 2. num. 2. Hostiensis ibidem, & Felin. in prin. acceperunt text. illum, ut loquatur in omnibus iudiciis tam secularibus, quam ecclesiasticis, non tamen sermo fuerit de ecclesiasticis quibuscunque, sed de illis tantum, qui extra territorium ius dicere, alienosve subditos iudicare non possunt sine proprii Episcopi permissu, iuxta terminos cap. significasti de for. cõpet. & cap. 1. q. 2. probant suam sententiam ex verbis d. c. 2. ibi, *sine sui permissu Pontificis*, quæ verba, parum, aut nihil faciunt pro Barbat. Hostien. & Felino, cum apertè text. ille de secularibus tantum iudicibus necessario intelligendus sit, itaque habeant nonnulli emendati Codices, in quibus legitur, *nullus iudicium*, scilicet secularium, ut docet communis sic summaria colligens conclusionem ex illo text. ut nullus iudicium secularium cognoscere possit de causis clericorum, &c. Quæ sequuntur, tametsi enim negari non possit, appellationem iudicium ecclesiasticos quoque comprehendit, ratio tamè subiectæ materiæ, quæ fortior est, satis indicat, atque demonstrat, illum text. solummodo priuatiueque tractare de secularibus iudicibus: ecclesiastici namque qui regulariter Prelati sunt, & ad minus Episcoporum Ordinarij, non commode, neque decenter nuncuparentur sub simplici iudicium appellatione, sed alio signo magis solemnè nominarentur *ecclesiastici iudices*, ut in cap. 1. de foro compet. ibi, *non deferat proprium Episcopum*. Præsertim cum in iure nostro, iudicium appellatione seculares intelligantur, & significantur non ecclesiastici, nisi alio signo demonstrarentur, illorumve fieret expressa mentio,

tio, vt in cap. nullus clericus. 1. r. q. 1. & in c. nullus Episcopus eadē causā & quest. & expressus ex cap. cōtinua ibidem, vbi dum sermo esset de iudicijs ordinarijs, & extraordinarijs, sub simplici iudiciorum nomine secularia dumtaxat iudicia intelliguntur, quare glo. in d. cap. 2. & post illā Immol. Cardin. & Ancharran. ibidē in princip. Abb. Panormitan. num. 4. Philipp. Deci. in cap. clericus in fin. & in cap. 2. num. 5. de iudicijs, d. cap. 2. ibi, *nullus iudicium*, securē interpretati sunt, vt loquatur de solis secularibus iudicibus quorum opinio, & interpretatio communis quidē est pariter & vera, quā satis conuincitur, ex cap. clericus, cap. nullus 1. r. quest. 1. quidquid nonnulli contradicant.

25 Ex quibus non rudi Minerua perpenſis, & excogitatis iam necessario cōsequitur precipue nostrę quęstionis resolutio inualidas, scilicet esse leges ciuiles circa tēporalia clericorū specialiter disponentes de rebus, seu personis ecclesiasticis, vtpotē limina proprię iurisdictionis & potestatis excedentes, humanaq; infringentes iura, quibus tam clerici, quā eorum bona à secularibus potestatibus immunia sunt, solumq; subsunt ecclesiastico iudicio, ex cap. quamquā de censibus in 6. cap. Constantinus, 96. dist. cap. si Imperator, ibi, *ad sacerdotes*, ibidem, constatq; ex latē traditis à Couarr. in pract. c. 31. cōcl. 3. & 4. & ex his quę à nobis proximē declarata sunt.

26 Quę conclusio procedit adeo, vt etiam si tales leges ciuiles fauorabiles sint clericis, seu ecclesijs, talis fauor minimē suffragetur ad supplendum defectū potestatis in ipso Principe, seu Legislatore, cuius ob causam prædictę leges inualidę sunt tanquam mittētes faciem in mensem

alienam, & quasi extra territorium ius dicentes, ita tenent Phillip. Dec. in cap. ecclesia sanctę Marię de cōstit. num. 24. Felin. num. 4. Abb. num. 17. qui ad hanc ampliatiōem comprobandam allegat atque expendit text. optimum in eodem cap. ecclesia: nec placet distinctio Hostiens. & veterum in capit. vlt. de solut. inter leges Imperiales communes, & alias leges particulares laicorum, vt Imperiales valeant, & sustineantur reliquę non: verior enim est Andree Siculi, & posteriorum resolutio communis in d. c. fin. contendentium nihil referre in hac parte, siue leges sint particulares laicorum, siue communes Imperiales, neutra enim validę sunt, ex potestatis, ac iurisdictionis defectu quantumuis clericis & ecclesijs maximē fauorabiles.

27 Sed ego à præfata resolutione cū Ioanne Immolenti in c. si quis presbyterorum, nu. 18. de rebus ecclesię cum celebri Hispano Fortunio Garſia de vltimo fin. illatione 14. nu. 63. libenter excipere soleo omnes illas leges ciuiles, & Imperiales, quę sunt in libris Codicis, & Authenticorū, quę quantumcumque de rebus temporalibus clericorum disponant, si tamen canonibus ecclesiasticis, & decretis non repugnent, aut cōtradictę, sustinendę erunt, immō seruandę in vtroque foro, teste Alex. in rubr. C. de sacros. etenim cum clericorum exemptio, ex supra resolutis solum iuri humano tribuenda sit, consequens est omnes illas leges Imperiales pro suo tempore editas, validas extitisse, etiam si circa temporalia clericorum, & ecclesiarum disposuissent, pro tunc enim statuerūt intra cancellos & limites potestatis suę, atque ideo dum per canōnes cōrectę non inueniantur, ex tacita eorundem canonum approbatione eccle-

Traet. de legib. & const. Principum, &c.

ecclesiæque consensu, insuper cum pro illo tempore, quo editæ sunt nõ caruerint iurisdictione, aut potestate, valent utique, seruariquẽ debent, aliàs enim dictæ leges minimẽ allegarentur à Romanis Pontificibus, ipsiq; ecclesiæ Patribus ad comprobandas eorum sententias decreta & statuta, vt videmus in c. r. de iuramẽto calumniæ, & in lege cum clericis, vers. *quod si sit*. C. de Epif. & cleri. circa iuramenta clericorum: quo in loco Imperatorũ leges circa clericos eorumq; negotia statuente ab Honorio Secundo Pontifice Maximo non solum recipiuntur, sed alegantur cum laude, ibi: *Legibus itaque comprobamus esse cautum, vt nullus clericus inuare presumat*: & statim citat aliam legem Imperialem, ibi: *Alibi verò reperitur scriptum, vt omnes principales personæ in primis litis exordio subeant calumnie iuramentum*: & denique ibi: *Quia per illud constitutionis edictum, ubi clerici inuare prohibentur à Marco Augusto de Constantinopolitani clerici*, &c. Super quibus Imperialium constitutionum locis Honorius Papa totã suam fundauit Pontificiam decisionem, quod nisi dictæ ciuiles leges suis viribus subisterent minimẽ profectò faceret.

28 Similiter Ioannes VIII. Pontif. Max. scribens Ludouico Regi relatũs à Gratiano in c. nemo fin. r. 6. q. 3. placidè recepit & allegauit. l. ult. C. de sacros. & Authenticũ *hec constitutio innovat*, collatio. 8. quæ iura statuerunt tẽpus prescriptionis contra ipsam Ecclesiã Romanã: & sic planum est disposuisse de temporalibus ecclesiæ, & nihilominus Ioannes VIII. dicto loco citauit dictas Imperiales constitutiones tanquam validas, quinimò maximo in honore habendas duxit præclaris quibuscũq; verbis, quæ quia elegantissima sunt

pariter non grauabor referre: Sed & *reuerende Romane leges* (inquit Ioan. Pont.) *diuinitus per ora piorum Principũ promulgatæ rerum eius præscriptionem, non nisi per centum annos admittunt*. Atque id non alia ratione, nisi quia tempore habili (vt ita loquar) editæ fuerunt constitutiones prædictæ: & cũ non repertiãtur correctæ sine dubio erunt obseruandæ. Necnon in cap. nulli de rebus ecclesiæ, vt adnotauit glo. ult. ibid. Concilium cuius ibi fit mentio allegauit etiam & citauit. l. inuenimus. §. *Eco nomus*. C. de sacros. irrogantem poenam aduersus alienã tem bona ecclesiæ, contra debitam formam, ibi: *Vnde omnes Sacerdotes ab huiusmodi alienatione abstineant poenas timentes, quas Leonina constitutio comminatur*. Omnes denique ll. relatæ sub titulis. C. de Epif. & cler. & de sacros. si excipias illas, quæ per canonicas sanctiones correcte sunt, valent substinereque debent, quod si exempla requirimus legum correctarũ, subiici possunt primo in authenticis, hoc ius porrectum. C. illo titu. de sacros. cuius notissimam decisionem correctam esse constat per text. celebrem & vulgatum in cap. sine exceptione r. 2. quæst. 2. deinde in l. ad instructio nem. C. eod. titu. quam abrogatam esse comperimus per text. non parũ notum in cap. non minus de immunit. eccles.

29 Tandem traditionem prædictam, quæ diximus pro constanti, inualidas esse leges ciuiles. disponentes circa temporalia clericorum, limitare etiã in his legibus quas inueneris per alios canones approbatas, quas vulgus canonicas appellat, quo casu dubium esse non potest, quin canonis vim suscipiant, quibus parere necesse est, cuius limitationis nõ desunt similia exempla, ex ipso iure Pontificio petita præmanibus quẽ est

est Gregorij authoritas quę maxima est qui Ioāni defensori eunti in Hispaniā, lib. 1. 1. Epist. 50. relatus in cap. in primis vers. de persona, 2. q. 1. sic ait, de persona Ianuarij Episcopi sciendū est grauiter omnino & contra llesie actū, & violenter de Ecclesia traheretur dum si quamlibet iniuriā quocumque Episcopus passus fuerit in ecclesia iniuriantem lex capitali pœna percutiat, & sicut male statis reum omnibus dēt accusandi illum licentiam, ut huius legis series loquitur, lib. 1. tit. 6. confit. 10. si quis in hoc genus sacrilegij, &c. quibus inseritur tenor legis Imperialis, & vides Gregorium non solum legem ciuilem approbasse, sed eiusseriem, & litterā sub illo suo decreto inseruisse quo factum est, ut Imperialis constitutio deinceps canonicata manserit.

30 Pari etiam ratione Bonif. 8. Inquisitoribus hereticę prauitatis in cap. ut in inquisitionis circa initium de hereticis in 6. leges quasdam Federici Imperatoris approbavit, & cœlū vsque iucūdissimis verbis quę sequuntur extulit, leges quasdam inquit Bonif. per Federicum olim Romanorum Imperatorem, tunc in deuotione Romana persistentem Ecclesię promulgatas quatenus Deis, & Ecclesię sancta sua honorem promouent, & hereticorū exterminij prosequuntur, & statutis canonicis, non obsistunt approbantes, & obseruari volentes, &c. Quibus verbis dictę leges Federici canonicate approbate quę fuerunt, & illis sine controuersia obedire tenemur, mirumque in modum confirmata re-

linquitur præsens nostra limitatio: & addo approbationem Bonifacij, ibidem illarum legum statutis canonicis minimē obsistentium necessariā, non fuisse ad hoc ut tales leges consisterent: etenim, ut prædiximus leges ciuiles legitimo tempore quo iurisdictionem habebant circa temporalia clericorum ab Imperatoribus editę nisi legibus ecclesiasticis canonicis sanctionibus in aliquo contradicant sine aliqua alia approbatione suis viribus consistunt valent, & tenent obseruandęque sunt absque eo quod obseruari præcipiantur, ut ex abundanti ne dicam sine necessitate fuerunt approbatę, & obseruari iussę dictę ll. canonicis, siue statutis canonicis, non obsistentes à Bonif. Pontifice Maximo ibi: Et statutis canonicis non obsistunt approbantes, & obseruari volentes, indubitati ergo iuris est; quod quantumcumque leges ciuiles circa clericorum temporalia disponentes minimē valeant, si tamen canonicate sint per sacros canones valebunt utique, & substinebuntur sicut canones alię vē leges ecclesiasticę: neque enim nouum est, ut illa nostra sepenumero faciamus quibus authoritatem nostram impartimur, ut habetur in l. 1. c. de veteri iure enuclean. nec nos ex capite sic limitauimus præfatam resolutionem, sed cum Felin. & Abb. in cap. 2. de rescript. Augustino, Beroio colum. 3. post glos. verb. tractatus in cap. 1. de rebus eccles. in 6.

Summaria ad Controuersiam 15.

1 **P**roponuntur due quęstiones discutendę.
2 Refertur Bal. opinio asserentis valere leges inhiibentes alienationē rerū immobilium in personas ecclesiasticas.

3 subditi facere possant suis conuentionibus ne immobiliā alienetur in personas ecclesiasticas, ergo Principes idem præstare poterunt suis legibus.
4 Sine controuersia est posse Principem

Tract. de legib. & const. Principum, &c.

- cipem efficere ne subditi res suas in
mobiles in externos, & peregrinos a-
lienare valeant, ergo & in clericos
& ecclesiasticos.
- 5 Quod maxime vendat in publicam
& priuatam subditorum utilitatem
qui ita sane ditiores erunt, & aptio-
res quibilibet muneribus, honori-
bus, & oneribus.
- 6 Opposita sententia quod inualida sint
tales leges, tanquam infringentes li-
bertatem ecclesiasticam; ex text. in
x. fin. de immunit. ecclesie in 6.
- 7 Prohibere tales alienationes, nihil aliud
est quam disponere indire. Gl. de bo-
nis ecclesiasticis quod omnino inter-
dictum est secularibus Principibus.
- 8 Si lex praeceptum non iniungat, direc-
te prohibendo, sed aliquid praecipiat
ex quo in quandam consequentiam,
non subditi detrimentum patiantur,
hoc non erit illis praeceptum impo-
nere, nec Rex aliquid statuens circa
commercium tollenda dicitur exteris
Principibus legem dare.
- 9 Difficilis est superior doctrina, quia
ex ea sequeretur clericos ritē, & re-
Gl. coram secularibus conveniri pos-
se saltem in consequentiam.
- 10 Quamvis actio realis in ipsa bona ins-
tituatur nihilominus iudex secula-
ris, in ipsamet actione reali compe-
rens non erit aduersus clericum.
- 11 Proponitur dubium, an clerici ratio-
ne rerum oneribus perpetuis affecta-
rum conveniri possint in foro secu-
lari, & secus tenenda est, pars ne-
gatiua.
- 12 Sunt qui dicant etiam captis pignori-
bus cogi posse clericos per seculares
iudices ad collectas tributaeque pre-
standa.
- 13 Mouentur, quia non ipsi qui pradia
possident, sed ipsamet pradia conue-
niuntur, quae tributa deuent.
- 14 Falsa nihilominus est praefata senten-
tia quandoquidem in his actionibus,

realibus in effectu ipsimet clerici co-
ueniuntur.

- 15 Verior est, & teneada sententia Inno-
centij. Assensum, clericos ad tales
contributiones compellendos esse per
iudices ecclesiasticos, nec contrarium
inuenietur dispositum in iure.
- 16 Exploratum est, atque receptum, ele-
ricos in actionibus realibus coram
ecclesiasticis conveniendos esse, &
cauendum ab auserrio oppositam se-
ntentiam tenente.
- 17 Si iudices ecclesiastici requisiti iusti-
tiam exhibere, recusauerint contra
clericos, nec res moram patiatur, se-
culares iudices, etiam contra cleri-
cum adiri possunt, & deuent.
- 18 Requiritur tanquam conditio quod res
moram non patiatur, & quod peri-
culum timeatur aliis nullatenus ad-
eundi sunt iudices seculares.
- 19 Ex dictis profluit intellectus ad cap.
perpendimus 23. de sen. excom.
- 20 Miratur omnes, & merito illius rex,
decisionē quatenus significauit Pā-
fex Comitem de quo ibi competentē
iudicem fuisse ad castigandum, &
ultimo supplicio efficiendum cleri-
cum illum.
- 21 Refertur intellectus Covarr. & alio-
rum, clericum de quo in illo text. a-
mississe privilegium quia dimiserat ha-
bitum clericalem, & euomitatus
grauissimisque criminibus se in mis-
cuerat.
- 22 Multo verius est clericos grauissima
crimina dimisso habitu perpetrantes
non amittere fori privilegium.
- 23 Alij dicunt amississe fori privilegium
quia commiserat crimen lesa Maie-
statis, & ob alia minora delicta so-
lere deperdi tale privilegium.
- 24 Etiam ob crimen lesa Maie. cleri-
ci conueniuntur in suo foro.
- 25 Paucissimis casibus exceptis non pos-
sunt clerici illo modo committi iu-
dicibus secularibus.

- 26 Ecclesiasticus prius declaratus
erit verum clericus commississe
vir in manu facinus nec ne.
- 27 Nullo iure reperitur cautum clerico
sub crimine lese maiestatis amittere
privilegium fori.
- 28 Assignatur intellectus ad text. in c.
siquis sacerdotum, l. 1. q. 1.
- 29 Reicitur intellectus asserentium Com-
mitem de quo in d. cap. perpendimus
non publica, sed privata autoritate
clericum damnasse.
- 30 Privilegium cuiuscumque conditio-
nis, & qualitatis sit cessat omnino
quam primum incipit esse damno-
sum: & quando adest notorietas fac-
ti permanentis, non est necessaria
citatio. Assignatur verus germa-
nusque intellectus ad d. cap. perpen-
dimus de sent. excom.
- 31 Non satis, rem in praxi fuerunt asse-
quari Couarr. & alij existimantes
arma clericorum posse per seculares
iudices capiuntibus adiudicari.
- 32 Impugnatur efficaciter prædicta Do-
clorum existimatio, & asseritur po-
tens statutorum secularium clericos
non ligari quos expeditum est in
multis casibus arma deferre posse.
- 33 Amplectenda est sententia, qua ha-
ber legibus civilibus effici posse ne
immobilia in clericos, & ecclesias
transferri possint quam veram esse
ostendit author.
- 34 Accingit se ad interpretationem text.
in cap. ult. de immu. eccles. lib. 6.
- 35 Tunc ostenditur libertas ecclesiastica
quando per legem civilem potesta-
tem ut secularem infringuntur nō
nulla privilegia ad clericos, vel ec-
clesias spectantia.
- 36 Hæc nomina libertas seu immunitas
ecclesiastica equivoce sunt, & ut
partitō cernitur talis immunitas pri-
mo modo competit ecclesie, ut ec-
clesia est, & competit illi exemptæ
esse, & quod confugientes ad ipsam
tunc sunt.
- 37 Alio modo competit libertas seu im-
munitas, ecclesie, ut uni de populo,
quæ non est nec dicitur libertas ec-
clesiastica, sed quædam immunitas
politica humana, & civilis, cuius ex-
emplum adducitur.
- 38 Accedit priori immunitatis specie cle-
rici immunes sunt omnino a potestate
civilis attentæ verò immunitate se-
cundæ generis, non videntur habere
exemptionem aliquam à iurisdic-
tione seculari.
- 39 Inferitur ex dictis per prohibitiones
emendi, vel non emendi non infringi
libertatem ecclesiasticam.
- 40 Nec clerici, nec ecclesia, habent privi-
legium aliquod circa hoc quod est e-
mere, vel vendere, neque per prohibitionem
alienationis immobilium in clericos, & ec-
clesias, assignatur in aliquo ecclesiasti-
ca libertas neque infringitur privi-
legium, l. ult. c. de sacros.
- 41 Per talem prohibitionem solū adimi-
tur clericis, & ecclesijs politicum
commercium competens eis tanquā
civibus.
- 42 Sed adhuc videtur talis prohibitio
ex concitato odio contra clericos,
& ecclesias, & per consequens ad-
uersus ecclesiasticam libertatem,
& immunitatem.
- 43 Respondetur obiectioni, quod per prohi-
bitionem alienationis verum immobilium,
non tollitur generaliter commercium
circa emptiones, & venditiones, &
intelligitur constitutio Bonif. in d.
c. fin.
- 44 Bonifarius pro sua maxima eruditio-
ne minime damnaſet specificam pro-
hibitionem rerum immobilium, dum-
taxat in clericos, & ecclesias, quæ
prohibitio subſtineſſa foret ſolum do-
nec non inciperet eſſe damnoſa ſta-
tui clericali.

CON-

Vtrū leges ciuiles inhibētes Immobilia bona alienari in personas ecclesiasticas validæ sint nec ne, et quid seruetur in praxi.

Resultant ex præcedēti aliæ duæ quaestiones, nō minus viles, & practicabiles an valeant leges rerum immobilium in ecclesias alienationes prohibentes, & vtrū tales leges ciuiles generaliter loquētes nulla facta mentione rerum seu personarum ecclesiasticarum obseruandæ sint, & obtineant in negocijs ecclesiasticis si canonicæ constitutiones non obstant: de priori primo loco erit à nobis disendum circa vires legum ciuiliū sic inhibentium res immobiles in ecclesiasticas personas alienari, secundam postea tractaturi commodius.

Et rationem dubitandi, non leuem nobis præstat præcedens in antecedenti cōtrouersia principalis resolutio: etenim cum resolverimus in validas esse leges ciuiles disponentes de temporalibus clericorum, & similes alienationes prohibere nihil aliud sit in effectu, quam circa temporalia ecclesiastica disponere, consequens sit dicendum videri inuolidam similiter esse talem prohibitionem alienationis: & inuenio duas extremas inter se pugnantes sententias, Bald. enim aduocatorum magister in d. capit. ecclesia sanct. Mariæ

num. 6. intrepidè docet valere tales leges sic inhibentes alienationem rerum immobilium in personas ecclesiasticas, & addit viros magni nominis eandem opinionem tenere quem sequitur Philippus Deci. plures in idem citans ibidem num. 55. Andreas Tiraquellus, & plures ab eo relati i. retract. §. 1. gloss. 13. num. 5.

Quorum sententia non leuibus, nec uerissimilibus argumentis, sed proprijs rerū notis, & efficacissimis rationibus sic demonstratur: absens namque foret affirmare Principes efficere nō posse suis legibus, & Imperialibus constitutionibus, quantum eorum subditi, seu vasalli suis cōventionibus præstare possunt, ex l. ult. in fin. C. de fideiusor. at explorati iuris est integrum liberumque esse priuatis personis suarum rerum in mobilium alienationes inhibere tam in clericos ecclesiasticasque personas, quam in ecclesias, & monasteria, alia vè loca peculiaribus gaudentia priuilegijs, quo iure utimur & quotidie contingit in emphiteusi contractibusque censualibus in quibus, vel de tabelionum more talis clausula prohibitionis alienationis in ecclesias, & id genus alia familiaris frequentissimaque esse solet, imò & in nouioribus censibus iam adijci solet, & obseruari conditio, non